

FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TÜRKİYE'DE EV VE MAHALLE MİMARİ PROJE YARIŞMALARI
ÜZERİNE BİR İNCELEME

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Müslüm BOTAN

Anabilim Dalı: Mimarlık

MAYIS 2019

T.C.

FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TÜRKİYE'DE EV VE MAHALLE MİMARİ PROJE YARIŞMALARI
ÜZERİNE BİR İNCELEME

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Müslüm BOTAN

(150201005)

Anabilim Dalı: Mimarlık

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Halil İbrahim Düzenli

TEZ ONAYI

FSMVÜ Lisansüstü Eğitim Enstitüsü'nün 150201005 numaralı Mimarlık Yüksek Lisans Öğrencisi Müslüm BOTAN, ilgili yönetmeliklerin belirlediği gerekli tüm şartları yerine getirdikten sonra hazırladığı “Türkiye’de Ev Ve Mahalle Mimari Proje Yarışmaları Üzerine Bir İnceleme” başlıklı tezini, 27/052019 tarihinde aşağıda imzaları olan jüri önünde başarı ile savunmuş ve mezuniyeti hususunda enstitü için gerekli yeterlilikleri yerine getirmiştir.

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Halil İbrahim Düzenli

İstanbul Şehir Üniversitesi .....

Jüri Üyeleri : Doç. Dr. İmre Özbek Eren

İstanbul Şehir Üniversitesi .....

Jüri Üyeleri : Dr. Öğr. Üyesi Alidost Ertuğrul

Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi .....

Teslim Tarihi : 07/05/2019

Savunma Tarihi : 27/05/2019

ÖNSÖZ

Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalında hazırlanan ve “Türkiye’de Ev Ve Mahalle Mimari Proje Yarışmaları Üzerine Bir İnceleme” başlığını taşıyan bu çalışma, arka planda birçok kişinin desteğiyle son halini aldı.

Tez süreci öncesinden itibaren, kuramsal mimarlığa ilişkin bendeki zihin gelişimine ciddi katkıları olan ve bu katkılarını tez sürecinde; konu seçiminden çalışmanın nihayetine kadar, süreci anlamlı kılan desteklerinden ötürü değerli Hocam Dr. Öğr. Üyesi Halil İbrahim Düzenli’ ye hassaten teşekkür ediyorum. Ayrıca jüri üyelerinden Alidost Ertuğrul ve İmre Özbek Eren hocalarım da, samimi yaklaşımları ve kıymetli katkıları için teşekkür ederim.

Son olarak, tez süreci boyunca maddi manevi desteklerini eksik etmeyen çalışmanın nihayetinde kıymetli tashihlerinden dolayı eşim Şuheda Hanıma da müteşekkirim.

Mayıs 2019

Müslüm Botan
(Mimar)

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ	v
ŞEKİL LİSTESİ	viii
TABLO LİSTESİ	x
KISALTMALAR	xiii
ÖZET	xiv
SUMMARY	xv
1. GİRİŞ	1
1.1. Amaç, Kapsam.....	5
1.2. Araştırma Malzemesi: Mimari Proje Yarışmaları.....	6
1.2.1. Gelenekten Geleceğe Evimiz Proje Yarışması (GGPY-1991).....	7
1.2.2. 7 İklim 7 Bölge Gelenekten Geleceğe Ulusal Mimari Proje Yarışması (7İ7BPY-2014)	8
1.2.3. Gaziemir Aktepe ve Emrez Mahalleleri Kentsel Dönüşüm Alanı Kentsel Tasarım ve Mimari Fikir Projesi Yarışması (GAEMPY-2015).....	9
1.2.4. Adana-Seyhan Sucuzade Mahallesi Kentsel Dönüşüm Alanında Kent Meydanı Ve Çevresi Kentsel Tasarım Ve Mimari Proje Yarışması (SSMPY-2016)	10
1.2.5. Mahalle Tasarımı Fikir Yarışması (MTFY-2017)	12
1.2.6. 7 İklim 7 Bölge- Mahalle Ulusal Mimari Ve Kentsel Tasarım Fikir Yarışması (2017) 13	
1.2.7. “Mahallem: Bakırköy” Uluslararası Katılımlı Öğrenci Mimari Fikir Projesi Yarışması (2017).....	14
1.3. Yöntem.....	15
1.3.1. Projelerin Seçim Yöntemi.....	16
1.3.2. Söylem Analizi.....	17
2. EV, MAHALLE VE İLİŞKİLİ KAVRAMLARIN ANALİZİ	19
2.1. Kavram Sıklıkları ve Değerlendirme Grafikleri	19
2.2. “Mahalle” ve İlişkili Kavramlar.....	25
2.2.1. Mahalle Yaşamı	29
2.2.2. Mahalle Ölçeği.....	33
2.2.3. Mahalle Dokusu	36
2.2.4. Mahalle Kurgusu.....	38
2.2.5. Mahalle Merkezi ve Meydanı	41
2.3. “Gelenek” ve İlişkili Kavramlar	44

2.3.1.	Geleneksel Değerler.....	48
2.3.2.	Geleneksel Yaşam.....	51
2.3.3.	Geleneksel Mimari.....	54
2.3.4.	Geleneksel Doku.....	57
2.3.5.	Geleneksel Mahalle.....	59
2.3.6.	Geleneksel Konut(Ev).....	63
2.4.	“Komşuluk” ve İlişkili Kavramlar	66
2.4.1.	Komşuluk İlişkileri	71
2.5.	Kimlik	74
2.6.	Yerel/lik	78
2.7.	“Doku” ve İlişkili Kavramlar	80
2.7.1.	Konut Dokusu	83
2.7.2.	Tarihsel Doku.....	86
2.8.	Malzeme.....	88
2.9.	Topoğrafya.....	92
2.10.	Avlu.....	95
2.11.	Bahçe.....	98
2.12.	Merkez	101
2.13.	Meydan	105
2.14.	Sokak.....	109
2.15.	Cumba	115
2.16.	Çıkma	117
2.17.	Eyvan	118
2.18.	Sofa	120
2.19.	Katılım	122
2.20.	Sürdürülebilir/lik.....	125
3.	DEĞERLENDİRME VE SONUÇ.....	129
	KAYNAKLAR	139
	Proje Raporları Kaynakçası	139
	Genel Kaynakça	142
	ÖZGEÇMİŞ.....	148

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1.1	1991 Tarihli Gelenekten Geleceğe Evimiz Proje Yarışması İlan Afişi.....	7
Şekil 1.2	2014 Tarihli 7 İklim 7 Bölge Gelenekten Geleceğe Ulusal Mimari Proje Yarışması İlan Afişi	8
Şekil 1.3	2015 Tarihli Gaziemir Aktepe ve Emrez Mahalleri Kentsel Dönüşüm Alanı Kentsel Tasarım ve Mimari Fikir Projesi Yarışması İlan Afişi	9
Şekil 1.4	2016 Tarihli Adana-Seyhan Sucuzade Mahallesi Kentsel Dönüşüm Alanında Kent Meydanı ve Çevresi Kentsel Tasarım ve Mimari Proje Yarışması İlan Afişi.....	11
Şekil 1.5	2017 Tarihli Mahalle Tasarımı Fikir Yarışması İlan Afişi.....	12
Şekil 1.6	2017 Tarihli 7 İklim 7 Bölge Mahalle Ulusal Mimari ve Kentsel Tasarım Fikir Yarışması İlan Afişi	13
Şekil 1.7	2017 Tarihli Mahallem: Bakırköy Proje Yarışması ilan afişi.....	14
Şekil 2. 1	İncelemeye alınan tüm kavramlar.....	22
Şekil 2. 2	Adı geçen kavramla ilişkili tamlamaları bir arada gösteren grafik.....	23
Şekil 2. 3	İncelemeye alınan bir kavramın, yarışmalara göre dağılımının alan grafiği üzerinden gösterimi örneği.....	23
Şekil 2. 4	Adı geçen bir kavramın, alt tamlamalarının yarışmalara göre dağılımının çizgisel grafik üzerinden gösterilmesi örneği	24
Şekil 2. 5	Mahalle kavramının yarışmalara dağılım oranları.....	28
Şekil 2. 6	Araştırma malzemesinde, mahalle ile ilişkili tamlamalara değinilme sıklıkları	29
Şekil 2. 7	“Mahalle Yaşamı” tamlamasının yarışmalara dağılım oranları.....	31
Şekil 2. 8	“Mahalle ölçeği” tamlamasının yarışmalara dağılım oranları	34
Şekil 2. 9	“Mahalle dokusu” tamlamasının yarışmalara dağılım oranları	37
Şekil 2. 10	“Mahalle kurgusu” tamlamasının yarışmalara dağılım oranları.....	39
Şekil 2. 11	“Mahalle merkezi” tamlamasının yarışmalara dağılım oranları.....	41
Şekil 2. 12	“Mahalle meydanı” tamlamasının yarışmalara dağılım oranları	42
Şekil 2. 13	“Gelenek” kavramının yarışmalara dağılım oranları.....	47
Şekil 2. 14	Araştırma malzemesinde, “gelenek” ile ilişkili tamlamalara değinilme sıklıkları	48
Şekil 2. 15	“Geleneksel değerler” tamlamasının yarışmalara dağılım oranları	49
Şekil 2. 16	“geleneksel yaşam” tamlamasının yarışmalara dağılım oranları.....	52
Şekil 2. 17	“Geleneksel mimari” tamlamasının yarışmalara göre dağılım oranları ..	55
Şekil 2. 18	“Geleneksel doku” tamlamasının yarışmalara dağılım oranları	58

Şekil 2. 19 “Geleneksel mahalle” tamlamasının projelere dağılım oranları	60
Şekil 2. 20 “Geleneksel konut” tamlamasının projelere dağılım oranları	64
Şekil 2. 21 “Komşuluk” kavramının yarışmalara dağılım oranları	71
Şekil 2. 22 “Komşuluk ilişkileri” tamlamasının yarışma ve projelere dağılımı ve değinilme sıklıkları.....	72
Şekil 2. 23 “Kimlik” kavramının yarışmalara dağılım oranları.....	75
Şekil 2. 24 “Yerel” kavramının yarışmalara dağılım oranları	79
Şekil 2. 25 “Yerel” kavramının yarışmalara dağılım oranları	82
Şekil 2. 26 Araştırma malzemesinde, “doku” ile ilişkili tamlamalara değinilme sıklıkları	83
Şekil 2. 27 “Konut dokusu” tamlamasının yarışmalara dağılım oranları	84
Şekil 2. 28 “Tarihsel doku” tamlamasının yarışmalara dağılım oranları.....	87
Şekil 2. 29 “Malzeme” kavramının yarışmalara dağılım oranları	90
Şekil 2. 30 “Topoğrafya” kavramının yarışmalara dağılım oranları.....	94
Şekil 2. 31 “Avlu” kavramının yarışmalara dağılım oranları	97
Şekil 2. 32 “Bahçe” kavramının yarışmalara dağılım oranları	100
Şekil 2. 33 “Merkez” kavramının yarışmalara dağılım oranları	103
Şekil 2. 34 “Meydan” kavramının yarışmalara dağılım oranları	106
Şekil 2. 35 “Sokak” kavramının yarışmalara dağılım oranları	111
Şekil 2. 36 “Cumba” kavramının yarışmalara dağılım oranları.....	115
Şekil 2. 37 “Çıkma” kavramının yarışmalara dağılım oranları.....	117
Şekil 2. 38 “Eyvan” kavramının yarışmalara dağılım oranları	119
Şekil 2. 39 “Sofa” kavramının yarışma ve projelere dağılımı ve değinilme sıklıkları	121
Şekil 2. 40 “Sofa” kavramının yarışmalara dağılım oranları.....	123
Şekil 2. 41 “Sürdürülebilir/lik” kavramının yarışmalara dağılım oranları	126

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. 1 -Gelenekten Geleceğe Evimiz Proje Yarışması'na ilişkin bilgiler	7
Tablo 1. 2 -7 İklim 7 Bölge Gelenekten Geleceğe Ulusal Mimari Proje Yarışması'na ilişkin bilgiler	9
Tablo 1. 3 - Gaziemir Aktepe ve Emrez Mahalleleri Kentsel Dönüşüm Alanı Kentsel Tasarım ve Mimari Fikir Projesi Yarışması.....	10
Tablo 1. 4 -Adana-Seyhan Sucuzade Mahallesi Kentsel Dönüşüm Alanında Kent Meydanı Ve Çevresi Kentsel Tasarım Ve Mimari Proje Yarışması'na ilişkin bilgiler	11
Tablo 1. 5 - Mahalle Tasarımı Fikir Yarışması'na ilişkin bilgiler	12
Tablo 1. 6 - 7 İklim 7 Bölge Mahalle Ulusal Mimari ve Kentsel Tasarım Fikir Yarışması'na ilişkin bilgiler	14
Tablo 1. 7 - “Mahallem: Bakırköy” Uluslararası Katılımlı Öğrenci Mimari Fikir Projesi Yarışması'na ilişkin bilgiler	15
Tablo 1. 8 Yarışmalar, toplam katılım sayıları ve ödüller.....	16
Tablo 1. 9 Ödüllü projeler arasından, her yarışmadan incelemeye alınan projeler ve sayıları.....	17
Tablo 2. 1 Araştırma malzemesinden, kavramsal tarama sonucunda derlenen kavramlar ve alt tamlamaların tümü	20
Tablo 2. 2 Adı geçen kavram veya tamlamaların yarışmalara ve projelere göre dağılımlarını ve değinilme sıklıklarını belirten tablo örneği.....	25
Tablo 2. 3 “Mahalle” kavramının yarışma ve projelere dağılımı ve değinilme sıklıkları	28
Tablo 2. 4 “Mahalle yaşamı” tamlamasının yarışma ve projelere dağılımı ve değinilme sıklıkları.....	30
Tablo 2. 5 “Mahalle ölçeği” tamlamasının yarışma ve projelere dağılımı ve değinilme sıklıkları.....	34
Tablo 2. 6 “Mahalle dokusu” tamlamasının yarışma ve projelere dağılımı ve değinilme sıklıkları.....	36
Tablo 2. 7 “Mahalle kurgusu” tamlamasının yarışma ve projelere dağılımı ve değinilme sıklıkları.....	39

Tablo 2. 8 “Mahalle merkezi” tamlamasının yarışma ve projelere dağılımı ve değinilme sıklıkları.....	41
Tablo 2. 9 “Mahalle meydanı” tamlamasının yarışma ve projelere dağılımı ve değinilme sıklıkları.....	42
Tablo 2. 10 “Gelenek” kavramının yarışma ve projelere dağılımı ve değinilme sıklıkları	46
Tablo 2. 11 “Geleneksel değerler” tamlamasının yarışma ve projelere dağılımı ve değinilme sıklıkları.....	48
Tablo 2. 12 “Geleneksel yaşam” tamlamasının yarışma ve projelere dağılımı ve değinilme sıklıkları.....	51
Tablo 2. 13 “Geleneksel mimari” tamlamasının yarışma ve projelere dağılımı ve değinilme sıklıkları.....	54
Tablo 2. 14 “Geleneksel doku” tamlamasının yarışma ve projelere dağılımı ve değinilme sıklıkları.....	57
Tablo 2. 15 “Geleneksel mahalle” tamlamasının yarışma ve projelere dağılımı ve değinilme sıklıkları.....	60
Tablo 2. 16 “Geleneksel konut/ev” tamlamasının yarışma ve projelere dağılımı ve değinilme sıklıkları.....	63
Tablo 2. 17 komşuluk gurupları ve şehirselle birimlere ilişkin bazı değerler	70
Tablo 2. 18 “Komşuluk” kavramının yarışma ve projelere dağılımı ve değinilme sıklıkları	70
Tablo 2. 19 “Komşuluk ilişkileri” tamlamasının yarışma ve projelere dağılımı ve değinilme sıklıkları.....	72
Tablo 2. 20 “Kimlik” kavramının yarışma ve projelere dağılımı ve değinilme sıklıkları	74
Tablo 2. 21 “Yerel” kavramının yarışma ve projelere dağılımı ve değinilme sıklıkları	78
Tablo 2. 22 “Doku” kavramının yarışma ve projelere dağılımı ve değinilme sıklıkları	81
Tablo 2. 23 “Konut dokusu” tamlamasının yarışma ve projelere dağılımı ve değinilme sıklıkları.....	84
Tablo 2. 24 “Tarihsel doku” tamlamasının yarışma ve projelere dağılımı ve değinilme sıklıkları.....	86

Tablo 2. 25 “Malzeme” kavramının yarışma ve projelere dağılımı ve değinilme sıklıkları	90
Tablo 2. 26 “Topoğrafya” kavramının yarışma ve projelere dağılımı ve değinilme sıklıkları	94
Tablo 2. 27 “Avlu” kavramının yarışma ve projelere dağılımı ve değinilme sıklıkları	96
Tablo 2. 28 “Bahçe” kavramının yarışma ve projelere dağılımı ve değinilme sıklıkları	99
Tablo 2. 29 “Merkez” kavramının yarışma ve projelere dağılımı ve değinilme sıklıkları	103
Tablo 2. 30 “Meydan” kavramının yarışma ve projelere dağılımı ve değinilme sıklıkları	105
Tablo 2. 31 “Sokak” kavramının yarışma ve projelere dağılımı ve değinilme sıklıkları	111
Tablo 2. 32 “Cumba” kavramının yarışma ve projelere dağılımı ve değinilme sıklıkları	115
Tablo 2. 33 “Çıkma” kavramının yarışma ve projelere dağılımı ve değinilme sıklıkları	117
Tablo 2. 34 “Eyvan” kavramının yarışma ve projelere dağılımı ve değinilme sıklıkları	118
Tablo 2. 35 “Sofa” kavramının yarışma ve projelere dağılımı ve değinilme sıklıkları	121
Tablo 2. 36 “Katılım” kavramının yarışma ve projelere dağılımı ve değinilme sıklıkları	123
Tablo 2. 37 “Sürdürülebilir/lik” kavramının yarışma ve projelere dağılımı ve değinilme sıklıkları.....	126

KISALTMALAR

GGPY: Gelenekten Geleceğe Evimiz Proje Yarışması

7İ7BPY: 7 İklim 7 Bölge Gelenekten Geleceğe Ulusal Mimari Proje Yarışması

GAEMPY: Gaziemir Aktepe ve Emrez Mahalleleri Kentsel Dönüşüm Alanı Kentsel Tasarım ve Mimari Fikir Projesi Yarışması

SSMPY: Adana-Seyhan Sucuzade Mahallesi Kentsel Dönüşüm Alanında Kent Meydanı Ve Çevresi Kentsel Tasarım Ve Mimari Proje Yarışması

MTFY: Mahalle Tasarımı Fikir Yarışması

MBPY: “Mahallem: Bakırköy” Uluslararası Katılımlı Öğrenci Mimari Fikir Projesi Yarışması

7İ7BFY: 7 İklim 7 Bölge- Mahalle Ulusal Mimari Ve Kentsel Tasarım Fikir Yarışması

vs. : vesaire

vb. : ve benzeri

vd. : ve diğerleri

TÜRKİYE’DE EV VE MAHALLE MİMARİ PROJE YARIŞMALARI ÜZERİNE BİR İNCELEME

ÖZET

Türkiye’de “yaşanabilir/sürdürülebilir şehir”, “ev” ve “mahalle” tartışmalarını 1990’lardan itibaren daha fazla gözlemek mümkündür. Bu farkındalıkla, son yıllarda ferdi yakarışlar, sivil toplum itirazları ve bunların yankısıyla yöneticiler de meseleye eğilme gereksinimi duydular. Son 15 yıl içerisinde “ev-mahalle” kavramını bugünkü taleplerle ve içerikle ilişkilendirmeden 600 bin adet üzeri konut üreten T.C. Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı, son yıllarda söz konusu itiraz ve taleplere duyarlılık gösterip 2014 ve 2017 yıllarında mahalle ölçeğinde “7 İklim 7 Bölge Gelenekten Geleceğe” sloganıyla tek aşamalı iki farklı yarışma düzenledi. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ise 2017’de “Mahalle Tasarımı Fikir Yarışması” adıyla iki aşamalı bir yarışma düzenledi. Öncesinde T.C. Kültür Bakanlığı, 1991’de Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü’nce, “Gelenekten Geleceğe Evimiz” konulu mimari proje yarışması düzenleyerek yarışma projelerini 1992 yılında kitaplaştırılarak yayımlandı. Bu bağlamda dört farklı kurum daha benzer yarışmalar düzenlediler. Bu yarışmalarda önerilen projelerin tümünü bir araya getirip belli bir kuramsal çerçeve dahilinde sorunsallaştırmak ev ve mahalle tartışmalarına bir katkı sunacaktır. Derleme ve değerlendirmenin çerçevesini hangi kriterler uyarınca yapılacağı sorusuna cevap olarak şunlar söylenebilir. Öncelikle, tüm projeler arasından belirli kıstaslarla seçilen 46 civarı proje, tek bir metin haline getirilerek üzerinde kavramsal bir okuma yapılacaktır. Bu okumada, altı çizilen kavramların tümü derlenecek ve bunlar içerisinde hatırı sayılır sıklıkta geçen kavramlar üzerinden bir söylem analizi yapılacaktır. Yöntem itibariyle her kavram ayrı başlıklar halinde ve ilişkili olduğu diğer kavramlarla birlikte ele alınacaktır.

Netice itibariyle ev ve mahalleyle ilişkili olarak ele alınan tüm kavramlar hakkında, kuramsal çerçeveye istinaden, yarışma projeleri üzerinden mimarlık camiasının söylemde neyi önerdiği konusunda bir sonuç hedeflenmiştir.

Anahtar kelimeler: Ev, Mahalle, Ev ve Mahalle Yarışmaları, Kavramlar, Söylem Analizi

A REVIEW OF PROJECT COMPETITIONS ON HOME AND NEIGHBOURHOOD ARCHITECTURE IN TURKEY

SUMMARY

It is possible to observe the arguments of “liveable/sustainable city”, “house/home” and “neighbourhood” in Turkey mostly after 1990s. With this awareness, in recent years, individual entreaties, objections of the civil society and, with the reflections of these, governors and administrators felt the necessity of focusing on this matter. In the recent 15 years, Turkish Republic Prime Ministry Public Housing Administration built more than 600 thousand housing without associating the concept of “house – neighbourhood” with today’s demands and content. However, in recent years, by showing an awareness to the people’s objections and demand, it organized a single-staged, two different contests with the motto of “7 Climates, 7 Regions from Tradition to the Future” in the scale of neighbourhood in the years of 2014 and 2017. Also, The Ministry of Environment and Urbanization organized a two-staged contest “Contest of Neighbourhood Design Idea” in 2017. Earlier, Turkish Republic Ministry of Culture, by organizing an architectural contest with theme of “Our Home from Tradition to The Future” with The General Directorate of Fine Arts in 1991, published the projects of the contest into a book in 1992. In this context, four more different institutions organized contests. In these contests, gathering all of the projects on offer and problematizing them in a specific notional frame will contribute to the arguments of “home and neighbourhood”. As an answer to the question of according to which criteria this compilation and evaluation frame will be done, these can be given: First of all, approximately 46 projects that are chosen out of the all other projects by certain criteria, will become a single text and a conceptual reading will be held on it. On this reading, all of the underlined notions will be compiled and a discourse analysis will be held through the frequently mentioned notions. In respect of the method, each notion will be approached under the different titles and with the other related notions.

Consequently, about all of the notions/concepts that are dealt as relevant to “home/house and neighbourhood”, regarding to the notional frame, having a conclusion is the aim; about what the architectural community advices in discourse through the contest projects.

Key words: House, Neighbourhood, Home and Neighbourhood Contests, Notions, Discourse Analysis

1. GİRİŞ

Ev için yapılan en bilindik tarihsel okuma, insanın barınma ihtiyacına yönelik var olan ve yalnızca fiziksel boyutuyla da olsa insanlık tarihinin epeyce derinlerinden gelen bir olgu olmasıdır. Söz gelimi, Anadolu konut geleneğinin başlangıcının 10 bin yıl öncesine kadar dayanması gibi. (Kuban, 2016) Yine aynı tarihsel süreç içerisinde yapı stoğunun ezici çoğunluğunun da evlerden oluşması, evin, aslında insan yaşamıyla doğrudan ilişkili olarak bugüne kadar geldiği gerçeğini ortaya koymaktadır.

İnsan, kendisi için genel geçer bir hakikat olan evi, en bilindik fonksiyonuyla çevresel olumsuzluklara karşı kendini “koruma” ve “savunma” aracı olarak değerlendirmiştir. Bu bilindik tanımdan biraz öteye geçtiğimizde evle ilgili daha geniş, hatta farklı disiplinlerin penceresinden tanımlar veya anlamlandırmalar görmek kabil olabilmektedir. Evin/konutun, “iletişim”, “etkileşim”, “mekân”, “zaman” ve “anlam” bileşenlerinden müteşekkil örgütlü bir yapı olduğu; bulunduğu çevrenin etnik karakteristiklerini, sosyal davranışlarını, yaşam biçimini/tercihlerini, imgesel tutumlarını, “zaman- mekân taksonomilerini” yansıttığı, tarihsel tecrübeye dayanılarak söylenebilir. (Gür, 2000) Yine sosyal bilimler cihetiyle bakıldığında, “*insan yaşamıyla özdeşleşmiş bir olgu olan ev/konut, doğan, yetişen, evlenen, çocuk büyüten, çalışan, yaşlanan ve zamanı geldiğinde ölen insan için sosyal, siyasal, ekonomik dizgelerinde ayrıca bir parçasıdır.*” (Yılmaz, 1995) Bu perspektiften değerlendirildiğinde, ‘ev’i, salt bir fiziksel mekân olarak algılamak yeterli olmayacaktır; onu tanımlayan esas unsurlardan biri de içinde yaşam süren ailedir. Aile yaşamı, fertler arası ilişkiler veya daha geniş çerçevede sosyal ilişkiler de konut bağlamında düşünülmesi gereken önemli girdiler arasında yer alır. (Balcı, 2011)

Ancak özellikle Türkiye sınırları içerisinde yer alan şehirler üzerinden tarihsel bir okuma yapıldığında karşılaşılan diğer olgu ise mahalledir. Evler, kendi içinde bir dinamik tutum sergilerken, aynı zamanda bir araya gelerek mahalle organizmasını oluşturmuşlardır. Kuban’a göre Türkiye coğrafyası üzerinde gelişen şehirlerin ortak bir özelliği vardır ki o oda mahallelere ayrılmış olmalardır. Kuban, bu gerçeği biraz daha geniş ölçekte ele alarak, bu durumu İslam şehir planına has bir özellik sayar. (Kuban, 2016) Mahalle yalnızca fiziksel bir yapılanma değil, aynı zamanda sosyal bir

unsurdur; birbirini tanıyan, bir ölçüde birbirinin davranışlarından sorumlu olan ve karşılıklı dayanışma içerisinde olan bir topluluktan müteşekkil yerdur. (Kara, 2014)

Türkiye'nin, coğrafya olarak tarihsel derinliği ve kültürel zenginliği olan bir ev geleneğine sahip olduğu yadsınamaz. Bununla birlikte konut birimlerinin ve kamusalliğın bir arada olma biçiminden neşet eden mahalle planlamasının da tarihsel tecrübelerle dayandığını ifade etmek mümkündür. Bölgesel veya iklimsel faktörlerden kaynaklı birtakım farklılıklar içermekle birlikte, ortak tarihsel tecrübeye dayalı gelişen mahalle ve ev, büyük oranda ortak ilkelerle günümüze kadar ulaşmıştır. Söz gelimi, dokusuyla, sokak yapısıyla, topoğrafyayla olan ilişkisiyle, özel ve kamusal mekân pratiğiyle veya daha kavramsal bağlamda sosyal ilişkileriyle, kimliğiyle ve estetiğiyle bir bütünü temsil eden geleneksel mahalle planı, konut ölçeğinde ise “bahçe”, “avlu”, “sofa” ve “cumba/çıkma” gibi bir takım standartlar barındıra gelmiştir.

Tarihsel tecrübeye dayanarak süregelen ev tipolojisinin yanında, Türkiye'de 19.yy'nin sonlarından itibaren “apartman” biçiminin veya “dikey yapılaşma”nın ilk örneklerini “batılılaşma”nın etkisiyle İstanbul'da “orta sınıfı”n yaşadığı mevkilerde görmek vakidir. Çok katlı veya çok aileli bir konut bloğunu öngören bu konut tipi, süreç içerisinde farklı biçimlenmelerle bugüne ulaşmıştır. (Görgülü, 2016) Bu süreçte yeni model konut üretimi 1950 'lere kadar “ihtiyaca binaen” veya daha durağan devam etmekle birlikte, 1950 yılından sonra gerek ihtiyaç dâhilinde gerekse ihtiyaç dışı yoğun bir konut üretimi sürecine girilmiştir. (Özakbaşı, 2015)

Bilhassa 1950-1980 yılları arasında görünür olan, fakat nihayetinde 2011 yılı itibariyle Türkiye nüfusunun, en iyimser oranla yaklaşık %40'nın müstakil evlerde ikamet ettiği, (Düzenli, 2017) bugün ise bu oranın çok daha da düşük olduğu; hatta “kalkınmacı iktisadi model” ile bu oranın gittikçe düşeceğini hatırlamak gerekmektedir. Bu gidişatın temel sebepleri, imar yasaları, hızlı nüfus artışı, göç hareketleri, yap-sat sistemi, kooperatifçilik ve ekonomik problemler şeklinde sıralanabilir. Ama daha önemlisi, bu durum, ülkenin, özgün, tarih boyunca süregelen yapılı çevreyle bağdaşık, halkın taleplerine duyarlı ve ona uygun politikaların geliştirememiş olmasından kaynaklanmaktadır. (Düzenli, 2017)

Dolayısıyla Türkiye, günümüzün konut stoğunun büyük bir oranını teşkil eden “apartman”, “toplu konut”, “korunaklı yaşam alanları/siteler”, “konsept projeler”, “rezidanslar” vb. gibi yaşam alanları inşa ederek öncelikle “geleneksel” veya diğer bir

ifadeyle “müstakil ev” düşüncesi ve pratiğinden, buna koşut olarak “mahalle” olgusundan da epeyce uzaklaşmıştır. (Özakbaş, 2015) Pekâlâ, bu durum Türkiye toplumunun kabul ettiği veya içselleştirdiği bir durum mudur? Yani %60’ından fazlasının çok katlı binalarda yaşadığı Türkiye halkının, gerçekte nasıl bir evde yaşamak istediği sorusu önem kazanmaktadır. Bu soruya cevap niteliğinde, bir araştırmadan elde edilen istatistiki veriye başvurmak isabetli olacaktır. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu’nun 1992 yılında, Prof. Sacid Adalı başkanlığında yaptığı geniş katılımlı anket sonuçlarına göre Türkiye halkının %92,8’inin müstakil bahçeli evde yaşamak istediğini beyan etmiştir. (Düzenli, 2016) Anketin ortaya koyduğu gerçekliğe rağmen, bilhassa devlet eliyle düzenlenen imar planlarının ve/veya imar kanunlarının söz konusu gerçekliğin dışında bir pratik ortaya koyduğu aşikârdır.

Şüphesiz bu durum öteden beridir bazı tartışma ve itirazları da beraberinde günümüze kadar getirmiştir. Bu itirazlar yapıcı bir hüviyete kavuşarak, hassaten İstanbul için pilot uygulama önerilerine dönüşmüştür. Mimariye dair yeni yönelişler sunabilecek tek ülkenin Türkiye olduğu inancıyla hareketle Turgut Cansever, alanında uzman, farklı disiplinlerden birçok bilim insanının katkısıyla, İstanbul için yeni yaşam alanlarına ilişkin farklı tarihlerde (2001 ile 2003) mimari ve planlamaya yönelik reel ve oldukça ayrıntılı raporlar sunmuştur. (Düzenli, 2016) Sivil alanda gerçekleşen çabaların yanı sıra kurumsal bazı adımlar da görmekteyiz. Öyle ki 1992’de Kültür Bakanlığı Tarafından “Gelenekten Geleceğe Evimiz” temasıyla, bölge ve yer sınırlandırılması yapılmadan ev/konut üzerine bir yarışma düzenlenmiştir. Takip eden yıllarda, özellikle yoğun ve “dikey yapılaşma”nın daha da belirginleştiği 2014 ve sonrasındaki yıllarda Başbakanlık Toplu Konut İdaresi (TOKİ) ve diğer bazı yerel yönetimler tarafından da yarışmalar düzenlenmiştir. Ev ve mahalleyle ilişkili olduğu düşünülen toplam 7 farklı yarışma esasen bu çalışmanın inceleme kapsamını teşkil etmektedir.

Bütün bu çabaların temel amacı, popüler bir ifadeyle “yaşanabilir” bir çevre meydana getirmek olduğu söylenebilir. Son yıllarda tüm dünyada popülerlik kazanan “yaşanabilir şehir” kavramsallaştırması, bugünün reel dünyası içinde, sosyal ve ekonomik işlevleri güçlü, çevre duyarlı, yaya ve motorsuz erişime olanak tanıyacak şekilde ulaşım ağının yeterli olduğu bir şehir anlayışı olarak tarif edilir. Buna ek olarak, Salzano’ya göre bu kavram, gelecek kuşaklara sağlıklı yaşam alanı sağlayan bir şehir kabulüyle, geçmiş ile gelecek arasında bir köprü niteliği görmektedir. (Ataol Akpınar & Erdönmez, 2016) Bu kavramsal yaklaşımın ABD ve Avrupa’da konuşulur

olduğu yıllarda, Türkiye’de kent nüfusunun yoğunluk gösterdiği ve beraberinde yüksek yapılı konut pratiğinin hız kazandığını görmekteyiz. Bu kavramsal yaklaşıma göre yaşam alanlarının veya mahallelerin planlanması sürecinde öne çıkan bazı hususlar şöyle olmaktadır:

- *Yüksek iletişim ve etkileşim olanakların sağlanması*
- *Çekici estetik ve işlevsel kamusal mekân*
- *Temiz ve güvenli kentsel mekân*
- *İşlevsel çeşitlilik içeren kentsel mekân*
- *İnsan ölçeğinde yaşlı, çocuk ve engelli bireyler için konfor arz eden kentsel mekân*
- *Etnik ve kültürel çeşitliliğin sürdürülebilirliği*
- *Katılımcı yönetim yapısı*
- *Sürdürülebilir ulaşım modlarının arz edilmesi*
- *Doğal kaynakların korunumu ve enerji verimliliğinin desteklenmesi*
- *Ekonomik konut olanakları*
- *Motorlu ulaşım araçlarından bağımsız kent*
- *Yerel ekonominin desteklenmesi” (Ataol Akpınar & Erdönmez, 2016)*

Sürdürülebilirliğin sağlanmasına yönelik de önem arz eden bu maddeler, bu çalışmanın tartışma bölümünün de zeminini oluşturduğu söylenebilir.

Bu bağlam çerçevesinde ele alınan yarışma projeleri, Türkiye’de ev ve mahallenin mekânsal ve fiziksel koşullarına yönelik bazı fikirler sunması açısından önem kazanmaktadır. Ev ve mahalle üzerine yapılan 7 farklı yarışmayı birlikte değerlendirerek şunu söylemek mümkündür ki, bu girişimlerdeki temel amaç, fiziksel, sosyal veya demografik yönüyle “plansız” gelişen kent dokusu üzerine yeniden düşünmektir. Konut ve yakın çevresine, kaybettiği düşünülen asgari konfor standartların yeniden kazandırılması ve sürdürülebilir bir yaşam çevresinin oluşturulmasına yönelik deyim yerindeyse çözüm reçeteleri sunmaktır.

Sorunun tespitinden sonra, sorunun çözümüne yönelik yarışmalarda yapılan somut öneriler başlı başına kıymete haiz olmakla beraber, genel söylemin bize ne anlattığı da ayrıca önem arz etmektedir. Farklı kurumlar tarafından biri 1992’de, diğerleri ise 2014-2017 yılları arasında yapılan ve hatırı sayılır katılımların sağlandığı bu yarışmalar ve sunulan projeler üzerinden gerek fiziksel gerekse kavramsal okumalar

yapmak, Türkiye’de mimarların bu meseledeki duruşuna ışık tutacaktır. Bu tutumun, söylemde neye tekabül ettiği ise, bu çalışma için asıl irdelenmesi gereken husus olmuştur.

1.1. Amaç, Kapsam

Türkiye’de konut problemi dile getirildiğinde özellikle iki hususun altı çizilir: konut açığı ve konut niteliği. Bu iki husustan konut açığını irdelemek bağlam itibariyle mümkün görünmemekte, buna mukabil özellikle konut niteliğinin irdelenmesi gerektiği ise, bu incelemenin çerçevesi içerisinde elzem görülmektedir. Konutlardaki nitelik sorununa dair, ilk olarak apartman ve yoğun/yüksek yapılaşma biçimi sorgulanabilir. İkincisi ise temel bir probleme işaret etmek üzere, Türkiye’nin, 1-3 katlı yani müstakil/bahçeli ev olgusundan olabildiğince uzaklaşmış/uzaklaşıyor olması durumudur. Var olan bahçeli evlerin ekseriyetinin ise konfor ve biçim niteliği bakımından çeşitli soru işaretleri barındırdığı söylenebilir. Konut ölçeğinde böyle bir irdelenmenin yanı sıra ev/konut grubunun, kendi aralarındaki fiziksel ilişkisi/konumlanması, konut birimlerinin yapılı çevre ile kurduğu ilişki ve nihayet herhangi bir alandaki çevre ve yapı stoğudan doğan sosyal dokuyu da incelemek gerekli olmaktadır. (Balcı, 2011) Yapısal çevreden neşet eden sosyal yaşamın devamlılığı da, bir bütün olarak sürdürülebilir bir çevre kurmanın ön koşulu olmaktadır.

Gümüz konut politikaları ve imar yasaları kamu yararından çıkmış ve piyasa düzenine terk edildiği bilinmektedir. Bu düzen içerisinde direnme gücü ortaya koyamayan yerel yönetimler de aynı gidişatın bir parçası olmaktadır. Böyle bir kentleşme ortamında, kâr dürtüsüyle hareket eden piyasanın, sosyal adaleti ve toplumsal düzenin sürdürülebilirliğini dikkate almayacağı tartışma götürmez bir gerçektir. Nitekim *“kullanım değerinden ziyade değişim değerini temel alarak”* üretilen konut, *“kentsel ranttan pay alma aracı”* haline getirilmiştir. Sonuç itibariyle Türkiye’de cari konut üretiminde, talep edileni karşılama veya konut ve yaşam çevrelerinin niteliği gibi asli meseleler bir kenara bırakılmıştır. (Cantürk, 2016)

Konut üretiminde yaşanan bu nitelik krizinin iyileştirilmesine yönelik ve “yaşanabilir” bir çevre planlamasının nasıl olması gerektiğine ilişkin bazı uğraşların verildiği; kurumsal yönetimlerce ev ve mahalle üzerine ulusal yarışmaların düzenlendiği hatırlanmalıdır. Mimarlık ve şehir plancılarının bizatihi öneriler sunduğu bu

yarışmalar üzerinde yapılacak bir inceleme, hem problem tespitini etraflıca yapmayı kolaylaştıracaktır hem de problemin çözüme yönelik kavramsal yaklaşım biçiminin nasıl olduğu ve fiziksel boyutuyla nasıl bir çevre düzeninin öngöröldüğu anlaşılacaktır.

Költür Turizm Bakanlığı, Başbakanlık Toplu Konut İdaresi ve bazı yerel yönetimler tarafından düzenlenen yarışmalar aracılığıyla Türkiye’de, söz konusu konut sorununun çözüme yönelik devlet eliyle veya diğer birkaç kurumsal kimlik adı altında bir çabanın var olduğunun göstergesidir. Bu zamana kadar yapılan 7 farklı proje yarışmasında, farklı bölgelerde/iklimlerde çalışılmış onlarca proje önerilmektedir. Konut üretimindeki “kötü” gidişata karşı çözümler önerisi mahiyeti taşıyan bu projeler üzerinde durmak önem arz etmektedir. Zira zamanın ihtiyaçlarını dikkate alarak tüm kesimlerin içinde yaşayabildiği “ev” tasavvurunun nasıl olacağı veya mahalle planlamasının ne şekilde olacağı hususunda öneriler sunulmaktadır. Farklı yaklaşımların kaçınılmaz olduğu yarışma projelerinin yekûnda nasıl bir kavramsal çerçeve çizildiği hususu irdelenmeyi gerekli kılmaktadır. Yarışmalarda önerilen projelerin tümünü değerlendirmeye almak kabil olmayacağı için, belirli seçim kriterlerine göre derlenecek projeler üzerinde inceleme yapılacaktır.

Söz konusu yarışmalar, gerek yeni yerleşim alanlarının teşekkölüne, gerekse mevcut yapı adalarının dönüşümüne yönelik düzenlendiğinden, birbirinden farklı girdiler barındırmaktadır. Mimarların, “ev” ölçeğinden “mahalle” ölçeğine kadar farklı dinamikler/potansiyeller içeren bu projelerde nasıl bir söylem öne çıkardıkları ve bunu hangi kavramlarla dile getirdikleri sorusu ise bu çalışmanın çıkış noktası mesabesinde-dir. Dolayısıyla bu çalışmadaki temel amaç, her ölçekte söyleme konu olan kavramları tespit etmek ve bunların, günümüz gerçeklikleri içerisinde nasıl ele alındığını incelemektir. Bir diğer amaç ise, mimarlarca, problemin tespitine yönelik oluşan konsensüsün, çözüme yönelik söylemde de oluşup oluşmadığı üzerine inceleme yapmaktır.

1.2.Araştırma Malzemesi: Mimari Proje Yarışmaları

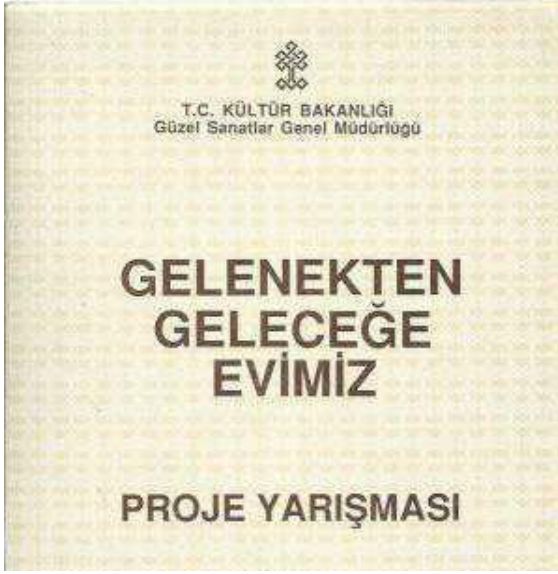
Araştırma malzemesi olarak tanımlanan, başka bir ifadeyle incelemeye alınacak malzemeler, temelde yarışmalarda sunulan proje raporları olmuştur. Bunun için öncelikle incelemeye alınacak yarışmalar belirlenmiştir. Bu doğrultuda ev ve

mahalleye dair yakın dönemli 7 proje yarışması tespit edilmiştir. Sonrasında bu yarışmalarda sunulan proje adedi ve raporları bir araya getirilmiştir.

1.2.1. Gelenekten Geleceğe Evimiz Proje Yarışması (GGPY-1991)

İlk yarışma, Kültür Bakanlığı tarafından “Gelenekten Geleceğe Evimiz Proje Yarışması” sloganıyla açılmıştır. (Şekil 1.1)

Şekil 1.1 1991 Tarihli Gelenekten Geleceğe Evimiz Proje Yarışması İlan Afişi

Bu yarışma özellikle, “şehirleşen kırsal nüfusu, yabancılaşmayı en az düzeye indirebilecek nitelikteki bir ortak paydada birleştirebilecek ve böylece geleceğin Türkiye’inde uyumlu bir şehir yaşamını barındırabilecek konut mimarisinin esaslarını belirleyecek bir fikir yarışması” şeklinde tanımlanmaktadır. Yarışmada bölge ve il sınırlaması yapılmaksızın yer seçimi noktasında yarışmacılar serbest bırakılmıştır. Toplam 124 adet proje önerisi sunulmuş; bu projeler arasından 10 projeye “eşdeğer” ödülüne layık görülmüştür.(Tablo 1.1)

YARIŞMA ADI: "GELENEKTEN GELECEĞE EVİMİZ PROJE YARIŞMASI"					
DÜZENLENME TARİHİ	DÜZENLEYEN KURULUŞ	YARIŞMA KONUSU	YARIŞMANIN AMACI	KATILIMCI SAYISI	ÖDÜLLER
1992	KÜLTÜR BAKANLIĞI	Geçmişten günümüze geçerli olan değerler dikkate alınarak geliştirilecek müstakil ev veya çok daireli konut projesi ve müellifin bu konudaki önerisine ilişkin ilkeleri kapsayan açıklayıcı metin sunması	"şehirleşen kırsal nüfusu, yabancılaşmayı en az düzeye indirebilecek nitelikteki bir ortak paydada birleştirebilecek ve böylece geleceğin Türkiye’inde uyumlu bir şehir yaşamını barındırabilecek konut mimarisinin esaslarını belirleyecek bir fikir yarışması"	124	10 adet eşdeğer

Tablo 1.1 -Gelenekten Geleceğe Evimiz Proje Yarışması’na ilişkin bilgiler

1.2.2. 7 İklim 7 Bölge Gelenekten Geleceğe Ulusal Mimari Proje Yarışması (7İ7BPY-2014)

Toplu Konut Daire Başkanlığı(TOKİ) ve Emlak Konut tarafından 2014’te ev ve mahalle ölçeğinde “7 İklim 7 Bölge Gelenekten Geleceğe Ulusal Mimari Proje Yarışması” düzenlenmiştir. (Şekil 1.2)

Şekil 1.2 2014 Tarihli 7 İklim 7 Bölge Gelenekten Geleceğe Ulusal Mimari Proje Yarışması İlan Afişi

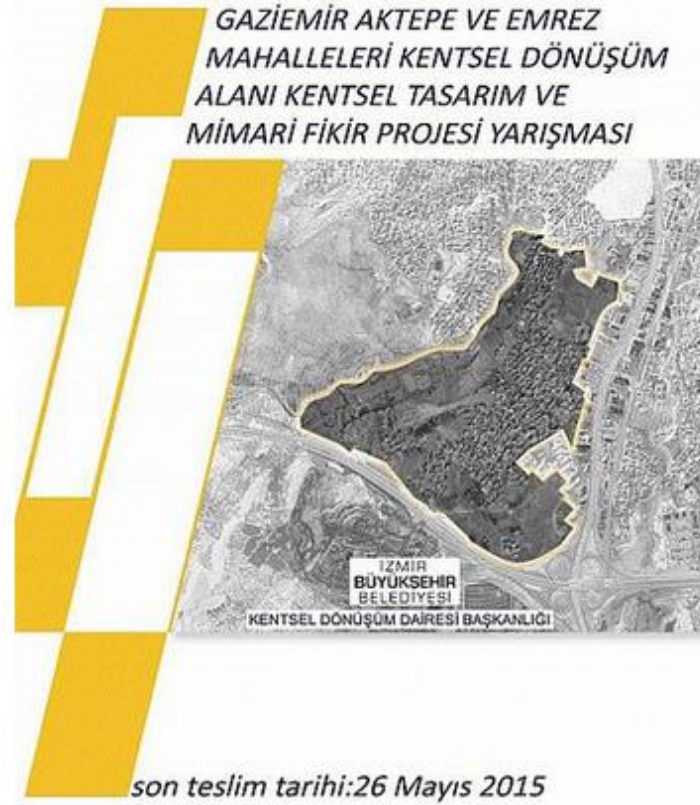
Yarışma, “kent kimliğinin varlığının ve devamının bilincinde olarak günümüz koşullarına uygun yeni yapılaşmanın geleneksel mimariden ilham alarak oluşmasını teşvik etmek” amacıyla, 7 farklı bölgede belirlenmiş ada/parseller içinde proje önermek suretiyle açılan bir yarışmadır. 7 farklı bölgeden toplam 52 proje gönderilmiştir. Her bölgenin değerlendirmesinin müstakil yapılması ve böylece her bölge için 1.-2.-3.’lük ödülüyle beraber 3 adet de mansiyon ödülü verilmesi kararı alınmıştır. (Tablo 1.2)

YARIŞMA ADI: "7 İKLİM 7 BÖLGE GELENEKTEN GELECEĞE ULUSAL MİMARİ PROJE YARIŞMASI"					
DÜZENLENME TARİHİ	DÜZENLEYEN KURULUŞ	YARIŞMA KONUSU	YARIŞMANIN AMACI	KATILIMCI SAYISI	ÖDÜLLER
2014	TOPLU KONUT DAİRE BAŞKANLIĞI (TOKİ) ve EMLAK KONUT	Konut Projesi: Eklî paftada işaretli Konut Alanında geliştirilecek Konut projesidir. Kreş Projesi İlköğretim Okulu Projesi	"kent kimliğinin varlığının ve devamının bilincinde olarak günümüz koşullarına uygun yeni yapılaşmanın geleneksel mimariden ilham alarak oluşmasını teşvik etmek"	52	4 adet 1.'lik, 3 adet 2.'lik, 3 adet 3.'lük, 6 adet mansiyon

Tablo 1. 2 -7 İklim 7 Bölge Gelenekten Geleceğe Ulusal Mimari Proje Yarışması'na ilişkin bilgiler

1.2.3. Gaziemir Aktepe ve Emrez Mahalleleri Kentsel Dönüşüm Alanı Kentsel Tasarım ve Mimari Fikir Projesi Yarışması (GAEMPY-2015)

Buna müteakiben 2015'te İzmir Belediyesi Kentsel Dönüşüm Daire Başkanlığı tarafından "Gaziemir Aktepe ve Emrez Mahalleleri Kentsel Dönüşüm Alanı Kentsel Tasarım ve Mimari Fikir Projesi Yarışması" yapıldı. (Şekil 1.2)

Şekil 1.3 2015 Tarihli Gaziemir Aktepe ve Emrez Mahalleri Kentsel Dönüşüm Alanı Kentsel Tasarım ve Mimari Fikir Projesi Yarışması İlan Afişi

Yarışma alanı, "Bakanlar Kurulu kararı ile 5393 sayılı yasanın 73. maddesi kapsamında "Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Alanı" olarak ilan edilen 122 hektar

büyükliğindeki alan; İzmir İli, Gaziemir İlçesi, Aktepe ve Emrez Mahallelerinin büyük bir bölümünü kapsamaktadır.” “İnsan haklarına saygılı ve yaşam kalitesi yüksek bir kentsel çevre üretilmesi” amacı ve “bölgede oturan vatandaşlara sürdürülebilir, çağdaş konut çözümlerini de içeren yaşam alanlarının tasarlanması” beklentisiyle düzenlenen bir yarışma olmuştur. 4 adet “eşdeğer” ve 6 adet “mansiyon” ödülünün verildiği bu yarışmaya toplamda 44 adet proje değerlendirilmeye alınmıştır. **(Tablo 1.3)**

YARIŞMA ADI: "GAZİEMİR AKTEPE VE EMREZ MAHALLELERİ KENTSEL DÖNÜŞÜM ALANI KENTSEL TASARIM VE MİMARİ FİKİR PROJESİ YARIŞMASI"					
DÜZENLENME TARİHİ	DÜZENLEYEN KURULUŞ	YARIŞMA KONUSU	YARIŞMANIN AMACI	KATILIMCI SAYISI	ÖDÜLLER
2015	İZMİR/GAZİEMİR BELEDİYESİ	"Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Alanı" olarak ilan edilen yaklaşık 122 hektar büyüklüğündeki alanda, işlevsel, sürdürülebilir, yenilikçi ve ekonomik çözümler içeren; özgün, kimlikli mekânlar oluşturarak alanın kentle bütünleşmesine imkân verecek kentsel tasarım ve mimari	"İnsan haklarına saygılı ve yaşam kalitesi yüksek bir kentsel çevre üretilmesi"	44	4 adet eşdeğer, 6 adet mansiyon

Tablo 1.3 - Gaziemir Aktepe ve Emrez Mahalleleri Kentsel Dönüşüm Alanı Kentsel Tasarım ve Mimari Fikir Projesi Yarışması

1.2.4. Adana-Seyhan Sucuzade Mahallesi Kentsel Dönüşüm Alanında Kent Meydanı Ve Çevresi Kentsel Tasarım Ve Mimari Proje Yarışması (SSMPY-2016)

Sonraki yıl ise Adana-Seyhan İlçesi tarafından “Adana-Seyhan Sucuzade Mahallesi Kentsel Dönüşüm Alanında Kent Meydanı Ve Çevresi Kentsel Tasarım Ve Mimari Proje Yarışması” adıyla ulusal çaplı bir yarışma düzenlendi. **(Şekil 1.4)**

Şekil 1.4 2016 Tarihli Adana-Seyhan Sucuzade Mahallesi Kentsel Dönüşüm Alanında Kent Meydanı ve Çevresi Kentsel Tasarım ve Mimari Proje Yarışması İlan Afışı

Yarışmanın konusu, “Adana’da, Seyhan nehrinin batısında ve Seyhan ilçe belediyesine bağlı Sucuzade mahallesi sınırları içindeki Obalar ve Saydam caddeleri arasında kalan 1. Etap Kentsel Dönüşüm Alanı’nın Kent Meydanı ve çevre yapıları için ayrılan (çevre yolları hariç) 32832 m2 büyüklüğündeki kesiminin Kentsel Tasarımı” şeklinde duyurulmuştur. Yarışmadaki amaç, “güzel sanatları teşvik etmek, kültür, sanat, bilim ve çevre değerlerini rekabet yolu ile geliştirmek, çok sayıda seçenek arasından mimarlık, mühendislik, sanat anlayışı, işletme ve ilk tesis maliyetleri yönünden ekonomik, işlevsel ve yenilikçi çözümleri seçmektir.” Bu yarışmada esas konu meydan-merkez olarak öne çıkmaktadır. 1.-2.-3.’lük ödülüyle beraber 3 adet de “mansiyon” ödülünün verildiği yarışmaya toplam katılım bilgisine ulaşılamamıştır. (Tablo 1.4)

YARIŞMA ADI: "SEYHAN SUCUZADE MAHALLESİ KENTSEL DÖNÜŞÜM ALANINDA KENT MEYDANI VE ÇEVRESİ KENTSEL TASARIM VE MİMARİ PROJE YARIŞMASI"					
DÜZENLENME TARİHİ	DÜZENLEYEN KURULUŞ	YARIŞMA KONUSU	YARIŞMANIN AMACI	KATILIMCI SAYISI	ÖDÜLLER
2016	ADANA/SEYHAN BELEDİYESİ	"Adana'da, Seyhan nehrinin batısında ve Seyhan ilçe belediyesine bağlı Sucuzade mahallesi sınırları içindeki Obalar ve Saydam caddeleri arasında kalan 1. Etap Kentsel Dönüşüm Alanı'nın Kent Meydanı ve çevre yapıları için ayrılan (çevre yolları hariç) 32832 m2 büyüklüğündeki kesiminin	"güzel sanatları teşvik etmek, kültür, sanat, bilim ve çevre değerlerini rekabet yolu ile geliştirmek, çok sayıda seçenek arasından mimarlık, mühendislik, sanat anlayışı, işletme ve ilk tesis maliyetleri yönünden ekonomik, işlevsel ve yenilikçi çözümleri seçmektir."	bu bilgiye ulaşılamamıştır.	1.-2.-3.'lük ödülü ve 7 adet mansiyon

Tablo 1. 4 -Adana-Seyhan Sucuzade Mahallesi Kentsel Dönüşüm Alanında Kent Meydanı Ve Çevresi Kentsel Tasarım Ve Mimari Proje Yarışması'na ilişkin bilgiler

1.2.5. Mahalle Tasarımı Fikir Yarışması (MTFY-2017)

2017 yılında ise üç ayrı yarışma yapıldı; bunlardan ilki “Mahalle Tasarımı Fikir Yarışması” adıyla İller Bankası A.Ş. tarafından Mart 2017’de (Şekil 1.5)

Şekil 1.5 2017 Tarihli Mahalle Tasarımı Fikir Yarışması İlan Afışı

Yarışma yeri olarak, “göç alan, kıyı, sanayi veya üniversite kenti; kentleşme oranı ve ulaşım potansiyeli yüksek; özgün tarihsel ve kültürel değerlere sahip olması gibi kriterler çerçevesinde” farklı bölgelerden seçilmek suretiyle şu iller verilmiştir: Bursa, Çanakkale, Samsun, Kayseri, Konya, Erzurum, Gaziantep, Diyarbakır, Adana, Aydın, Rize. Yarışmacıların bu illerden herhangi birinde çalışmasına ilişkin esneklik tanınmıştır. Toplam 31 adet projenin gönderildiği bu yarışmada 3 adet “eşdeğer” ve 5 adet “mansiyon” ödülü verilmesi kararlaştırılmıştır. (Tablo 1.5)

YARIŞMA ADI: "MAHALLE TASARIMI FİKİR YARIŞMASI"						
DÜZENLENME TARİHİ	DÜZENLEYEN KURULUŞ	YARIŞMA KONUSU	YARIŞMANIN AMACI	KATILIMCI SAYISI	ÖDÜLLER	
2017	İLBANK- ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK BAKANLIĞI	"yaşanabilir mahalle kurgusunun oluşturulması" ve "Bu kapsamda, geçmişten beslenen ve günümüzün ihtiyaçlarını karşılayan, şehirlerin geleneksel kimliklerini koruyarak yaşatan ve onları sosyo-kültürel miras olarak gören bir bakış açısıyla geleceğe dönük özgün mekânsal çözümlerin	"Tarihi, doğal ve sosyo-kültürel bağlam içerisinde, yerleşmeye özgü geleneksel değerlere ait yaşam tecrübesini, mekânsal öğeler ile sosyal ilişkileri özgün ve kimlikli bir değer olarak yeniden yorumlayan bir projenin oluşturulması"	31	3 adet eşdeğer - 5 adet mansiyon	

Tablo 1.5 - Mahalle Tasarımı Fikir Yarışması'na ilişkin bilgiler

1.2.6. 7 İklim 7 Bölge- Mahalle Ulusal Mimari Ve Kentsel Tasarım Fikir Yarışması (2017)

Toplu Konut Daire Başkanlığı(TOKİ)-Emlak Konut, “7 İklim 7 Bölge- Mahalle Ulusal Mimari Ve Kentsel Tasarım Fikir Yarışması” sloganıyla Haziran 2017’de mahalle ölçeğinde tek aşamalı bir mimari proje düzenlemiştir. (Şekil 1.6)

Şekil 1.6 2017 Tarihli 7 İklim 7 Bölge Mahalle Ulusal Mimari ve Kentsel Tasarım Fikir Yarışması İlan Afişi

“Kentsel ölçekte şehrin kimliğini ve sürdürülebilir gelişimini destekleyen; yaşam alanı ölçeğinde (fiziksel ve toplumsal açıdan) güvenli, yaya dostu ve erişilebilir /engelsiz olan; çevresel veriler (doğal yapı, iklimsel özellikler), yöresel mimari ve geleneksel değerlere saygılı ve sosyal bütünleşmeyi sağlayan; estetik kalitede; insan odaklı yaşam alanlarının oluşmasını teşvik etmek” amacıyla açılmıştır. Bu amaç doğrultusunda Türkiye’nin her bölgesinde belirlenmiş birer adet parselde proje önerileri beklenmiştir. Yarışmacılar bu bölgeler arasından herhangi birini seçme konusunda serbest bırakılmıştır. 7 farklı bölgeden toplam 123 yarışmacı tarafından proje gönderilmiştir. Her bölgenin değerlendirmesinin müstakil yapılması ve böylece her bölge için 1.-2.-3.’lük ödülüyle beraber 3 adet de “mansiyon” ödülü verilmesi kararı alınmıştır. (Tablo 1.6)

YARIŞMA ADI: " 7 İKLİM 7 BÖLGE- MAHALLE ULUSAL MİMARİ VE KENTSEL TASARIM FİKİR YARIŞMASI"					
DÜZENLEMETARİHİ	DÜZENLEYEN KURULUŞ	YARIŞMA KONUSU	YARIŞMANIN AMACI	KATILIMCI SAYISI	ÖDÜLLER
2017	TOPLU KONUT DAİRE BAŞKANLIĞI (TOKİ) ve EMLAK KONUT	"mahalle dokusu, mahalle kültürü, sürdürülebilirlik, kimlik, insan / kullanıcı odaklılık, yaşam ve mekân kalitesi, sosyal yaşam, geleneksel değerler, modern yaşam gereksinimleri, sosyal bütünleşme, mimari öğeler, kentsel estetik ve peyzaj, silüet, ekolojik kavramları ile yeni şehircilik akımlarını "mahalle" ortak bileşeninde" sentezlemek	"Kentsel ölçekte şehrin kimliğini ve sürdürülebilir gelişimini destekleyen; yaşam alanı ölçeğinde güvenli, yaya dostu ve erişilebilir /engelsiz olan; çevresel veriler (doğal yapı, iklimsel özellikler), yöresel mimari ve geleneksel değerlere saygılı ve sosyal bütünleşmeyi sağlayan; estetik kalitede; insan odaklı yaşam alanlarının oluşmasını teşvik etmek"	123	4 adet 1.'lik, 5 adet 2.'lik, 6 adet 3.'lük, 20 adet mansiyon

Tablo 1. 6 - 7 İklim 7 Bölge Mahalle Ulusal Mimari ve Kentsel Tasarım Fikir Yarışması'na ilişkin bilgiler

1.2.7. “Mahallem: Bakırköy” Uluslararası Katılımlı Öğrenci Mimari Fikir Projesi Yarışması (2017)

Son tarihli proje, “Mahallem: Bakırköy” Uluslararası Katılımlı Öğrenci Mimari Fikir Projesi Yarışması” adıyla Ağustos 2017’de Bakırköy Belediyesi Tarafından düzenlenmiştir. (Şekil 1.7)

Şekil 1.7 2017 Tarihli Mahallem: Bakırköy Proje Yarışması ilan afişi

Mimarlık öğrencilerine yönelik düzenlenen bir yarışmadır.” Mimarlık öğrencilerinin kent, kentsel doku ve kamusal alan bağlamında yeniden değerlendirilmesine yönelik fikirler üretmelerinin teşvik edilmesi” amacıyla yarışmacılardan “Bakırköy’de daha yaşanılabilir bir mahalle kurgusunun oluşturulması için tanımlanan yapı adalarında özgün mekânsal çözümlerin geliştirilmesi” beklenmektedir. “Yarışma alanı; Bakırköy

merkezinin ana arteri konumundaki İstanbul Caddesi ile Kennedy Caddesi (sahilyolu) arasında kalan Beyaz Güvercin Sokak, Ahmet Rasim Sokak, Asmalı Sakız Sokak ve Bayındır sokak tarafından çevrelenen 6 adet yapı adasını kapsamaktadır.” Yarışmacılardan toplam 47 proje önerisi gelmiştir; 1.-2.-3.’lük ödülüyle beraber 3 “mansiyon” ve 2 de “teşvik” ödülü verilmiştir. (Tablo 1.7)

YARIŞMA ADI: " MAHALLEM: BAKIRKÖY" ULUSLARARASI KATILIMLI ÖĞRENCİ MİMARİ FİKİR PROJESİ YARIŞMASI"					
DÜZENLENME TARİHİ	DÜZENLEYEN KURULUŞ	YARIŞMA KONUSU	YARIŞMANIN AMACI	KATILIMCI SAYISI	ÖDÜLLER
2017	İSTANBUL/BAKIRKÖY BELEDİYESİ	"Bakırköy de daha yaşanabilir bir mahalle kurgusunun oluşturulması için tanımlanan yapı adalarında özgün mekânsal çözümlerin geliştirilmesi"	Mimarlık öğrencilerinin kent, kentsel doku ve kamusal alan bağlamında yeniden değerlendirilmesine yönelik fikirler üretmelerinin teşvik edilmesi" - "Bakırköy de daha yaşanabilir bir mahalle kurgusunun oluşturulması için tanımlanan yapı adalarında özgün mekânsal çözümlerin	47	1.-2.-3.Tük ödülü - 3 adet mansiyon - 2 adet teşvik

Tablo 1. 7 - “Mahallem: Bakırköy” Uluslararası Katılımlı Öğrenci Mimari Fikir Projesi Yarışması'na ilişkin bilgiler

1.3.Yöntem

Bu incelemede, sıklık kazanan kavramlar ekseninde bir söylem analizi yapmak üzere, nitel bir araştırma yöntemine başvurulmuştur. Nitel araştırmanın bir vechesi de “döküman analizi” şeklinde, veriye dayalı olarak olağan akışı içinde süregelen “durum”lardan kuram oluşturmayı temel alan; gerçekçi ve bütüncül bir araştırma biçimidir. (Yıldırım & Şimşek, 2011) Diğer bir ifadeyle, “araştırmacının kendiliğinden, doğal olarak oluşan olguları tüm karmaşıklığı içinde incelemesi, irdelemesi (Fraenkel & Wallen, 2000) yöntemiyle değerlendirilmeye alınması daha isabetli görülmektedir. Bu yöntemin önemine binen, hali hazırdaki incelemede de böyle bir araştırma metodu kullanılması ön görülmüştür.

Araştırma malzemesi, ev ve mahalle odaklı açılan 7 farklı yarışma ve bu yarışmalarda sunulan tüm proje raporlarını kapsamaktadır. Ancak burada tüm projelerin incelemeye alınması mümkün olmayacağı için belirli esaslara, incelenmeye alınmak üzere bazı projeler seçilmiştir. Bu projelerin, ortak kavram havuzundan beslenmeleriyle beraber, kavramlar üzerinden oraya koydukları anlam ve mekânsal biçimlenmenin incelenmesi önemli görülmüştür.

1.3.1. Projelerin Seçim Yöntemi

Araştırma kapsamına alınan yedi yarışmada yaklaşık 461¹ civarı proje sunulmuştur. Kavramsal incelemeyi mümkün ve nitelikli kılmak maksadıyla irdelenecek proje sayısının sınırlı tutulması gerekmiştir. Bu yüzden yarışmalarda önerilen projelerin tamamını ele almak yerine, öncelikle ödüle layık görülenlere odaklanmak, proje seçimi için en belirleyici kıstas olmuştur. Çizilen bu çerçevede, yedi yarışma içerisinde ödüle layık görülen toplam proje sayısı ise 97 olmaktadır. Ancak bu sayı da kavramsal analiz ve değerlendirme için yüklü görülmüştür, zira raporlarda adı geçen tüm kavramların ve kavram tamlamalarının anlamsal yönüne/kullanım amacına dikkat çekebilmek için proje sayısının daha da sınırlı tutulması gerekmektedir.

EV VE MAHALLE YARIŞMALARİ: ÖDÜLLER VE TOPLAM KATILIMLAR								
PROJE ADI (KRONOLOJİK SIRAYA GÖRE)		TOPLAM KATILIM SAYISI						
1	GGPY- GELENEKTEN GELECEĞE EVİMİZ PROJE YARIŞMASI (1992)	10 EŞDEĞER ÖDÜL						
		TOPLAM KATILIM : 124						
2	7İ7BPY- 7 İKLİM 7 BÖLGE GELENEKTEN GELECEĞE ULUSAL MİMARİ PROJE YARIŞMASI (2014)	AKDENİZ	DOĞU A.	EGE	G.D.A	İÇ A.	K.DENİZ	MARMARA
		7	3	11	7	5	6	5
		1.2.3. ödül	ödülsüz	1.2.3. ödül	1. ödül	1.2.3. ödül	ödülsüz	ödülsüz
		1.2.3. man.		1.2.3. man.				
TOPLAM KATILIM: 52								
3	GAEMPY- GAZİEMİR AKTEPE VE EMREZ MAHALLELERİ KENTSEL DÖNÜŞÜM ALANI KENTSEL TASARIM VE MİMARİ FİKİR PROJESİ YARIŞMASI	4 EŞDEĞER - 6 MANSİYON						
		TOPLAM KATILIM : 44						
4	SSMPY- SEYHAN SUCUZADE MAHALLESİ KENTSEL DÖNÜŞÜM ALANINDA KENT MEYDANI VE ÇEVRESİ KENTSEL TASARIM VE MİMARİ PROJE YARIŞMASI	1.-2.-3. ÖDÜLLER - 7 MANSİYON						
		TOPLAM KATILIM: 40						
5	MTFY- MAHALLE TASARIMI FİKİR YARIŞMASI	3 EŞDEĞER - 5 MANSİYON						
		TOPLAM KATILIM : 31						
6	MBPY- "MAHALLEM: BAKIRKÖY" ULUSLARARASI KATILIMLI ÖĞRENCİ MİMARİ FİKİR PROJESİ YARIŞMASI	1.-2.-3. ÖDÜLLER - 3 MANSİYON - 2 TEŞVİK						
		TOPLAM KATILIM : 47						
7	7İ7BFY- 7 İKLİM 7 BÖLGE GELENEKTEN GELECEĞE ULUSAL MİMARİ PROJE YARIŞMASI (2014)	AKDENİZ	DOĞU A.	EGE	G.D.A	İÇ A.	K.DENİZ	MARMARA
		37	25	13	7	9	20	12
		1.2.3. ödül	1.2.3. ödül	1.2.3. ödül	2.3. ödül		1.2.3. ödül	3. ödül
		1.2.3. man.	1.2.3. man.	1.2.3. man.	1.2. man.	1.2.3. man.	1.2.3. man.	1.2.3. man.
TOPLAM KATILIM: 123								

Tablo 1. 8 Yarışmalar, toplam katılım sayıları ve ödüller

İkinci bir kıstas olarak, ödüle değer görülen tüm projeler yerine, araştırma malzemesini, ödüllü projeler arasından 1-2-3.'lük veya "eşdeğer" ödül alan projelerle

¹ SSMPY' de toplam katılıma dair bilgiye ulaşılamamıştır. Bu projede toplam katılım, GAEMPY' deki toplam katılıma yakın olacağı düşünülerek ortalama 40 adet proje olarak alınmıştır.

sınırlandırmak yeterli görülmüştür. Ödüle layık görülen iki projenin² raporuna ulaşılamadığından dolayı toplam 48 olan proje sayısı, 46 olarak belirlenmiştir. Bu sınırlamayla, hem raporlar üzerinde daha detaylı bir inceleme olanağı oluşmuş, hem de jüri guruplarınca ‘geçer’lilik kazanan projeler üzerinden bu incelemenin devam etmesi sayesinde daha anlamlı sonuçlara ulaşma zemini elde edilmiştir.

İNCELEMeye ALINAN PROJELERİN YARIŞMALARDA DAĞILIMI																									
YARIŞMA ADI	1. EŞDEĞER										2. EŞDEĞER										PROJE ADETİ				
	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L		3.000L			
1	GÖP: GELENEKTEN GELECEĞE EVİMİZ PROJE YARIŞMASI (1992)																				10				
2	AKDENİZ BÖLGESİ						DOĞU ANADOLU BÖLGESİ			EGE BÖLGESİ			GÜNEYDOĞU A. BÖLGESİ			İÇ ANADOLU BÖLGESİ			KARADENİZ BÖLGESİ			MARMARA BÖLGESİ			10
	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	
3	1. EŞDEĞER						2. EŞDEĞER			3. EŞDEĞER			4. EŞDEĞER									4			
4	1. ÖDÜL						2. ÖDÜL			3. ÖDÜL												2			
5	1. EŞDEĞER						2. EŞDEĞER			3. EŞDEĞER												3			
6	1. ÖDÜL						2. ÖDÜL			3. ÖDÜL												2			
7	AKDENİZ BÖLGESİ						DOĞU ANADOLU BÖLGESİ			EGE BÖLGESİ			GÜNEYDOĞU A. BÖLGESİ			İÇ ANADOLU BÖLGESİ			KARADENİZ BÖLGESİ			MARMARA BÖLGESİ			15
	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	

Tablo 1. 9 Ödüllü projeler arasından, her yarışmadan incelemeye alınan projeler ve sayıları

Bu öngöründen hareketle, ilk üç veya eşdeğer ödülü alan toplam 46 projenin raporu tek metin olacak biçimde bir araya getirilmiştir. Bu birleştirilmiş metinde, ilk olarak kavramsal bir okuma yapılmıştır. Araştırma malzemesini oluşturan bu birleştirilmiş metin çerçevesi içerisinde kullanılan tüm kavramlar derlenmiş ve bu kavramlar, incelemenin sonraki safhalarında tartışma konusu edilmiştir.

1.3.2. Söylem Analizi

Son 20-30 yılın en gözde kavramlarından birisi söylem; özellikle dilbilimcilerin, toplumbilimcilerin, iletişimcilerin önemseddiği bir kavramdır. Ancak söylemin geçmişi batıda 2000 yıl kadar eskiye uzanmaktadır.

Modern zaman çelişkilerin/zıtlıkların olduğu, aynı konuda muhtelif görüşlerin olabileceği; bu yönleriyle homojenliğin olmadığı bir dünya olarak tanımlanmaktadır. (Wodak & Meyer, 2002) Zaman ve mekân mefhumunun değiştiği, kaotik ve netliği olmayan bir söylem dünyası içinde olduğumuz bu sebeple bir olgu haline gelmekte. (Sözen, 1999)

² Bunlar, SSMPPY ve MBPY’de 2.’lik ödülü alan projelerdir.

Söylem kavramını sosyal bilimlerde görünür kılan (Sözen, 1999) Michel Foucault'a göre tüm bireyler birbirinden farklıdır ve bu farklılıklar beraberinde söylem farklılıkları da getirmektedir. Bunun yanından her tarihsel/dönemsel olarak, insan, farklı özgün tutumlar benimsemişlerdir. Dolayısıyla bu iki durumdan hareketle, her bireyin söylemi hem cari durumda hem de tarihsel açıdan birbirinden farklı olmaktadır. (Çelik & Ekşi, 2008)

Söylemi temel alan söylem analizi, çeşitli tanımlamalarla aktarılmaktadır. En yalın şekliyle söylem analizi, günlük ifadelerin, cümlelerin veya metinlerin bir söylem bağlamında incelenmesi veya “söylemi datalaştırma yolu” olarak anlaşılabilir. Söylem analizi, kullanılan dilin incelenmesidir. “Ancak bu inceleme ifade edilen dilsel öğelerin basit bir incelenmesi olmayıp ifadelerin/söze dökülenlerin sözdizimsel ve semantik sınırlarının ötesine gitmeyi ve bu ötede yatan anlam ve içeriği incelemeyi gerektirmektedir.” (Çelik & Ekşi, 2008)

Sözen’e göre farklılıklardan teşekkül eden söylem, dilin biçimsel boyutundaki farklılıklara odaklanmak yerine dilin anlam boyutundaki farklılıklara odaklanır. Söylem analizi ise, farklılıkları keşfeder, süreç içerisinde değişen/dönüşen bilgi yapılarını inceler. (Sözen, 1999)

Bu yönüyle “söylem analizi”, hâlihazırdaki inceleme için de bir yöntem teşkil edebilir. Zira genel olarak yaşam alanlarımızın veya yapısal çevremizin kent ölçeğinde veya ev ve mahalle ölçeğinde değişime/dönüşüme uğramasıyla birlikte mekâna ilişkin konuşma ve tartışmalar da artmaktadır. Bu da beraberinde bir söylem dilini getirmektedir. Çeşitliliğin kaçınılmaz olduğu bu söylem dünyası içerisinde daha belirgin veya daha az belirgin kavramların olduğu/olacağı ise bir gerçek.

“Modern” kent planında artan nüfus yoğunluğu ve paralelindeki “yüksek yapı” stoğu neticesinde, ev ve mahallenin tarihsel sürekliliğinin kesildiğini; dolayısıyla mahalle planında doku(yol, sokak, meydan, merkez vs.) ile yoğunluğun hızla değiştiğini, konut ölçeğinde ise “müstakil” olma durumundan “toplu konut” a doğru bir “dönüşüm”ün var olduğunu gözlemlemek zor değildir. Hızlıca devam eden bu dönüşümle birlikte mahalle ve eve dair kavramsal yaklaşımlar da değişkenlik arz edegelmektedir. Öyle ki tarihsel süreçte “şehir” planında ev ve mahalleyi tanımlamak üzere kullanılan kavram bütünlüğünün veya söylem biçiminin çağdaş “kent” planında da geçerliliğini sürdürüp sürdürmeği irdelemek yerinde olacaktır. Söylem analizindeki amaç, esas itibariyle,

zahiri bir dönüşüm geçiren yapısal çevreye karşılık, önerilen alternatif yaşam alanlarının şekillenmesini sağlayan kavramsal dili ortaya koymaktır. Dolayısıyla yakın tarih aralığından sunulmuş yarışma projeleri üzerinden bu kavramsal okumanın yapılması bu açıdan önem arz etmektedir.

Ele alınan yarışmalar farklı ölçeklerde ve aynı zamanda çeşitli bölgelerde düzenlenmiştir. Bunun yanında söz konusu olan ev ve mahalle tasarımı veya kentsel tasarım olduğundan, çalışılan her ada/parselin nüfus ve yapılaşma yoğunlukları da farklı olmaktadır. Bu farklılıklar beraberinde elbette muhtelif kavramsal yaklaşımlar getirecektir. Daha da ötesi aynı kavramın, farklı bölgelerde/projelerde farklı tezahürlerinin olabileceği ihtimali de göz önünde bulundurulmalıdır. Dolayısıyla burada sonuç ürününe odaklanmak yerine, esas olarak söyleme odaklanılmıştır.

Söylem analizi için öncelikle seçilen projelerin raporları derlenmiş, daha sonra aynı dosya ve formata alınan raporlar, kavramsal bir okumadan geçirilmiştir. İlk incelemede değinme sıklıkları dikkate alınmaksızın referans alınan tüm kavramların altı çizilmiştir. Bilahare bu kavramların ilişkili hususlarla nasıl bir bağlam kurduğu, her yarışmanın beklentilerinin farklı olması sebebiyle farklı yarışmalarda ne tür anlamlar yüklendiği irdelenmiştir. Bunun yanında altı çizilen kavramların, ayrıca başka kavramlarla kurduğu tamlama biçimleri de ortaya konulmuştur. Söz gelimi “mahalle” kavramı öncelikle tekil olarak taranmış, sonrasında “mahalle” bağlamında kurulan tamlamalar incelenmiş ve tartışılmaya değer bölümlerin üzerinde durularak gerekli analizler yapılmıştır.

2. EV, MAHALLE VE İLİŞKİLİ KAVRAMLARIN ANALİZİ

2.1. Kavram Sıklıkları ve Değerlendirme Grafikleri

Araştırma malzemesi üzerinden yapılan istatistiksel taramada, altı çizilen kavramlar arasından en sık kullanılanı, kaçınılmaz olarak “mahalle” olmuştur. Kullanım sıklıklarıyla en çok öne çıkan diğer kavramlar ise, “gelene”, “mekân”, “sokak”, “doku”, “avlu”, “bahçe” olmaktadır. Kavramları seçim kıstasına göre derlemeden önce, araştırma malzemesi üzerinde yapılan genel tarama sonucunda altı çizilen tüm kavramları bir arada görmenin gerekli olabileceği düşüncesiyle, öncelikle tüm

Değinilme sıklıklarının az olduğu durumlarda anlamlı sonuçlar elde edilemeyeceği kanaatinden hareketle, yukarıdaki kavramların tümünü ele almak yerine, anlamlı vurgulara temas etmek üzere bir seçim ölçütü belirlenmiştir. Şöyle ki, raporlarda 9 (ve üstü) defa başvurulmuş bir kavramın ele alınması değerli bulunmakta ve bu dağılım üzerinden anlamlı çıkarımlar yapmanın kabil olabileceği ön görülmüştür. Belirlenen bu ölçüte göre ele alınması gerektiren kavramlar şöyle sıralanmaktadır: “Mahalle”, “komşuluk”, “çağdaş”, “modern”, “mekân”, “topoğrafya”, “doku”, “kimlik”, “yapılaşma”, “sürdürebilirlik”, “malzeme”, “yerel”, “hareket”, “çıkma”, “cumba”, “avlu”, “sofa”, “eyvan”, “bahçe”, “meydan”, “sokak”.

Ancak bu kavramlar arsında yer alan “çağdaş”, “modern”, “mekân” ve “yapılaşma” kavramları, kapsayıcı yönleri sebebiyle kavramsal olarak değerlendirmesinin zor olacağı düşünölmüş, ancak tartışma bölümünde çapraz inceleme ve okumalarla bu kavramlara değinileceği ve söz konusu kavramlara yönelik genel çıkarımların mümkün olabileceği öngörüsüyle ayrı başlıklar olarak ele alınmamıştır.

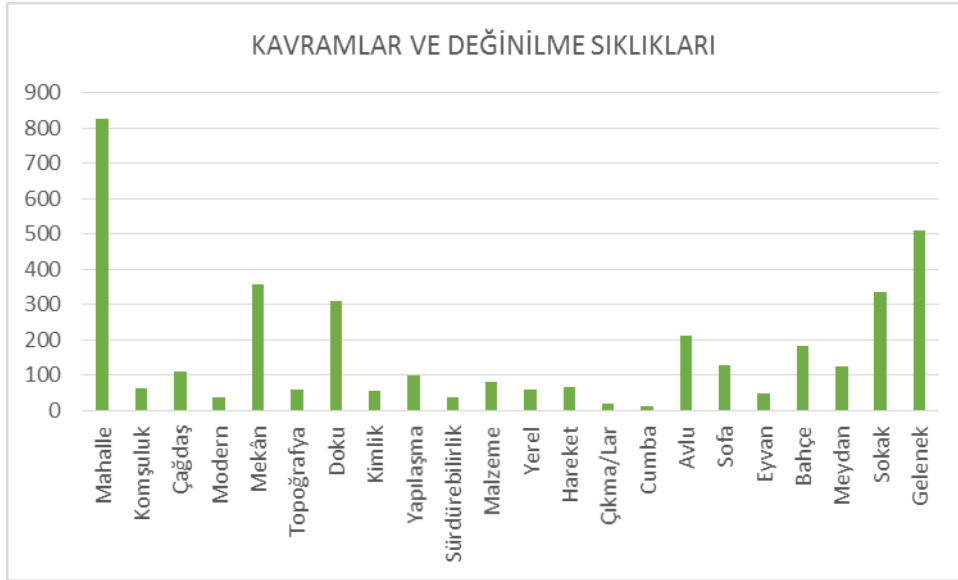
Gerek fen gerekse sosyal bilimlerde muhtelif araştırma alanlarında elde edilen verilerin çözümlenmesi, sınıflandırılması ve nihayetinde bu bulguların yorumlanarak çeşitli sonuçlar elde edilmesi sürecinde farklı istatistiksel yöntemler kullanılmaktadır. Bu yöntemler özellikle nicel araştırmalar sonucunda elde edilen verilerin toparlanıp derlenmesinde ve değişkenlerin gerek tekil olarak gerekse birbiriyle ilişkili olarak yorumlanmasında yaygın olarak kullanılmaktadır. (Tonta, 1999)

Altman’a göre istatistik, araştırmalarda uygulamanın temeli ve önemli bir bileşenidir. Kullanılırsa eğer, istatistiksel metotlar tasarım ve analiz için güçlü tekniklerdir. İstatistiksel verilerin aktarımını etikle ilişkilendiren Altman, yalnızca elde edilmek istenen veya sadece anlamlı görölen sonuçların aktarılması gibi bir tutum içinde olmanın çalışmayı eksik bırakacağını söylemektedir. Hedeflenenin aksine gelişen sonuçların da aktarılması gerektiği, neden-sonuç ilişkisinin olmadığı verilerde neden-sonuç ilişkisi varmış gibi bir tutum sergilemenin de bilimsel olmayacağını ifade etmektedir. (Bayram , 2015)

Araştırma malzemesinin taranmasıyla elde edilen kavramlara ait sayısal veriler yukarıda tabloda (**Tablo 2.1**) verilmiştir. Türkiye’nin 7 bölgesi için önerilen yarışma projeleri raporlarından müteşekkil olması ve dolayısıyla farklı iklim, kültür, sosyal ve demografik faktörler etkisinde elde edilmiş olması yönüyle, öne çıkan kavramların,

istatistiksel bir analizinin yapılması ve veri haline getirilmesi, söyleme dair daha isabetli sonuçlar verecektir. Bunun için ise çeşitli istatistiksel tablolar ve grafiklerin gerekliliği kaçınılmaz olmaktadır. Zira en başta ifade etmek gerekir ki araştırma malzemesi içinden derlenen kavramların yanı sıra bazı kavramların alt tamlamalarına da yer verilmiştir. Söz gelimi “mahalle” kavramı ele alındıktan sonra ona bağlı olarak “mahalle yaşamı” irdelenmiştir. Özetle, herhangi bir kavramın, tüm yarışma ve tüm projelerde değinilme sıklığını ve oransal yönüyle yarışmalara dağılımını ortaya koyacak tablo veya grafiklere ihtiyaç duyulmuştur.

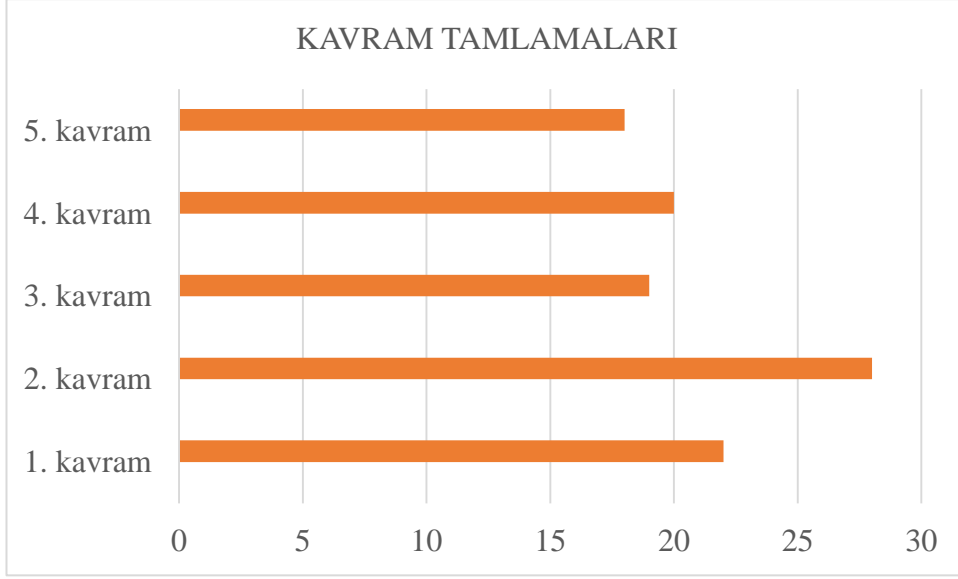
Öncelikle “anamlı vurgu” kriteri taşıması açısından yeterli sıklıkta (9 ve üzeri) ifade bulan tüm kavramları, kullanım sıklıklarıyla birlikte bir arada görmek, (**Şekil 2.1**) detay inceleme öncesinde genel bir okuma yapmak için faydalı olacaktır.

Şekil 2. 1 İncelemeye alınan tüm kavramlar

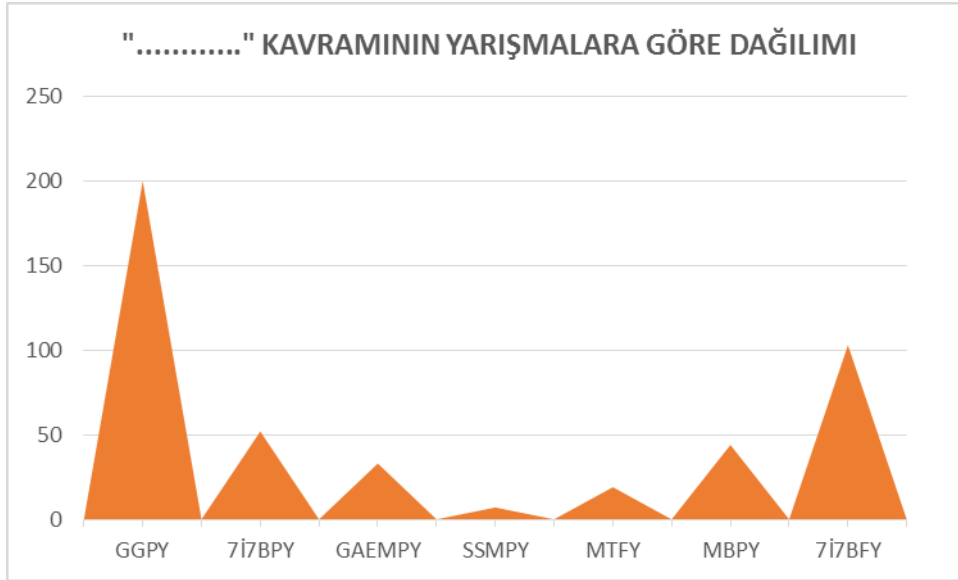
Değerlendirmeye alınacak tüm kavramlar yanında, bazı kavramlarla ilişkili olarak öne çıkan tamlamaları ve sıklıklarını bir arada görmek için ise **Şekil 2.2'** deki grafiğe başvurulacaktır.

Şekil 2. 2 Adı geçen kavramla ilişkili tamlamaları bir arada gösteren grafik

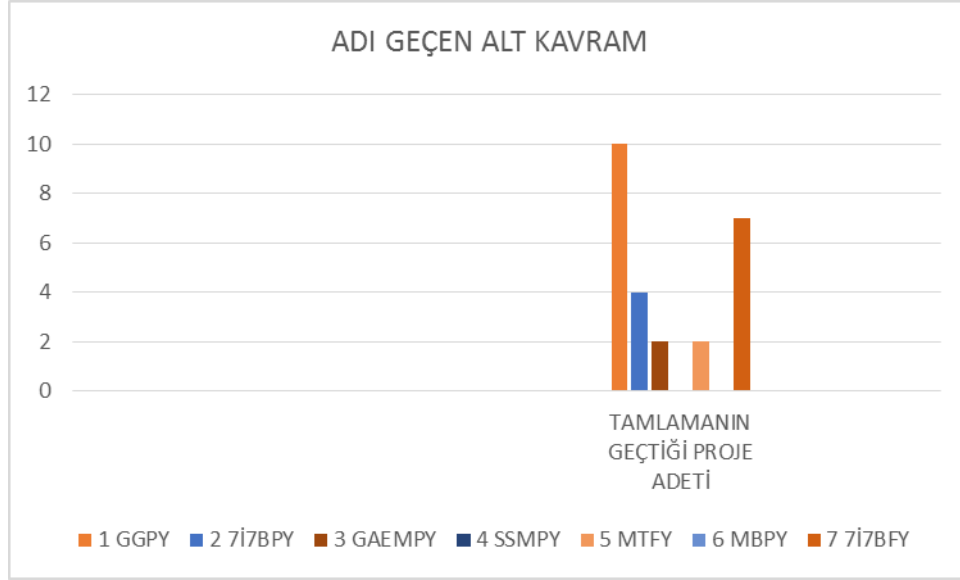
Sonraki adımda, ilgili kavramın veya tamlamanın yarışmalara göre dağılımını içeren bir alan grafiğine yer verilecektir. (**Şekil 2.3**) Böylelikle “yığılmış alan” grafiğinde gösterildiği gibi söz konusu edilen herhangi bir kavramın hangi yarışmada kaç defa/hangi oranda geçtiğini görmek mümkün olacaktır.

Şekil 2. 3 İncelemeye alınan bir kavramın, yarışmalara göre dağılımının alan grafiği üzerinden gösterimi örneği

Yarışmalara göre dağılımı verilen bir kavramın bir de ona bağlı alt kavramlarının (tamlamaların) incelenmesi gerekli görülmüştür. Ancak, her kavramla ilişkili alt tamlamalara rastlanmayabilmekte veya rastlansa bile değinilme sıklığının azlığı

bakımından incelenmeye alınmamıştır. Buna mukabil yeterli sıklıktaki tamlamaların da genel dağılımına bakılmıştır. Buna göre öncelikle, incelenen kavramla ilişkili olarak öne çıkan tamlamaları ve sıklıklarının görülebileceği, sonrasında ise bir tamlamanın yarışmalara dağılımını gösteren birer grafiğe yer verilmiştir. (Şekil 2.4).

Şekil 2. 4 Adı geçen bir kavramın, alt tamlamalarının yarışmalara göre dağılımının çizgisel grafik üzerinden gösterilmesi örneği

Şekil 2.3 ve Şekil 2.4'ten önce tüm kavram ve tamlamaların dağılımını gösteren, yani bir kavram veya tamlamanın projelerdeki sıklıklarını içeren altlık mahiyeti taşıyan bir tabloya (Tablo 2.2) yer verilmiştir. Böylelikle ele alınan herhangi bir kavram veya tamlama, hangi yarışmada veya hangi projede kaç defa değinildiğine ilişkin verilerin elde edilmesi kolaylaşmıştır. Bunun yanında iklim verileri, bölgesel dinamikler ve özellikle şartnamede yer alan beklentileri dikkate alarak kavramlar üzerinde okumalar yapmak bakımında bu tablo isabetli olmuştur.

Herhangi bir kavrama ait toplam değinilme sıklıkları üzerinden yorum yapmak bir noktada gerçekçiliğini kaybetmekte, çünkü söz gelimi çok sık geçen bir kavram, sınırlı birkaç projede birikebilir veya buna mukabil başka bir kavram tablo üzerinde homojen bir dağılım yaparak çoğu proje için 'ortak kavram' mahiyeti taşıyabilir. Bu durumda Tablo 2.2 daha anlamlı sonuçlar verebilir.

YARIŞMA ADI		ADLI GEÇEN KAVRAM /TAMLAMA:																		KAVRAMIN GEÇTİĞİ PROJE ADI												
		KAVRAMIN GEÇTİĞİ PROJELER VE DEĞİNME SAYISI																														
		1. EŞDEĞER			2. EŞDEĞER			3. EŞDEĞER			4. EŞDEĞER			5. EŞDEĞER			6. EŞDEĞER			7. EŞDEĞER			8. EŞDEĞER			9. EŞDEĞER			10. EŞDEĞER			
1	GGPY	9			12												1															22
		AKDENİZ BÖLGESİ			DOĞU ANADOLU BÖLGESİ			EGE BÖLGESİ			GÜNEYDOĞU A. BÖLGESİ			İÇ ANADOLU BÖLGESİ			KARADENİZ BÖLGESİ			MARMARA BÖLGESİ												
		1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L				
		1. EŞDEĞER			2. EŞDEĞER			3. EŞDEĞER			4. EŞDEĞER																					
3	GAEMPY																															
		1.000L			2.000L			3.000L																								
4	SSMPY																															
		1. EŞDEĞER			2. EŞDEĞER			3. EŞDEĞER			4. EŞDEĞER																					
5	MTFY										1																		1			
		1.000L			2.000L			3.000L																								
6	MBPY																															
		AKDENİZ BÖLGESİ			DOĞU ANADOLU BÖLGESİ			EGE BÖLGESİ			GÜNEYDOĞU A. BÖLGESİ			İÇ ANADOLU BÖLGESİ			KARADENİZ BÖLGESİ			MARMARA BÖLGESİ												
		1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L				
		1			2			3			4			5			6			7			8			9			3			

Tablo 2. 2 Adı geçen kavram veya tamlamaların yarışmalara ve projelere göre dağılımlarını ve değinilme sıklıklarını belirten tablo örneği

2.2. “Mahalle” ve İlişkili Kavramlar

Mahalle, yarışma projelerinde, bağlam itibariyle en sık ifade bulan ve bu yönüyle ‘çatı kavram’ mahiyeti taşıyan kavram olmuştur. Mahalle, tekil olarak yapılan arama sonucunda yarışma malzemesinde 827 kez kullanılmaktadır. Bunun yanında, çeşitli kavramlarla kurduğu ilişki/tamlama biçimleriyle de sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Mahalle, geleneğe ve tarihe atıf bağlamında ele alınarak, fiziksel yapısından sosyal yapısına, planlama ölçeğinden planlama kurgusuna, bunun da ötesinde mahalle yaşamıyla alakalı birçok detaya kadar, farklı tamlamalar yardımıyla aktarılmaktadır.

Mahalleye ve ilişkili kavramları ele almadan evvel mahallenin kavramsal muhtevasına ve özelde Türkiye için tarihsel ve fiziko-sosyal gerçekliğine temas etmek gerekmektedir. Bir başka ifadeyle yarışma sloganlarında veya yarışma raporlarında istatistiksel olarak bu denli vurgulanan mahallenin, ne’liğine dair bir irdeleme yapmak ve tarihsel, fiziksel ve sosyal arka planına ışık tutmak yerinde olacaktır.

Mahalle kavramı sözlükte, “bir yere inmek, konmak, yerleşmek” anlamındaki hall (halel ve hulûl) kökünden türetilmiş bir mekân; devamlı veya geçici olarak ikamet etmek için kurulan küçük yerleşim birimlerini ihtiva eder. (Yel & Küçükaşçı, 2003)

Mekânsal ve toplumsal organizasyondan neşet eden mahalle, Kentbilim Terimleri Sözlüğü’nde, “Bir kentin, bir kasabanın, büyükçe bir köyün yönetim bakımından bölündüğü, yapı bölgeliklerinden ve insan topluluklarından oluşan en küçük parçalardan her biri ya da komşuluk birimi” (Keleş, 1998) olarak tanımlanmaktadır.

Mardin’e göre, mahalle “toplumun merkezidir”; İncalcık ise, mahalleyi “sosyal dayanışma” olarak aktarmaktadır. Alada’ya göre bunu, “zengin bir anlam bütünlüğü”

olarak okumak mümkündür. Cansever ise onu “sınırsız mekanın ayrılmaz bir uzvu” olarak yorumlamaktadır. (Eren, 2017)

Faruqi’ye göre mahalle zamansal/mekansal olarak sürekliliği ifade eder. Ona göre halkın mukim olduğu bir mahaldir mahalle; halkın oturduğu, bir ilişki ağı kurduğu ve dolayısıyla bir yaşam alanı meydana getirdiği yerdir. Mukim olma olgusu, mahallenin temel bileşenidir. (Faroqi, 2009)

Zamansal bir süreç veya mekansal bir sürekliliğin yanı sıra, “*içtimai kültürel bir birim*” olması yönüyle mahalle, “*birbirini tanıyan ve birbirine kefil olan hanelerden*” teşekkül eder. (Ortaylı, 2018) Buradan hareketle, insanların, bir mekân üzerinde ortak değerler etrafında buluşması anlamına gelen mahalle, yakınlık ve komşuluk ilişkilerine, ortak tarihsel ve kültürel geçmişe, ortak duygu/bilince, ortak iş ve faaliyet alanına, ortak menfaatlere, bunu yanında ortak bir fiziksel çevreye endeksli olduğu anlaşılmaktadır.

Dolayısıyla mahalle kültürel ve sosyal yerleşmeye ve bu yerleşmeyi mümkün kılan bir mekâna karşılık gelir. Mekânın şekillenmesi ise çeşitli ilkeler çerçevesinde gerçekleşir ve bu çerçevede mahalle bileşenleri bir araya gelerek beraberinde özgün bir dokuyu ve kimlik unsurunu meydana getirir. Ev, sokak, mescit, çeşme, çarşı, okul gibi mahallenin mekânsal kurgusu içerisinde yer alan birimler, bir bütün olarak mahalleyi oluşturur. Bu ilişkilerin sıkı bir şekilde sağlanması demek, mahalle kurgusunun sağlanmış olması demektir. Her birim kendi içinde farklı bir fonksiyon icra etse de tüm birimler birbirlerini aktif bir şekilde beslerler. (Alver, 2013)

Mahalle, en basit mekânsal tanımıyla, bir yerden başlar ve başka bir yerden biter. Mahalle dokusu ve kurgusu esasen bu sınırlı alanda gerçekleşir. Yönetim bakımından gerekli bir husus olan sınır, mahallenin esas unsurudur. Kültürel anlamda da mahallelerin belirgin sınırları vardır. Bu husus mahalle kimliğinin ilk belirleyenisidir. Ve bu sınırlar daha çok komşuluk kompartımanları olarak şekillenmektedir. (Alver, 2013)

Mahalleyi, kavramsal yönüyle tanımlayan bütün bu hususlar, tartışma bölümünde muhtelif kavramlar bağlamında gündemde tutulmuştur. Özellikle mahalle ile ilişkili öne çıkan tamlamalar, bu kavramsallaştırma üzerine tartışmayı mümkün kılmaktadır. Ancak bu tartışma öncesinde daha somut bir yaklaşımla, mahallenin sosyal, ekonomik, ulaşılabilirlik veya hukuki yönüne dair hâlihazırdaki gidişatımızı sorgulamak ve yeni

kurulacak yaşam alanlarının niteliklerine ilişkin bazı ilkeler hatırlamak yerinde olabilir. Bu anlamda yol gösterici esaslar içermesi bakımından İstanbul Deprem Çalışma Grubu'nun "Yıkıcı Depremlerden Etkilenecek İstanbulluları Yeni Şehirlere Yerleştirme Amaçlı Proje Önerisi" ne göre, kurulacak yeni şehirlerin planlaması mutlak surette "yatay kat mülkiyeti" ne dayanmalıdır; temel sebep ise, çok katlı konut bloklarının yol açtığı yatırım ve işletme maliyetlerindeki israftır. Çok katlı konut bloklarından vazgeçip 1,2 ve 3 katlı evlerden müteşekkil yaşam alanlarının geliştirilmesi durumunda önemli tasarruflar elde edileceğinin altı çizilmektedir. Buna göre kurulacak yeni şehirlerde bertaraf edilmesi gereken temel yanlışlar şunlardır şöyle sırlanabilir:

"1. Büyüme biçimi ve yanlış bir şehir ve şehir oluşum tasavvurunun sebep olduğu yık-yap süreci,

2. Yık-yap yoğunlaştırma sürecini sebep olduğu yol, su, pis su, elektrik gaz vs. altyapı tesislerinin yeniden büyütülerek tesis edilmesi mecburiyeti.

3. Şehirlerde arazi kullanım yapılanma yoğunluklarının arttırılması sonucunda, mücavir tarihi mimarlık, kültür mirası alanlarında da yoğunlaştırma baskısı oluşması ve bu değerlerin yok olma sürecinin başlaması,

4. Yoğunluk arttırma politikalarının, daha yoğun arazi kullanma, spekülatif kazanç sağlama eğilimlerinin doğmasına ve bu sürecin ciddi idari-ahlaki çöküntülerin oluşmasına yol açması,

5. şehirlerde yoğun konut yerleşmelerinin yaşanması ve şehir yapı stokunun %80'inini teşkil eden konut inşaat ve işletme maliyetinin artması,

6. yoğunluk arttırmak sebebiyle oluşan şehir içi trafik ve ulaşım yatırımlarının ve işletme masraflarının ekonomiye çok büyük yük getirmesi biçiminde sıralanabilir."

(İstanbul Deprem Çalışma Grubu, 2003)

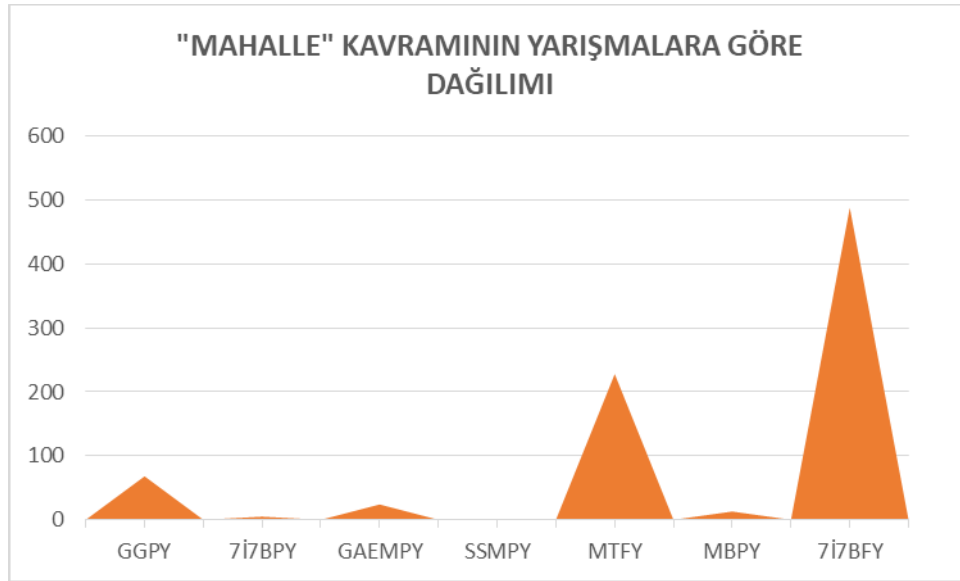
Bu ilkeler ışığında araştırma malzemesini ele almak, tartışmanın niteliği açısından daha isabetli olacaktır. Zira Deprem Çalışma Grubu'nun ortaya koyduğu yukarıdaki tespitler, esas itibariyle değerlendirmeye alınan tüm yarışmaların, -doğrudan veya dolaylı olarak- çıkış noktasını teşkil etmektedir.

Mahalle diğer kavramları çevrelemek suretiyle 'çatı kavram' mahiyeti taşımaktadır. Tüm yarışmalar doğrudan veya kısmen dolaylı olarak mahalleye temas etmekle

birlikte (**Tablo 2.3**) mahalle, kavram olarak ekseriyetle 7İ7BFY’de ve MTFY’de öne çıkmaktadır. (**Şekil 2.5**) Zira bu iki yarışmanın esas hedefi mahalle planlamasıdır. Bunun yanında kavramın seyrek geçtiği yarışma ise 7İ7BPY olarak görülmektedir. Bunun sebebi, söz konusu yarışmanın “mahalle” kavramını merkeze almamasından kaynaklandığı söylenebilir.

YARIŞMA ADI		ADI GEÇEN KAVRAM : MAHALLE																		TANILANIN GEÇTİĞİ PROJE ADEDI			
		KAVRAMIN GEÇTİĞİ PROJELER VE DEĞİNME SAYISI																					
1	GGPY	1. ESDEĞER		2. ESDEĞER		3. ESDEĞER		4. ESDEĞER		5. ESDEĞER		6. ESDEĞER		7. ESDEĞER		8. ESDEĞER		9. ESDEĞER		10. ESDEĞER		68	
		AKDENİZ BÖLGESİ			DOĞU ANADOLU BÖLGESİ			EGE BÖLGESİ			GÜNEYDOĞU A. BÖLGESİ			İÇ ANADOLU BÖLGESİ			KARADENİZ BÖLGESİ			MARMARA BÖLGESİ			5
2	7İ7BPY	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	5
3	GAEMPY	1. ESDEĞER		2. ESDEĞER		3. ESDEĞER		4. ESDEĞER														24	
4	SSMPY	1. ÖDÜL		2. ÖDÜL		3. ÖDÜL																1	
5	MTFY	1. ESDEĞER		2. ESDEĞER		3. ESDEĞER		4. ESDEĞER														228	
6	MBPY	1. ÖDÜL		2. ÖDÜL		3. ÖDÜL																13	
7	7İ7BFY	AKDENİZ BÖLGESİ			DOĞU ANADOLU BÖLGESİ			EGE BÖLGESİ			GÜNEYDOĞU A. BÖLGESİ			İÇ ANADOLU BÖLGESİ			KARADENİZ BÖLGESİ			MARMARA BÖLGESİ			488
		1.	2.	3.	1.	2.	3.	1.	2.	3.	1.	2.	3.	1.	2.	3.	1.	2.	3.	1.	2.	3.	

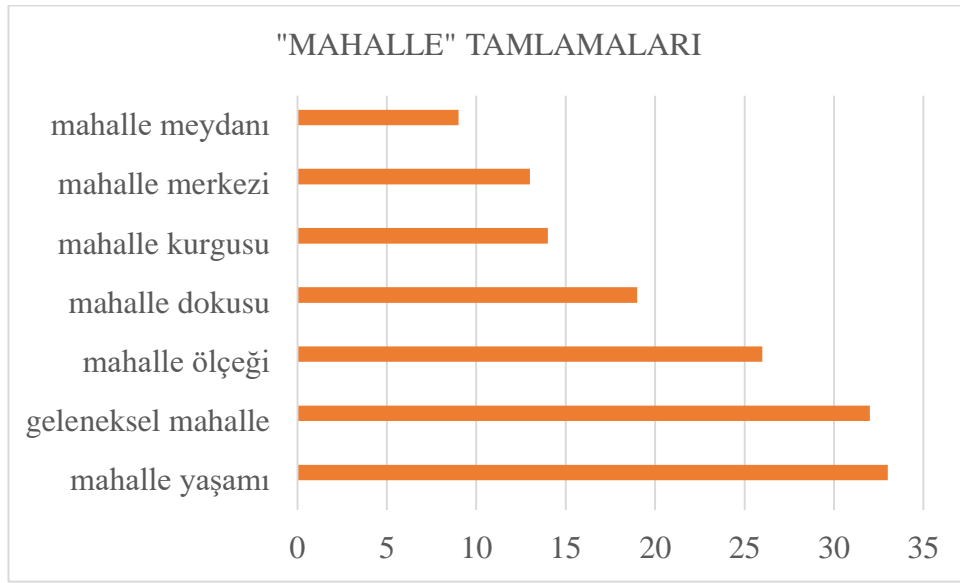
Tablo 2. 3 “Mahalle” kavramının yarışma ve projelere dağılımı ve değinilme sıklıkları

Şekil 2. 5 Mahalle kavramının yarışmalara dağılım oranları

Mahalle kavramıyla ilişkili olarak meselenin esas noktalarına temas etmek maksadıyla çeşitli tamlamalar kullanılmaktadır. Mahalle kavramının sıklık kazandığı yarışmalarda/projelerde, ona bağlı olarak tamlamalar öne çıkmaktadır. Değerlendirilmeyi gerekli kılacak sıklıkta geçen bu tamlamaların, öncelikli olarak istatistiksel verilerini aktarmak gerekirse, “mahalle yaşamı”, “mahalle yaşantısı” ve

“mahalle hayatı” tamlamalarını aynı çerçevede değerlendirdiğimizde, eş anlamlı olarak kullanılan bu tamlamalara 33 defa başvurulduğu görülmektedir. Mahalle yaşamının geçtiği alan, gerek fiziksel gerekse sosyal yönden belirli bir sınır içerisinde “mahalle ölçeği” ile tarif edilmekte ve bu tamlama ise raporlarda 26 yerde ifade bulunmaktadır. Ayrıca planlama ve tasarım sürecinde 14 defa değinilen “mahalle kurgusu” da üzerinde durulmayı gerektirmektedir. Mahalle kurgusunun birer parçası olarak da ifade edilebilecek olan “mahalle merkezi” ve “mahalle meydanı” da fiziksel ve sosyal olarak aynı noktaya karşılık gelmektedir. Bu çerçevede raporlarda “Mahalle merkezi” 13, “mahalle meydanı” ise 9 defa geçmektedir. (Şekil 2.6)

Şekil 2. 6 Araştırma malzemesinde, mahalle ile ilişkili tamlamalara değinilme sıklıkları

Mahalle başlığı altında değinilen tamlamaların kullanım sıklıklarının genel toplamı bazı ipuçları vermekle beraber, bu kullanımların yarışma ve projelere dağılımını incelemek, daha esaslı sonuçlar verebilir.

2.2.1. Mahalle Yaşamı

Söz konusu kavram adı altında en belirgin ve temel vurgu “mahalle yaşamı/yaşantısı”na dairdir. Yapılan ön çalışmalardan/ön etütlerden sonuç ürünü olan planlama ve tasarım safhasına kadar, bu kavram dikkate alınmaktadır.

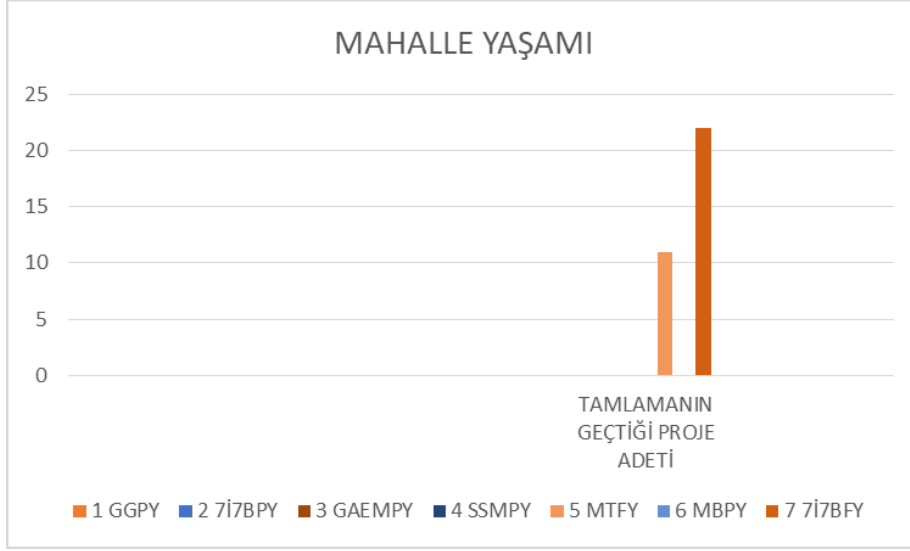
“Mahalle yaşamı” kavramsallaştırması, açılan 7 farklı yarışma arasından 2 yarışmanın projelerinde görülmektedir. Bu iki yarışmadan, MTFY için temel gaye, bir mahalle planlaması olduğu için burada mahalle ile ilgili tamlamalar sıklıkla görmek vaki olmaktadır. Nitekim ilk olarak incelemeye aldığımız “mahalle yaşamı” tamlaması, 4 eşdeğer ödül alan proje arasından 3 projede ele alınmaktadır. Ancak bu üç proje arasından ağırlıklı olarak 1. eşdeğer ödülü alan proje bu konu üzerinde durmaktadır. **(Tablo 2.4)**

“Mahalle yaşamı”nın ön plana çıktığı ikinci yarışma ise 7İ7BFY’dır. Mahalle sloganıyla açılan bu yarışmada da mahalle tamlamaları ön plana çıkmakta ve hassaten “mahalle yaşamı” tamlaması bir çok projede vurgulanmaktadır. Yedi bölgeden ilk üçe giren 21 proje arasından 6’sının bu tamlamaya atıf yaptığı görülmektedir. Buna göre “mahalle yaşamı” için genel dağılım yapıldığında, MTFY’ de toplam 11, 7İ7BFY’de ise 22 defa değinilmektedir. **(Şekil 2.7)** Ancak bu projelerin raporlarından bu kavramın kullanımının yer yer birer defa olduğu da dikkat çekicidir.

YARIŞMA ADI		TAMLAMA : MAHALLE YAŞAMI																		TAMLAMANIN GEÇTİĞİ PROJE ADETI												
		KAVRAMIN GEÇTİĞİ PROJELER VE DEĞİNME SAYISI																														
		1. EŞDEĞER			2. EŞDEĞER			3. EŞDEĞER			4. EŞDEĞER			5. EŞDEĞER			6. EŞDEĞER			7. EŞDEĞER			8. EŞDEĞER			9. EŞDEĞER			10. EŞDEĞER			
		AKDENİZ BÖLGESİ			DOĞU ANADOLU BÖLGESİ			EGE BÖLGESİ			GÜNEYDOĞU A. BÖLGESİ			İÇ ANADOLU BÖLGESİ			KARADENİZ BÖLGESİ			MARMARA BÖLGESİ												
		1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL							
1	GGPY																															
2	7İ7BPY																															
3	GAEMPY																															
4	SSMPY																															
5	MTFY																										11					
6	MBPY																															
7	7İ7BFY																										22					

Tablo 2. 4 “Mahalle yaşamı” tamlamasının yarışma ve projelere dağılımı ve değinilme sıklıkları

Şekil 2. 7 “Mahalle Yaşamı” tamlamasının yarışmalara dağılım oranları

MTFY'nin 1. Eşdeğer ödüllü projenin raporu incelendiğinde, mahalle tasarımında, fiziksel bir eylemden öte ortak bir ‘anı’ zemini ve yaşam alanı oluşturmanın gerekliliği vurgulanmaktadır. Dolayısıyla meselenin salt bir fiziksel biçimlendirme ameliyesi olmadığı, bunun yanı sıra esas olarak mahallenin, sosyal bir yaşam alanı ihtiva etmesi gerektiği ifade edilmektedir. “Çocukluğumuzun hayali olan mahalle yaşamını, çağdaş gereksinimlerle birleştiren ve gelişen toplumsal yapılanmaları kapsayan ekolojik mahallenin “tohum”unu oluşturmaktadır. Çocuk figürünün mahalle pratiğindeki yeri elbette göz ardı edilemez. Zira mahalle dediğimizde buradaki anlam gibi, zamanını sokakta, mahalle sınırları içinde geçiren ve ardından ‘çocukluk anıları’ndan oluşan bir birikim bırakan çocuk yaşamı da gelmektedir.” Tabi yine burada da belirtildiği gibi, bu sürecin tabiatla da ilişki kurularak yani “ekolojik” bir çerçevede gerçekleşmesi de esas ilkelere bir tanesi haline gelmektedir. (1. Ödül, 2017-MTFY)

Burada bireyin, başka bireylerle, farklı hayatlarla, değişik objelerle karşılaşması; böylece benzer ve farklı dünyaları gözlemlemesi şeklinde bir süreç geçirmesi, mahallenin ortaya koyduğu sosyal etkileşim ve gelişim açısından önemlidir. Mahallede içkin olan farklılık/çeşitlilik veya heterojenlik, kişinin daha çocukluktan itibaren zengin bir çevreyle temas kurması ve nihayetinde bu heterojenlik içerisinde “sosyalleşme” pratiğinde dünya ile ilk temasını sağlar. (Alver, 2013)

Bu heterojenlik ayrıca çocuk gelişimi için de büyük bir önem taşımaktadır. Çevresiyle fiziksel ve sosyal açıdan ilk temasın kurulma safhası olan çocukluk, topluma katılma ve estetik çevreyle temas kurmanın ilk adımını teşkil etmesi açısından mahalle kavramında önemli bir girdi olarak kabul edilir. Öğrenme sürecinin ilk dönemini gerçekleştiren çocuk özellikle doğayla temas halinde tabiatı tanıyarak büyümeye devam eder. (Cansever, 2013)

7İ7BFY’de , mahalle yaşamı veya yaşantısına, mahalle konsepti içerisinde ana girdiler arasında yer verilmektedir. Proje konsepti üç kavramlık tema ile geliştirilmektedir; bunlar “üretim”, “aidiyet” ve “mekan”dır. Mahalle sakinlerinin bir fiil muhtelif alanlarda yetenekleri doğrultusunda üretim sağlayarak mahalleye katkı sağladığı, bunu yaparken kendilerini mahallenin sahibi görebilecekleri, yanı sıra bütün bunların doğru kurgulanmış mekan ilişkileri arasında gerçekleşmesi temel kaygılar olarak öne çıkmaktadır. Bu gayelere ulaşma çabasının dayanak noktası ise mahalle yaşamını güzelleştirme amacıdır. (3. Ödül-Marmara, 2017-7İ7BFY)

Mahalle yaşamını üç sacayağı üzerine inşa eden bu öneriye karşılık, modern zamanda içinde yaşadığımız kent gerçeğinde bu üçlemeden epeyce uzaklaşıldığına dair bir diğer durum tespitiyle yüz yüze kalınmaktadır. Şöyle ki, mahalle yaşamındaki ilişkilerin modern zamanda kent planında yok olmaya başladığına ve bunun bir problem teşkil ettiğine ilişkin bir tespit aynı yarışmanın diğer bir projesinde şöyle ifade edilmektedir: *“Hızla büyüyen ve yoğunlaşan kentlerimizde kentlerin bile birbirine birleşerek fiziksel sınırlarının ortadan kalktığı görülmektedir. Bu süreçten mahalleler de etkilenmiş, aşırı yoğun kentlerde mahalle nüfusları da artmakta, yüksek yapılar ve aralarındaki tanımsız boşluklarla mahalle yaşamı ve komşuluk ilişkileri ortadan kalkmaktadır.”* (2. Ödül-Marmara, 7İ7BFY-2017)

Mahallede, yaşamın, temelde ortak mekânlar üzerinde cereyan ettiği bir gerçektir. Kamusal bağlamında ele alınabilecek bu mekânsal tanımlama, mahalleliyi bir araya getirir ve çeşitli biçimlerde sosyal etkileşimlere zemin oluşturur. “Sosyalleşme” nin de bu şekilde sağlanacağı düşünülebilir. Mahalledeki üretim de esas olarak etkileşim ve sosyalleşmenin bir sonucu olarak düşünülmelidir. Zira sosyalleşme ortamda farklılıkların üretilmesi anlamına gelir. Farklı ilişkiler, statüler, meslekler, kuşaklar, ırklar, olaylar; görsel ve işitsel farklılıklar vb. gibi etkenler mahallenin çeşitli derecelerde etkileşim ortamları meydana getirdiğinin işaretidir. (Alver, 2013)

Bu mekânsal paydaşlık aynı şekilde aidiyete de tekabül etmektedir. “Aidiyet”, sözlükteki karşılığıyla “ilişkinlik” olarak da okunabilir ancak “*karşılıklı bir etkileşim, sahip olma*” olarak da tanımlanmaktadır. Burada karşılıklı aidiyet söz konusudur; mahalle özelinde düşünüldüğünde, mahalleye ait olan mahalleli, aynı zamanda mahallenin sahibidir de. Daha radikal bir ifadeyle mahalle de birey mekâna müdahale ettiği takdirde mekân da bireye müdahale etmeye başlayacaktır. (Ünal, 2018)

“Mahalle yaşamı”, tamlama bakımından en son yapılan yarışmalardan olan MTFY ile 7İ7BFY’ de geçmektedir. Bu iki yarışmanın ortak özelliği, “mahalle tasarımı” sloganıyla duyurulmuş olmalarıdır. Diğer yarışmalar da ‘mahalle’ kavramı ile ilişkili olarak düzenlenmiştir, ancak doğrudan ‘mahalle tasarımı’ şeklinde değerlendirilememektedir. Dolayısıyla mahalle ve bununla ilişkili kavramlar, “mahalle tasarımı” sloganıyla açılan yarışmalarda merkezi yer teşkil etmektedir.

Bu tamlama bağlamında, esas olarak genel bir “problem” tespiti, bir de bu probleme çözüm mahiyetinde öneriler görülmektedir. “Yoğun kentleşme”, “nüfus artışı”, “yüksek yapılaşma”, tanımsız kent boşluklarının oluşması gibi olguların, mahalle ölçeğinde fiziksel ve sosyal sınırları kaldırdığı ve neticede mahalle yaşamının ve buna bağlı olarak komşulukların yok olduğu tespiti öne çıkmaktadır. Buna mukabil, mahallenin salt fiziksel bir oluşum olmayacağı, mahalle sakinlerinin henüz çocukluktan itibaren, kendini ait hissedeceği, ilişki kuracağı ve doğayı hissedeceği bir ortamda büyümesi sağlanmalıdır. Böylece doğal güzelliklerin de içkin olduğu fiziksel bir çevreye sosyal ilişkiler de eklenince mahalle yaşamı ve ona bağlı olarak anılar oluşmaktadır. Ve bununla birlikte, diğer bir projede vurgulanan “üretim”, “aidiyet” ve “mekân” üçlemesinin karşılık bulması demek, sonraki projede işaret edilen problemin de giderilmesi demektir bir açıdan.

2.2.2. Mahalle Ölçeği

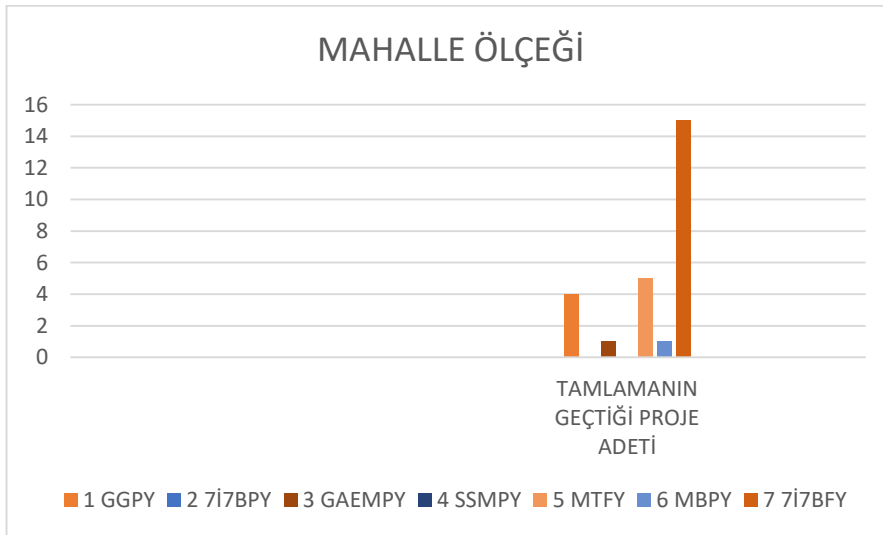
“Mahalle ölçeği” tamlaması, incelemeye alınan 7 yarışma içinden 4 ayrı yarışmada karşımıza çıkmaktadır. Bu 4 yarışma kapsamında ise 16 projede geçtiği görülmektedir. Bu yönüyle söz konusu kavramın, önceki kavram olan “mahalle yaşamı”na nispeten daha homojen bir dağılım gösterdiği söylenebilir. GGPY yarışmasında 10 eşdeğer ödül alan proje arasından 3’ü; GAEMPY’de 4 eşdeğer ödül alan proje arasından 1’i; MTFY’ de 4 eşdeğer ödül alan proje arasından 3’ü; MBPY’ de ilk üç ödüllü proje arasından 3. ödüllü alan proje ve son olarak 7İ7BFY’ de yedi bölgeden ödül alan 21

projeden 8'i "mahalle ölçeği"ni fikirsel yaklaşım bağlamı içinde değerlendirir. (Tablo 2.5)

ADI GEÇEN TAMLAMA : MAHALLE ÖLÇEĞİ																																		
YARIŞMA ADI	KAVRAMIN GEÇTİĞİ PROJELER VE DEĞİNME SAYISI																							TAMLAMANIN GEÇTİĞİ PROJE ADETİ										
	1. EŞDEĞER			2. EŞDEĞER			3. EŞDEĞER			4. EŞDEĞER			5. EŞDEĞER			6. EŞDEĞER			7. EŞDEĞER			8. EŞDEĞER			9. EŞDEĞER			10. EŞDEĞER						
1	GGPY						1																											4
2	AKDENİZ BÖLGESİ			DOĞU ANADOLU BÖLGESİ			EGE BÖLGESİ			GÜNEYDOĞU A. BÖLGESİ			İÇ ANADOLU BÖLGESİ			KARADENİZ BÖLGESİ			MARMARA BÖLGESİ															
	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL				
3	1. EŞDEĞER			2. EŞDEĞER			3. EŞDEĞER			4. EŞDEĞER																								1
4	1. ÖDÜL			2. ÖDÜL			3. ÖDÜL																											
	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL				
5	1. EŞDEĞER			2. EŞDEĞER			3. EŞDEĞER			4. EŞDEĞER																								5
6	1. ÖDÜL			2. ÖDÜL			3. ÖDÜL																											1
	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL				
7	AKDENİZ BÖLGESİ			DOĞU ANADOLU BÖLGESİ			EGE BÖLGESİ			GÜNEYDOĞU A. BÖLGESİ			İÇ ANADOLU BÖLGESİ			KARADENİZ BÖLGESİ			MARMARA BÖLGESİ												15			
	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL				

Tablo 2. 5 "Mahalle ölçeği" tamlamasının yarışma ve projelere dağılımı ve değinilme sıklıkları

"Mahalle ölçeği" kavramının yarışmalara dağılımına bakıldığında, "mahalle" sloganıyla açılan yarışmalarda bu tamlamanın daha çok görünür olduğu açıktır. Ancak bununla birlikte GGPY adıyla açılan yarışmada 10 eşdeğer ödüllü proje raporlarının 3'ünde bu tamlamaya temas edilmesi önemli olmaktadır. Yarışmalar özelinde genel dağılıma bakıldığında ise; GGPY'de 4, GAEMPY'de 1, MTFY' de 5, MBPY'de 1 ve 7İ7BFY' de ise 15 yerde bu kavram kullanılmaktadır. (Şekil 2.8)

Şekil 2. 8 "Mahalle ölçeği" tamlamasının yarışmalara dağılım oranları

Mahalle öncelikle yerleşmeye ve dolayısıyla mekâna karşılık gelir. Mahalle sosyal ve fiziksel bir çevreden oluşur; fiziksel manada bir yerden başlar ve başka bir yerde biter. (Alver, 2013) Ancak fiziksel sınırların yanında, yapısal çevreden ileri gelen mahalle nüfus yoğunluğu da belirli sınırlar içerisinde dengelenmelidir. Zira mahalle pratiğindeki her türlü etkinliğin kendine yer bulabilmesi için bu sınırlandırma gerekli olmaktadır. Daha kapsayıcı bir ifadeyle, şehir ve mahalle ölçeğinde nüfus yapı/laşma yoğunluğu ve ona bağlı nüfus yoğunluğu değerleri, “yaşanabilir” ve “sürdürülebilir” bir ortam oluşturmak için önem arz etmektedir. (Cansever, 1995)

Mahallenin mekânsal sınırlarını toplumsal ve yönetsel örgütlenme belirler. Toplumsal ilişkilerin dayanışmacı ve katılımcı olması hususunda nüfus önemli bir kriterdir. (Alada, 2008) Söz gelimi 7İ7İBFY’de Doğu Anadolu Bölgesi için önerilen projede Richard Sennett’ın aktarımla bu gerçeklik şöyle ifade edilmektedir:

“Sennett’in de belirttiği gibi yoğunluk arttıkça sosyal alanlar yaşanamaz hale gelecektir. Bu anlamda mahalle açısından da yoğunluk - ölçek önem teşkil etmektedir. Tasarımda, mahalle ölçeğinin belirlenmesinde sosyo-kültürel odaklar ve kamusal açık alanların oranı ile insan yoğunluğu doğrudan ilişkilendirilmiştir. Tasarımda mahalle sakinlerinin sosyolojik, psikolojik ve fiziksel gereksinimleri ile ilgili yeterli konforu sağlayacak düzeyde alan ve fonksiyon yoğunlukları belirlenmiştir. Bu yaklaşım ile nitelikli tasarımların üretilebilmesine ve canlı bir sosyal yaşantının kurulmasına da zemin hazırlanmaktadır.”

Aynı kavramın, diğer projelerde de kullanım amacı farklı değildir. Bu kavram bir açıdan mahalleye dair somut/soyut bazı sınırlar çizerken, diğer tüm tamlamalar ise bu sınırlar içerisinde anlam bulmaktadır. Çizgisel bir çeperden öte, belirli bir nüfusa sahip, komşuluk ilişkileri düşünülmüş, sakinlerinin birbirleriyle ilişki içerisinde olduğu, sokakların dizilimi ve evlerle kurduğu bağlantı biçimi ve evlerin avlu içerisindeki vaziyeti gibi kararların verilmesiyle ortaya çıkan sosyolojik ve fiziksel doku biçimlemeleri “mahalle ölçeği”nde ele alınmaktadır. O halde mahalle, “mahalle ölçeği” bağlamında değerlendirildiğinde, sınırlandırılmış ancak gerek demografik gerekse mekânsal olarak planlı bir kurguya sahip olan ortak yaşam alanını ihtiva ettiği çıkarımı yapılabilir. Ayrıca farklı yıllarda, farklı ölçeklerde yapılmış olan beş yarışmada bu kavramın görünür olması, mahalle tasavvuruna ilişkin, temelde bir ölçek belirleme girişimi olarak görülebilir.

2.2.3. Mahalle Dokusu

Ev ve mahalle tasarımı sürecinde alınan çeşitli planlama kararları beraberinde fiziksel/biçimsel bir “mahalle dokusu” meydana getirmektedir. “Mahalle dokusu” veya daha kapsayıcı bir kavramla “kentsel doku”, zaman, mekân, kültür, iklim, coğrafya gibi değişkenlerle farklılaşan ve değişim süreci yaşayan, iki ve üç boyutlu kentsel mekân elemanlarından müteşekkil bir örüntü bütünüdür. Bu örüntüyü oluşturan dinamikler aynı zamanda dokusal farklılıkların ve ayrışmaların da ana faktörüdür. Bu dinamikler topoğrafya, yapı adası biçimlenişleri, yapı tipolojileri ve tipleri, sokak ağları, malzeme ve renk, yapı bloklarının yükseklikleri şeklinde sıralamak mümkündür. Daha kısa bir ifadeyle dokuyu, kent dolulukları ve boşlukları (geçitler, yapı adası ortaları, cadde-sokak ve meydan örüntüsü, parklar ve bahçeler, doğrusal açık mekânlar-promenatlar) meydana getirmektedir. (Kürkçüoğlu & Ocakçı, 2015)

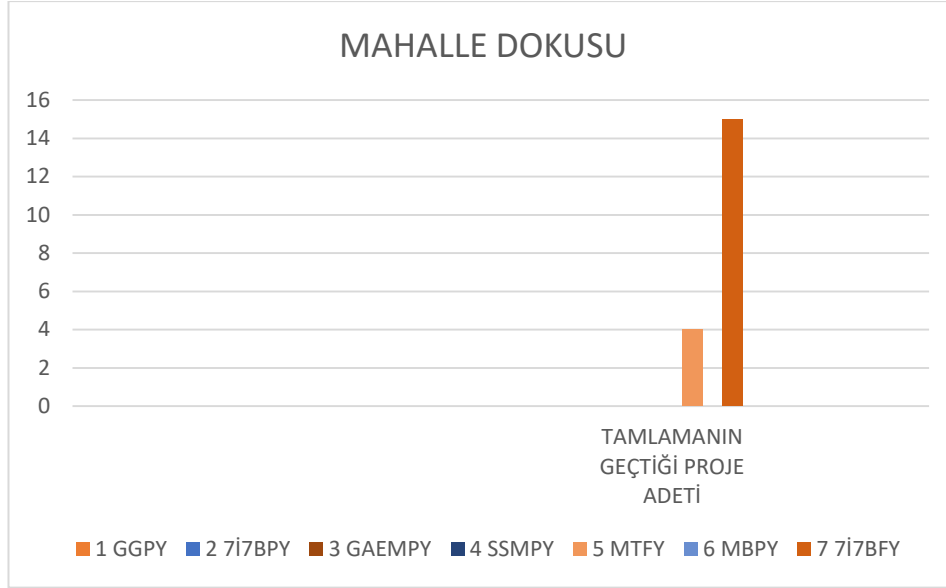
“Mahalle dokusu” tamlamasının yarışma odaklı dağılımına bakıldığında iki yerde, MTFY ve 7İ7İBFY ‘de toplandığı görülmektedir. MTFY başlığında açılan yarışmada birincilik ödülü alan projede “mahalle dokusu” vurgusu öne çıkmaktadır, buna mukabil aynı yarışmanın diğer projelerinde bu tamlamaya rastlanmamaktadır. Bu kavram daha çok 7İ7İBFY’de karşımıza çıkmakta ve dört ayrı bölgeden önerilen 7 projede bu kavramsallaştırmaya rastlanmaktadır. (Tablo 2.6)

YARIŞMA ADI		ADİ GEÇEN TAMLAMA : MAHALLE DOKUSU															TAMLAMANIN GEÇTİĞİ PROJE ADEDI																	
		KAVRAMIN GEÇTİĞİ PROJELER VE DEĞİNME SAYISI																																
1	GGPY	1. EŞDEĞER			2. EŞDEĞER			3. EŞDEĞER			4. EŞDEĞER			5. EŞDEĞER			6. EŞDEĞER			7. EŞDEĞER			8. EŞDEĞER			9. EŞDEĞER			10. EŞDEĞER					
2	7İ7İBPY	AKDENİZ BÖLGESİ			DOĞU ANADOLU BÖLGESİ			EGE BÖLGESİ			GÜNEYDOĞU A. BÖLGESİ			İÇ ANADOLU BÖLGESİ			KARADENİZ BÖLGESİ			MARMARA BÖLGESİ														
3	GAEMPY	1. EŞDEĞER			2. EŞDEĞER			3. EŞDEĞER			4. EŞDEĞER																							
4	SSMPY	1. ÖDÜL			2. ÖDÜL			3. ÖDÜL																										
5	MTFY	1. EŞDEĞER			2. EŞDEĞER			3. EŞDEĞER			4. EŞDEĞER																					4		
6	MBPY	1. ÖDÜL			2. ÖDÜL			3. ÖDÜL																										
7	7İ7İBFY	AKDENİZ BÖLGESİ			DOĞU ANADOLU BÖLGESİ			EGE BÖLGESİ			GÜNEYDOĞU A. BÖLGESİ			İÇ ANADOLU BÖLGESİ			KARADENİZ BÖLGESİ			MARMARA BÖLGESİ												15		
		1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1	5	5			

Tablo 2. 6 “Mahalle dokusu” tamlamasının yarışma ve projelere dağılımı ve değinilme sıklıkları

Bu incelemenin ileriki kısımlarında “doku” kavramı ayrı bir başlık altında ayrıca ele alınacaktır, bununla birlikte burada mahalle ile ilişki kurmak üzere “mahalle dokusu”

özelinde bir başlık açılmıştır. Zira bu kavramsal taramada “mahalle dokusu” tamlamasının 19 defa kullanıldığı görülmektedir ve bu istatistik, söz konusu tamlama üzerinde ayrıca durmayı gerekli kılmaktadır. (Şekil 2.9)

Şekil 2. 9 “Mahalle dokusu” tamlamasının yarışmalara dağılım oranları

Proje metinleri üzerinden, söz konusu tamlamaya ilişkin bazı çıkarımlar yapmak gerekirse, az katlılık, yeşil/bahçe, topoğrafyayla ilişki kurma, komşuluk, yaya odaklı yollar, kentsel meydan gibi hususların vurgulandığı söylenebilir. Buradan hareketle, az katlı yapılaşma ilkesiyle topoğrafyayla ilişki kuran ve tabiata aşırı müdahaleden kaçınan bir tavır sergilenebilir, yeşil ile ev arasında bütünlük sağlarken bu bütünlük içerisinde değişken ada parsel biçimleriyle doku hareketliliği olanaklı kılınabilir, bunun yanında mahalle içerisinde küçük ölçekli ticari birimlere yer verilebilir. (1. Ödül, 2017-MTFY)

Ayrıca her eve tesis edilecek özel bir bahçe, komşuluk ilişkilerinin peyda olacağı ve sürdürülebilir bir avlu çözümlenmesi gerekliliği hususunda bir mahalle dokusu tasavvuru söz konusu olmaktadır. (2. Ödül-Akdeniz, 7İ7BFY-2017)

Bir başka açıdan, yaya odaklı bir yaklaşım sergilenecek araçlardan arındırılmış yaya yollarının meydana getirdiği bir mahalle dokusu düşünülebilir. (1. Ödül-Ege, 7İ7BFY-2017)

Mahalle meydanı tasarımının doku planındaki işlevselliği ve entegrasyonu konusunda da tutucu bir tavır görmekteyiz: *“Projede değişen tasarım anlayışının bir yansıması olarak, meydan yalnız toplanma dağılma işlevi için değil, aynı zamanda çevre ilişkilerini özümseyerek kentsel çekim merkezi niteliğinde gündüz gece yaşanabilecek, portatif kullanımlara olanak sağlayan, çağdaş tasarım anlayışını yansıtırken geleneksel mahalle dokusunu yansıtacak şekilde tasarlanmıştır.”* (3. Ödül-Doğu Anadolu, 2017-7İ7BFY)

Araştırma malzemesi çerçevesinde söz konusu kavram özelinde ortaya konulan fiziksel doku önerileri belirgin farklılıklar içerdiği, bir gerçek. Bu farklılıklar, kavramsal olarak Aru'nun da aktardığı şekilde, iki başlıkta tasnif edilebilir; birincisi geometrik olmayan yani organik düzen; diğer ifadeyle kent silüetinin ritmik düzeni, ikincisi ise geometrik düzen; yani metrik düzen... (Aru, 1998)

Burada söz konusu projelerin, biçimsel doku önerilerine ilişkin bir incelemenin mümkün olmayacağını belirtmekle birlikte, bu önerilerin raporları incelendiğinde, sosyal çevre veya fiziksel yaşam çevresine ilişkin benzer bir yaklaşımın sergilendiği veya -mahalleye dair temel dinamikleri barındırması açısından- benzer bir kavramsal çerçeve çizildiği görülmektedir. Söz gelimi, projelerde ifade bulan az katlılık, yeşil alanlar, özel/yarı özel bahçe, topoğrafyayla ilişki kurma/topoğrafyaya saygı, komşuluk, yaya odaklı yollar gibi temel hususlar, bu kavramsal tamlamanın odağını teşkil etmektedir.

Hassaten gelenekle ilişkili olarak açılan yarışmalarda, söz konusu tamlama, daha çok geleneğe atıf bağlamında şekillenmektedir. Nitekim söz konusu tamlama bağlamında çoğunlukla geleneğe referansla kararlar alındığı muhtelif raporlarda karşımıza çıkmaktadır. Ancak bununla birlikte özellikle cari nüfus yapısı ve yoğunluğunun da dikkate alınıp, zamanın ihtiyaçları göz ardı edilmediği görülmektedir.

2.2.4. Mahalle Kurgusu

“Mahalle kurgusu” tamlaması genel tabloda 7 yarışmadan 3'ünde, 14 defa kullanılmaktadır. (Tablo 2.7) Mahalle ile ilişkili önceki tamlamalarda olduğu gibi bunda da kullanım sıklıkları bakımından önce çıkan iki yarışma MTFY ile 7İ7BFY

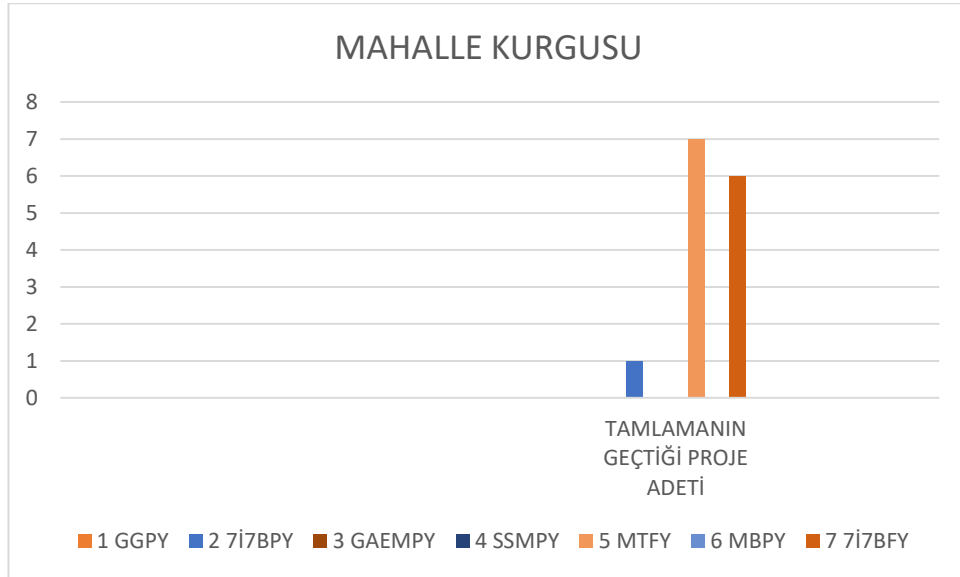

iken; birinde 2 diğ erinde ise 3 farklı projenin raporlarından bu kavram yer almaktadır. Bunlardan ayrı olarak yalnızca 7İ7BPY'nin bir projesinde bu tamlamaya değ inilmektedir.

YARIŞ MA ADI		ADI GEÇ EN TAMLAMA : MAHALLE KURGUSU																		TAMLAMANIN GEÇ Tİ Ğ İ PROJE ADETİ												
		KAVRAMIN GEÇ Tİ Ğ İ PROJELER VE DEĞ İNME SAYISI																														
1	GGPY	1. EŞ DEĞ ER			2. EŞ DEĞ ER			3. EŞ DEĞ ER			4. EŞ DEĞ ER			5. EŞ DEĞ ER			6. EŞ DEĞ ER			7. EŞ DEĞ ER			8. EŞ DEĞ ER			9. EŞ DEĞ ER			10. EŞ DEĞ ER			
2	7İ7BPY	AKDENİZ BÖ LÜ Ğ İ			DO Ğ U ANADOLU BÖ LÜ Ğ İ			EĞ E BÖ LÜ Ğ İ			GÜ N EY DO Ğ U A. BÖ LÜ Ğ İ			İ Ç ANADOLU BÖ LÜ Ğ İ			KARADENİZ BÖ LÜ Ğ İ			MARMARA BÖ LÜ Ğ İ						1						
3	GAEMPY	1. EŞ DEĞ ER			2. EŞ DEĞ ER			3. EŞ DEĞ ER			4. EŞ DEĞ ER																					
4	SSMPY	1. Ö DÜ L			2. Ö DÜ L			3. Ö DÜ L																								
5	MTFY	1. EŞ DEĞ ER			2. EŞ DEĞ ER			3. EŞ DEĞ ER			4. EŞ DEĞ ER															7						
6	MBPY	1. Ö DÜ L			2. Ö DÜ L			3. Ö DÜ L																								
7	7İ7BFY	AKDENİZ BÖ LÜ Ğ İ			DO Ğ U ANADOLU BÖ LÜ Ğ İ			EĞ E BÖ LÜ Ğ İ			GÜ N EY DO Ğ U A. BÖ LÜ Ğ İ			İ Ç ANADOLU BÖ LÜ Ğ İ			KARADENİZ BÖ LÜ Ğ İ			MARMARA BÖ LÜ Ğ İ						6						

Tablo 2. 7 “Mahalle kurgusu” tamlamasının yarış ma ve projelere dağı lımı ve değ inilme sıklıkları

MTFY’de 2. Eş değ er öd ü lü alan projede bu kavrama 6 defa yer verilmek suretiyle üzerinde durulmuştur. (Ş ekil 2.10)

Ş ekil 2. 10 “Mahalle kurgusu” tamlamasının yarış malara dağı lım oranları

“Mahalle kurgusu” un sözcük anlamına bir tanım getirmek mümkün olmakla beraber, özellikle mahalle özelindeki kapsamına ve muhtevasına dair net bir çerçeve çizmek zordur. Zira ‘kurgulamak’ genel ve kapsayıcı bir kavram iken, “mahalle kurgusu”

denildiğinde ise daha spesifik, tasarım ve planlamaya göre değişkenlik gösteren bir kavram olarak öne çıkıyor. Ancak buna rağmen Alver, mahalle kurgusu için çerçevesi çizilmiş bir muhteva ortaya koyar; ev, sokak, mescit, çeşme, çarşı, okul gibi birimler mahallenin mekânsal kurgusu içerisinde yer alır ve bu birlikteliğin daha sıkı bir şekilde kurulması demek mahalle kurgusunun sağlanmış olması demektir der. (Alver, 2013)

Araştırma çerçevesi, “Mahalle kurgusu” muhtevası yönüyle farklı değişkenliklere işaret etmektedir. Söz gelimi, parselasyon ve planlamada kolaylık sağlamak üzere topoğrafyayla uyumlu yol ağının oluşturulması ve beraberinde standart parselasyonlar elde etmek, mahalle kurgusunun temel parametreleri olarak ele alınmaktadır. (1. Ödül-Güneydoğu Anadolu, 2014-7İ7BPY)

Diğer bir yaklaşım biçiminde mahalle kurgusu, optimum erişim mesafeleri merkeze alınarak sürdürülebilir gridal bir sistem ağını ve etkileşimi artırıcı yönüyle dar sokakların planlanması gerekliliğini içermektedir. (2. Eşdeğer, 2017-MTFY) Ayrıca bu kavram kapsamında komşuluk bağlarının gelişmesi, sosyal etkileşimi, hatta birlik beraberliği sağlayıcı zemin oluşturulması öngörüsü söz konusudur. (1. Ödül-Doğu Anadolu, 2017-7İ7BFY) Mahalle sakinlerine sosyal bir çevre sunmasına paralel olarak bireysel ihtiyaç ve özel yaşam alanlarına da olanak tanıyan, bu yönüyle geleneksel mahalleden de istifade eden bir mahalle kurgusu karşımıza çıkmaktadır. (1. Ödül-Ege, 7İ7BFY-2017)

Bu yaklaşımlar doğrultusunda “mahalle kurgusu” denilince, mahallenin, tüm veçheleriyle teşekkülünü sağlayan dinamiklerin bir araya getirilmesi işlemi olarak anlaşılabilir. Dolayısıyla bu kavramın kullanılabilmesi için, mahalle ve mahalleyi meydana getiren dinamiklerin söz konusu edilmesi gerekmektedir. Kavramın kullanıldığı yarışma ve projeler bu durumu doğrulamaktadır, çünkü bu tamlamanın yoğun geçtiği yarışmalar/projeler daha çok mahalle vurgusuyla öne çıkmaktadır.

Söz konusu kavramın araştırma malzemesi içerisinde kullanım şekilleri, temelde ortak amaçları hedeflese de, bu hedeflere ulaşma yöntemleri değişkenlik gösterebilmektedir. Söz gelimi, bir projede gridal bir planlama ve dar sokak kurgusuyla komşuluk ve sosyal ilişkiler arttırılmak istenmekte, buna mukabil diğer bir projede ise geleneksel mahalle formu muhafaza edilmek suretiyle aynı ilişkilerin sağlanması hedeflenmektedir.

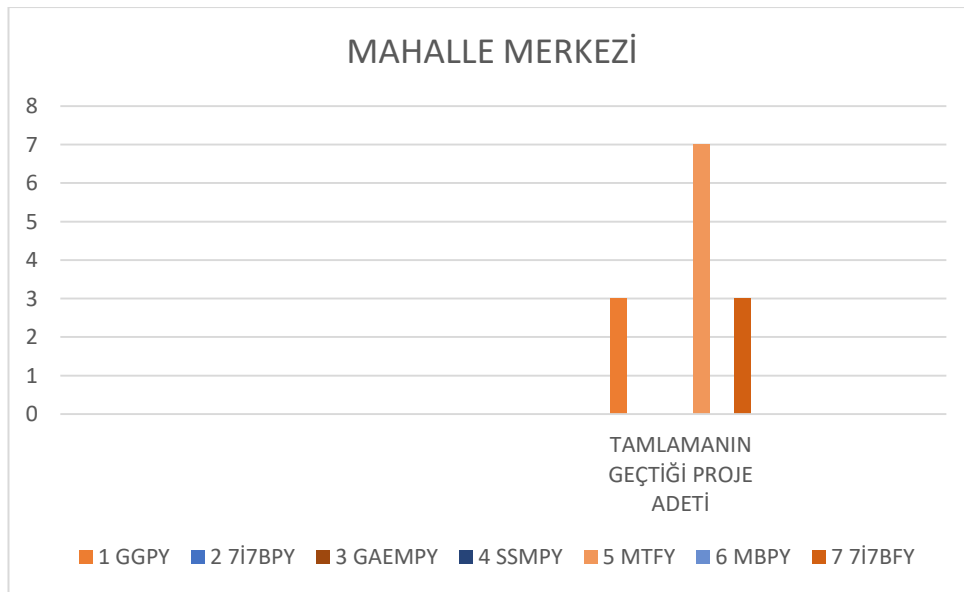
2.2.5. Mahalle Merkezi ve Meydanı

“Mahalle merkezi” kavramı raporların tümünün toplamından yapılan aramada istatistiksel olarak 13 defa geçmektedir. Ve bu sayı 3 farklı yarışmadan 5 farklı projeye dağılmaktadır. Bu tamlama da yine MTFY ile 7İ7BFY’de görünür olmakta, yanı sıra farklı olarak GGPY’ de iki projede ele alınmaktadır. (**Tablo 2.8**)

YARIŞMA ADI		KAVRAMIN GEÇTİĞİ PROJELER VE DEĞİNME SAYISI																		TAMLAMANIN GEÇTİĞİ PROJE ADETİ												
1	GGPY	1. EŞDEĞER			2. EŞDEĞER			3. EŞDEĞER			4. EŞDEĞER			5. EŞDEĞER			6. EŞDEĞER			7. EŞDEĞER			8. EŞDEĞER			9. EŞDEĞER			10. EŞDEĞER			3
		1.0DÜL	2.0DÜL	3.0DÜL	1.0DÜL	2.0DÜL	3.0DÜL	1.0DÜL	2.0DÜL	3.0DÜL	1.0DÜL	2.0DÜL	3.0DÜL	1.0DÜL	2.0DÜL	3.0DÜL	1.0DÜL	2.0DÜL	3.0DÜL	1.0DÜL	2.0DÜL	3.0DÜL	1.0DÜL	2.0DÜL	3.0DÜL	1.0DÜL	2.0DÜL	3.0DÜL				
2	7İ7BPY	AKDENİZ BÖLGESİ			DOĞU ANADOLU BÖLGESİ			EGE BÖLGESİ			GÜNEYDOĞU A. BÖLGESİ			İÇ ANADOLU BÖLGESİ			KARADENİZ BÖLGESİ			MARMARA BÖLGESİ												
3	GAEMPY	1. EŞDEĞER			2. EŞDEĞER			3. EŞDEĞER			4. EŞDEĞER																					
4	SSMPY	1. ÖDÜL			2. ÖDÜL			3. ÖDÜL																								
5	MTFY	1. EŞDEĞER			2. EŞDEĞER			3. EŞDEĞER			4. EŞDEĞER																		7			
6	MBPY	1. ÖDÜL			2. ÖDÜL			3. ÖDÜL																								
7	7İ7BFY	AKDENİZ BÖLGESİ			DOĞU ANADOLU BÖLGESİ			EGE BÖLGESİ			GÜNEYDOĞU A. BÖLGESİ			İÇ ANADOLU BÖLGESİ			KARADENİZ BÖLGESİ			MARMARA BÖLGESİ												
		1.0DÜL	2.0DÜL	3.0DÜL	1.0DÜL	2.0DÜL	3.0DÜL	1.0DÜL	2.0DÜL	3.0DÜL	1.0DÜL	2.0DÜL	3.0DÜL	1.0DÜL	2.0DÜL	3.0DÜL	1.0DÜL	2.0DÜL	3.0DÜL	1.0DÜL	2.0DÜL	3.0DÜL	1.0DÜL	2.0DÜL	3.0DÜL	1.0DÜL	2.0DÜL	3.0DÜL	3			

Tablo 2. 8 “Mahalle merkezi” tamlamasının yarışma ve projelere dağılımı ve değinilme sıklıkları

“Mahalle merkezi” tamlaması, MTFY kapsamında önerilen ve 1. eşdeğer ödülü alan projede 7 kere değinilmektedir. Diğer projelerde ise söz konusu tamlamaya 1-2 yerde yer verilmektedir. (**Şekil 2.11**)

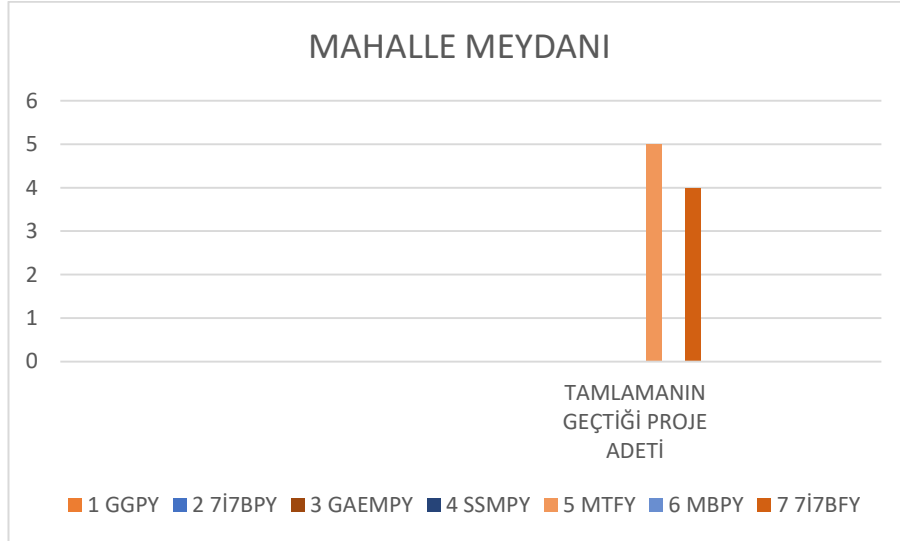

Şekil 2. 11 “Mahalle merkezi” tamlamasının yarışmalara dağılım oranları

“Mahalle meydanı” ise 7 yarışmanın 2’sinde ve bu ikisi içinde de toplam 4 farklı projede mevzu bahis edilmektedir. Bu tamlamanın kullanım sıklığıyla vurgulandığı proje ise MTFY’den 3. Ödül alan proje olmaktadır. (Tablo 2.9)

ADI GEÇEN TAMLAMA : MAHALLE MEYDANI																													
YARIŞMA ADI	KAVRAMIN GEÇTİĞİ PROJELER VE DEĞİNME SAYISI																								TAMLAMANIN GEÇTİĞİ PROJE ADETI				
	1. EŞDEĞER			2. EŞDEĞER			3. EŞDEĞER			4. EŞDEĞER			5. EŞDEĞER			6. EŞDEĞER			7. EŞDEĞER			8. EŞDEĞER				9. EŞDEĞER			10. EŞDEĞER
1	GGPY																												
2	AKDENİZ BÖLGESİ			DOĞU ANADOLU BÖLGESİ			EGE BÖLGESİ			GÜNEYDOĞU A. BÖLGESİ			İÇ ANADOLU BÖLGESİ			KARADENİZ BÖLGESİ			MARMARA BÖLGESİ										
	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL					
3	1. EŞDEĞER			2. EŞDEĞER			3. EŞDEĞER			4. EŞDEĞER																			
4	1. ÖDÜL			2. ÖDÜL			3. ÖDÜL																						
5	1. EŞDEĞER			2. EŞDEĞER			3. EŞDEĞER			4. EŞDEĞER																			
	1. ÖDÜL			2. ÖDÜL			3. ÖDÜL																		5				
6	1. ÖDÜL			2. ÖDÜL			3. ÖDÜL																						
7	AKDENİZ BÖLGESİ			DOĞU ANADOLU BÖLGESİ			EGE BÖLGESİ			GÜNEYDOĞU A. BÖLGESİ			İÇ ANADOLU BÖLGESİ			KARADENİZ BÖLGESİ			MARMARA BÖLGESİ										
	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	4				

Tablo 2. 9 “Mahalle meydanı” tamlamasının yarışma ve projelere dağılımı ve değinilme sıklıkları

Şekil 2. 12 “Mahalle meydanı” tamlamasının yarışmalara dağılım oranları

Bu başlık altından mahalle, meydan ve merkez kavramlarıyla ilişkilendirilerek, yani “mahalle meydanı” ve “mahalle merkezi” tamlamaları üzerinden bir inceleme yapılmıştır. Bu iki kavram, meydan ve merkez planlamasına dair bazı ipuçları veriyor olsa da -araştırma malzemesi içerisinde yer alan birçok projede “meydan” ve “merkez” kavramlarının tekil kullanımından ötürü- burada söyleme ilişkin tüm sonuçları

vermemektedir. Bu sebeple daha genel bir tarama ve değerlendirme için iki başlık kendi içinde yeniden irdelenmiştir.

Proje önerilerinde bu iki tamlamaya ilişkin temel olarak öne çıkan husus, mahalle ile meydanın birbirini tamamlayan iki unsur olarak değerlendirilmesidir. Söz gelimi, MTFY’de önerilen bir projede, “mahalle meydanı ile bütüncül olarak çalışabilecek ticaret, kültür merkezi ve spor salonu gibi donatılar özellikle mahalle meydanının etrafında konumlandırılmış” (3. Eşdeğer, 2017-MTFY) olması dolayısıyla meydan-merkez bütünlüğüne işaret edilmektedir.

Mahalle meydanı ile mahalle merkezinin işlevsel olarak birlikteliğine işaret etmek üzere şu alıntıya da yer vermek önem arz eder: *Meydan “çınar ağacının yer aldığı mescit ya da cami önleri, kahve, kıraathane, dükkânlar gibi yapılarla çevrilidir. Ana sokaklar bu mahalle merkezinde odaklaşır. İnsanların namazdan önce ve sonra bir araya gelebildikleri, alışveriş yapabildikleri, gazete ve kitap okuyabildikleri, çınar altında serinleyebildikleri, boş zamanlarında yaşamının zevkini çıkarabildikleri ilginç açık alanlardır. Ayrıca bayramlarda, düğünlerde ve benzeri özel günlerde mahalle meydanlarının toplanma yeri olarak önemli sosyal işlevleri vardır.”* (7. Eşdeğer, 1991-GGPY)

Toplanma ve sosyal etkileşimi sağlayacak biçimde bir merkez tasavvuru benzer şekilde açıklanmaktadır: *“Alanda geleneksel ticari birimlere referans veren az katlı ve avlulu bir çarşı alanı, ve yine küçük esnafın mahalleye yaşayacağı bir ticaret sokağı tasarlanmıştır. Çarşı alanında mahallelinin bir araya geleceği, bayram, kutlama, cenaze vb. için kullanılacak bir mahalle merkezi tasarlanmıştır.”* (1. Ödül-Akdeniz, 2017-7İ7BFY)

Bu gerçekliği Anadolu şehirleri içinde zikreden Kuban, Anadolu’da planlanmış bir meydanın olmadığını zikreder. Buna mukabil mescit, sebil veya pazarların etrafında bazı açıklıklar bulunur ve mahallenin “meydan” işlevini üstlenirler. Bu genel yaklaşım biçimi, hem mahalle ölçeğinde hem de şehir ölçeğinde karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla bir şehir meydanı da teşekkül etmemiştir. Buna bağlı olarak mabet etrafında veya yolların kesişmesini fırsat bilip bu kesişim noktasında formel bir meydan tasarımı geliştirilmemiştir. (Kuban, 2016)

Araştırma malzemesinden genel bir çıkarım olması açısından “mahalle merkezi” ve “mahalle meydanı” kavramlarının, sıklıkla değinilen tamlamalar olmadıkları

yukarıdaki istatistiklerde görülmektedir. Bununla birlikte bu tamlamalara yüklenen anlamlar, sosyal ilişkilerin ve etkileşimin arttığı, ticari birtakım faaliyetlerin gerçekleştirildiği, ibadet ve buluşma mekânlarının yer aldığı, kültürel etkinliklerin tezahür ettiği veya spor etkinliklerinin de zemin bulduğu mekanlar olarak vurgulanabilir. Bu iki kavramın birlikte zikredilir olmasının sebebi ise merkezin meydanla kurduğu ilişkiden ileri gelmektedir. Merkez, ticari birimler, okul, mescit gibi yapıların oluşturduğu çeperle meydana gelirken, meydan ise geleneksel mahalle dokusunun referans alındığı raporlarda tekil olarak tasarlanmış bir öğeden ziyade, çoğunlukla yukarıdaki birim ve işlevleri birleştiren orta göbek olarak ifade bulunmaktadır. Esasında bu yaklaşım biçiminde meydan özel olarak ele alınıp tasarlanmaz.

2.3. “Gelenek” ve İlişkili Kavramlar

“Gelenek”, tekil kullanımıyla “mahalle” kavramından sonra en çok öne çıkan kavramlardan biridir. Bazı yarışmaların bizatihi “gelenekten geleceğe” sloganıyla meseleye yaklaşması veya yarışma şartnamesinde bu minvalde beklentilerin olması, gelenek kavramını daha da görünür kılmaktadır. “Gelenek”/“geleneksellik” özellikle sosyal bilimlerde tartışmalı bir konu olduğu ve dolayısıyla hakkında çeşitli değerlendirmelerin yapıldığı bir kavramdır. Eşzamanlı olarak mimarlık camiası içerisinde de bu kavramın çok tartışıldığı yadsınamaz. Aynı durum, bu inceleme kapsamında da geçerliliğini sürdürmektedir. Türkiye’de 1992- 2017 arası gibi tarihsel yakın bir zaman diliminde gerçekleşen ev ve mahalle yarışmalarının raporları incelendiğinde, en sık atıf yapılan kavramlardan birinin de ‘gelenek’ olduğu görülmektedir. İçinde bulunduğumuz zamanda diliminde “gelenek”le kurulmaya çalışılan bu sıkı ilişki beraberinde gerilimli bir tartışmayı da getirmektedir ki tam bu noktada kavram önem kazanmaya başlamaktadır. O halde gelenek bağlamında araştırma malzemesi üzerinden değerlendirmeler yapmadan evvel, kavramın tanımını ve tarihsel rolünü irdelemek, gelenekle kurulan ilişki biçimini ortaya koymak için tartışmamız süresince bize ışık tutacaktır.

Bu konunun özelinde önemli referans noktalarından biri olan Nasr, geleneği, evrensel anlamıyla, “insanı öteye bağlayan ilkeler” olarak anlamlandırır. Sonrasında ise geleneğin “din” ile ilişkili olduğunu, dolayısıyla hakikatin mahiyetinden ötürü geleneğin birey ötesi gerçekleri ifade ettiğini düşünür. Nasr, geleneği bir “nakil”

eylemi olarak da tarif etmektedir. Bu kapsamda, bilginin, uygulamanın, tekniklerin, hukukların, şekillerin ve sözlü-yazılı gibi unsurların intikal ettiğini söyler. (Nasr, 2001)

Gelenek, Türkçe’de “anane” olarak karşılık bulmakta, anane ise köken olarak "ondan, ondan, ondan aktarılan" şeklinde bir aktarım biçimine işaret etmektedir. Yani “nakledilen”, “tevarüs eden”, “elden ele” intikal eden bir “usta çırak ilişkisi” özetlenebilir. Ancak geleneğin oluşumu, tarihsel süreklilik bakımından asgari bir zaman dilimi gerektirir ki toplumsal geleneğin oluşumu için, o toplumun en az yedi kuşak kadar tarihsel derinliğe sahip olması gerekmektedir. (Kılıç, 2018)

Geleneğin aktarımı ise, “gelene-ek” olarak da formüle edilen (Barkçin, 2016) ,aktarılan tecrübeye eklemeler yapılarak yaşatılması; geçmişin naklen bugüne taşınması değil, bilakis tarihsel süreç içerisindeki tecrübeden faydalanılarak bugüne yeni şeylerin verilmesi; metaforik bir ifadeyle, geçmişini taklit etmekten öte, oradan tevarüs eden malzemeyi mevcut zaman ve mekân içinde yeniden işleyerek yeni şeyler ortaya koymak şeklinde ifade edilebilir. (Kılıç, 2018)

Daha geniş bir tanımlama biçimi olarak gelenek, ilk olarak geçmişe yönelik çağrışımlar yapsa da, esas olarak bugün ve gelecekteki yaşamımızı da kapsamaktadır.

Alpyağıl’a göre, geleneğin “taklit” olarak anlamlandırılması veya “reddedilmesi gereken” bir şey olarak görülmesi ile diğer taraftan “takip edilmesi gereken kutsi bir malzeme/birikim” şeklinde kabullenilmesi demek, farklı yollardan yola çıkıp aynı problemin içine düşmek anlamına gelir. Buna mukabil gelenek “diyalektik” bir muhtevadan müteşekkildir; kendi içinde çoğul bir yapı barındırır ve o çoğulu oluşturan parçalar arasında tatlı “mücadeleleri/sürtüşmeleri/gerilimleri” muhafaza eden bir bloğun adıdır. Bu yönüyle “gelenek”, “heterojen” yapısından ileri gelen “gerilimli” halin adıdır. (Alpyağıl, 2017)

Araştırma malzemesi incelemesinde, proje önerilerinde, gelenekle kurulan ilişkinin yukarıdaki kavramsal bağlam içerisinde anlam kazandığı görülebilir. Geleneğin, sadece güncelliğini yitirmiş değerleri içermediği, bu nedenle çağdaşlıkla çelişmediği; geçmişte geçerli bazı değerlerin günümüzde geçerliliğini yitirmiş olabileceği gibi, bugün dönüşerek ve yenileri eklenerek yarına aktarılabilecek değerleri kapsadığını söyleyebiliriz. Bu yönüyle “gelenek sürekliliktir”. (1. Eşdeğer, GGPY 1. Eşdeğer Ödül Proje Raporu, 1991-GGPY) Dolayısıyla günümüzde yapacağımız konut

yerleşimlerinde, günün değişken şartlarına istinaden geleneksel Türk şehrinin ve mimarisinin elemanları incelenebilir, bu elemanlar aynı şekilde kullanılmasa bile onlarla tasarım kararları geliştirilebilir. Farklı ölçeklerde farklı elemanlar ön plana çıkmakla birlikte, mahalle ölçeği için, doku, sokak, avlu, bahçe vs. gibi ana elemanlar öne çıkmaktadır. (4. Eşdeğer, GGPY 4. Eşdeğer Ödül Proje Raporu, 1991-GGPY)

Geleneği konut özelinde değerlendirmeye alan diğer bir proje önerisi, geleneksel konutun uzun yıllar deneye dayalı geliştiği, kültür ve teknoloji alanında büyük değişimler yaşayan bir toplumun ürünü olduğu ve bu konuya “nostaljik” değil, gerçekçi yaklaşılması gerektiği ifade edilmektedir. Geleneksel konutun vardığı noktada ulaştığı biçimsel sentezden, doğru analizler yaparak öğrenilecek ve kullanılacak önemli değerlerin olduğu vurgulanmaktadır. (9. Eşdeğer, 1991-GGPY)

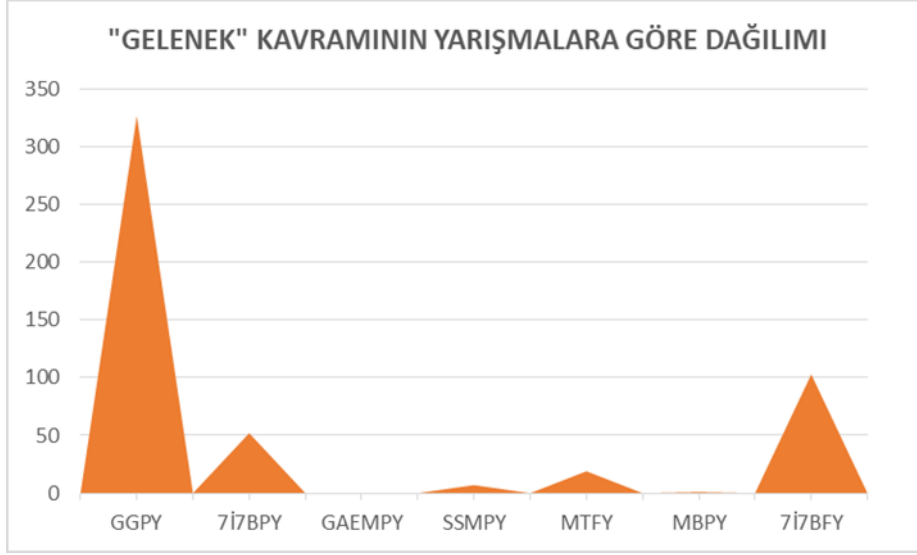
Bir kültür bağlamı içerisinde değerlendirilebilecek bu aktarımlardan, geleneğin, bir toplum için daha çok tecrübe bilgisine işaret ettiği görülmektedir. Geleneksel şehir planında yaşam çevresine ilişkin elde edilmiş belirli standartlar, bilgi, teknik, uygulama vs. gibi tecrübelerin aktarımı, bu minvalde olumlu bir yaklaşım biçimi olarak görülebilir. Dolayısıyla gelenekle veya tarihsel bağlamla ilişki kurmanın salt “nostaljik” bir yaklaşım olmayacağı açıktır.

ADI GEÇEN KAVRAM : GELENEK		KAVRAMIN GEÇTİĞİ PROJELER VE DEĞİNME SAYISI										TAMLAMANNIN GEÇTİĞİ PROJE ADEDI					
YARIŞMA ADI	1. EŞDEĞER	2. EŞDEĞER	3. EŞDEĞER	4. EŞDEĞER	5. EŞDEĞER	6. EŞDEĞER	7. EŞDEĞER	8. EŞDEĞER	9. EŞDEĞER	10. EŞDEĞER							
1	GGPY	35	37	1	8	3	1	30	1	35	327						
2	7İ7BPY	ARDENİZ BÖLGESİ		DOĞU ANADOLU BÖLGESİ		EGE BÖLGESİ		GÜNEYDOĞU A. BÖLGESİ		İÇ ANADOLU BÖLGESİ		KARADENİZ BÖLGESİ		MARMARA BÖLGESİ		52	
		1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	
		4	7	1	11	4	3	4			12	2	4				
3	GAEMPY	1. EŞDEĞER	2. EŞDEĞER	3. EŞDEĞER	4. EŞDEĞER												
4	SSMPY	1. ÖDÜL	2. ÖDÜL	3. ÖDÜL													7
		1		1													
5	MTFY	1. EŞDEĞER	2. EŞDEĞER	3. EŞDEĞER	4. EŞDEĞER												19
		4	6	5													
6	MBPY	1. ÖDÜL	2. ÖDÜL	3. ÖDÜL													1
		1		1													
7	7İ7BFY	ARDENİZ BÖLGESİ		DOĞU ANADOLU BÖLGESİ		EGE BÖLGESİ		GÜNEYDOĞU A. BÖLGESİ		İÇ ANADOLU BÖLGESİ		KARADENİZ BÖLGESİ		MARMARA BÖLGESİ		103	
		1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	
		30	4	35	1	9	13	3	9		20	6	9		11		

Tablo 2. 10 “Gelenek” kavramının yarışma ve projelere dağılımı ve değinilme sıklıkları

Yapılan taramada “gelenek” kavramı tekil kullanımıyla 509 defa geçmektedir. (Tablo 2.10) Bu durumda “mahalle” kavramından sonra istatistiksel olarak en çok incelenmeyi gerekli kılan kavramın “gelenek” olduğu yadsınamaz. Tekil kullanımının yanında “geleneksel” kavramının “konut”, “mahalle”, “doku”, “mimari”, “yaşam”, “değerler” gibi kavramlarla kurduğu ilişkiler üzerinde durulacaktır.

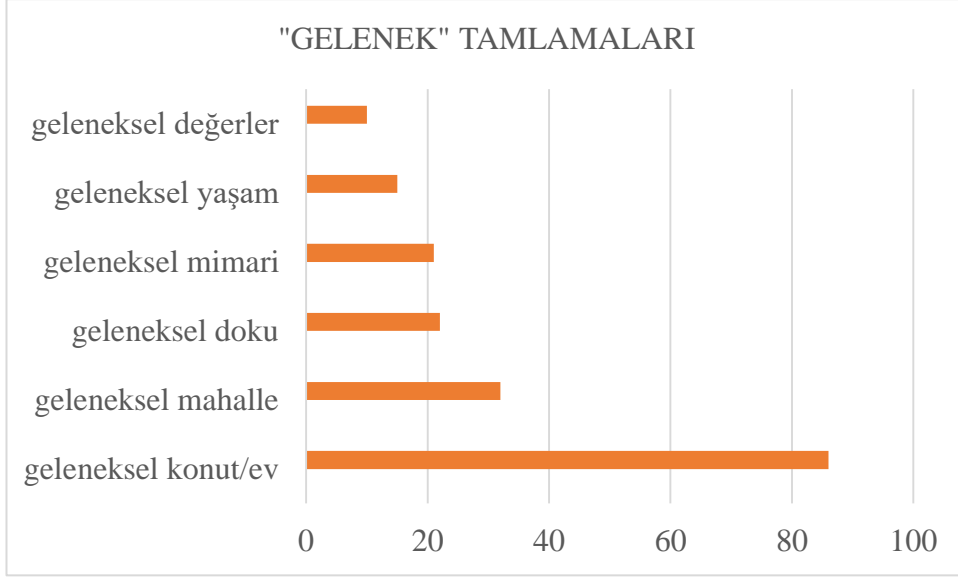

Şekil 2. 13 “Gelenek” kavramının yarışmalara dağılım oranları

“Geleneksel”lik daha çok “konut” veya “ev” ile ilişkilendirilmekte ve bu ilişki “geleneksel konut” veya “geleneksel ev” kavramları etrafında şekillenmektedir. Ancak bu iki kavramın istatistiksel verilerinin toplamı “geleneksel konut” başlığı altında değerlendirilmektedir. Bunun yanında raporlarda “geleneksel mahalle” ile de yoğun şekilde temas edilmektedir. Sonrasında “geleneksel doku” ile beraber “geleneksel mimari” vurgusu ön plana çıkmaktadır.

Fiziksel biçimlenmenin yanından, sosyal yaşam ve değer bağlamında ele alınabilecek tamlamalar olan “geleneksel yaşam” ve “geleneksel değerler” de üzerinde durulmayı gerektirecek sıklıkta referans alınmaktadır. Raporların genel taramasından elde edilen istatistiksel verilere göre geleneksel değerler 10, geleneksel yaşam 15, geleneksel mimari 21, geleneksel doku 33, geleneksel mahalle 32, geleneksel konut/ev 86 defa referans alınmaktadır. (Şekil 2.14)

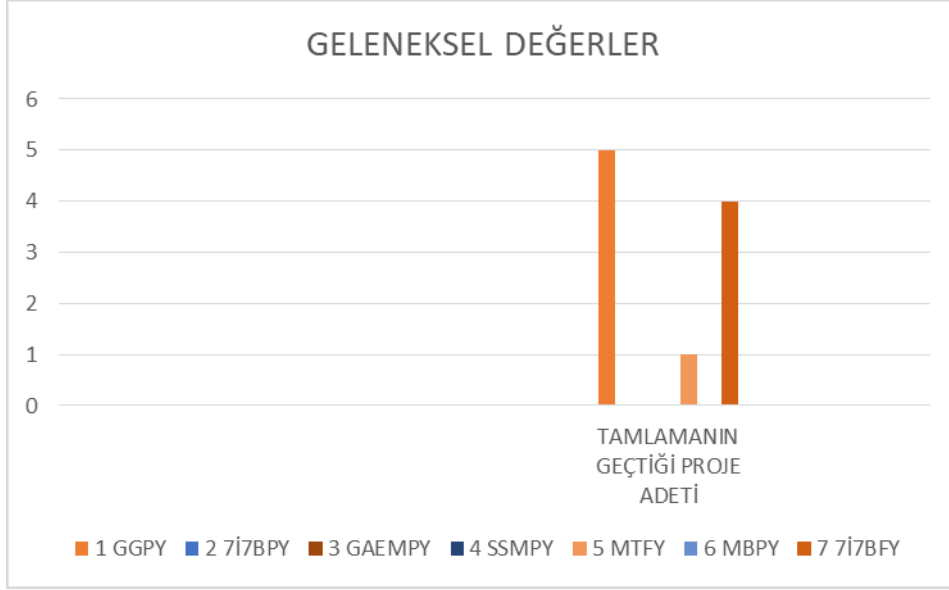
Şekil 2. 14 Araştırma malzemesinde, “gelenek” ile ilişkili tamlamalara değinilme sıklıkları

2.3.1. Geleneksel Değerler

“Geleneksel değerler”e 3 ayrı yarışma kapsamında 7 farklı projede toplam 10 defa değinilmektedir. GGPY’de kapsamında önerilen projelerden 1., 5. ve 10. Eşdeğer ödülleri alan projelerde bu tamlama bağlamında bir kavramsallaştırma görülmektedir. Buna ek olarak MTFY’de 1 proje ve 7İ7BFY’de ise 3 projede bu tamlamayla temas kurulmaktadır. (**Tablo 2.11**)

YARIŞMA ADI		KAVRAMIN GEÇTİĞİ PROJELER VE DEĞİNME SAYISI																								TAMLAMANNIN GEÇTİĞİ PROJE ADEDI												
		1. EŞDEĞER			2. EŞDEĞER			3. EŞDEĞER			4. EŞDEĞER			5. EŞDEĞER			6. EŞDEĞER			7. EŞDEĞER			8. EŞDEĞER			9. EŞDEĞER			10. EŞDEĞER									
1	GGPY	3												1																					5			
2	7İ7BPY	AKDENİZ BÖLGESİ			DOĞU ANADOLU BÖLGESİ			EGE BÖLGESİ			GÜNEYDOĞU A. BÖLGESİ			İÇ ANADOLU BÖLGESİ			KARADENİZ BÖLGESİ			MARMARA BÖLGESİ																		
		1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL							
3	GAEMPY	1. EŞDEĞER			2. EŞDEĞER			3. EŞDEĞER			4. EŞDEĞER																											
		1. ÖDÜL			2. ÖDÜL			3. ÖDÜL																														
4	SSMPY	1. EŞDEĞER			2. EŞDEĞER			3. EŞDEĞER			4. EŞDEĞER																											
		1. ÖDÜL			2. ÖDÜL			3. ÖDÜL																														
5	MTFY	1. EŞDEĞER			2. EŞDEĞER			3. EŞDEĞER			4. EŞDEĞER																											1
		1. ÖDÜL			2. ÖDÜL			3. ÖDÜL																														
6	MBPY	1. EŞDEĞER			2. EŞDEĞER			3. EŞDEĞER			4. EŞDEĞER																											
		1. ÖDÜL			2. ÖDÜL			3. ÖDÜL																														
7	7İ7BFY	AKDENİZ BÖLGESİ			DOĞU ANADOLU BÖLGESİ			EGE BÖLGESİ			GÜNEYDOĞU A. BÖLGESİ			İÇ ANADOLU BÖLGESİ			KARADENİZ BÖLGESİ			MARMARA BÖLGESİ															4			
		1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL							
				2			1	1																														

Tablo 2. 11 “Geleneksel değerler” tamlamasının yarışma ve projelere dağılımı ve değinilme sıklıkları

Şekil 2. 15 “Geleneksel değerler” tamlamasının yarışmalara dağılım oranları

Cansever, -“değer/ler” kavramının şehirle ilişkili olması bakımından- şehri veya mahalleyi, maddi ve insani değerlerin meydana getirildiği ve içinde yaşam sürüldüğü yerler olmasının yanında, manevi değerleri oluşturan kaynakların korunduğu yerler olarak görür. (İstanbul Deprem Çalışma Grubu, 2003)

Hökeleli’ye göre değerler, “iyi”, “güzel”, “doğru”, ve “kutsal olan” davranışların yanında, “kötü”, “çirkin”, “yanlış” ve “kutsal olmayan” davranışlara dair de inanç ve kabullerin tasnifini yapmaya yarayan temel kavramdır. (Pulat, 2011)

Güler’e göre ise değerler, toplumun ideal benliğinin göstergesidir. Değerlere bağlılık, toplumların oluşumu bakımından önem arz eder ve toplum içinde bu değerler etrafında bir kültür teşekkülü gerçekleşir. Bu sebeple değer/ler kavramı daha çok kültür kavramıyla ilişkilendirilerek anlamlandırılmaktadır. Bunu en bilindik sebebi ise, geleneksel değerlerin, bir toplumun kültürel değerleriyle de doğrudan ilişkili olmasıdır. (Yazıcı, 2014) Çünkü değerlerin neşet ettiği sürece, kültür kaynaklık etmektedir. Geleneksel kültür kalıcı, nesilden nesile aktarılan kültür olarak tanımlanmaktadır. Yani içkin olduğu toplumun mayasını, özünü, kimliğini oluşturan geleneksel kültür; tarihi, dili, dini, yazısı, sanatı vb. gibi bir topluma dayatılan değil, aksine toplumun öz kaynaklarından neşet eden ve zamanla gelişen bir değer sistemidir. (Özkan, 2017) Ve bir kültürün maddi öğelerinin/imgelerinin değişimine karşılık

manevi boyutunun daha stabil kalması, değer sisteminin toplum üzerinde kalıcı etkilerinin olduğunun göstergesidir. (Yazıcı, 2014)

Değer kavramı, kavramsal olarak üzerinde durulmayı gerekli kıldığı kadar, değişen dünya sathı üzerinde, bir toplumun konumunu belirlemesi bakımından da irdelenmeyi hak etmektedir. Bu gerekliliğin bir neticesi olarak değerler, bireylerle olduğu kadar toplumsal sistemle de ilişkilendirilmektedir. *“Değerler, bireysel değerler, tutumlar, tercihler ve inançlar çerçevesinde ele alındığı kadar, toplumsal değerler, toplumsal normlar çerçevesinde de ele alınmıştır.”* (Yazıcı, 2014)

Literatürdeki bu yaklaşımların oluşturduğu çerçeve ile araştırma malzemesinde bu kavramın kullanım biçimi arasında paralellikler söz konusudur. “Geleneksel değerler” kavramı, “kültürel devamlılık” açısından, geçmişten gelen geleneksel değerlerin çevreye yansımaları, (1. Eşdeğer, 1991-GGPY) diğer kuşaklara aktarılması olarak tarif edilmektedir. (1. Ödül-Doğu Anadolu, 2017-7İ7BFY) Bu değerler ışığında “insan odaklı tasarım”lar geliştirilmesi ve nihayetinde bir yaşam tecrübesinin tecelli edeceği mahallelerin planlanması gerekliliği öngörülmektedir. (3. Ödül-Doğu Anadolu, 2017-7İ7BFY)

Bu üç proje örneğinde “geleneksel değerler” kavramı, somut/mekânsal tanımlamadan ziyade daha çok kültürel süreklilik ve tecrübe aktarımı olarak değerlendirilirken, diğer bir projede ise bu değerler, “uyarlama” , “iz” veya “imgeleri” yaşatma biçiminde yorumlanmaktadır: *“Adana üzerinde geliştirilmiş geleneksel değerleri modern yaşantıya uyarlayan, sürdürülebilir ve enerji verimliliği ilkelerini benimseyen bir mahalle modelidir. Değişen zamanın koşullarına ayak uydururken bir yandan eskide kalmış, bellekte yer edinmiş mimari imgeleri ve yaşantıya ait izleri mahalle bünyesinde yaşatmayı amaçlamıştır.”* (2. Eşdeğer, 2017-MTFY)

Söz konusu tamlamaya, “gelenekten geleceğe evimiz” sloganıyla açılan GGPY’de ve “mahalle tasarımı” amacıyla açılan MTFY ile 7İ7BFY’de yer verilmesi, bu yarışmaların amacına karşılık olarak, yarışmacıların önerilerini “değer/ler” zemininde ele almaları bakımından önem arz eder. Buna göre bir toplumun ideal benliğinin göstergesi olarak değerler, kendi etrafında bir kültür teşekkülünü de gerçekleştirmektedir. Bunu, geleneksel kültür olarak okumak mümkündür, ayrıca bu kültür, topluma dayatılan değil; aksine toplumun öz kaynaklarından neşet eden ve zamanla gelişen bir ‘öz değerler’ kaynağından ileri gelmektedir. Benzer yaklaşım

biçimini ortaya koyan proje önerileri, “değer/ler” kavramını, “kültürel devamlılık”, toplumsal ve fiziksel yaşama dair tecrübe ve imgelerin aktarımı olarak yorumlamaktadır.

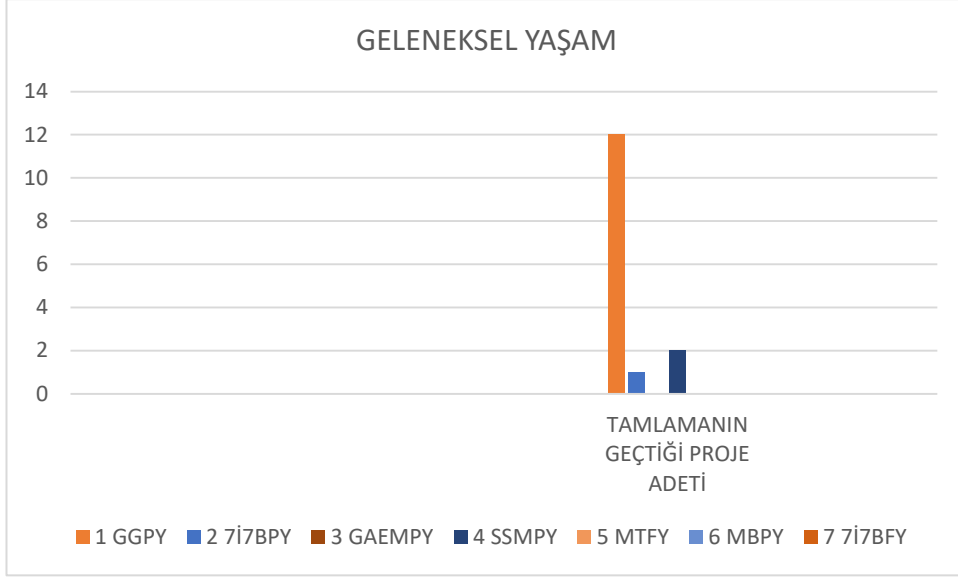
2.3.2. Geleneksel Yaşam

Araştırma malzemesinde, “geleneksel yaşam” tamlamasının 15 defa kullanıldığı görülmektedir. Genel dağılıma bakıldığında ise, GGPY’den 3 ayrı projede rastlandığı ve bunlar arasından 2. Eşdeğer ödülü alan projede bu tamlamanın özellikle vurgulandığı, kullanım sıklığından çıkarılabilir. Onun dışında farklı olarak 7İ7BPY’de ve SSMPY’de birer projede söz konusu tamlama kullanılmaktadır. Ancak buralarda ifade sıklığının 1-2 ile sınırlı kalmaktadır. (Tablo 2.12)

ADI GEÇEN TAMLAMA : GELENEKSEL YAŞAM																																							
YARIŞMA ADI	KAVRAMIN GEÇTİĞİ PROJELER VE DEĞİNME SAYISI																		TAMLAMANIN GEÇTİĞİ PROJE ADETI																				
	1. EŞDEĞER			2. EŞDEĞER			3. EŞDEĞER			4. EŞDEĞER			5. EŞDEĞER			6. EŞDEĞER				7. EŞDEĞER			8. EŞDEĞER			9. EŞDEĞER			10. EŞDEĞER										
1	GGPY		8			1			3																								12						
2	7İ7BPY		1																																	1			
3	GAEMPY																																						
4	SSMPY					2																														2			
5	MTFY																																						
6	MBPY																																						
7	7İ7BFY																																						

Tablo 2. 12 “Geleneksel yaşam” tamlamasının yarışma ve projelere dağılımı ve değinilme sıklıkları

Bu tabloya göre “geleneksel yaşam” a yapılan atıf oranı dikkate alındığında, GGPY’ nin bu tamlama özelinde dikkat çektiği söylenebilir. (Şekil 2.16)

Şekil 2. 16 “geleneksel yaşam” tamlamasının yarışmalara dağılım oranları

İnsanların kişisel izlerinin taşındığı evler ile toplumsal izlerinin yer edindiği yaşam çevresinde veya mahallede, aidiyet mefhumunun canlı tutulması ve sürdürülebilirliğin sağlanması, insan için sosyal ve psikolojik açıdan gayet tabii bir gereksinimdir. Ve bu noktada ev ve yaşam çevresinin sosyal ve mekânsal boyutlarıyla devamlılığının sağlanması, sonraki nesillere mekan-insan ilişkisine dair önemli ipuçları bırakacaktır. Bireyin zamana yayılan deneyimlerine istinaden ortaya koyduğu eylemler bütünü, süreç içerisinde, yaşadığı fiziksel çevreye şekil verdiği ve böylece bu yaşam çevresinin anlam kazanmasını sağladığı görülür. (Özbek & Uluoğlu, 2018)

“Geleneksel yaşam”, muhtevası bakımından çeşitli olguları içermektedir. Ve bu olgularla birlikte söz konusu kavramın, yaşanılan çevreyle doğrudan veya dolaylı olarak ilişkili olduğunu ifade etmek zor değil. Yani yaşama dair değişimler, beraberinde mekânsal değişimler de getirmektedir. Tanyeli, Tokyo üzerinden yaptığı bir inceleme, esas itibariyle bu noktaya da ışık tutmaktadır. Aile yapısındaki değişim ve dolayısıyla aile yaşamındaki farklılaşmalar, beraberinde doğrudan mimari sonuçlar da getirmektedir. Söz gelimi, nasıl ki büyük aile yıkılıp çekirdek aile doğarken apartman, banliyö evi, modern mutfak gibi yeni mimari tipolojiler oluşmuş; kiler vb. mekânlar, evde üretim ve öğretim gibi etkinlikler çözülmüşse, bunun bir adım ötesinde çekirdek ailenin yıkımıyla da yeni değişimler yaşanmaktadır. (Tanyeli, 2013) Ve bu değişimin aleni yansıması ise şüphesiz konutlardır.

Tanyeli, aile yapısının değişiminden yola çıkarak böyle bir çıkarımda bulunmakta fakat bu değişim, “geleneksel yaşam”a ilişkin de ipuçları vermektedir. Aile yapısı-konut ilişkisindeki bu çıkarımlar göstermektedir ki aile yapısının değişimi demek, bir bakıma konut ve aile yaşamının da değişimi demektir.

Bu bağlamda, GGPY’de “geleneksel yaşam” ın, doğrudan evin inşai niteliğine etki ettiği yönüne dikkat çekilmekte ve geleneksel yaşamın “süregelmesi” demek evin “niteliği”nin de zaman içinde korunmuş olması demek ki Türkiye’de bu sürekliliğin Tanzimat’la birlikte kesilmeye başlandığına dair ifadeler şöyledir:

“Geleneksel yaşamın sağlıklı bir biçimde süregeldiği ölçüde evlerimizin nitelikleri de korunmuş ve gelişmiştir. Tanzimat’la birlikte yabancılaşıma eğilimi görülmekle birlikte evlerimizin yabancı kültürlerin etkisi ile niteliklerini yitirmeye başlamaları 19. yüzyılda yaygınlaşmaya başlar. Başta İstanbul olmak üzere daha sonraları Bursa, Edirne ve Ege’deki yerleşmelerde ticaretle uğraşan zenginlerin Avrupa’dan esinlenerek önceleri süslemelerde, daha sonraları, çıkmalar, pencereler ve saçaklardaki mimari tarzlarda ve nihayet plan şemalarındaki yabancılaşımlar 20. yüzyılın ortalarına kadar taşra yerleşmelerinde de kendini gösterir.” (7. Eşdeğer, 1991-GGPY)

Meseleye benzer şekilde yaklaşmak suretiyle diğer bir projede ise, tarihsel süreçte “ev şemalarının genelde istenen ihtiyaçlara cevap verecek pragmatist bir tutumu yansıtmaları, evin fiziksel boyutlarının belli bir düzeyde kalmasını ve komşuları ile uyumlu olmasını” sağladığına dair vurguya yer verilmiştir. Buna mukabil, çeşitli etkenlerle birlikte “birçok sosyo-ekonomik değişkenin etkisiyle geleneksel yaşam kabullerinin daha başka düzeylere eğilim göstermesi”nin de etkisiyle bu “ihtiyaç” odaklı tutumun kaybolduğu belirtilmektedir. (2. Eşdeğer, 1991-GGPY)

Diğer bir yorumlamada, geleneksel yaşam “avlu” ve “mahremiyet” merkezli ele alınmakta; geleneksel aile yaşamında, “aile bireylerinin kendi mahremiyet sınırları içerisinde” yaşaması öngörülmekte ve bunu sağlayan esas imgenin de avlu olduğuna ilişkin bir yaklaşım biçimi ortaya konulmaktadır. (3. Ödül-Akdeniz, 2017-7İ7BPY)

“Geleneksel yaşam” kavramı üzerinde ağırlıklı olarak duran projeler, daha çok “gelenekten geleceğe evimiz” sloganıyla açılan GGPY’ de yer almaktadır. Bu dağılım, esasında Tanyeli’nin yukarıdaki çıkarımlarına işaret etmekte ve ‘ev’ / ‘konut’ biçimi ile ‘yaşam’ şekli arasındaki sıkı ilişkiyi ortaya koymaktadır. Dolayısıyla yarışma

önerilerinde de vurgulanan “geleneksel yaşam”ın devam etmesine koşut olarak “ev” olgusunun da gündemde kalabileceğini söylemek mümkündür.

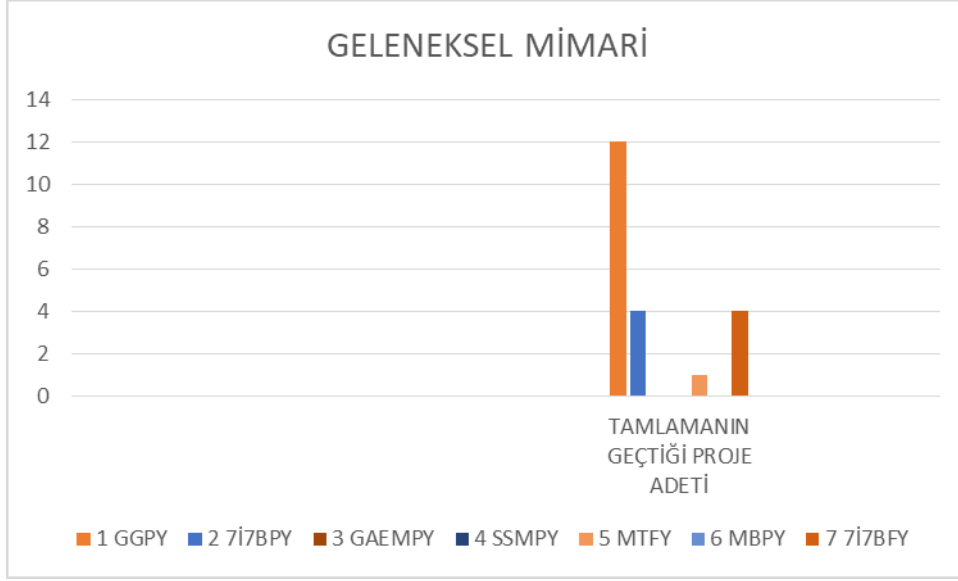
2.3.3. Geleneksel Mimari

“Geleneksel mimari” kavramsallaştırması, görece biraz daha homojen dağılım göstererek 4 farklı yarışma kapsamında toplam 21 defa referans alınmaktadır. GGPY kapsamında ödüllü projelerin 4’ünde bu kavrama rastlanmakta, 2 projede ise değinme sıklığından hareketle kavramın vurgulandığı söylenebilir. Kavramın geçtiği diğer yarışmalar; 7İ7BPY, 3 ayrı projede, MTFY 1 projede ve 7İ7BFY ise 3 projede birer ikişer kez adı geçen bu tamlamayı öne çıkarmaktadır. (Tablo 2.13) “Geleneksel mimari”ye yapılan atıf sıklığının yukarıdaki tablodaki dağılımı dikkate alındığında GGPY’de de bu kavram öne çıkmaktadır. (Şekil 2.17)

ADI GEÇEN TAMLAMA : GELENEKSEL MİMARİ																															
YARIŞMA ADI	KAVRAMIN GEÇTİĞİ PROJELER VE DEĞİNME SAYISI																			TAMLAMANIN GEÇTİĞİ PROJE ADEDI											
	1. EŞDEĞER			2. EŞDEĞER			3. EŞDEĞER			4. EŞDEĞER			5. EŞDEĞER			6. EŞDEĞER			7. EŞDEĞER			8. EŞDEĞER			9. EŞDEĞER			10. EŞDEĞER			
1	GGPY			4															2			1						5			12
2	AKDENİZ BÖLGESİ			DOĞU ANADOLU BÖLGESİ			EGE BÖLGESİ			GÜNEYDOĞU A. BÖLGESİ			İÇ ANADOLU BÖLGESİ			KARADENİZ BÖLGESİ			MARMARA BÖLGESİ									4			
	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL				
3	1. EŞDEĞER			2. EŞDEĞER			3. EŞDEĞER			4. EŞDEĞER																					
4	1. ÖDÜL			2. ÖDÜL			3. ÖDÜL																								
5	1. EŞDEĞER			2. EŞDEĞER			3. EŞDEĞER			4. EŞDEĞER																					1
6	1. ÖDÜL			2. ÖDÜL			3. ÖDÜL																								
	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	
7	AKDENİZ BÖLGESİ			DOĞU ANADOLU BÖLGESİ			EGE BÖLGESİ			GÜNEYDOĞU A. BÖLGESİ			İÇ ANADOLU BÖLGESİ			KARADENİZ BÖLGESİ			MARMARA BÖLGESİ									4			
1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL		2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	

Tablo 2. 13 “Geleneksel mimari” tamlamasının yarışma ve projelere dağılımı ve değinilme sıklıkları

Şekil 2. 17 “Geleneksel mimari” tamlamasının yarışmalara göre dağılım oranları

“Geleneksel mimari” yi iki farklı ölçekte incelemek gerekirse; birincisi, dünyanın tüm yöreleri için geçerli -genel geçer- bazı özelliklerin yer aldığı, ikincisi ise genel geçer temel bazı ortak özellikler barındırmakla birlikte, özgün ve ayırt edici bazı esasları taşıması yönüyle geleneksel mimarimizdir.

Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi (ICOMOS)’nin 1999’da, ‘Yerleşik Miras Tüzüğü’nde geleneksel mimariyi tanımlamak için ortaya koyduğu standartlara başvurmakta fayda olacaktır. Söz konusu tüzükte yer alan esaslar şöyle sıralanmaktadır:

- a) Toplumca paylaşılan bir yapı geleneği,*
  - b) Çevreye uygun yöresel veya bölgesel bir kimlik,*
  - c) Üslup, biçim ve görünüş tutarlılığı, veya geleneksel yapı türlerine bağlılık,*
  - d) Anonim olarak aktarılan geleneksel tasarım ve yapı ustalığı,*
  - e) İşlevsel, sosyal ve çevresel kısıtlamalara etkin olarak cevap verebilme,*
  - f) Geleneksel yapı sistemlerinin ve zanaatlarının etkin uygulaması,*
- gibi ayırt edici özellikleriyle tanınırlar.” (ICOMOS, 1999)*

Bu esaslara ek olarak, geleneksel mimarlıkta, kullanım maliyeti ve ilk yatırım maliyeti çok düşüktür. Bunun temel sebebi, çevresel girdileri ustaca kendi yararına kullanabilen

ve kullanırken tüketmeyen, çevreye zararlı atıklar oluşturmayan bir fonksiyona sahip olmasıdır. Bunun yanı sıra, geleneksel mimari, sosyal yapının oluşmasına, kültürün korunmasına zemin oluşturmakta ve canlı-cansız dolayısıyla tabiatla ilişkisini koparmadan var olmaktadır. (Şenoğlu, 2003)

Daha özel bir çerçevede, yani Türkiye’de, geleneksel mimarinin temel detaylarını, Cansever’in, “bizim geleneksel mimarimiz neydi?” sorusuna genişçe verdiği cevap üzerinden okumak mümkündür. En veciz ifadeyle, Cansever’e göre bu mimarinin kilometre taşlarını kalfalar teşkil ediyordu. Evvela cami, medrese, hamam, imaret, kıraathane ve marangozu merkeze alan yerleşme alanı yani mahalle, bir anda, hepsi tasarlanmış bir organizma olarak değil, bir süreç olarak kuruluyordu. (Cansever, Kubbeyi Yere Koymamak, 2013) Bu inşai sürece ilişkin Cansever bazı hususlar daha aktarmaktadır: *“İnsanlar evlerini sosyal ilişkileri dikkate alarak inşa ediyorlar; ne çok yakın, ne çok uzak... Birbirinin rüzgârına mani olmayacak şekilde. Binaların malzemeleri de bu anlayışa uygun; evler, daha sonra ortaya çıktığı gibi ve günümüzde de devam ettiği şekilde malzeme ‘tüketimi’ için yapılmıyor. Binaları yapan kalfalar ihtiyaca göre, çevrenin bütünlüğünü dikkate alarak binalar inşa ediyorlardı.”* (Cansever, 2013)

Burada malzeme, bir “tüketim” nesnesi olmaktan çıkmakta ve binaların inşasında “çevreyle uyum” konusunda önemli bir kıstas haline gelmektedir. *“Binaların malzemeleri de bu anlayışa uygun; evler, daha sonra ortaya çıktığı gibi ve günümüzde de devam ettiği şekilde malzeme ‘tüketimi’ için yapılmıyor. Binaları yapan kalfalar ihtiyaca göre, çevrenin bütünlüğünü dikkate alarak binalar inşa ediyorlardı.”* (Cansever, 2013)

Cansever’in bu yaklaşımına benzer şekilde, araştırma malzemesi içerisinde “geleneksel mimari”, diğer kavram ve tamlamalarla da ilişkili olarak daha kapsayıcı bir tamlama mahiyeti taşıdığından, bu tamlama özelinde vurgulanan hususlar, ‘temel ilkeler/esaslar’ anlamı da taşımaktadır. Bu kapsamda, çevresel estetik ve biçimlendirmenin ölçütü olarak “geleneksel mimari” görülmeyle birlikte, “malzeme”, “ortak katılım”, “üslup”, “normatif”, “bilişsel/davranışsal estetik” gibi temel bazı girdiler “geleneksel mimari” kavramsallaştırması zemininde ele alınmıştır.

Dolayısıyla Cansever’in aktardığı diğer bütün hususlar da dikkate alındığında, Türkiye’de geleneksel mimarinin genel seyrine ilişkin ilkeler ile araştırma malzemesi

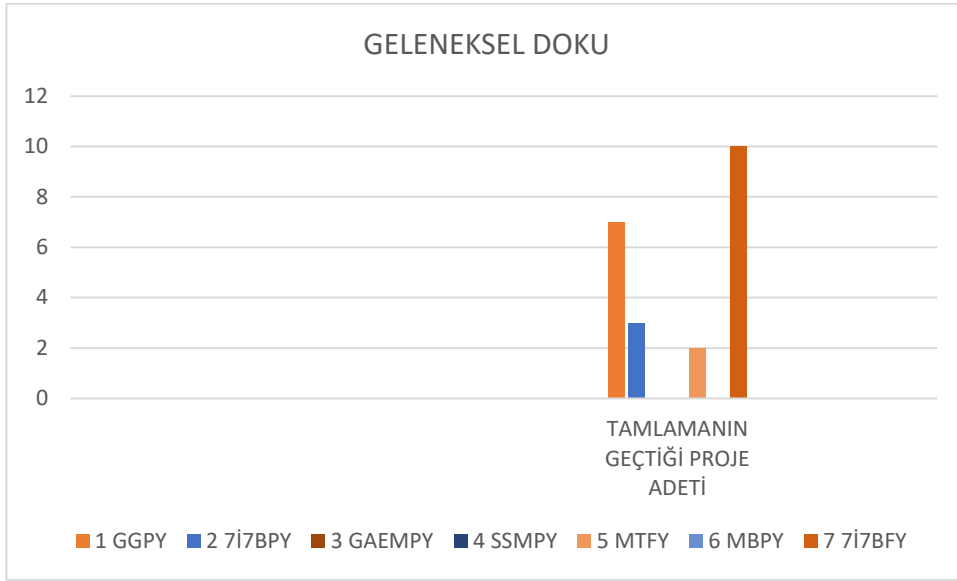
içerisinde yer verilen “geleneksel mimari” kavramsallaştırması ve yukarıda yer verilen geleneksel mimarinin evrensel esasları arasında bir bütünlük görmek mümkün görünmektedir.

2.3.4. Geleneksel Doku

Yapılan genel taramada 4 yarışmaya dağılan ve bu çerçevede 7 ayrı projede geçen “geleneksel doku” tamlaması, hassaten iki projede atıf sıklığı itibariyle vurgulanmaktadır. GGPY’ de önerilen iki projede adı geçen tamlamaya değinilmekte ve bu iki proje arasından 1. Eşdeğer ödülü alan proje yaptığı atıf sıklığıyla bu tamlamayı öne çıkarmaktadır. 7İ7BPY’ yarışmasında iki projede bu tamlamaya yer verilmektedir. Bunun yanında MTFY’ de 1 proje ve 7İ7BFY’de 2 proje bu tamlamaya başvurulmakta ve sunulan bir proje önerisi raporunda “geleneksel doku” tamlaması 8 defa tekrar edilmektedir. (Tablo 2.14)

YARIŞMA ADI		KAVRAMIN GEÇTİĞİ PROJELER VE DEĞİNME SAYISI															TAMLAMANIN GEÇTİĞİ PROJE ADEDI															
		1. EŞDEĞER			2. EŞDEĞER			3. EŞDEĞER			4. EŞDEĞER			5. EŞDEĞER			6. EŞDEĞER			7. EŞDEĞER			8. EŞDEĞER			9. EŞDEĞER			10. EŞDEĞER			
1	GGPY	6																		1												7
2	7İ7BPY	ARDENİZ BÖLGESİ			DOĞU ANADOLU BÖLGESİ			EGE BÖLGESİ			GÜNEYDOĞU A. BÖLGESİ			İÇ ANADOLU BÖLGESİ			KARADENİZ BÖLGESİ			MARMARA BÖLGESİ									3			
		1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL				
3	GAEMPY	1			2			3			4																					
4	SSMPY	1.ÖDÜL			2.ÖDÜL			3.ÖDÜL																								
5	MTFY	1. EŞDEĞER			2. EŞDEĞER			3. EŞDEĞER			4. EŞDEĞER																					2
		2																														
6	MBPY	1. ÖDÜL			2. ÖDÜL			3. ÖDÜL																								
7	7İ7BFY	ARDENİZ BÖLGESİ			DOĞU ANADOLU BÖLGESİ			EGE BÖLGESİ			GÜNEYDOĞU A. BÖLGESİ			İÇ ANADOLU BÖLGESİ			KARADENİZ BÖLGESİ			MARMARA BÖLGESİ									10			
		1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL				

Tablo 2. 14 “Geleneksel doku” tamlamasının yarışma ve projelere dağılımı ve değinilme sıklıkları

Şekil 2. 18 “Geleneksel doku” tamlamasının yarışmalara dağılım oranları

Söz gelimi GGPY’de önerilen projede geleneksel dokuda sürekliliğin sağlanmasına yönelik önemli bir vurgu aktarılmaktadır, şöyle ki, “artık *"tarihsel"* doku adı verilen geleneksel dokudaki bazı değerlerin bugün de geçerliliklerinin ve yeni ekonomik, toplumsal, kültürel, politik yapılanma içinde, yeni teknolojilerle uygulanabilirliklerinin bulunduğu gösterilmesidir. Böylelikle, yörenin mimarlık geleneğinin evrilerek bugüne ulaşması, bugünden de yakın geleceğe devamı yolunda bir adım atılması amaçlanmaktadır. (1. Eşdeğer, GGPY 1. Eşdeğer Ödül Proje Raporu, 1991-GGPY) Devamında ise eleştirel ilkeler çerçevesinde, “önerilecek tasarım arkasındaki tüm değerler sistemi, *"tarihi"* geleneksel dokunun eleştirel bir bakışla ve çağdaş yaşamın girdileriyle irdelenip yorumlanması”na dikkat çekilmektedir.

Bursa için önerilen bir diğer projede ise “geleneksel doku” özelliklerinin ve “geleneksel mahalle” kültürünün “güncel yaşantıyla bütünleşmesini sağlayacak bir mekân kurgusu” tasavvur edilmektedir. (1. Ödül, 2017-MTFY)

7İ7BFY’de Ege Bölgesi için önerilen projede ise bu kavram daha sık referans alınmaktadır. Söz gelimi, bugünün “otogonal” kent planındaki “durağan”lık ve “monoton”luğa karşılık, geleneksel dokuda, organik yol örüntüsünün getirdiği daimi bir değişkenlik mevcuttur. Bu organik formla birlikte meydanlar, sokak, çıkmaz

sokaklar vs. oluşurken bu sayede doku içinde insan boyutundan “zengin” ve “çeşitli” perspektifler sunmaktadır. (2. Ödül-Ege, 2017-7İ7BFY)

Arû tarafından Anadolu'nun farklı bölgelerinde ve illerinde “geleneksel doku”ya dair yapılan doku incelemeleri sonucunda elde edilen bilgiler özetle; sık dokulu, doku sınırları kuvvetli/zayıf, iç yollar serbest/organik düzende ve araç trafiğine göre dar, yaya odaklı yollar, yol genişliklerinde farklılaşmalar, yer yer çok köşeli/kuvvetli sınırlar, doku içinde yer yer sık, yer yer seyrek kentsel mekânlar biçiminde sıralanabilir. (Arû, 1998)

Bu özet izleğinde, “geleneksel doku” bağlamında bir değerlendirme yapıldığında, söz konusu kavrama olumlu yönde atıf ve referanslar verildiği görülmektedir. Yani geleneksel dokudan hareketle esas itibariyle fiziksel, sosyal veya kültürel boyutlarıyla bir sürekliliğin sağlanması amaçlanmaktadır. Bu sürekliliği yakalamanın en önemli ön koşulu ise, geleneksel dokunun, günün şartlarına ve ihtiyaçlarına göre yeniden yorumlanmasıdır.

Söz konusu tamlamanın, gelenekle ilişkinin kurulması beklentisinin olduğu yarışmalarda karşımıza çıkması da ayrıca belirtilmelidir. Bu ortak amaca karşılık olarak, geleneksel doku, proje önerilerinde kavramsal yönü itibariyle ortak bir söylem zeminine oturabilir. Fakat buna karşılık, ‘bu ortak kavramsal kanaatin mekânsal yansımaları veya planlama biçimleri nasıl olur’ sorusunun tek bir cevabı olmayacağı; çeşitli/tartışmalı sonuç ürünlerinin görülmesi gayet tabiidir.

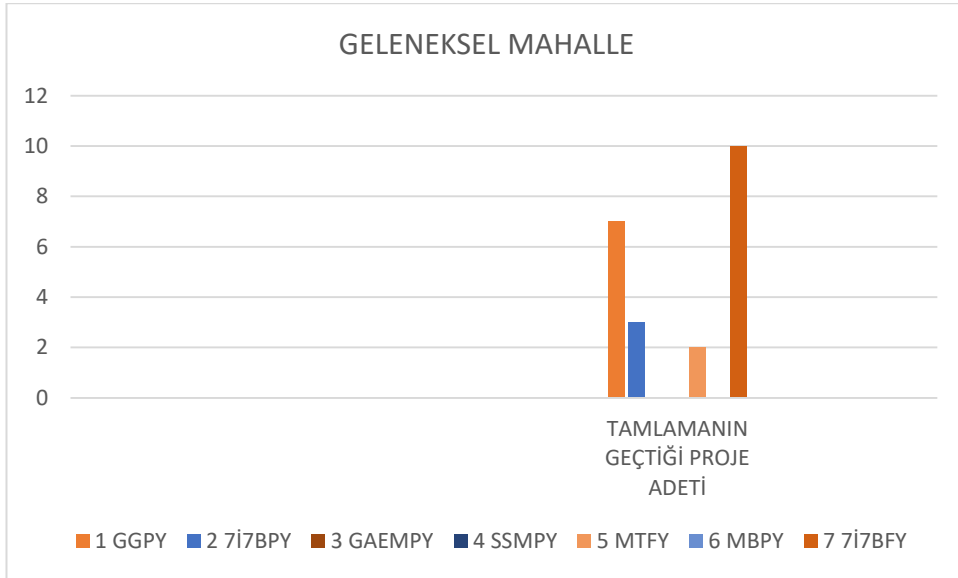
2.3.5. Geleneksel Mahalle

Üç ayrı yarışmada “geleneksel mahalle” kavramsallaştırması geçmekte ve MTFY ile 7İ7BFY yarışmaları projelerinde bu tamlamaya yönelik istatistiksel açıdan vurgular öne çıkmaktadır. (**Şekil 2.19**) Tüm raporlar üzerinden yapılan taramada “geleneksel mahalle” tamlaması toplam 32 defa ifade bulurken; bu tamlama 7İ7BFY’de 25 kez geçmekte ve 7 projeye dağılmakta, MTFY’de ise 6 kez geçmekte ve burada 3 projeye dağılmaktadır. Son bir tamlama ise GGPY’de geçmektedir. (**Tablo 2.15**)

ADI GEÇEN TAHLAMA : GELENEKSEL MAHALLE																													
YARIŞMA ADI	KAVRAMIN GEÇTİĞİ PROJELER VE DEĞİNME SAYISI																							TAMLAMANIN GEÇTİĞİ PROJE ADETİ					
	1. EŞDEĞER			2. EŞDEĞER			3. EŞDEĞER			4. EŞDEĞER			5. EŞDEĞER			6. EŞDEĞER			7. EŞDEĞER			8. EŞDEĞER			9. EŞDEĞER			10. EŞDEĞER	
1	GGPY																							1					
2	AKDENİZ BÖLGESİ			DOĞU ANADOLU BÖLGESİ			EGE BÖLGESİ			GÜNEYDOĞU A. BÖLGESİ			İÇ ANADOLU BÖLGESİ			KARADENİZ BÖLGESİ			MARMARA BÖLGESİ										
	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL					
3	GAEMPY																												
4	1. ÖDÜL			2. ÖDÜL			3. ÖDÜL																						
5	1. EŞDEĞER			2. EŞDEĞER			3. EŞDEĞER			4. EŞDEĞER																		6	
	4			1			1																						
6	1. ÖDÜL			2. ÖDÜL			3. ÖDÜL																						
7	AKDENİZ BÖLGESİ			DOĞU ANADOLU BÖLGESİ			EGE BÖLGESİ			GÜNEYDOĞU A. BÖLGESİ			İÇ ANADOLU BÖLGESİ			KARADENİZ BÖLGESİ			MARMARA BÖLGESİ						25				
	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL					

Tablo 2. 15 “Geleneksel mahalle” tahlamasının yarışma ve projelere dağılımı ve değinilme sıklıkları

7İ7BFY kapsamında sunulan projelerde “geleneksel mahalle” tahlaması 5 farklı bölge için referans alınmaktadır. Bu yönüyle bu kavram söz konusu yarışma sonucunda elde edilen projelerde kısmen homojen dağılım gösterdiğini ifade etmek mümkündür. MTFY’de de aynı durumdan söz edilebilir, çünkü 4 eşdeğer ödül arasından 3’ünde bu tahlamaya atıf söz konusudur.

Şekil 2. 19 “Geleneksel mahalle” tahlamasının projelere dağılım oranları

Farklı sosyo-ekonomik yapılarda komşuluk, küçük parsellasyonlardan oluşan “komşuluk”, “organik düzen”, “az katlı yapılar”, “değişen parsel” ve yapı adası”, “doğaya uyum” ve “saygı”, “konuta iç avludan giriş” ve “geleneksel bahçe kapısı”,

“sosyal ve fiziksel sürdürülebilirlik” açısından geleceğe ışık tutma, “mekânsal hiyerarşi” vb. şeklindeki referanslar muhtelif projelerde zikredilmektedir. Bu maddeler, proje tasarım süreçlerinde “geleneksel mahalle” ile kurulan ilişki biçimini ortaya koymak için önem taşımaktadır. Zira bu hususları tamamını “geleneksel mahalle”de görmek kabildir. Buradan hareketle söz konusu yaklaşım biçimlerinden daha açıklayıcı bazı alıntılar yapmak yerinde olacaktır.

Komşuluk veya sosyal bağlar ekseninde “Geleneksel mahalle” ile kurulan ilişkiden gaye, farklı sosyo-ekonomik yapılara sahip insanların bir arada yaşayabildiğine istinaden bugün de bu koşulların tedarik edilmesi ve bu ilişkileri sağlamaktır. (2. Eşdeğer, 2017-MTFY) Kısmen aynı minvalde ama parselasyon ve mahalle formuna da vurgu yapmak üzere bir yaklaşım biçimi ise şöyle: *“Küçük birçok parselin bir araya gelmesi ile oluşturulan düzen, geleneksel mahallelerin ve organik olarak gelişen yerleşim alanlarının en belirgin özelliklerindedir. Bu yapı günümüzde birçok kentimiz ve Bursa’da da karşımıza çıkan büyük ölçekli toplu konut ve site projelerinde eleştirilen tek düze ve anonim yaşam alanlarına bir alternatif olarak geliştirilmiştir. Ön gördüğümüz mahalle, bireylerin bir araya gelerek, kendi tercihlerini karşılıklı iletişim ve bir arada yaşama bilinci çerçevesinde yaşam alanlarına yansıtılmalarına olanak sağlayacak şekilde oluşturulmuştur. Bu yapı aynı zamanda farklı ekonomik gruplardan aile bireylerinin (farklı meslek ve gelir grupları, genç çift, yeni aile, olgun aile, emekli çift vs) aynı mahalle içerisinde farklı parsel düzenleri oluşturarak yaşamalarına olanak sağlayacaktır.”* (1. Ödül, 2017-MTFY)

Diğer bir yaklaşım şeklinde “mahalle yaşantısı”nın ortadan kalktığı, bunun temelinde ise birey/toplum değişiminden çok mekânsal değişimlerin sebep olduğu yönünde bir “durum tespiti”nden hareketle şunlar söylenmektedir: *“Hızla büyüyen kentlerde kaybolan geleneksel mahallenin ele alındığı ve yeniden değerlendirildiği zaman dilimi olarak “Mahalle arası” kavramı mahallenin fiziksel mekanı ötesinde mahalle sosyal yapısının olgunlaşması için gerekli olan zamanı ifade eder. Dolayısıyla “Mahalle arası” olarak adlandırılan tasarım konsepti mekan olarak mahalledeki binaların komşuluk ilişkilerine fırsat verecek mekanları nasıl tanımladığına referans verirken mahallenin zaman içindeki gelişimine de referans vermektedir.”* (2. Ödül-Akdeniz, 7İ7BFY Adeniz Bölgesi 2. Ödül Proje Raporu, 7İ7BFY-2017)

Proje konseptinin, geleneksel mahalle ve yaşantısı kurgusundan hareketle bir takım “tema” üzerine kurulduğu öneride, bu temalar aynı zamanda planlanacak “mahalle yaşamı”nın “mesnet” noktalarını oluşturmaktadır. *“Tema odaklı yaklaşım geçmişin idealize edilen mahalle mitosunu yerine geçmişin deneyimi ve yaşanmışlığı ile günümüzün teknolojik, sosyal ve ekonomik gerçekliği arasındaki kalıcı bağları kurmayı hedefler.”* (2. Ödül-Akdeniz, 7İ7BFY Adeniz Bölgesi 2. Ödül Proje Raporu, 7İ7BFY-2017) Tam bu minvalde yine “geleneksel mahalle” kurtuluş reçetesi olarak görülmek suretiyle, modern kent mekânlarının oluşturduğu “sosyal ve iletişim kopukluğunun” giderilmesi için uygulanacak mahalle modelinin “geleneksel ve modern kent sentezinden” neşet etmesi gerekliliği savunulmaktadır. “Bu sentez, bir yandan günümüz kent kullanıcısının mekansal taleplerini karşılarken bir yandan da geleneksel yaşantıya da referans verecektir.” (3. Ödül-Marmara, 2017-7İ7BFY)

“Geleneksel mahalle” tamlaması, sıklık ve kapsayıcılık yönüyle, projelerde tasarım süreçlerinde referans alınan temel kavramlar arasında yer alır. Geleneksel mahallenin, tüm unsurlarıyla günümüze ve geleceğe doğrudan aktarılması doğru görülmemekte, ancak bu unsurların günümüzün veya zamanın “ihtiyaç” ve “gereksinim”lerine göre yeniden yorumlanarak aktarılması gerektiği hususu üzerinde durulduğu söylenebilir.

Bunun gayet tabii ve gerekli bir öngörü olduğunu söylemek gerekiyor. Zira günümüz kent parametreleri dikkate alındığı vakit, geleneksel parametrelerle çoğu yerde değişiklik arz eden özelliklerin varlığı kuşkusuzdur. Ancak bu farklılıklar bir olgu olarak dururken, öncelikle geleneksel mahalleyi duru/tarihsel tecrübeye dayanan yönüyle incelemek gerekiyor. Yani bir başka ifadeyle, mahallenin, “arındırıcı” bir bakış açısı ile incelenmesi ve tahlil edilmesi lazım ki, tarihsel sürecin sosyal-siyasal-fiziksel bir ürünü olduğu anlaşılabilir. Bu öze ilişkin, mahallenin özellikle geleneksel formuyla ele alındığı “Mahalle ve İlişkili Kavramlar” başlığının muhtevası tartışmanın bu bölümüne ışık tutabilir.

Özetle, “geleneksel mahalle” özelinde yapılan incelemede “sentez” mahiyetinde ifade edilen bu yaklaşımın, temelde çoğu projenin söylem tarzı olduğunu rahatlıkla söylenebilir. Zira “geleneksel mahalle”de mevcut her “güzel/iyi” olan hususu, doğrudan aktarmanın mümkün olamayacağı, bunun, günümüzün ihtiyaç ve gereklilikleriyle harmanlanarak aktarılması gerektirdiği anlaşılmaktadır.

2.3.6. Geleneksel Konut(Ev)

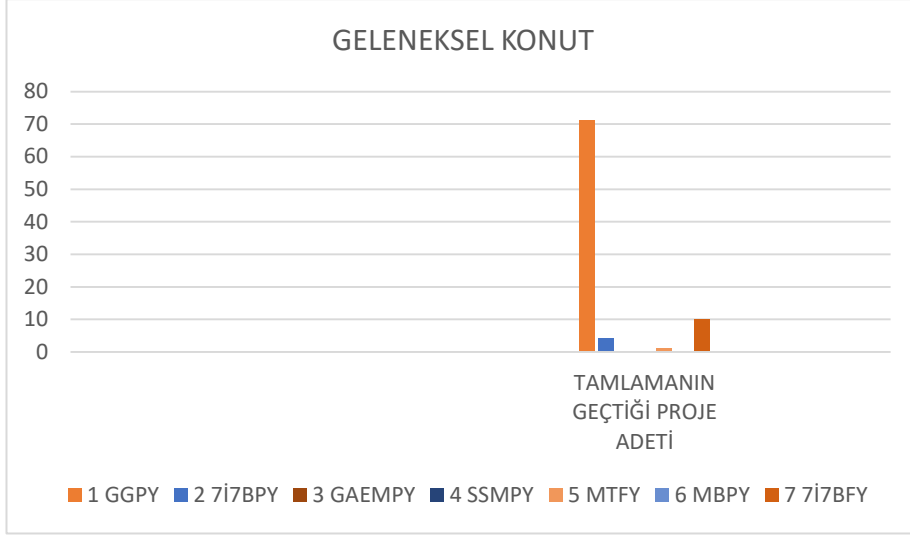
Öncelikle belirtilmesi gereken bir husus şu ki, aynı anlama karşılık gelen “geleneksel ev” ile “geleneksel konut” kavramları tek başlıkta, yani “geleneksel konut” kavramıyla incelenmiştir. Araştırma malzemesinde bu iki tamlama için ayrı ayrı taramalar yapılmıştır ve bu iki başlık için çıkan sonuçlar ortak tablo haline getirilerek grafiğe yansıtılmıştır.

“Geleneksel konut” taramasında dikkat çekici bir dağılım ortaya çıkmakta; genel taramada 86 defa geçen bu kavram, GGPY’de 71 kez geçmektedir. (Şekil 2.20)

YARIŞMA ADI		KAVRAMIN GEÇTİĞİ PROJELER VE DEĞİNME SAYISI																				TAMLAMANIN GEÇTİĞİ PROJE ADEDI										
		1. EŞDEĞER			2. EŞDEĞER			3. EŞDEĞER			4. EŞDEĞER			5. EŞDEĞER			6. EŞDEĞER			7. EŞDEĞER			8. EŞDEĞER			9. EŞDEĞER			10. EŞDEĞER			
1	GGPY	1			42			2									1			6			1			14			4			71
2	7İ7BPY	AKDENİZ BÖLGESİ			DOĞU ANADOLU BÖLGESİ			EGE BÖLGESİ			GÜNEYDOĞU A. BÖLGESİ			İÇ ANADOLU BÖLGESİ			KARADENİZ BÖLGESİ			MARMARA BÖLGESİ						4						
		1.00ÜL	2.00ÜL	3.00ÜL	1.00ÜL	2.00ÜL	3.00ÜL	1.00ÜL	2.00ÜL	3.00ÜL	1.00ÜL	2.00ÜL	3.00ÜL	1.00ÜL	2.00ÜL	3.00ÜL	1.00ÜL	2.00ÜL	3.00ÜL	1.00ÜL	2.00ÜL	3.00ÜL	1.00ÜL	2.00ÜL	3.00ÜL							
3	GAEMPY	1. EŞDEĞER			2. EŞDEĞER			3. EŞDEĞER			4. EŞDEĞER																					
4	SSMPY	1. ÖDÜL			2. ÖDÜL			3. ÖDÜL																								
5	MTFY	1. EŞDEĞER			2. EŞDEĞER			3. EŞDEĞER			4. EŞDEĞER																		1			
		1																														
6	MBPY	1. ÖDÜL			2. ÖDÜL			3. ÖDÜL																								
7	7İ7BFY	AKDENİZ BÖLGESİ			DOĞU ANADOLU BÖLGESİ			EGE BÖLGESİ			GÜNEYDOĞU A. BÖLGESİ			İÇ ANADOLU BÖLGESİ			KARADENİZ BÖLGESİ			MARMARA BÖLGESİ						10						
		1.00ÜL	2.00ÜL	3.00ÜL	1.00ÜL	2.00ÜL	3.00ÜL	1.00ÜL	2.00ÜL	3.00ÜL	1.00ÜL	2.00ÜL	3.00ÜL	1.00ÜL	2.00ÜL	3.00ÜL	1.00ÜL	2.00ÜL	3.00ÜL	1.00ÜL	2.00ÜL	3.00ÜL	1.00ÜL	2.00ÜL	3.00ÜL							

Tablo 2. 16 “Geleneksel konut/ev” tamlamasının yarışma ve projelere dağılımı ve değinilme sıklıkları

“Geleneksel konut” diğer yarışmalar özelinde incelendiğinde, tamlama 7İ7BPY ve MTFY’de birer projede geçmekte, bir diğer yarışma olan 7İ7BFY’de önerilen 3 projede tamlamaya yer verildiği ortaya çıkmaktadır. Aşağıdaki tabloda sayısal ve oransal olarak verilen dağılımlara bakıldığında GGPY’nin “geleneksel konut” hususunu sıklıkla kullandığı görülmektedir. (Tablo 2.16)

Şekil 2. 20 “Geleneksel konut” tamlamasının projelere dağılım oranları

Yarışma kapsamı ve beklentisi gereği GGPY’de sıklıkla karşımıza çıkan “geleneksel konut/ev” vurgusunun sebeplerini, temel bazı aktarımlarla ortaya koymak mümkündür.

Öncelikle tarihsel süreçte geleneksel konuttan günümü aktarılması mümkün olan kabul edilebilir yapı sistemleri ve bunların güncelleştirilebilir olanları şu şekilde sıralanmaktadır: “1-Cephelerde pencere bölünmeleri ve araları genelde tekrarlayan ölçülerden oluşmaktadır, 2- Ahşap taşıyıcı sistemin ve ara bölmelerin aralan yaklaşık benzerdir, 3-Tekrarlayan ölçülerde öğeler yer almaktadır. 4-En yaygın yapı yüksekliği 1 ile 3 kat arasındadır. 5-Yapı sistemi yığma/karkas, ahşap/kargir "hybrid" olup neredeyse sonsuz çeşitte konut üretimine olanak sağlamıştır.” (2. Eşdeğer, 1991-GGPY)

Diğer bir proje önerisinde “kültürel süreklilik”, “birlikte çeşitlilik prensibi”, “normatif ve bilişsel karşıtlık” gibi bazı unsurların tarihsel süreçte aktarımına dair gerekçelendirmeler yapılmaktadır: “1-Mekân kurgularında kültürel sürekliliği sağlamak; kentleşme ve akkültürasyon sürecinin akışını kolaylaştırmak ve yabancılaşmayı önlemek için geleneksel ve kırsal kesim kökenli referanslardan yararlanılması, 2- Çevresel estetik ve biçimlendirme ilkesi olarak, geleneksel konut mimarimizin "Birlikte çeşitlilik" prensibinin, çağdaş akımlar ışığında yorumlanarak uyarlanması, 3-Cephe ekspozisyonu ve doluluk-boşluk oranlarının belirlenmesi sürecinde geleneksel çevrelerimizin geliştirdiği normatif ve bilişsel karşıtlığın

kullanılması şeklinde sıralanmaktadır.” (10. Eşdeğer, GGPY 10. Eşdeğer Ödül Proje Raporu, 1992-GGPY)

Çevresel bağlamda ele alına bu yaklaşım biçimine ek olarak diğer bir yarışma projesinde ise “insan öncelikli” bir tavır sergilenmektedir. Buna göre kentsel yaklaşım ve ulaşım kurgusu olarak insanı yani yaya ulaşımını merkeze alıp bisiklet yolları ve raylı sistem önerileri sunulmuş ve tarihsel süreç içerisinde iklimsel veriler doğrultusunda şekillenen geleneksel konut mekân kurgusu tasarımı ana unsur olarak ele alındığı görülmüştür. (1. Ödül-Ege, 7İ7BFY-2017)

Bu aktarımlara ek olarak, “geleneksel konut”la ilişkili olarak veya onu referans alarak günümüzde de uygulanması sağlanabilir olan bazı unsurlar çeşitli proje önerilerinde öne çıkmaktadır; bunlar, geleneksel konut planında görüldüğü üzere, konutların “çeşitli açılarla” vaziyete oturması, “sokakla ilişki kuran” cephe çıkmaları, “sokağı sınırlayan” konut birimleri, “çevreye duyarlı” mimari biçimlenme gibi...

Bu gerçekliğe ilişkin Cansever, geleneksel dokuya oturan evlerin, parsel içinde konumlanma biçimi ve çevresiyle kurduğu ilişkinin nasıl olduğuyla ilgili olarak şunları aktarmaktadır: *İki ev arasındaki mesafe, her tür mevzuat ve idareyle ilgili sınırlamalardan azade hipotetik durumda, iki tür güç ve tavrın sonucudur: Birincisi korku, işbirliği ihtiyacı ve sosyal dayanışma, ikincisi ise, güvenlik, mahremiyet ve ferdiyettir.1 Bu nedendir ki, evler arasındaki fiziksel uzaklık, sokak ve mahallenin seçilmesiyle ilgili kararlar, bir binanın nasıl konumlandırılacağı, komşuya karşı saygılı bir tavır için, güvenli bir özel hayat için kullanıcının arzularına bağlıdır.* (Cansever, 1996)

“Geleneksel konut/ev” kavramı, daha spesifik bir konuya tekabül ettiğinden dolayı, büyük/kentsel ölçekteki yarışmalarda bu kavrama yer verilmemiştir. Söz gelimi GAEMPY ve SSMPY gibi kentsel boyuttaki yarışma projelerinde bu sonuç ortaya çıkmaktadır. Bunun yanında GGPY kapsamında “geleneksel konut” kavramıyla bu denli ilişki kurulmasının temel sebebi kuşkusuz yarışmanın ölçeği ve arka planındaki temadır. Yani “Gelenekten Geleceğe Evimiz” çerçevesi içinde sunulan projelerde geleneğe atıf oranı özellikle konut ölçeğinde sıklık göstermesi olağandır. Bu yarışmada eşdeğer ödül alan 10 projenin 8’inde bu kavramla kurulan ilişkiden anlaşıldığı üzere, homojen dağılım gösterdiği söylenebilir.

Ayrıca söz konusu kavram çerçevesinde, geleneksel konuta referansla, kat yükseklikleri, yapı teknikleri ve biçimi, pencere kapı ebatları ve silüetteki dolu-boş şekli gibi somut bazı temel ilkeler devam ettirilmekle birlikte, aile ve toplum yapısından ileri gelen kültürel süreklilik ve çeşitliliğin de devam ettirilmesi istenmektedir.

2.4. “Komşuluk” ve İlişkili Kavramlar

Komşuluğun, bağlam itibariyle bu incelemede önemiyet arz eden bir kavram olduğundan kuşku yoktur. Zira ‘mahalle’yi ve içindeki ‘ev’i kavramsal olarak incelemeye kalkmak, konunun bütünselliği gereği, inceleme kapsamına komşuluğu da katmak demektir.

Bir “*kentsel birimi kuran ve şekillendiren birey ve ona ait toplumsal örgütlenme biçimi olarak komşuluk*”, kelime anlamı olarak “*bir şehrin ya da kasabanın parçası, bir kentte kasabada ya da kırsal alanda coğrafi olarak tanımlı topluluk.*” Bu tanımlı coğrafi alan içerisinde birbirini ismen ve şahsen tanıyan, birbirini ziyaret eden, karşılıklı yardımlaşan, ödünç alan/veren, sıkı sosyal ilişkiler kurmuş, belirli sayıda ailenin bir araya gelmesiyle canlılık kazanan, en küçük yerel birim olarak anlaşılabilir. (Nirun, 1991)

Komşuluğu aynı minvalde değerlendiren Alver, mahallede sosyal yaşamın nirengi noktasının komşuluk olduğunu ifade eder. Evlerin, hayatların, insanların bir araya gelmesi ve ortak duygular paylaşması neticesinde mahalle komşuluğu meydana gelir. Komşuluk mekânsal yakınlık temelinde neşet eden bir ilişki halidir. Fiziksel ve sosyal olarak komşuluk katmanını, birbirini ziyaret eden, karşılıklı tanışıklığın verdiği güven çerçevesinde yardımlaşma ve hoşgörüyle hareket eden bir topluluk, yanı sıra bütün araç ve gereçlerin ortak kullanıma daima açık olduğu belirli bir mekânsal çevre olarak algılamak mümkündür. (Alver, 2013)

Eren, komşuluğu bir bağlam olarak ele alır ve bu bağlam etrafında farklı veçhelerden incelemelerin yapılabileceği şeklinde bir yöntem ortaya koyar. Komşuluk sınırları içinde yaşayan bir mahalle sakinine göre, dışarıdan bakan bir planlamacıya veya sosyal ve siyasal yönüyle meseleye yaklaşan bir sosyolog veya politikacı gözüyle komşuluğun yüklendiği anlamlar ayrı ayrı incelenebilir. Hassaten günümüzde bu

çeşitliliğin hissedilir olduğu gerçeğinden hareketle, komşuluğu, öncelikle “fiziksel bir mekân” olarak nitelenebilir. Bunun yanında “toplumsal ve siyasi bir eylem alanı” ve son olarak “yaşanan bir yer” tamlamalarıyla ele alınabilir. (Eren, 2017)

Komşuluk kavramının, bu üç boyutlu yönüyle tarihsel süreçten bugüne bozulmadan süre geldiğini söylemek veya hali hazırda böyle bir üçlemenin varlık gösterdiğini iddia etmek elbette imkânsızdır. Zira özellikle bu ülkede modernleşme sonrası kentleşmenin beraberinde getirdiği değişimin etkisiyle, komşuluk zeminin kaybedildiğini ve sonrasında toplumsal ihtiyaç gereği, bu kavramın toplum tarafından yeniden konuşulur hale geldiğini görmekteyiz.

Modernleşmenin şehir planı üzerindeki etkilerinin radikalleştiği 19. Yüzyılın sonlarından sonra, geleneksel şehir dokusundaki “hareket” ve “dağarcık” gibi mahalleyi var eden örüntüler yok olmaya başladı. Bu dönüşümün ortaya koyduğu soğuk yaşam alanını ısıtmak üzere, yine modernitenin bir çocuğu olarak “planlama kurumu” eliyle giden kentsel konforun geri getirilmesi ve yeni yaşam alanlarının geliştirilmesine yönelik yeni çabalar ortaya konuldu. Özellikle 20. Yüzyılın başlarından itibaren daha da görünür olan bu çabalar, kent merkezlerini yeniden düzenlemek ve kent dışında ise yeni yerleşmelerin tasarlanması biçiminde görünür olmaya başladı. Temiz nezih ve sessiz yaşam alanları geliştirmek amacıyla geliştirilen kinci planlama biçimi, bir yandan ihtiyaca yönelik bir çaba iken bir yandan da komşuluk birimi fikrine zemin hazırlamıştır. İşlevsel olarak böyle bir pratiğin ortaya konulması, modern kent planlamalarında kentin bölgelere ayrılması temeline dayandığı söylenebilir. (Eren, 2017)

Kaba bir çerçeve mahiyetindeki bu “planlama” ve “mekan/toplum” süreciyle birlikte anlam kazanan ve tarihi kentlerden farklı şekilde, “kurum olarak komşuluğun tanımlaması”na dayanan “komşuluk konsepti” konusu da önemli yer tutmaya başlamıştır. Yani komşuluk olgusu, geleneksel şehirlerde kendiliğinden oluşan organik yapı iken, bu yeni planlama esaslarına göre kentsel kurumların çeşitli merkezlere dağıtılmak suretiyle hizmeti verimli kılmaya yönelik bir “desantralizasyon” girişiminden ileri gelmektedir. Netice itibarıyla özetlenecek olursa, ana trafik arterlerinde arındırılmış, organik iç sokak görünümüne sahip, bir ilkokul yoğunluğuna tekabül eden, en dış çeperinden bile okula yürüyerek ulaşılması gibi temel ilkelere dayanan bir “komşuluk birimi” ortaya çıkmaktadır. (Eren, 2017)

Komşuluğa ilişkin modern bir tanımlama olarak ‘komşuluk birimi’, biçimsel olarak çeşitli ipuçlar vermektedir. Fiziksel/mekânsal boyutunun yanı sıra, komşuluk aynı zamanda “*toplumsal yakınlıktan doğan yüz yüze ilişkileri içermektedir. Temelde aynı konut çevresini paylaşmanın getirdiği mekânsal yakınlığa dayanmakla birlikte; Ayata’ya göre, komşuluk bir fiziki yakınlık kadar, bu fiziki yakınlıktan kaynaklanan ve yakın oturulmasa bile sürebilen bir sosyal ilişki türü, oldukça köklü ve sürekli bir sosyal olguyu ifade etmektedir.*” (Akyol Altun, 2010)

Dolayısıyla komşuluk mekânının toplumsal gerçekliği ve anlamı, insanlar arasında kurulan ilişkilerle üretilebilmektedir. Mekânın yerleşim alanı için sunduğu zemine koşut olarak komşuluk da sosyal zeminde ilişki ve etkileşimin sağlanmasını demektir. (Akın, 2014) Daha çok geleneksel dinamiklerin içkin olduğu mahallelerde bu sosyal sermaye sayesinde komşuluk, hayatiyetini sürdürür.

Modern sonrası kentlerde özellikle küreselleşme ve kitle iletişim araçlarının etkisiyle birlikte mekânın, artık bir metanın üretimi gibi üretilmeye başlanması veya kentlerin yerleşim biçimlerinin farklılaşmasıyla birlikte, sosyal ilişkilerin değerlendirilme parametreleri de kaçınılmaz olarak değişime uğramaktadır. Kapalı siteler, AVM’ler, eğlence merkezleri, rezidanslar, oteller, tatil köyleri, hava limanları vs. cari ekonomik ve sosyal düzenin en tipik mekânları, insanın bir ‘yer’e ait olmadığına belirgin referanslarıdır. Yer, burada, bireyleri birbirine bağlayan geleneksel dinamiklerden uzak olup anı zamanda gelenekselliğin ortaya koyduğu sosyal ve mekânsal fonksiyonu da peyderpey ortadan kaldırmaktadır. Bu durumda, ontolojik anlamda bir mekana/coğrafyaya ait olması lazım gelen ve sosyal ilişkilerle toplumsallaşması gereken insan, tersine, geleneksel komşuluk algısı kapsamında yer alan aidiyet, bellek, değerler vb. gibi dinamiklerin kaybolmaya yüz tuttuğu bir kent zeminde bireysel olarak varlık gösterir. Dolayısıyla burada komşuluğa farklı anlamlar yüklendiğine ilişkin bir mekânsal evrilme söz konusudur. (Eren, 2017)

Komşuluk, mekan temelli bir sosyal ilişki ağı olarak düşünülürse, küresel yaşam, kentleşme ve kitle iletişim araçları sayesinde, “*genel geçer olan bazı değer sistemlerinin algılanma biçimi değişebilir, yeni birtakım değer yorumları ortaya çıkabilir, yeni normatif sistemler veya normlar idealize edilebilir. Birçok olguda olduğu gibi komşuluk da, bahsedilen değişimlerden etkilenebilmektedir.*” (Yıldız & Gündüz, 2011) Mevcut kent planında komşuluk ilişkilerinin her geçen zaman biraz

daha zayıflaması, kentleşme parametrelerinin toplumsallaşma pratiğindeki etkinliğini sorgulamayı gerekli kılmaktadır. Buna mukabil geleneksel şehir planında toplumsallaşmanın esas faktörü ve mahalledeki sosyal ilişkilerin de asıl dinamiği olarak komşuluk, tarihsel tecrübeyle günümüze aktarılabilir.

Yukarıda, tanım ve muhtevasıyla birlikte, komşuluğun tarihsel süreçteki dönüşümüne ve yeniden gündem edilmesine dair bazı aktarımlar yapıldıktan sonra, netice itibariyle bu tarihsel incelemenin ortaya koyduğu öngörüyle günümüz kent planında komşuluğa ilişkin bazı somut veriler de aktarılabilir. Alexander, bir komşuluk grubunun azami yoğunluğunu belirleyerek, orada yaşayan insanların kendi iradelerini ortaya koyabilecekleri şekilde en fazla 1500 kişilik bir nüfusun altını çizer. Söz konusu komşuluk grubunun ancak bu yoğunluk sınırlamasıyla sağlanabileceğini ifade etmektedir. (Ürküt, 1998) Buna mukabil Kerans ve Parkinson'a göre komşuluk, kişinin, evi ile 5-10 dakika yürüme mesafesindeki yerle sınırlanan alana denk gelir. Bu sınırlandırılmış alan psiko-sosyal beklentilerin en yüksek olduğu zemindir. (Eren, 2017)

İ.T.Ü Mimarlık Fakültesinden Şehirsel Yerleşmeler Ders Notları'ndan aktarılan bazı veriler, komşuluk grupları ve şehirsel birimler konusunda referans bilgiler sunmaktadır. Bu verilere göre 1-10 arası herhangi bir nüfusa sahip 6-10 hane bir araya gelerek bir konut grubu oluşturmaktadır. 10 konut grubunun kümelenmesiyle de küçük komşuluk ilişkileri oluşmaktadır. 5 farklı küçük komşuluk birimi, yani 50 konutun kümelenmesi sonucunda komşuluk teşekkül eder. Sonrasında birkaç komşuluk grubunun bir araya gelmesiyle 35, 50 veya 75 bin kişilik şehirler meydana gelmektedir. (Tablo 2.17) (Arû, 1982)

TANIMLAR	AİLE VEYA HANE SAYISI	NÜFUS(KİŞİ SAYISI)
KONUT	1	1 ile 10
KONUT GRUBU	6 ile 10	30 ile 50
KÜÇÜK KOMŞULUK (10 KONUT GRUBU)	60 ile 120	300 ile 600

KOMŞULUK (5 KÜÇÜK KOMŞULUK GRUBU)	300 ile 400	1500 ile 2000
İLKOKUL YERLEŞİM BİRİMİ (2-3 KOMŞULUK GRUBU)	700 ile 1000	3500 ile 5000
SEMT(KÜÇÜK ŞEHİR) (2-3 İLKOKUL YERLEŞME BİRİMİ)	2000 ile 3000	10000 ile 15000
ŞEHİRSEL BİRİM (2,3,4 SEMT)	4000 ile 9000	20000 ile 50000

Tablo 2. 17 komşuluk gurupları ve şehirselle birimlere ilişkin bazı değerler

Turgut Cansever öncülüğünde “Yıkıcı Depremden Etkilenecek Zeytinburnu İlçesi Nüfusunu Safhalar Halinde Yeni Şehirlere Yerleştirme Projesi” kapsamında 1000 evlik mahalle, 50 evlik komşuluk biriminin farklı kümeler oluşturarak 20 kez tekrarlanmak suretiyle geliştirilmiştir. Bu komşuluk birimleri birbirine, kuzeye ve topoğrafyaya göre yönelişi ve konumlanışı yerleşmeye çeşitlilik kazandırılmıştır. (Düzenli, 2016)

Ayrı ayrı incelediğimiz her iki öneride de ortak veriler elde etmek mümkündür. Özellikle komşuluk birimi için her iki çalışmada da 50 konut önerisi, yeni şehir planlamalarında önemli ipuçları vermektedir.

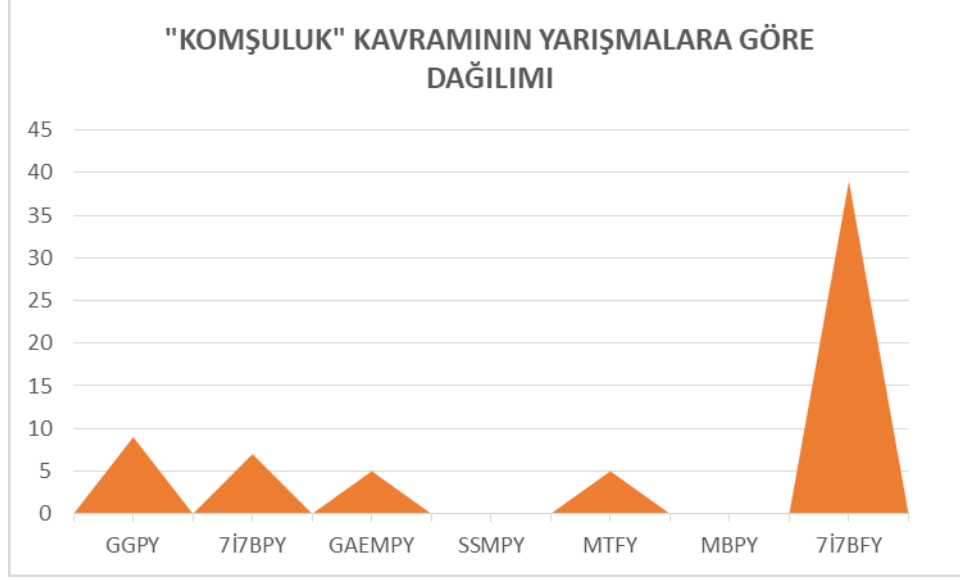
ADI GEÇEN KAVRAM : KOMŞULUK		KAVRAMIN GEÇTİĞİ PROJELER VE DEĞİNME SAYISI															MMANIN GEÇTİĞİ PROJELER															
YARIŞMA ADI																																
1	GGPY	1. EŞDEĞER			2. EŞDEĞER			3. EŞDEĞER			4. EŞDEĞER			5. EŞDEĞER			6. EŞDEĞER			7. EŞDEĞER			8. EŞDEĞER			9. EŞDEĞER			10. EŞDEĞER			9
2	717BPY	AKDENİZ BÖLGESİ			DOĞU ANADOLU BÖLGESİ			EGE BÖLGESİ			GÜNEYDOĞU A. BÖLGESİ			İÇ ANADOLU BÖLGESİ			KARADENİZ BÖLGESİ			MARMARA BÖLGESİ			7									
3	GAEMPY	1. EŞDEĞER			2. EŞDEĞER			3. EŞDEĞER			4. EŞDEĞER															5						
4	SSMPY	1. ODUL			2. ODUL			3. ODUL																								
5	MTFY	1. EŞDEĞER			2. EŞDEĞER			3. EŞDEĞER			4. EŞDEĞER															5						
6	MBPY	1. ODUL			2. ODUL			3. ODUL																								
7	717BFY	AKDENİZ BÖLGESİ			DOĞU ANADOLU BÖLGESİ			EGE BÖLGESİ			GÜNEYDOĞU A. BÖLGESİ			İÇ ANADOLU BÖLGESİ			KARADENİZ BÖLGESİ			MARMARA BÖLGESİ			39									
		1.000ÜL	2.000ÜL	3.000ÜL	1.000ÜL	2.000ÜL	3.000ÜL	1.000ÜL	2.000ÜL	3.000ÜL	1.000ÜL	2.000ÜL	3.000ÜL	1.000ÜL	2.000ÜL	3.000ÜL	1.000ÜL	2.000ÜL	3.000ÜL	1.000ÜL	2.000ÜL	3.000ÜL										
		4	2	11	9	3	2	2	5	1	1	2	3	9	1	1	1	1	1	1	1	1										

Tablo 2. 18 “Komşuluk” kavramının yarışma ve projelere dağılımı ve değinilme sıklıkları

“Komşuluk”, araştırma malzemesi çerçevesinde toplam 65 kez geçmektedir. Bu genel sayının yarışmalara dağılımına bakıldığında, kavramın en sık vurgulandığı yarışma

olan 7İ7BFY’de 39 kez bu kavrama başvurulmaktadır. Buna mukabil SSMPY ve MBPY’de “komşuluk” kavramına hiç değinilmemektedir. Diğer projelerde ise 5-7 arası, birbirine yakın değerlerde komşulukla ilişki kurulmaktadır. (Tablo 2.18) Bu dağılımın grafiksel karşılığına bakıldığında 7İ7BFY’nin önemli bir farkla öne çıktığı görülebilir. (Şekil 2.21)

Şekil 2. 21 “Komşuluk” kavramının yarışmalara dağılım oranları

Komşuluğa ilişkin temel vurgular “komşuluk ilişkileri” başlığı altında yapılmaktadır. Nitekim projelerde esas alınan temel ilke, bu ilişkilerin canlı tutulması çabasıdır. Bunun yanında -aynı gaye çerçevesinde meseleyi ele almak suretiyle- bazı raporların tema olarak ek kavramlar kullandığı görülmektedir. “Komşuluk Ölçeği”, “komşuluk birimleri”, “komşuluk grupları”, “komşuluk bağı” gibi kavramlar bu bağlamda görünür olmaktadır. Fakat ifade sıklıklarının azlığından ötürü bu tamlamalar incelemeye alınmamıştır.

2.4.1. Komşuluk İlişkileri

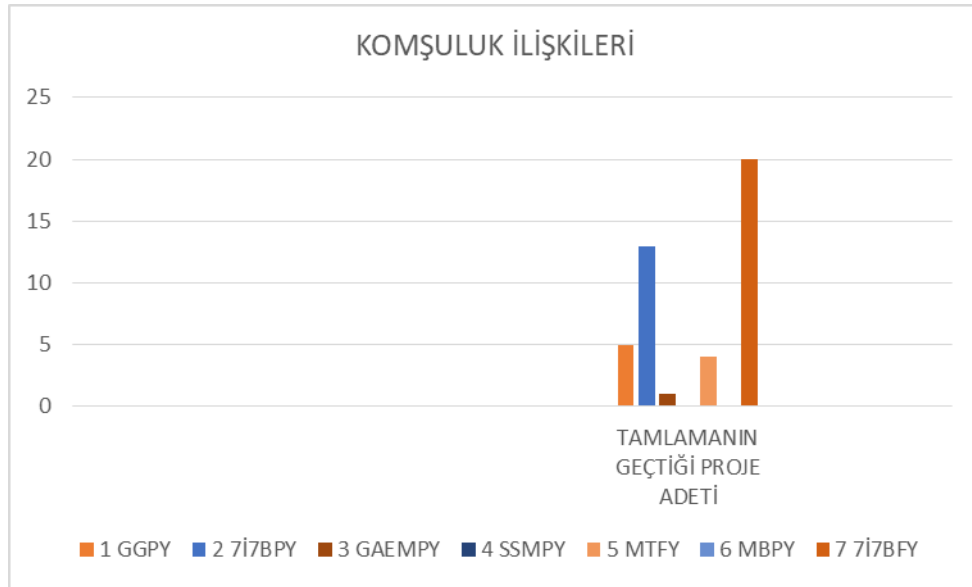
“Komşuluk ilişkileri” veya aynı anlamda kullanılan “komşuluk bağları” tamlamalarının tablodaki leke durumuna bakıldığında daha homojen bir dağılım gösterdiği görülmektedir. GGPY’de 4, 7İ7BPY’de 9, GAEMPY’de 1, MTFY’de 2, 7İ7BFY’ de ise 7 farklı projede adı geçmektedir. 5 farklı yarışmadan 23 farklı projede

toplamda 43 defa adı geçen bu tamlamalar (Tablo 2.19) daha ziyade 7İ7BPY ve 7İ7BFY yarışmalarında vurgulanmaktadır. (Şekil 2.22)

ADLI GEÇEN TAMLAMA : KOMŞULUK İLİŞKİLERİ		KAVRAMIN GEÇTİĞİ PROJELER VE DEĞİNME SAYISI																		TAMLAMANIN GEÇTİĞİ PROJE ADETİ			
YARIŞMA ADI		1. EŞDEĞER		2. EŞDEĞER		3. EŞDEĞER		4. EŞDEĞER		5. EŞDEĞER		6. EŞDEĞER		7. EŞDEĞER		8. EŞDEĞER		9. EŞDEĞER			10. EŞDEĞER		
1	GGPY				1										2				1			1	5
2	7İ7BPY	AKDENİZ BÖLGESİ			DOĞU ANADOLU BÖLGESİ			EGE BÖLGESİ			GÜNEYDOĞU A. BÖLGESİ			İÇ ANADOLU BÖLGESİ			KARADENİZ BÖLGESİ			MARMARA BÖLGESİ			13
		1.00ÜL	2.00ÜL	3.00ÜL	1.00ÜL	2.00ÜL	3.00ÜL	1.00ÜL	2.00ÜL	3.00ÜL	1.00ÜL	2.00ÜL	3.00ÜL	1.00ÜL	2.00ÜL	3.00ÜL	1.00ÜL	2.00ÜL	3.00ÜL	1.00ÜL	2.00ÜL	3.00ÜL	
		1	1		4			1	2	1			1					1	1				
3	GAEMPY	1. EŞDEĞER		2. EŞDEĞER		3. EŞDEĞER		4. EŞDEĞER															1
		1. ÖDÜL		2. ÖDÜL		3. ÖDÜL																	
4	SSMPY	1. EŞDEĞER		2. EŞDEĞER		3. EŞDEĞER		4. EŞDEĞER															
		1. ÖDÜL		2. ÖDÜL		3. ÖDÜL																	
5	MTFY	1. EŞDEĞER		2. EŞDEĞER		3. EŞDEĞER		4. EŞDEĞER															4
		1. ÖDÜL		2. ÖDÜL		3. ÖDÜL																	
6	MBPY	1. EŞDEĞER		2. EŞDEĞER		3. EŞDEĞER		4. EŞDEĞER															
		1. ÖDÜL		2. ÖDÜL		3. ÖDÜL																	
7	7İ7BFY	AKDENİZ BÖLGESİ			DOĞU ANADOLU BÖLGESİ			EGE BÖLGESİ			GÜNEYDOĞU A. BÖLGESİ			İÇ ANADOLU BÖLGESİ			KARADENİZ BÖLGESİ			MARMARA BÖLGESİ			20
		1.00ÜL	2.00ÜL	3.00ÜL	1.00ÜL	2.00ÜL	3.00ÜL	1.00ÜL	2.00ÜL	3.00ÜL	1.00ÜL	2.00ÜL	3.00ÜL	1.00ÜL	2.00ÜL	3.00ÜL	1.00ÜL	2.00ÜL	3.00ÜL	1.00ÜL	2.00ÜL	3.00ÜL	
				3			8	2		2	2			1					2				

Tablo 2. 19 “Komşuluk ilişkileri” tamlamasının yarışma ve projelere dağılımı ve değinilme sıklıkları

“Mahalle ilişkileri” tamlaması yarışma bazlı incelendiğinde ise genel dağılım grafikteki gibi olmaktadır. 7İ7BPY 13, 7İ7BFY ise 20 defa değinilmek suretiyle bu yarışmalarda sunulan projeler komşuluk ilişkilerini vurgulamaktadır.

Şekil 2. 22 “Komşuluk ilişkileri” tamlamasının yarışma ve projelere dağılımı ve değinilme sıklıkları

Öncelikle genel bir incelemeden hareketle mahalleyi, “ölçek itibariyle kent ile ilişkilenen ancak kendi içinde de kendi ihtiyaçlarını karşılayabilen, çok sayıda insana ev sahipliği yapan bir komşuluk ünitesi, yaşam alanı” şeklinde tanımlamak mümkün olmaktadır. Geleneksel mahalle kurgusu biçiminde de okunabileceği bu tanıma göre şehir içi konforun sağlanmasının koşullarından biri de bu ünitenin planlanmasıdır. (3. Ödül-Marmara, 2017-7İ7BFY) Ayrıca bu yaklaşımı desteklemek babında, “komşuluk ilişkilerinin bozulmadan devamı için geleneksel kurallara uyulmaktadır” ifadesiyle komşuluğun gerekliliği vurgulanmakta ve bunu sağlamanın temel ilkeleri ise geleneksel yöntemler olarak görülmektedir. (7. Eşdeğer, 1991-GGPY)

“İnsan ölçeğinden uzaklaşma”, “içe kapalılık”, “komşuluk ilişkilerinin minimize edilmesi” gibi bir çok “problemin” kaynağı olan günümüz kentleşme biçimine karşılık, bu problemleri giderecek yeni bir tasarım ve planlama anlayışı mümkün görülmektedir. (1. Ödül-Ege, 2014-7İ7BPY) Aynı bağlamda, kentlerin aşırı yoğunlaşmasına paralel olarak artan mahalle nüfusları, beraberinde yüksek yapılar getirmektedir. Bu yapılar arasında “tanımsız” boşluklar oluşmakta ve konut blokları arasında oluşan bu tanımsız alanlarla “mahalle yaşamı” ve komşuluklar ortadan kalkmaktadır. Buna mukabil yapılar arası boşlukların komşuluk ilişkilerine fırsat verecek şekilde ele alınması ve bireyin mahalleyi sahiplenmesi ve mahalleye dair kararlar alabilmesi için 500 kişilik alt birimler çerçevesinde nüfus yoğunlukları oluşturulmalıdır. (2. Ödül-Akdeniz, 7İ7BFY-2017)

İzmir Gaziemir’de yapılan büyük ölçekli kentsel proje yarışmasında önerilen bir proje, “komşuluk grupları” ana temasıyla ön plana çıkmaktadır. Tekrar ederek kentsel alanı kapsayan bu komşuluk gurupları, kamusalıktan öte “informel” bir sosyal etkileşim alanı sunduğuna işaret edilmektedir. (4. Eşdeğer, 2015-GAEMPY) Modern dünyada komşuluk ilişkileri zayıflamakta, bunun temel nedeni ise araç kullanımının yaygınlaşmasıdır. Özellikle araçlar ile konutlar arasında doğrudan bağlantıların ön görüldüğü planlama yaklaşımları, mahalleli arasındaki ilişkileri zayıflatmakta ve karşılama olasılıklarını yok etmektedir. Bu meselede çözüm önerisi mahiyetinde, geleneksel mahalle planında da aynı işlevi gören çıkmaz sokak olgusu ön plana çıkarılmaktadır. (1. Ödül-Karadeniz, 2017-7İ7BFY)

“Komşuluk ilişkileri” kavramının ehemmiyet arz eden bir tamlama olduğuna, GGPY, 7İ7BPY, GAEMPY, MTFY ve 7İ7BFY gibi farklı ölçeklerde ve farklı kapsamlara sahip beş ayrı projede söz konusu edilmesi üzerinden kanaat getirilebilir.

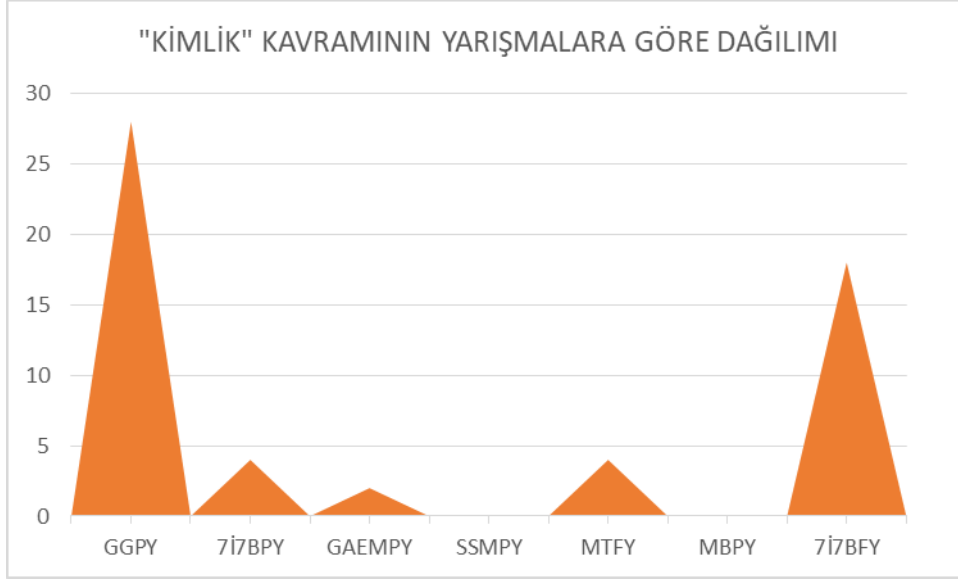
Bu kavramın geçtiği tüm projelerde, komşuluğun gerekliliği hususunda söylem birliği söz konusudur. Ancak bu kavramsal paydaşlığın yanında, bu kavramsallaştırmanın mücessem hali olan planlama ve tasarımlarda biçimsel farklılıkların olduğu gerçeği de yadsınamaz. Başka bir ifadeyle mahallede sosyolojik bir planlama olarak komşuluğun cereyan etmesinin gerekli olduğu konusundaki fikir birliğine karşılık, bunu sağlayacak mekân ve mahalle organizasyonunun nasıl olması gerektiğiyle ilgili ortaya konulan proje önerilerinin bariz farklılıklar barınması gayet tabii olmaktadır.

2.5. Kimlik

Kimlik kavramına ilişkin bazı istatistiksel bilgiler vermek gerekirse, araştırma malzemesinde bu kavrama toplam 56 kez yer verilmektedir. Raporlar yarışma başlıkları üzerinden tarandığında GGPY ve 7İ7BFY’nin sayısal olarak önemli bir vurguyla bu kavramı ele aldığı görülmektedir. (Şekil 2.23) “Komşuluk” kavramı başlığında olduğu gibi, iki projede yani SSMPY ve MBPY’de “kimlik” kavramına hiç değinilmemektedir. En çok öne çıkan yarışma olan GGPY’de söz konusu kavrama 28 defa yer verilmektedir, yanı sıra 7İ7BFY’de ise 18 defa referans alınmaktadır. (Tablo 2. 20)

YARIŞMA ADI		ADI GEÇEN KAVRAM : KİMLİK																		KAVRAMIN GEÇTİĞİ PROJELER VE DEĞİNME SAYISI	KAVRAMIN GEÇTİĞİ PROJELER VE DEĞİNME SAYISI		
1	GGPY	1. ESDEĞER	2. ESDEĞER	3. ESDEĞER	4. ESDEĞER	5. ESDEĞER	6. ESDEĞER	7. ESDEĞER	8. ESDEĞER	9. ESDEĞER	10. ESDEĞER							28					
2	7İ7BPY	AKDENİZ BÖLGESİ			DOĞU ANADOLU BÖLGESİ			EGE BÖLGESİ			GÜNEYDOĞU A. BÖLGESİ			İÇ ANADOLU BÖLGESİ			KARADENİZ BÖLGESİ			MARMARA BÖLGESİ			4
3	GAEMPY	1. ESDEĞER	2. ESDEĞER	3. ESDEĞER	4. ESDEĞER												2						
4	SSMPY	1. ÖDÜL	2. ÖDÜL	3. ÖDÜL																			
5	MTFY	1. ESDEĞER	2. ESDEĞER	3. ESDEĞER	4. ESDEĞER												4						
6	MBPY	1. ÖDÜL	2. ÖDÜL	3. ÖDÜL																			
7	7İ7BFY	AKDENİZ BÖLGESİ			DOĞU ANADOLU BÖLGESİ			EGE BÖLGESİ			GÜNEYDOĞU A. BÖLGESİ			İÇ ANADOLU BÖLGESİ			KARADENİZ BÖLGESİ			MARMARA BÖLGESİ			18
		1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	
			1	2	2		1	3			3				4	1	1						

Tablo 2. 20 “Kimlik” kavramının yarışma ve projelere dağılımı ve değinilme sıklıkları

Şekil 2. 23 “Kimlik” kavramının yarışmalara dağılım oranları

“Kimlik” kavramı, kültürel veya sosyal birçok alanda olduğu gibi mimarlık camiasının da daima gündeminde yer almaktadır. Belki de daha çok, aktüel/günlük oturumlarda bu kavramla ilintili olarak tartışmalar sıklık kazanır. Bu tartışmalarda, muhteva itibariyle mimarlık/şehircilik özelinde bir “kimlik kaybı” sorunsalı üzerine yoğunlaşılır. ‘Komşuluk’ başlığında değinilen, tarihsel süreçteki kentsel değişimler/dönüşümler neticesinde mevcut şehirlerimiz ve mimarlığımız, gelinen noktada bu tartışmaların odak noktasını oluşturmaktadır.

Aktüel tartışmaların ötesine çıkıldığında ise literatürde kimlik kavramı, tanım ve muhtevası yönüne farklı kişiler tarafından irdelenmektedir. Söz gelimi genel bir tanım olması bakımından, Erze Prohansky ve diğerlerine göre kimlik, “*doğadaki herhangi bir canlıyı veya objeyi diğer canlı ve objelerden ayıran, öncelikle onun görsel, işitsel vb. duygularla algılayan, kendine özgü olma durumu ile ifade edilmekte ve teklik, özgünlük anlamında kullanılmaktadır.*” (Deniz Topçu, 2011) Bu çerçevede kent kimliği ise, “*kent imgesini etkileyen, her kentte farklı ölçek ve yorumlarla kendine özgü nitelikler taşıyan, fiziksel, kültürel, sosyo-ekonomik, tarihsel ve biçimsel faktörlerle şekillenen, kentliler ve onların yaşam biçimlerinin oluşturduğu, sürekli gelişen ve sürdürülebilir kent kavramını yaşatan, geçmişten geleceğe uzanan büyük bir sürecin ortaya çıkarttığı anlam yüklü bütünlüktür.*” (Deniz Topçu, 2011)

Bir kentin kimliğini, onda içkin olan kültürel ve doğal değerler şekillendirir. Bu kimliğin oluşmasının temelinde ise tarihsel süreç içerisinde bu değerlerin sürekliliğinin sağlanması vardır. Yani kentte mündemiç bu değerleri aktarmak için ise “maddi” ve “manevi” dinamiklerin muhafaza edilmesi gerekir. (Ayyıldız & Ertürk, 2017) Kent/mekan, kültürel birikimin gerçekleştiği, insan bilinç ve belleğinin zaman içinde tarih niteliği kazandığı; “mekânsal hafıza”ya dönüştüğü yerdir. Kuşaktan kuşağa aktarılan değerler ve miras kent zemininde görünür olur ve bunu fiziksel olarak ortaya koyar. (Ayyıldız & Ertürk, 2017)

Tanyeli, Türkiye’de hassaten mimarlık özelinde “kimlik” tartışmalarının tarihsel süreçteki çıkış membaı veya sebeplerine ilişkin konuşmasında mealen şunları ifade etmektedir: Osmanlı döneminde kimlik tartışmaları ne zaman başladıysa mimarlıkta da o zaman başladı. Söz konusu tartışmaları içeren ilk metin, Halil Ethem ve bir grup mimarın hazırladığı, muhtevasında Osmanlı mimarlığına dair açıklamalar bulunan ve bu çerçevede bir grup yapının rölövesini barındıran 1871 tarihli *Usûl-i Mimarî-i Osmanî* adlı kitaptır. Kitaba başlarken öncelikle tartışma konusu olacak bir takım argümanlara yer verilmektedir. Halil Ethem, bu kitapta, III. Selim’den itibaren yabancı mimarları iş sahamıza soktuğumuzu; onların estetik yaklaşımlarına göre binalar yapmaya başladığımızı, dolayısıyla kendi mimari potansiyelimizi kaybetmeye başladığımızı dillendirir. (Köse, 2009) Tanyeli’nin aktardığından da anlaşılın şu ki, kimlik, “aidiyet” temelli bir kavram ve bu kavramı anlamlı veya görünür kılan sürecin arka planında ise ait olunanın “çözülmesi”/değişime uğraması var.

Nitekim araştırma malzemesi kapsamında da bu çerçevede bir tanımlama ve anlamlandırma söz konusudur. Söz gelimi kimlik, en genel çerçevede, insanların, toplumların veya uygarlıkların mekân üzerindeki izdüşümü olarak görülmektedir. (7. Eşdeğer, 1991-GGPY) Bir diğeri ifadeyle, “*kimlik yapay olarak bir tema altında inşaa edilemez. Yerin kimliği süreç içerisinde tamamlanır, yer kimliğini içinde barındırdığı topluluğun etkileşimi ile tamamlar. Yer ve insan ilişkisinin güçlü şekilde kurgulanması o mahallenin kimliğinin oluşmasına katkı sağlar.*” (1. Ödül-Karadeniz, 2017-7İ7BFY)

“Aidiyet”le ilişkilendirilen kimlik, esas olarak herhangi bir yere ait “doğanın, coğrafyanın, peyzajın, yerel malzemelerin, yöntemlerin ve kültürel örgülerin ifadesi ve yaşama yansımaları” çerçevesinde tarif edilmektedir. Bununla beraber geleneksel değerler kültürel devamlılığın sağlanmasında önemli roller üstlenirler ifadesiyle,

geleneğin altı yeniden çizilmektedir. Buna göre değerler aktarılırken, dönüşüp evriliyorsa bu, gelenekten kopuş anlamına gelir. Böyle toplumlarda kimlik bunalımı problemi oluşmaktadır. (1. Eşdeğer, GGPY 1. Eşdeğer Ödül Proje Raporu, 1991-GGPY)

Bir başka projede, kimlik, tikel farklılıkların, çoğulluğun, heterojenliğin ve yere dair potansiyellerin farkında olmak, buna mukabil homojen tekdüze, tek tip bir yaşam ve kültür dayatması ve buna bağlı mekan stratejisinin karşısında durmak olarak anlamlandırılır. Burada gaye, yukarıdan aşağıya “tahakküm” veya “dayatma” yoluyla, “kimlik” adına bir “doğru” söylemi geliştirmek yerine, ilişki ve potansiyelleri açığa çıkaran “alternatif” kolektif bir toplumsallığa zemin olacak “mekânsal taktikleri” geliştirmektir. (4. Eşdeğer, 2017-MTFY)

Projelerin temas ettiği esas nokta, Türkiye’de cari konut yapılarının beraberinde “kimliksiz” bir çevre getirdiğidir. Yüksek bloklu yapıların yer/coğrafya farketmeksizin “tek tip”, “tekdüze” bir yapısal çevre meydana getirmesi dolayısıyla bu yapılaşma biçiminin “olumsuz” yönlerine dikkat çekilmektedir. Buna mukabil yerelliğin izlerini taşıyan; iklimsel veriler, malzeme, topoğrafya, sosyal yapı, geleneksel değerler vs. gibi dinamiklerin hesaba katıldığı bir tasarımsal yaklaşımın ortaya konulması gerektiği ifade edilmektedir.

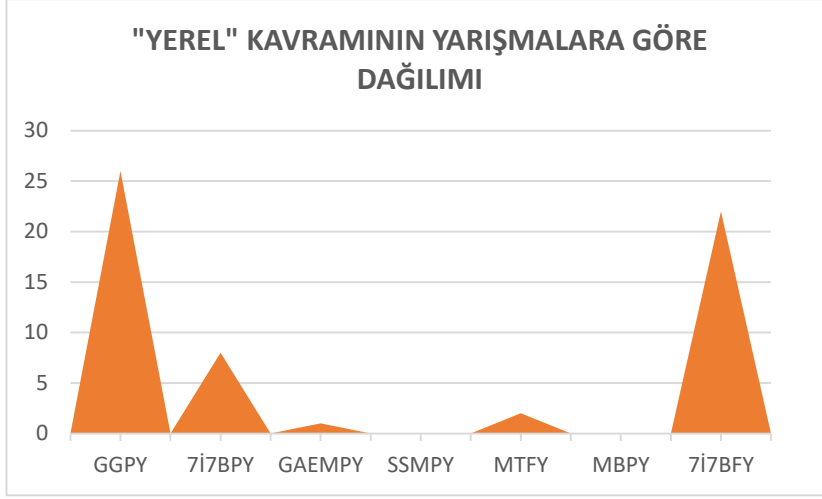
Dolayısıyla burada esas itibariyle yerelliğin yok olduğuna da işaret edilmektedir. (2. Ödül-Ege, 2017-7İ7BFY) Bu da gelenekle olan ilişkinin o tarihten itibaren koptuğuna dalalet etmekte ve dolayısıyla geleneğin günümüze kadar “gelemediği” anlaşılmaktadır. O halde gelenekle ilişkilerimizin koptuğu bu son yarım asırlık süreçte, gelenekle ilişkimizi tarihsel tecrübelerle yeniden kurduğumuz zaman bu “kimliksizliklik” ortamından çıkabiliriz. (1. Eşdeğer, GGPY 1. Eşdeğer Ödül Proje Raporu, 1991-GGPY) (10. Eşdeğer, 1992-GGPY)

“Yeşil çeper” kavramı üzerinden de “metropolitan” bir kimlik vurgusu karşımıza çıkmaktadır. (1. Eşdeğer, 2015) Benzer şekilde, kentsel ölçekte farklı iki dere yatağının ıslah edilmesi ve yeşil bir koridora dönüştürülmesi neticesinden buraların rekreasyon aksları olarak tanımlanması ve vesileyle mahalleye kimlik kazandırma beklentisinin var olduğu söylenebilir. (4. Eşdeğer, 2015-GAEMPY)

Projelerde kimlik kavramına ilişkin bu yaklaşımlar, kimliğe ilişkin kuramsal çerçeve içerisinde değerlendirildiğinde, birbirini tamamlayıcı ifadelerin yer aldığı görülebilir.

Şekil 2. 24 “Yerel” kavramının yarışmalara dağılım oranları

Yerel/yerellik kavramı çerçevesinde irdelenen bazı tamlamalar şöyle sıralanabilir: “yerel malzeme”, “yerel kültür”, “yerel iklim”, “yerel özellikler”, “yerel mimarlık/mimari”, “yerel bitki türleri”. Bu tamlamalar arasından, söz konusu proje raporlarında “yerel”/“yerellik” başlıklarıyla en sık ilişki “yerel malzeme” biçiminde kurulmaktadır. Bu kavramlara ilişkin bazı atıflar yapmak mümkün ve gerekli olabilir elbette.

Söz gelimi mahalle merkezi içinde sert zeminle temas kuran yapıların yörenin doğal malzemesiyle kaplanması, “yere ait olma” durumunu/duygusunu pekiştireceği yönünde bir öneri geliştirilmiştir. (3. Ödül-Karadeniz, 2017-7İ7BFY) Veya konutlar arasında oluşturulan teraslama konseptiyle teras kullanımını pratiğini devam ettirerek yerel alışkanlıkların devamlılığının sağlanması hedeflenmektedir. (2. Ödül-Güneydoğu Anadolu, 2017-7İ7BFY)

Yerel malzemeyi, mahalle dokusunda yerelliğin izlerini görebilmenin en temel koşulu olarak da görmek mümkündür. Buna göre geleneksel ev inşasının sürekliliği, şehirsiz bütünlük, kimlik, sürdürülebilirlik ve enerji tasarrufu gibi hususlarda yerel malzeme kullanımının önemi vurgulanmaktadır. Ayrıca araştırma malzemesi kapsamında irdelenen kavramlar, -gerek doğrudan gerekse dolaylı- mahalle ile ilişkili olduğundan, bu kapsamda söz konusu edilen kavramlar, ekseriyetle geleneksel mahalle ile günümüz mahallesi karşılaştırması üzerinden işlenmektedir. Yerellik kavramı da aynı minval üzere irdelenmektedir. Bu karşılaştırma bağlamında incelenen raporlardan,

hem fiziksel hem de sosyal ilişkiler yönüyle geleneksel dokusundan uzaklaşan günümüz mahalle planlamasında yerelliğin izlerinin silindiğine dair çıkarımlar yapılabilir.

Malzeme seçimi, mekan organizasyonu, coğrafik/iklimsel veriler, sosyal ilişkiler vb. gibi mahalle bileşenleri yerellekle ilişkilendirilen unsurlar olarak ele alınmaktadır. Buna göre genel çıkarımda bulunulacak olursa, mahalle yerelliğini muhafaza etmelidir. Bunu, coğrafik/iklimsel verileri dikkate alacak şekilde yerel malzeme ve mahalle dokusunun devam ettirilmesi, plan şemaları ve geleneksel değerlerin inşa ettiği sosyal ilişkilerin hayat bulması ile gerçekleştirebilir.

2.7. “Doku” ve İlişkili Kavramlar

Yeni şehirler, sosyal hayatın ve ailenin değişen ihtiyaç ve taleplerine cevap verebilen bir mimari kurguyla yapılanarak, günün her anında yaşanabilir, dinamik ve konforlu, güvenli mekânlardan müteşekkil, sürdürülebilir yeşil alanların yoğun olduğu ve mahalle ruhunu yeniden canlandırarak komşuluk ilişkilerini dikkate alan bir yaşam zemini olarak planlanmalıdır. Cari imar mevzuatlarında geçen yapılar arası mesafeler ve yoldan çekme mesafesi gibi “ilkel” maddeleri aşan bir yerleşme düzeni sağlanmalıdır. Topoğrafya, bitki örtüsü ve sosyal hayatta komşuluk ilişkilerini dikkate alan esnek, esnek bir vaziyet planından müteşekkil şehir dokusu geliştirilmelidir. (Düzenli, 2016)

Geleneksel şehirlerimizde, evler arasında ilişki, “bitişik”-“ayrık”, “yakın”-“uzak”, “aynı hizada”-“farklı hizada” olmak, yol ile aynı yönde veya farklı yöne dönük olmak gibi biçimlerde ortaya çıkar. Bazen topoğrafyaya paralel, bazen dik yerleşen yapılar, kimi zaman yoğun ya da seyrek dağılımları ile farklı yeşil kümelerinin oluşmasına katılır, siluetin yeknesaklaşmasını bertaraf ederek tabiatla uyumlu bir bütünlük kurarlar. (Düzenli, 2016)

Düzenli'nin, Cansever'den referansla aktardığı bu tespitler gösteriyor ki, şehir ve mahallenin gündeme taşındığı bir ortamda, kaçınılmaz olarak dokudan da söz etmek gerekmektedir. Zira doku, kapsamı itibarıyla mahalle ve şehir için muhtevaya tekabül etmektedir. Söz gelimi “kimlik”, “yerellik”, “komşuluk” vb. gibi kavramsallaştırmalar, ön görülen doku planlaması neticesinde anlam kazanmaktadır.

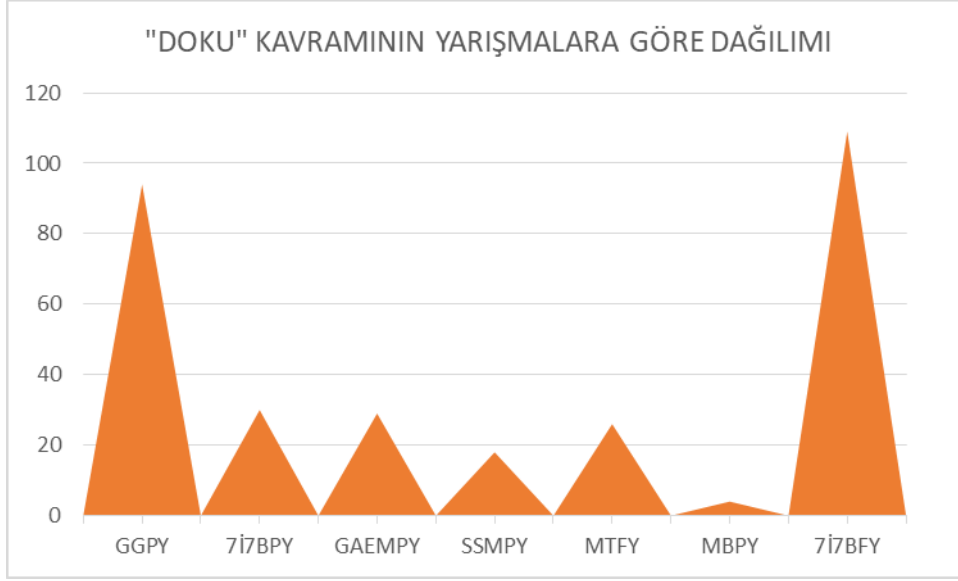
Bu kapsayıcı yönüyle ilişkili olarak doku kavramı, yarışmacılar için de ehemmiyetli olmaktadır. Nitekim her yarışmada dokuya temas edilmiş olması ve yer yer yoğun atıfların öne çıkması bu durumu doğrulamaktadır.

Araştırma malzemesini teşkil eden yedi farklı yarışmanın tümünde doku kavramına değinilmektedir. Aynı şekilde yarışmalarda ele alınan projelerin çoğunluğunda bu kavram belirgin olmaktadır. GGPY’de 7 projeden toplam 94, 7İ7BPY’de 9 projeden toplam 30, GAEMPY’ de 3 projeden toplam 29, SSMPY’ de 2 projeden toplam 18, MTFY’ de 4 projeden toplam 26, MBPY’ de 2 projeden toplam 4 ve son olarak 7İ7BFY’ de 15 projeden toplam 109 defa “doku” kavramına değinilmektedir. (Tablo 2. 22)

YARIŞMA ADI		ADI GEÇEN KAVRAM : DOKU																				TANILMANIN GEÇTİĞİ PROJE ADETI										
		KAVRAMIN GEÇTİĞİ PROJELER VE DEĞİNME SAYISI																														
		1. EŞDEĞER			2. EŞDEĞER			3. EŞDEĞER			4. EŞDEĞER			5. EŞDEĞER			6. EŞDEĞER			7. EŞDEĞER			8. EŞDEĞER			9. EŞDEĞER			10. EŞDEĞER			
		AKDENİZ BÖLGESİ			DOĞU ANADOLU BÖLGESİ			EGE BÖLGESİ			GÜNEYDOĞU A. BÖLGESİ			İÇ ANADOLU BÖLGESİ			KARADENİZ BÖLGESİ			MARMARA BÖLGESİ												
		1. ÖDÜL	2. ÖDÜL	3. ÖDÜL	1. ÖDÜL	2. ÖDÜL	3. ÖDÜL	1. ÖDÜL	2. ÖDÜL	3. ÖDÜL	1. ÖDÜL	2. ÖDÜL	3. ÖDÜL	1. ÖDÜL	2. ÖDÜL	3. ÖDÜL	1. ÖDÜL	2. ÖDÜL	3. ÖDÜL	1. ÖDÜL	2. ÖDÜL	3. ÖDÜL	1. ÖDÜL	2. ÖDÜL	3. ÖDÜL	1. ÖDÜL	2. ÖDÜL	3. ÖDÜL				
1	GGPY	11			1			10			1			17															94			
2	7İ7BPY	1	5		1	3		1	5	3	2	11					1	1	1										30			
3	GAEMPY	22			4			1																					29			
4	SSMPY	16			2																								18			
5	MTFY	11			6			2	7																				26			
6	MBPY	1			1																								4			
7	7İ7BFY	5	12	4	5	1	5	12	20	3				1	7					4	3	9						15	109			

Tablo 2. 22 “Doku” kavramının yarışma ve projelere dağılımı ve değinilme sıklıkları

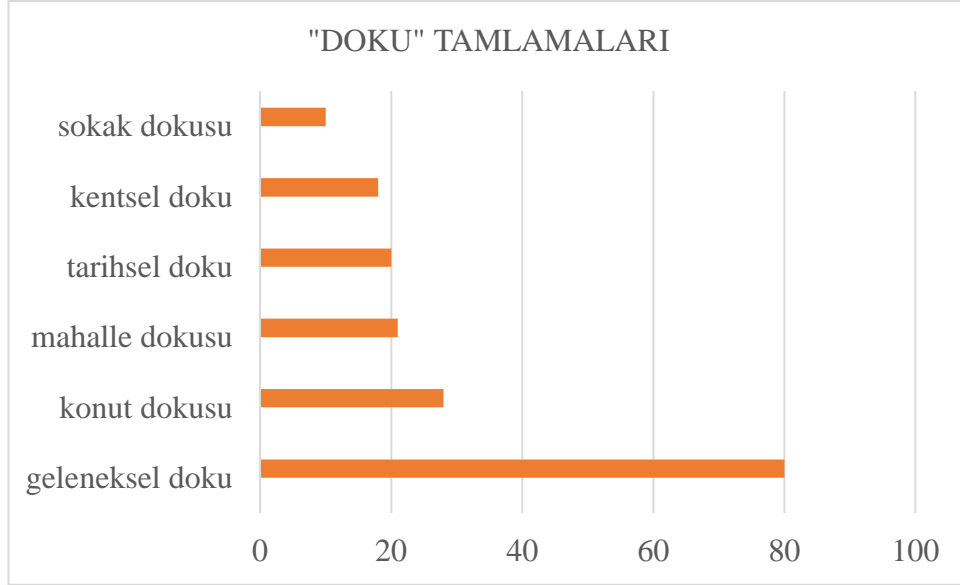
“Doku” araştırma malzemesi içerisinde genel toplamda ise 310 defa geçmektedir. Şekildeki dağılıma bakıldığında söz konusu kavramın daha çok GGPY ve 7İ7BFY’de toplandığı görülmektedir. (Şekil 2. 25)

Şekil 2. 25 “Yerel” kavramının yarışmalara dağılım oranları

Dokuyu kavramsal çerçevede ele almak yerine doğrudan şehir/mahalle planında karşılık bulduğu fiziksel biçimlenme yaklaşımları üzerinde durmak daha doğru olacaktır. ‘Gelenek’ olgusu doku için önemli referans kaynağı olmakla birlikte, doku ile başka başlıklar arasında da önemli temaslar kurulmaktadır. Sokak, mahalle, şehir/kent veya tarih ile ilişki bakımından, üzerinde durulması gerekli görülen bazı tamlamalar şu şekilde kurulmaktadır: “Geleneksek doku”, “konut dokusu”, “tarihsel doku”, “sokak dokusu”, “mahalle dokusu”, “kentsel doku”. Bu kavramsal

ayrışmalarda doğrudan bir ilişkilendirme yapılmamış olsa bile “Geleneksel” olan ile “tarihsel” olanın aynı amacı kapsadığını ifade etmek mümkündür.

Şekil 2. 26 Araştırma malzemesinde, “doku” ile ilişkili tamlamalara değinilme sıklıkları

Bu tamlamalardan, “mahalle dokusu” ve “geleneksel doku” tamlamaları “mahalle” ve “gelenek” kavramları alt başlıkları kapsamında ele alınmıştır. Ayrıca “sokak dokusu” başlığı da “sokak” kavramı başlığında ele alınırken, “kentsel doku” ise bağlam itibariyle bu incelemenin çerçevesine girmediğinden değerlendirmeye alınmayacaktır. Bunlar dışında “konut dokusu” ve “tarihsel doku” kavramları burada incelenecektir.

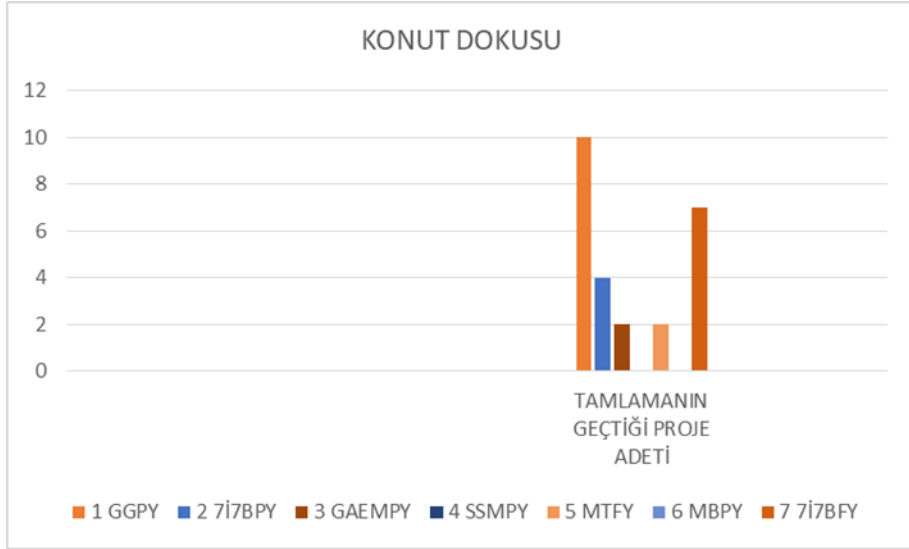
2.7.1. Konut Dokusu

“Konut dokusu” kavramına, araştırma malzemesinin genelinde yapılan taramada toplamda 25 kez işlenmektedir.

YARIŞMA ADI		ADI GEÇEN TAMLAMA : KONUT DOKUSU																		TANLAMANIN GEÇTİĞİ PROJE ADETİ																		
		KAVRAMIN GEÇTİĞİ PROJELER VE DEĞİŞİM SAYISI																																				
1	GGPY	1. EŞDEĞER			2. EŞDEĞER			3. EŞDEĞER			4. EŞDEĞER			5. EŞDEĞER			6. EŞDEĞER			7. EŞDEĞER			8. EŞDEĞER			9. EŞDEĞER			10. EŞDEĞER									
1	GGPY	10																		10																		
2	7İ7BPY	AKDENİZ BÖLGESİ			DOĞU ANADOLU BÖLGESİ			EGE BÖLGESİ			GÜNEY DOĞU A. BÖLGESİ			İÇ ANADOLU BÖLGESİ			KARADENİZ BÖLGESİ			MARMARA BÖLGESİ									4									
3	GAEMPY	1. EŞDEĞER			2. EŞDEĞER			3. EŞDEĞER			4. EŞDEĞER																					2						
4	SSMPY	1. ÖDÜL			2. ÖDÜL			3. ÖDÜL																														
5	MTFY	1. EŞDEĞER			2. EŞDEĞER			3. EŞDEĞER			4. EŞDEĞER																								2			
6	MBPY	1. ÖDÜL			2. ÖDÜL			3. ÖDÜL																														
7	7İ7BFY	AKDENİZ BÖLGESİ			DOĞU ANADOLU BÖLGESİ			EGE BÖLGESİ			GÜNEY DOĞU A. BÖLGESİ			İÇ ANADOLU BÖLGESİ			KARADENİZ BÖLGESİ			MARMARA BÖLGESİ															7			

Tablo 2. 23 “Konut dokusu” tamlamasının yarışma ve projelere dağılımı ve değinilme sıklıkları

Yarışmalara göre dağılıma bakıldığında ise GGPY ve 7İ7BFY önce çıkmaktadır. (Şekil 2. 27) Ancak GGPY’de tek projede irdelenen bu kavram, 7İ7BFY’de ise 3 ayrı projede ele alınmaktadır. Bunlar dışında, 7İ7BPY’de iki farklı projede 4 defa geçen söz konusu kavram, GAEMPY’de “1. Eşdeğer” ödülü projede iki defa ve son olarak MTFY’de “2. Eşdeğer” ödüllü projede 2 defa irdelenmektedir. (Tablo 2. 23)

Şekil 2. 27 “Konut dokusu” tamlamasının yarışmalara dağılım oranları

Projelerin, söz konusu kavramı ele alış biçimlerine geçerken, ilk olarak Urfa için önerilen bir projede bazı ifadeler görmekteyiz; “konut dokusunun, sözü edilen tarihsel kalıntıların müzecilik anlayışıyla sergilenen veya gidilip görülen nesnelere

dönüşmeyip, kentin ve kentlilerin yaşamında yeri olan ögeler olarak düşünülmesine bir katkıda bulunması bile söz konusu olabilir. Günlük yaşamlarında bu önemli kalıntıları sık sık gören çevre sakinlerinin onları yaşadıkları çevrenin ve yaşamlarının bir parçası olarak değerlendirmeleri ve böylece de onları, kendilerine korumaları söylendiği için değil, kendi yaşamlarının zenginliği açısından korunmaları gerektiğine inandıkları için korumaları sağlanabilir.” (1. Eşdeğer, 1991-GGPY) Devamında geleneksel konut dokusunun oluşumunun temel dinamiklerine temas edilmektedir: "Tarihsel" konut dokusunun biçimlenmesinde iklimin etkisi, yukarıda açıklandığı gibi, çok büyükse de, sonuç ürün olarak ortaya çıkan dokuyu sadece iklimsel verilerin belirlediği düşüncesi, daha önce de belirtildiği gibi, yanlış bir değerlendirmedir. İklimsel sorunlara getirilen mimari çözümlerin arkasında, iklimsel verilerden de doğrudan etkilenen bir sosyo-kültürel yapı ve yaşantı vardır, Tasarım girdilerinin sağlıklı bir saptamasının yapılabilmesi için sosyo-kültürel yaşamın da bazı alt başlıklarda incelenmesi şarttır. (1. Eşdeğer, 1991-GGPY)

Bir başka öneride, arazinin eğimli topoğrafya “problem”ine karşı, bölgenin “teras ev” yönüyle ilişkili kurularak konut birimleri teraslarlar birlikte eğime paralel olarak düzenlenmiştir. Bu düzenlemeler sosyo-kültürel veçhiyle de yorumlanmaktadır: “Geniş saçakları, açık terasları ve hayatları ile zenginleştirilen konut dokusu, geçmiş kent dokusundaki sosyolojik sürdürülebilirlik kavramı ile yeniden yorumlanarak gelenekten geleceğe uzanan sürdürülebilir bir tasarım anlayışı ortaya konulmuştur.” (1. Ödül-Ege, 2014-7İ7BPY)

Konut dokusunun emsal katsayısıyla doğrudan ilişkili olduğu da ifade edilmekte ve emsal değerinin 1 ve daha düşük olması durumundan özel yeşil alanların mümkün olabileceği ve bu durumda kamu binaları üzerindeki açık alan yükünün azaltılabileceği; dolayısıyla “apartman çözümü” yerine “irili ufaklı” konut birimleri önerilebileceği düşünülmektedir. (1. Ödül-GüneydoğuAnadolu, 2014-7İ7BPY) Buna mukabil emsal değerlerinin farklı olduğu Adana için önerilen mahalle konsepti de “geleneksel konut” bağlamından ele alınmaktadır. “Konut yapı adaları mahalle kurgusundaki gridal sistemin içerisinde, belirlenen çekme mesafesi üzerinde tasarlanmıştır. Adana'nın geleneksel konut dokusunun çok katlı olmadığı görülmektedir. Konut kat adedinin, günümüz kent nüfus yoğunluğu göz önüne alınarak, maksimum 6 katlı olması öngörülmüştür. Bu noktada amaç, belli bir yükseklikte apartman bloğu tasarlamak değil, aksine mahalleye yayılarak kompakt bir

bütün oluşturan ve farklı yüksekliklerde tasarlanmış kütleler ile kesişim teraslarına sahip, sosyal yaşama ayak uydurabilen bir konut dokusu yaratmaktır. Kentin mevsimsel verileri incelendiğinde her mevsimde yarı özel, özel ve kamusal açık alanların rahatlıkla kullanılabilirdiği görülmektedir. Bu nedenle yaşam birimlerinde sosyal alan olarak terasların önemli bir birleştirici unsur olarak işleyeceği düşünülmektedir.” (2. Eşdeğer, 2017-MTFY) Ayı izlekten hareketle “birlikte” ve “heterojen” bir yaşam alanının güçlenmesi için 2-3-4 katlı, yani farklı kütleli yapıların “girift” bir vaziyete oturması öngörülmektedir. (1. Ödül-Ege, 7İ7BFY-2017)

“Konut dokusu” bağlamında, -ölçek/kapsam yönüyle değişkenlik gösteren yarışmalar sebebiyle- farklı çıktılar elde edilse de, bu kavrama ilişkin genel söylem, “geleneksel konut” başlığında dile getirilen hususlarla paralellik göstermektedir. En genel ifadeyle, “tarihsel doku” veya “geleneksel konut dokusu” nun günümüz ihtiyaç ve koşullara göre yeniden yorumlanarak günümüze aktarılması gerektiği hususunda mutabık kalındığı söylenebilir.

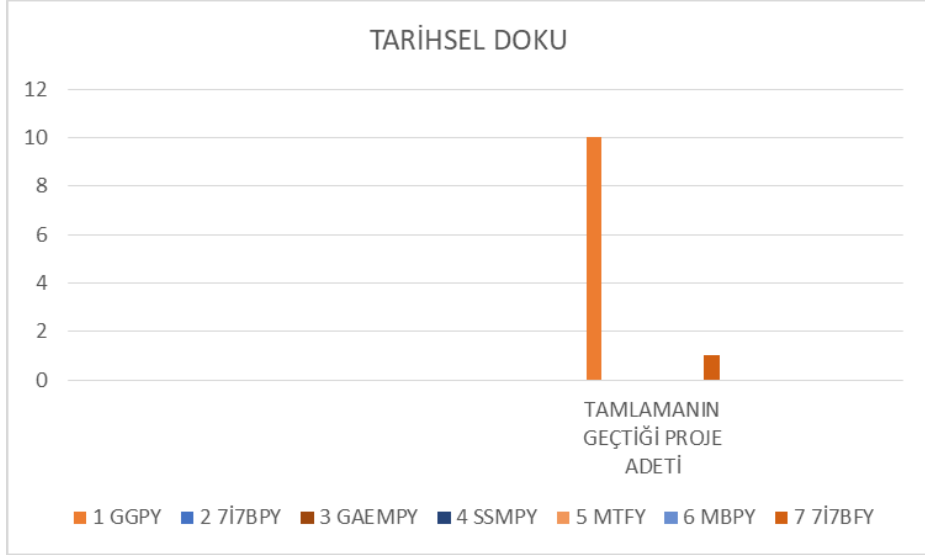
2.7.2. Tarihsel Doku

Tarihsel doku kavramı yalnızca iki yarışmada ve iki farklı projede irdelenmektedir. GGPY’ de 1. Eşdeğer ödülü alan proje bu kavramı 10 defa kullanmaktadır. Buna mukabil diğer bir yarışma olan 7İ7BFY’de Akdeniz Bölgesinde 1.’lik ödülünü alan proje bu kavrama yalnızca bir defa değinmektedir. (Tablo 2. 24) (Şekil 2. 28)

ADI GEÇEN TAMLAMA : TARİHSEL DOKU																																
YARIŞMA ADI		KAVRAMIN GEÇTİĞİ PROJELER VE DEĞİNME SAYISI																				MLAMANIN GEÇTİĞİ PROJE ADI										
1	GGPY	1. EŞDEĞER			2. EŞDEĞER			3. EŞDEĞER			4. EŞDEĞER			5. EŞDEĞER			6. EŞDEĞER			7. EŞDEĞER			8. EŞDEĞER			9. EŞDEĞER			10. EŞDEĞER			10
		AKDENİZ BÖLGESİ			DOĞU ANADOLU BÖLGESİ			EGE BÖLGESİ			GÜNEYDOĞU A. BÖLGESİ			İÇ ANADOLU BÖLGESİ			KARADENİZ BÖLGESİ			MARMARA BÖLGESİ												
2	7İ7BPY	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL							
3	GAEMPY	1. EŞDEĞER			2. EŞDEĞER			3. EŞDEĞER			4. EŞDEĞER																					
4	SSMPY	1. ÖDÜL			2. ÖDÜL			3. ÖDÜL																								
5	MTFY	1. EŞDEĞER			2. EŞDEĞER			3. EŞDEĞER			4. EŞDEĞER																					
6	MBPY	1. ÖDÜL			2. ÖDÜL			3. ÖDÜL																								
7	7İ7BFY	AKDENİZ BÖLGESİ			DOĞU ANADOLU BÖLGESİ			EGE BÖLGESİ			GÜNEYDOĞU A. BÖLGESİ			İÇ ANADOLU BÖLGESİ			KARADENİZ BÖLGESİ			MARMARA BÖLGESİ			1									
		1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL										

Tablo 2. 24 “Tarihsel doku” tamlamasının yarışma ve projelere dağılımı ve değinilme sıklıkları

Şekil 2. 28 “Tarihsel doku” tamlamasının yarışmalara dağılım oranları

Çünkü betonarme karkas olarak yükselen çok katlı konutlardaki yaşam koşulu ve konforuyla karşılaştırıldığında, geleneksel evlerdeki konforun üstünlüğünden söz edilebilir. (1. Eşdeğer, 1991-GGPY) Bu çerçevede zikredilmesi gereken bir diğer husus da, mekân/perspektif zenginliğidir. Çağdaş ulaşım ağı ile geleneksel doku çakıştırılması sağlanırsa, meydan, sokak, çıkmaz sokak gibi bazı katmanlara geleneksel bir yorum katılması sonucunda mekânda hareketlilik sağlanabilir. (2. Ödül-Ege, 2017-7İ7BFY)

Tarihsel doku, “değerler ortaklığı”ndan neşet eden ve bugüne ulaşan niteliklerin bütünü ve kullanıcıların katılımı gibi önemli iki unsurdan oluşmaktadır. Bu iki unsurun, yeni planlama kriterleri arasında yeniden değerlendirilmesi gerekli görülmektedir. Buna ek olarak tarihsel dokuda “giriftlik” ve “çeşitlilikten” ileri gelen “zenginliğe” ulaşılma istenmekte ve bu zenginliğin süreklilik içinde bugünden yarına aktarılması amaçlanmakta; ekonomik, toplumsal, kültürel ve politik yapılanma içinde çağdaş teknolojilerle bu dokunun “yeniden yorumlanmasına” yönelik bir çaba görülmektedir.

2.8. Malzeme

'Mahalle', 'ev'; 'geleneksellik', 'yerellik', 'kimlik' vb. kavramların merkezde olduğu bir kavramsal çerçevede, "malzeme" de önemli parametreler arasın yer almaya başlamaktadır kuşkusuz. Özellikle bölgesel/yerel ölçekte gerçekleştirilen yarışmalarda bu kavram daha da önem kazanmaktadır. Nitekim araştırma malzemesindeki genel dağılımı dikkate alındığında, bölgesel seçeneklerin ve mahalle/ev vurgusunun da olduğu yarışmalarda "malzeme" önemli girdiler arasında yer almaktadır.

Bu nedenle "kimlik" ve "yerellik" başlıkları altında çeşitli tamlamalarla kısmen ele alınmakla birlikte, malzemeyi ayrı bir başlık altında yeniden ele almakta fayda görülmüştür. Çünkü malzeme, hassaten konut tasarımı sürecinde "çevresel etkenler" veya yerel dinamikler arasında değerlendirilmek suretiyle mimarlık literatürü için önemli referans kaynağıdır.

Cansever, tarihsel süreç içinde sanat üsluplarını "biçim", "renk" ve "ışık" olmak üzere üç kavram üzerinden okumaktadır. Üslup, bu kavramların tekilliğiyle birlikte bunların bir aradalığıyla meydana gelir. Netice itibariyle "*oluşan ifadelerin, söylemlerin ve varoluşların niteliği, farklı kültürlerin farklı varlık görüşlerinin ve inançlarının tekabül ettiği farklı tercihleri çağların farklı sanat üsluplarını vücuda getirirler.*" Bu bağlamda, biçimlerin taşıyıcı unsuru olan malzeme ve malzemelerin kullanılma biçimine karşılık gelen teknikler bu yaklaşımın mimarideki pratiğidir. (İstanbul Deprem Çalışma Grubu, 2003) Felsefik pencereden yapılan bu değerlendirmeden hareketle, yapı malzemesinin doğru seçilmesi ve doğru uygulanması, yaklaşık olarak son yarım asrın en çok tartışılan kavramlarından olan sürdürülebilirliğin önemli veçhelerindedir. Yapılarda yerel malzemelerin, yenilenen kaynakların ve dönüşebilen malzemenin kullanılması sürdürülebilirliği sağlamanın temel koşuludur. (Koman & Eren, 2007)

Teknolojik imkânların artmasıyla beraber yapı elemanlarında ve yapı malzemelerinde önemli bir çeşitlenme meydana gelmiştir. Yapay üretime endeksli bu çeşitlilik, yapı tasarımlarında görsel zenginlikler sağlasa da, doğallıktan ve sürdürülebilirlikten uzaklaşmak bağlamında olumsuz sonuçlar da getirmektedir. Nitekim yüksek teknoloji ürünü olan çağdaş yapı malzemelerinin üretimi, çevresel kirliliğin nedenleri arasında önemli yer tutmaktadır. Söz konusu malzemelerin, yalnızca üretim aşamasında değil, yapılar üzerinde ömrünü devam ettirdiği ve tüketildiği zaman dilimi boyunca çevre

üzerindeki olumsuz etkileri devam etmektedir. Bu gerçeklikten hareketle, gelecek nesillere temiz ve yaşanabilir bir çevre bırakmak kaygısı taşıyarak çevre kirliliğine karşı tedbirler alınması kaçınılmaz olmaktadır. Geleneksel malzemelerin kullanım alanının her geçen gün biraz daha daralması ve özellikle kent merkezlerinde neredeyse kendisine alan bulamaması bu kaygıyı daha da arttırmalıdır. (Aydın & Lakot Alemdağ, 2014)

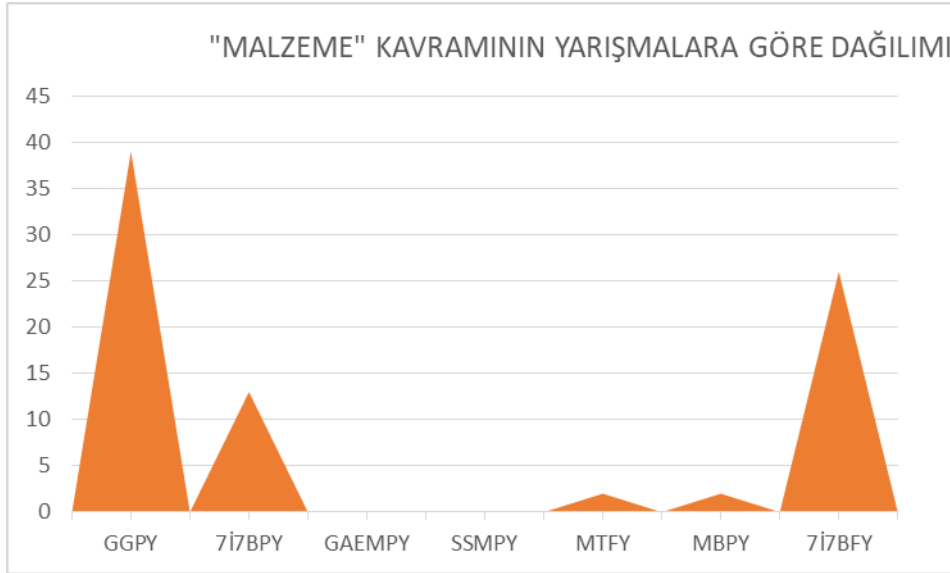
Bilgin'e göre, gelişen ülkeler arsında yer alan ülkemizde, "doğal çevreye yıkıcı zararlar vermeden temel ihtiyaçları karşılamak; ekonomik gelişmeyi ve sürekliliği sağlamak" gayesi doğrultusunda sürdürülebilirlik bağlamında malzeme seçimi ve kullanımının yeniden değerlendirilmesi ve yeni uygulamaların hassaten konut üretimlerinde yer bulması gerekmektedir. (Koman & Eren, 2007)

Bu çerçeveden hareketle, araştırma kapsamında incelenen "malzeme"nin fiziksel ve anlamsal yönü referans alınarak denilebilir ki, yapılarda estetik kaygıyı karşılamak, mekânsal konfor ve sürdürülebilirliği sağlamak üzere doğru malzemeye başvurulmalıdır. Yapı üretim ve uygulama sürecinin asgari dereceye indirilebilmesi ve şehirselyerel kimlik elde etme hususlarında da malzeme seçimi önemlidir. Bu yüzden her bölgenin iklimsel verilerine ve mahalli kimliklerine istinaden yapı malzemesinin seçilmesi gerektiği söylenebilir.

Araştırma çerçevesini belirleyen 7 yarışmadan ikisinde "malzeme" kavramı hiç geçmemektedir. Buna mukabil diğer 5 yarışmada ise toplam 26 projede malzeme olgusu irdelenmektedir. Bununla birlikte kavramın esasen sıklık gösterdiği iki yarışma GGPY ve 7İ7BFY'dir. GGPY'de "eşdeğer ödül" alan 10 proje arasından 7 proje önerisinde; 7İ7BFY'de ise yedi farklı bölgede ilk üçe giren 21 projelerden 9'unda söz konusu kavram öne çıkmaktadır. Bir diğer dikkat çekici olan durum ise, SSMPY'deki bir projede malzemeye ilişkin istatistiksel veri görmekteyiz. (Tablo 2. 25)

ADI GEÇEN KAVRAM : MALZEME																				
YARIŞMA ADI	KAVRAMIN GEÇTİĞİ PROJELER VE DEĞİNME SAYISI													TAMLAMANNIN GEÇTİĞİ PROJE ADIETİ						
	1. EŞDEĞER	2. EŞDEĞER	3. EŞDEĞER	4. EŞDEĞER	5. EŞDEĞER	6. EŞDEĞER	7. EŞDEĞER	8. EŞDEĞER	9. EŞDEĞER	10. EŞDEĞER										
1	GGPY													39						
2	7İ7BPY													13						
	AKDENİZ BÖLGESİ			DOĞU ANADOLU BÖLGESİ			EGE BÖLGESİ			GÜNEYDOĞU A. BÖLGESİ			İÇ ANADOLU BÖLGESİ			KARADENİZ BÖLGESİ			MARMARA BÖLGESİ	
3	GAEMPY																			
4	SSMPY													2						
5	MTFY													2						
6	MBPY																			
7	7İ7BFY													26						
	AKDENİZ BÖLGESİ			DOĞU ANADOLU BÖLGESİ			EGE BÖLGESİ			GÜNEYDOĞU A. BÖLGESİ			İÇ ANADOLU BÖLGESİ			KARADENİZ BÖLGESİ			MARMARA BÖLGESİ	

Tablo 2. 25 “Malzeme” kavramının yarışma ve projelere dağılımı ve değinilme sıklıkları

Şekil 2. 29 “Malzeme” kavramının yarışmalara dağılım oranları

Bu kavramın en seyrek geçtiği yarışmalardan biri olan SSMPY’de, önerilen projede malzemeye yaklaşım biçimi irdelenecek olursa, tasarlanan yapıların kütle etkisi anlamında kent dokusunun doğal formuna uyum sağladığı ve kent dinamiğinden görece uzaklaşsa da “malzeme seçimini”, “fonksiyon” ve “arkad” gibi hususlarla yapının bulunduğu yere ait olacağı öngörülmektedir. Malzeme detayı olarak da şu aktarılmaktadır: “Proje alanında önerilen yapıların tamamen cephelerinde, Mersin-Mut traverteni ve Adana kültürünün hiç de yabancı olmadığı tuğla duvarlar ve önerilmektedir.” (3. Ödül, 2016-SSMPY)

GGPY’de Urfa ili için önerilen bir ev projesinde, son yıllarda sıklıkla kullanılan bir malzeme haline gelen “briket” sebebiyle ev ve çevre ölçeğinde nitelik kaybının yaşandığı düşünülmektedir. Buna mukabil, taş malzemenin ise kültürel mana ve değer taşıdığı ifade edilmektedir. Nitelik kaybının giderilmesi veya önlenmesi için ise yerel malzeme özelliği taşıyan taş, aynı “modüler üretim” sisteminin geçerli olduğu bir üretim sistemiyle sahaya aktarılmalıdır. Yerel malzemenin tedarik edilmesinin olanaklı olduğu vurgusunun yanında taş kullanımının endüstriyel yollarla daha hızlı ve modüler üretilmesi gerektiği ifade edilmektedir. (1. Eşdeğer, 1991-GGPY)

Özellikle “bir yere ait olma” olarak ifade bulan “kimlik” tanımında, aitliği gerçekleştirici etkenlerden birinin de malzeme olduğu gerçeği yadsınamaz. Bu da işlevselliğinin yanında, aitlikten ileri gelerek “kültür” ve “değer” sistemini beslemektedir. (1. Eşdeğer, 1991-GGPY) Böylelikle bölgesel olarak farklılık gösteren malzeme yapısı sayesinde geleneksel yapı tekniği ve “yerellik” gelişmektedir. (6. Eşdeğer, 1991-GGPY) Bunun yanında, bölgedeki inşaat malzemelerinin en rasyonel şekilde kullanımı gibi çağdaş mimarinin oluşumunda ana prensiplerdir. (8. Eşdeğer, 1991-GGPY)

Diğer bir proje önerisinde, konuta daha nesnel bir yaklaşım sergilenmiştir; konutu, ne aşırı bir anlam yükleme çabası içinde okumalı ne de tamamen “mekanik” bir üretime indirgemelidir. *“Tasarımda konuta aşırı anlam yüklemekten, diğer yandan mekanı mekanik bir üretimle sınırlamadan bir denge yakalanmaya çalışılmıştır. Burada yaşama dair kavrayışla ilgili öznel yaklaşım, ihtiyaca, coğrafyaya, malzemeye, programa dayalı nesnel yaklaşımla dengeli biçimde tasarıma yansıtılmaya çalışılmıştır.”* (2. Ödül-Akdeniz, 2014-7İ7BPY)

Mardin için önerilen bir projede, geleneksel taşın yapılarda kullanılması durumunda, daha konforlu bir yaşam standardının yakalanacağı düşünülmektedir. Malzeme kaynaklarının yok olmadığı, hatta bu vesileyle kargir yapı tekniği ve ustalık geleneğinin devamlılığı açısından yerel malzemenin kullanılması gerektiği savunulmaktadır. Ayrıca *“Sıcak iklimde konforlu mekânlar oluşturmak için Yerel malzeme ile inşa edilmesi hedeflenen kargir yapılar, şehirle doku bütünlüğü sağlamakla kalmayacak cebri havalandırmayı önemli ölçüde ortadan kaldıracaktır.”* (1. Ödül-Güneydoğu Anadolu, 2014-7İ7BPY) İki hususa daha dikkat çekmek üzere buraya alıntılanması gereken bir öneri de şu olabilir: *“Malzeme, bir yapının karakteri*

ve niteliğini önemli bir ölçüde yansıtan unsurlardan biridir. Proje için hedeflenen en önemli karar yalın ve sade malzeme kullanımudur. Konut bloklarının, sosyal donatıların ve açık alanların tasarımında mümkün olduğunca yöresel malzemelerin kullanılmasına özen gösterilmiş, böylece hem yapı maliyetleri minimuma indirilirken, lojistik anlamda rahatlık ve ekonomik anlamda çevredeki malzeme üreticilerine de kazanç getirmesi beklenmektedir.” (1. Ödül-Akdeniz, 2017-7İ7BFY)

Buradan çıkarılacak iki temel husus şu ki, yerel malzeme kullanımının hem lojistik anlamda bir kolaylık sağlayacağı hem de yerel üreticilerin de bu anlamda kazançlı çıkacağı ihtimallerinin düşünülmesidir. Bütün bu tespit ve önerilerin yanında, yerel malzeme kullanımı hususunda kavramın geçtiği proje önerilerinin çoğunda ortak bir tutum görmek kabildir. Temel gerekçeler yukarıda belirtmekle birlikte, “geleneksel” ve “bölgesel” Anadolu ev mimarisinin yapım tekniği önemli referans noktası teşkil etmektedir. Bu anlamda kavramın geçtiği tüm projelerde, yerelliğin ve doğallığın hakim olduğu bir malzeme tercihi önerisinden söz etmek mümkündür.

Yine genel dağılımı dikkate alındığında “malzeme” kavramı, daha ziyade yapı ölçeğine inildikçe önem kazanmaya başlamaktadır. Bu bakımdan GGPY, 7İ7BPY veya 7İ7BFY yarışmalarında, malzemenin sıklıkla gündemde tutulmasının nedeni de budur. Bu yarışmalarda, diğer tüm girdilerin yanında, yapıların inşa biçimi ve tekniğine inilmesinden kaynaklı olarak malzeme hususu kaçınılmaz olarak önem kazanmaktadır.

2.9. Topoğrafya

Topoğrafya seçimi şehir planlama sürecinin başat konularından biri olması açısından önemlidir. Topoğrafya durumu ve bu durumun değerlendirilmesiyle ortaya çıkan veriler doğrultusunda yapılan uygulamalar kent kimliğinin şekil bulmasında önemli bir etkidir. Bununla birlikte kentlerin topoğrafik yapıları diğer doğal etmenlerle ve mimari yaklaşımlarla birlikte kentin şekillenmesinde ve kimlik oluşturmasında önemli rol oynarlar. (Turgut, Yavuz Özalp, & Erdoğan, 2012)

Mimarlık ve şehir planlama alanında “topoğrafyayla uyumluluk”, tasarım ve planlama süreçleri için önemli parametreler arasında yer alır. Dolayısıyla bu süreçlerin, topoğrafyanın doğal yapısı dikkate alınarak devam ettirilmesi, yapılan işin niteliğini

doğrudan arttırmaktadır. Bu sebeple Türkiye’de geleneksel şehir üzerine mülhazalar geliştirenlerin öne çıkardıkları en temel kavramlardan biri de şüphesiz topoğrafyadır. Cansever, -Osmanlı şehir planına vurgu yapmak suretiyle- İslam şehir yerleşiminde topoğrafya ile ahenkli bir ilişkiden söz eder. Binaların, tabiata saygı göstererek oturmasının yanı sıra, insan ilişkilerindeki saygınlığın bir yansıması olarak evler arasındaki uyuma dikkat çeker. (Cansever, 1996)

Kuban ve Bektaş da buna paralel düşünceler aktarmaktadır. Kubana göre, Anadolu tarihsel şehirleri, topoğrafyayı asla zorlamadan bir nebat örtüsü gibi tabiatla ilişkili olarak var olurlar. (Kuban, 2016) Bektaş ise daha şiirsel bir dille “yerin yüzü evin altından doğalca geçip gidiyor” ifadesini kullanır ve mahallenin, topoğrafyayı hiç zorlamadan, yerleştiği yamacın eğrilerine koşut olarak geliştiğini söyler. Genel olarak yamaca konumlanan evler, bir amfinin basamaklarına oturmuş görünümü verir ve böylece herhangi bir ev bir diğerinin güneşini ve seyir açısını kesmeden varlık gösterir. (Bektaş, 2016)

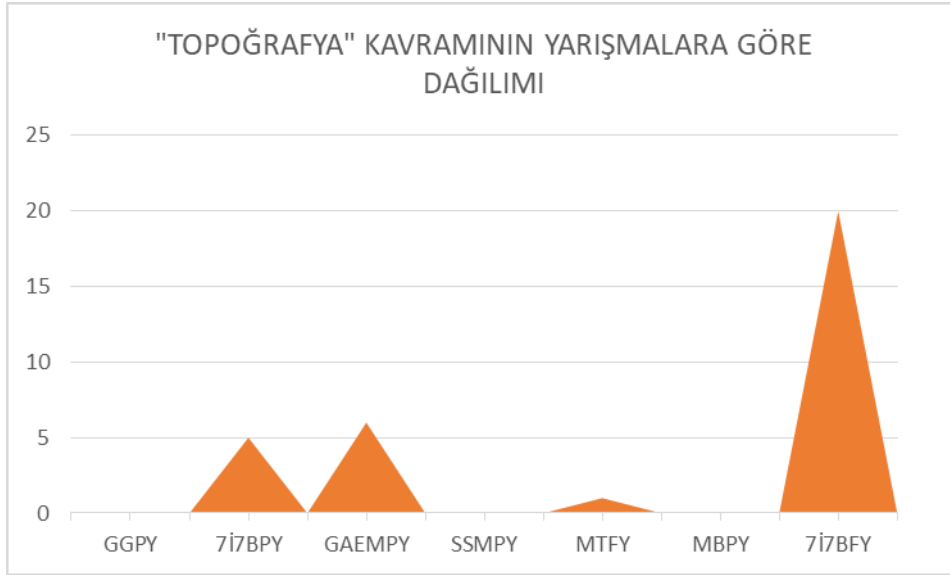
İstanbul Deprem Çalışma Grubu’nun İstanbul için “Pilot Şehir” modelinde de ilkeler ekseninde bir yerleşim planı öngörüsü dikkat çekmektedir. *“İnsan ölçeği ile topoğrafyanın realitelerine hürmet eden” yeni şehirleri yamaçlarda inşa etmek, şehirlerin “güzel” kılınması için ön koşul olarak kabul edilmektedir. Topoğrafyanın aykırılıklarını zenginliğe çevirmenin mümkün olduğunun da altı çizilmektedir.*

“Yeni şehirleri tarım alanlarını koruyacak şekilde yamaçlara yerleştirmek hem bir zorunluluk hem de daha güzel şehirler vücuda getirmek için bir fırsat olacaktır. Yamaçlarda, topoğrafyanın birbirinden ayırdığı kısımlara yerleştirilecek mahalleler arasında, suni saray bahçesi taklidi yeşil alanlardan çok daha zengin, farklılıklar barındıran, tabii halleriyle tabiatın gerçek uzantuları olan yeşil alanlar gerçekleştirilebilecektir. (İstanbul Deprem Çalışma Grubu, 2003)”

Bu bağlamda projeleri ele almadan önce, topoğrafyaya ilişkin bazı istatistikler vermek yerinde olacaktır. Araştırma malzemesi içinde “topoğrafya” kavramı 32 kez geçmektedir. Dört farklı yarışmada geçen bu kavram, toplamda 11 projede tartışılmaktadır. Daha çok 7İ7BFY’de öne çıkmakta ve burada 6 farklı projede geçmektedir. Diğer yarışmalarda ise, GAEMPY’de dört projeden ikisinde, MTFY’de dört projeden birinde, son olarak 7İ7BPY’de ise iki kez karşımıza çıkmaktadır. (Tablo 2. 26)

ADI GEÇEN KAVRAM : TOPOĞRAFYA																						
YARIŞMA ADI	KAVRAMIN GEÇTİĞİ PROJELER VE DEĞİNME SAYISI												TANILAMANIN GEÇTİĞİ PROJE ADEDI									
	1. EŞDEĞER	2. EŞDEĞER	3. EŞDEĞER	4. EŞDEĞER	5. EŞDEĞER	6. EŞDEĞER	7. EŞDEĞER	8. EŞDEĞER	9. EŞDEĞER	10. EŞDEĞER	11. EŞDEĞER	12. EŞDEĞER										
1	GGPY																					
2	AKDENİZ BÖLGESİ			DOĞU ANADOLU BÖLGESİ			EGE BÖLGESİ			GÜNEYDOĞU A. BÖLGESİ			İÇ ANADOLU BÖLGESİ			KARADENİZ BÖLGESİ			MARMARA BÖLGESİ			5
	1.000	2.000	3.000	1.000	2.000	3.000	1.000	2.000	3.000	1.000	2.000	3.000	1.000	2.000	3.000	1.000	2.000	3.000	1.000	2.000	3.000	
3	GAEMPY												6									
4	SSMPY																					
	1.000	2.000	3.000																			
5	MTFY												1									
6	MBPY																					
	1.000	2.000	3.000																			
7	AKDENİZ BÖLGESİ			DOĞU ANADOLU BÖLGESİ			EGE BÖLGESİ			GÜNEYDOĞU A. BÖLGESİ			İÇ ANADOLU BÖLGESİ			KARADENİZ BÖLGESİ			MARMARA BÖLGESİ			20
	1.000	2.000	3.000	1.000	2.000	3.000	1.000	2.000	3.000	1.000	2.000	3.000	1.000	2.000	3.000	1.000	2.000	3.000	1.000	2.000	3.000	

Tablo 2. 26 “Topoğrafya” kavramının yarışma ve projelere dağılımı ve değinilme sıklıkları

Şekil 2. 30 “Topoğrafya” kavramının yarışmalara dağılım oranları

Projeler üzerinden genel bir okuma yapıldığında, “topoğrafyanın eğrilerine uyum sağlama”, “topoğrafya eğimine paralel iki lineer ulaşım aksı”, “topoğrafya ile bütünleşen bir kentsel yaklaşım”, “topoğrafyanın seyrine göre oluşmuş olan yol izleri”, “topoğrafyayı takip eden çıkmaz sokaklar” vs. gibi bazı esaslar göze çarpmaktadır. Özet mahiyetindeki bu genel derlemeyle birlikte detaylı bir okuma yapılabilir. İlk olarak şöyle bir ifadeye yer vermek mümkündür. “Genel tasarım prensibi olarak topoğrafya eğimine paralel iki lineer ulaşım aksı oluşturulmuştur. Bu aksa takılı tek katlı ticari birimler planlanmıştır. Ticari birimlerin arkasında kalan iç

bölgelerde yeşil alanlarla bütünleşmiş konut alanları önerilmiştir. Bu sistem, her iki mahalle için buldukları bölgenin topoğrafyasına uygun olacak şekilde alana yerleştirilmiştir.” (2. Eşdeğer, 2015-GAEMPY)

Bir diğer esas, planlama öncesinde var olan ve eğimin seyrine göre şekil bulmuş organik yol aksı önemli görülmekte: *“Arazide mevcut halde bulunan ve topoğrafyanın seyrine göre oluşmuş olan yol izleri değerli bulunmuş ve tasarıma girdi oluşturmuştur.” (2. Ödül-Ege, 2017-7İ7BFY)*

‘Mahalle merkezinin yerini, belirlenecek orta bir noktada çözüme kolaylığına karşı, topoğrafyayla ilişkili olarak belirli ilkeler çerçevesinde belirlenmesi gerektiği aktarılmaktadır. *“Merkezi zonlama yöntemi yerine topoğrafyanın yüksek kısımları belirlenmiş ve bu bölgeler mahallenin her noktasından algılanabilecek yükseklikte kamusal fonksiyonlara ayrılmıştır.” (1. Ödül-Karadeniz, 2017-7İ7BFY)*

Topoğrafya, şehir planlama sürecinde üzerinde durulan önemli kriterlerden bir olarak değerlendirilmektedir. Bunun nedeni ise topoğrafyanın vaziyet planına doğrudan etki etmesidir. Bu yönüyle araştırma malzemesi içinde de öne çıkan topoğrafya, “ilkesel” olarak olabildiğince az müdahaleyle biçimlendirilmek istenmektedir. Topoğrafyayla uyumlu, başka bir ifadeyle “topoğrafyanın doğal dinamiklerini” esas alan bir tasarım kurgusunun ortak bir çaba olarak ön plana çıktığını söylemek mümkündür. Bu genel tavır, yukarıda Cansever, Kuban ve Bektaş referans alınarak değinilen tarihsel şehir planının ilkeleriyle paralellik gösterdiğinin işarettir.

2.10. Avlu

Avlulu konut, özelde Anadolu ve genel olarak dünyanın birçok yerinde tarih boyunca tipik bir planlama biçimi olarak süregelmiştir. Bu yönüyle avlu, *“insani ihtiyaçların muhtelif boyutlarına hitap eden bir tipoloji olarak dünya üzerindeki farklı kıtalarda gelişen mimarlık kültürlerinde genel bir kabul görmüştür.” (Şimşek, 2015)* Türkiye özelinde bir inceleme yapıldığında, tarihsel süreçte her eve –iklim, topoğrafya, kültür ve malzemeye dayalı bazı farklılıklar içeren- birer avlunun eşlik ettiği görülmektedir. (Bozkurt & Altınçekiç, 2013)

Türkiye’de cari konut stoğunda avlulu/bahçeli ev tipine rastlamak güç olmakla birlikte, böyle bir ev tipolojisinin Türkiye halkı tarafından talep edildiği bilinmektedir.

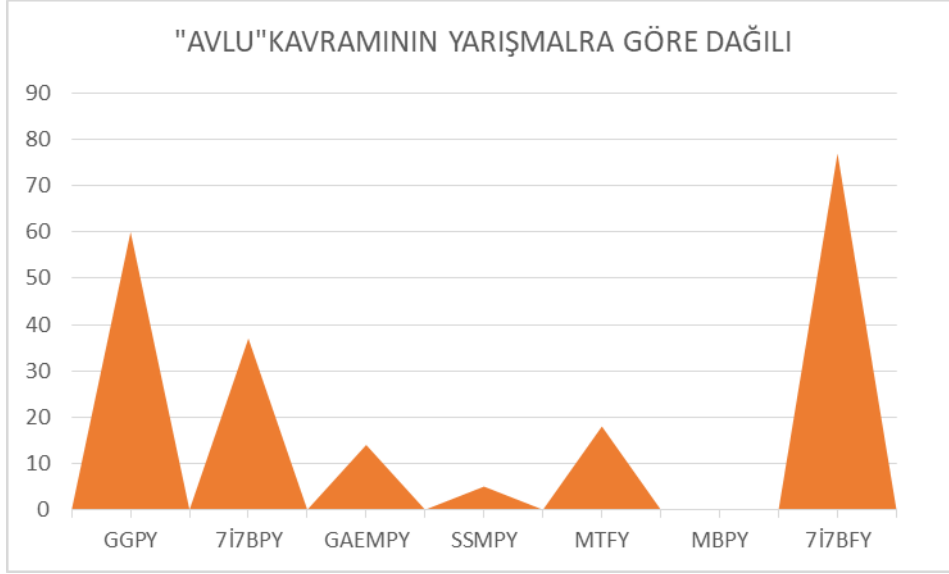
Cansever'e göre, "insani" yaşam isteğine paralel oluşan bu talebin yerine getirilmesi ise bir sorumluluk haline dönüşmektedir. (Cansever, 2013)

Bu çerçevede yarışmacıların projelerde avlu özelinde nasıl bir yaklaşım sergiledikleri önemli olmaktadır. Nitekim farklı işlevsellikler verilerek anlamlandırılırsa da, avlu, araştırma malzemesinin geneline dağılan bir kavram olması; düzenlenen yedi ayrı yarışmanın altısında çeşitli projelerde tasarımı etkileyen faktöre dönüşmesi açısından önemlidir.

Kavram, 7İ7BFY'de 21 projeden 13'ünde toplamda 77 defa zikredilmekte, GGPY'de 10 ayrı yarışmadan 5'i toplamda 60 defa bu kavramla ilişki kurmakta, GAEMPY'de 4 yarışmadan 3'ü toplam 14 ve son olarak MTFY'de 4 yarışmadan 3'ü bu kavrama 18 defa değinilmektedir. Bunlar dışında 7İ7BPY'de 5 yarışmada 37 defa ve SSMPY'den de bir projede referans alınmaktadır. (Tablo 2. 27)

ADI GEÇEN KAVRAM : AVLU		KAVRAMIN GEÇTİĞİ PROJELER VE DEĞİNME SAYISI										TAMLAMANIN GEÇTİĞİ PROJE ADEDI												
YARIŞMA ADI	1. EŞDEĞER		2. EŞDEĞER		3. EŞDEĞER		4. EŞDEĞER		5. EŞDEĞER		6. EŞDEĞER		7. EŞDEĞER		8. EŞDEĞER		9. EŞDEĞER		10. EŞDEĞER					
	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL		3.ÖDÜL		
1	GGPY		14		11		5		5										2		60			
2	7İ7BPY		ARDENİZ BÖLGESİ			DOĞU ANADOLU BÖLGESİ			EGE BÖLGESİ			GÜNEYDOĞU A. BÖLGESİ			İÇ ANADOLU BÖLGESİ			KARADENİZ BÖLGESİ			MARMARA BÖLGESİ			37
			5	18				2			10					7								
3	GAEMPY		1. EŞDEĞER		2. EŞDEĞER		3. EŞDEĞER		4. EŞDEĞER												14			
			4			6		4																
4	SSMPY		1. ÖDÜL		2. ÖDÜL		3. ÖDÜL														5			
						5																		
5	MTFY		1. EŞDEĞER		2. EŞDEĞER		3. EŞDEĞER		4. EŞDEĞER												18			
					1		11		2															
6	MBPY		1. ÖDÜL		2. ÖDÜL		3. ÖDÜL																	
7	7İ7BFY		ARDENİZ BÖLGESİ			DOĞU ANADOLU BÖLGESİ			EGE BÖLGESİ			GÜNEYDOĞU A. BÖLGESİ			İÇ ANADOLU BÖLGESİ			KARADENİZ BÖLGESİ			MARMARA BÖLGESİ			77
			6	17	6	9	3	2	1	7	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	

Tablo 2. 27 "Avlu" kavramının yarışma ve projelere dağılımı ve değinilme sıklıkları

Şekil 2. 31 “Avlu” kavramının yarışmalara dağılım oranları

“Yarı özel” mekân tanımlamasıyla avluyu öne çıkaran GGPY’deki proje, “evlerin ortak kullanılacak bir avlu (veya sofa) etrafında oluşmaları” (2. Eşdeğer, 1991-GGPY) önermektedir. Diğer bir proje önerisinde, “avluya açılan konut grupları” (1. Eşdeğer, 1991-GGPY) biçiminde bir planlamaya gidilmektedir. 7İ7BPY’de yer alan bir projede de aynı planlama, yoğunluğun verdiği imkânlar çerçevesinde şöyle önerilmektedir: “Verilen emsal değerleri içinde kalınarak arazi eğimine göre 3-4 katlı planlanan avlulu yapılar da yapı içinde bir boşluktan(Avlu) ışık ve hava alan, dışa kapalı, içe dönük bir mimari ifade taşıyan, sokaklara daha kapalı olan bir dilin orantılı pencere boşlukları ile günümüze yorumlanmış şeklidir.” (3. Ödül-Akdeniz, 2017-7İ7BPY)

GAEMPY’deki bir planlamada aynı durum “yarı kamusal”lık kavramsallaşmasıyla, “konut içi avluları ve ortak bahçeler yarı kamusal alanlar” vurgusu öne çıkmaktadır. (1. Eşdeğer, 2015) Yine MTFY’de “yapı adalarında avlulu sistem, karşılaşma, sosyalleşme ve etkinlik alanı olarak çalışan aynı zamanda sürdürülebilir kentsel tasarımın yer aldığı bir yarı özel açık alan” (3. Eşdeğer, 2017-MTFY) ve “avludaki yaşamın asal unsurlarından biri; sohbet edilen, çay içilen, dinlenen, yaşamı dört duvarın ötesine çeken özelleşmiş bir ortak alan” (4. Eşdeğer, 2017-MTFY) şeklinde bir kütle kurgusu ve avlu alanı önerilmektedir.

Ancak buna mukabil emsal değerleri ve yoğunluğun “makul” seviyelerde tutulduğu 7İ7BFY yarışmasında “geleneksel avlu” kavramsallaşmasının pratikte işlevselleştiğini de görmekteyiz. Bazı projelerden; “Avlulu bağımsız konutlar”, “özelleşmiş avlulu

mekanlar”, “konutlara erişim iç avludan”, “avlu ve ona bağlı odalar” şeklindeki ifadeler üzerinden, “avlu” kurgusunun “özel alan” hüviyetine dönüştüğü gerçeği ortaya konulabilir. Bu sonuçtan hareketle zikredilmesi gereken husus şu ki, avlu, “yarı özel”/“yarı kamusal” kurgusuyla komşuluk ilişkileri odaklı şekillenirken, “özel alan” tanımlamalarında ise ailenin kullanımına tahsis edilen mekâna dönüşmektedir.

Muhtelif zamanlarda ve muhtelif bölgelerde gerçekleştirilen yarışmalarda, gerek bölgesel emsal değerleri gerekse şartnamelerin öngördüğü nüfus yoğunlukları arasında önemli farklılıkların olduğu gerçeği yadsınamaz. Bu durumda, planlama ve tasarım yaklaşımlarını doğrudan etkilenmesi ve yoğunlukla ortak kavramsal çerçeve içinde teorik bir yaklaşım sergilenmesine rağmen, ‘sonuç ürünü’ olarak tabir edebileceğimiz projelerde ciddi farklılıkların olabileceği ihtimali yüksektir. Söz gelimi aynı kavramsal çerçeve referansına rağmen bazı bölgelerde yer yer 8-9 katlı apartmanlar, bazı bölgelerde ise 1-2 katlı evler görmekteyiz. Bu durum avlu içinde geçerli olmaktadır.

Yoğunluğun az olduğu bölgelerde “geleneksel” çözümlene biçiminde yani “özel” kullanıma yönelik bir avlu planlamasını görmekteyiz, ancak yoğunluk ve emsal oranlarının yüksek olduğu bölgelerde bu imkân ortadan kalkmakta ve “özel alan” mahiyeti taşıyan “geleneksel avlu” planlaması bir kaç konutun “ortak kullanım” alanına dönüşerek “yarı özel” bir mekâna dönüşmektedir. Yani esasen her iki avlu kurgusunda da “geleneksel avlu” referans alınmaktadır. Ancak yukarıda belirtildiği üzere daha çok yoğunluk farkları sebebiyle avlu, “özel” ve “yarı özel” işlevsellikleri biçiminde vücut bulmaktadır.

2.11. Bahçe

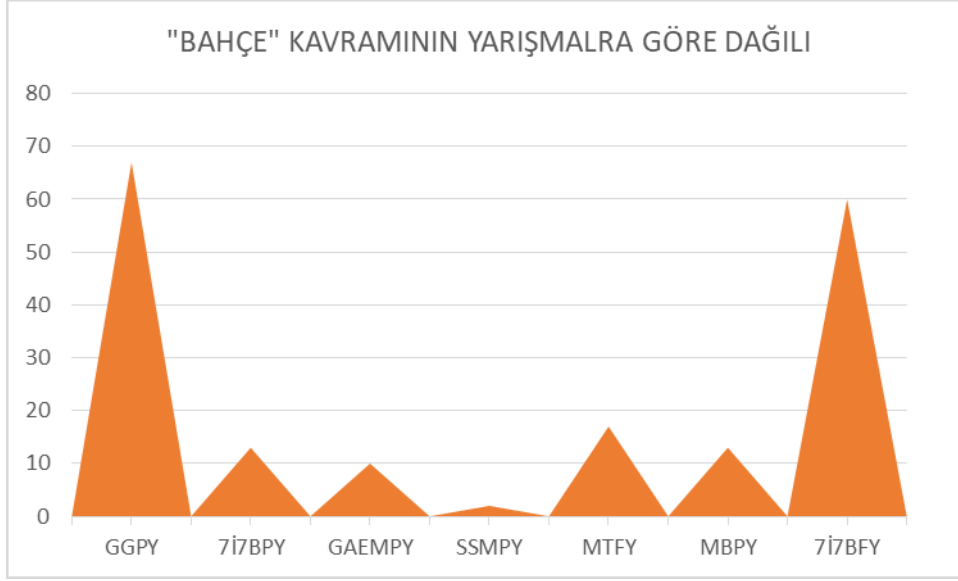
Avlu ile birlikte ele alınan bir diğer öge ise ‘bahçe’dir. Bu iki kavramın kullanım sıklıkları birbirine yakındır. Bunun sebebi, özellikle ülkemizde geleneksel şehir planında avlunun, aynı zamanda “bahçe” anlamı taşımasıdır. Avlu burada hem “bahçe” hem de “yeşil alan” mesabesinde şekillenir. Kuban, bu gerçekliği, Anadolu’nun tüm geleneksel şehirlerinde olduğu gibi İstanbul’da da her evin, özelden bir bahçeye açıldığını ifade eder. Bununla birlikte “dışarda” yani kamusal alanda yeşile rastlamanın pek mümkün olmadığını, yeşil olgusunun “iç bahçe”yle var olduğunu ve dolayısıyla yeşilin, şehrin geneline homojen dağıldığını ifade eder. Söz gelimi İstanbul’da hızlı kentleşmeyle birlikte tarihsel avlulu ev planlamasının yok olduğu ve

bununla birlikte “iç yeşil”in de kaybolduğu gerçeğini ifade eden Kuban, bu yoğun kentleşmenin, dışarıda da yeşile fırsat tanımadığı, dolayısıyla İstanbul’da “iç yeşil”in “dış yeşil”e dönüşemediğinin altını çizerek. (Kuban, 2016)

Araştırma malzemesi üzerindeki genel dağılımına bakıldığında, ‘bahçe’ kavramının ‘avlu’ya göre daha fazla homojenlik gösterdiği söylenebilir. Öncelikle bütün yarışmalarda bahçe vurgusu söz konusudur. Özelde ise GGPY ve 7İ7BFY’de bu kavramın kullanım sıklığı daha fazla olduğu görülmektedir. (Şekil 2. 32) Buna göre kavrama değinme sıklığının yarışmalar/projeler bazlı dağılımı şöyle olmaktadır: GGPY’de 10 projeden 8’inde toplam 67, 7İ7BPY’de 14 projeden 6’sında toplam 13, GAEMPY’ de önerilen 4 projenin dördünde toplamda 10, SSMPY kapsamında 2 projede 2, MTFY’de 3 projede toplam 17, MBPY’de 2 projede 13 ve son olarak 7İ7BFY’de 21 projeden 14’ünde toplam 60 kez bu kavrama değinilmektedir. (Tablo 2. 28)

YARIŞMA ADI		ADI GEÇEN KAVRAM : BAHÇE																		TAMAMLANIN GEÇTİĞİ PROJE ADEDI			
		KAVRAMIN GEÇTİĞİ PROJELER VE DEĞİNME SAYISI																					
1	GGPY	1. EŞDEĞER	2. EŞDEĞER	3. EŞDEĞER	4. EŞDEĞER	5. EŞDEĞER	6. EŞDEĞER	7. EŞDEĞER	8. EŞDEĞER	9. EŞDEĞER	10. EŞDEĞER							67					
		AKDENİZ BÖLGESİ			DOĞU ANADOLU BÖLGESİ			EGE BÖLGESİ			GÜNEYDOĞU A. BÖLGESİ			İÇ ANADOLU BÖLGESİ			KARADENİZ BÖLGESİ			MARMARA BÖLGESİ			
2	7İ7BPY	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	13
3	GAEMPY	1. EŞDEĞER	2. EŞDEĞER	3. EŞDEĞER	4. EŞDEĞER																	10	
4	SSMPY	1. ÖDÜL	2. ÖDÜL	3. ÖDÜL																		2	
5	MTFY	1. EŞDEĞER	2. EŞDEĞER	3. EŞDEĞER	4. EŞDEĞER																	17	
6	MBPY	1. ÖDÜL	2. ÖDÜL	3. ÖDÜL																		13	
7	7İ7BFY	AKDENİZ BÖLGESİ			DOĞU ANADOLU BÖLGESİ			EGE BÖLGESİ			GÜNEYDOĞU A. BÖLGESİ			İÇ ANADOLU BÖLGESİ			KARADENİZ BÖLGESİ			MARMARA BÖLGESİ			60
		1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	
		1	14	2	4	1	2	2	15	2	1	1					5	8	2				

Tablo 2. 28 “Bahçe” kavramının yarışma ve projelere dağılımı ve değinilme sıklıkları

Şekil 2. 32 “Bahçe” kavramının yarışmalara dağılım oranları

“Özel bahçe” ile “genel bahçe” tarifini planlama zemininde farklılaştıran GGPY’deki “7. Eşdeğer” ödüllü proje, şöyle bir öneri sunmaktadır: *“Yerleşim alanları içinde dut, incir v.b. meyvelerin yoğun olduğu hayrat boşlukları vardır. Bu meyve ağaçlarından herkes yararlanabilir. Özel bahçeler ise evlerin çevresindeki arazi parçalarıdır. Bu bahçelerin içinde bostan, sebze, meyvalı bölümleri yer alır. Ayrıca eve yakın bölümlerde tarım araçları ve hayvanların korunduğu müstemilatlar yer alabilmektedir.”* (7. Eşdeğer, 1991-GGPY)

Başka bir öneride ise yoğunluk ihtimali hesaba katılarak geliştirilen 4 katlı “apartman” blokları arasında oluşan boşluğa “ortak avlu” tanımlaması getirilmekte ve bu alan içinde, daireler için “özel bahçe”ler kurgulanmıştır. (2. Ödül-Akdeniz, 2014-7İ7BPY)

“Özel bahçe” tarifini, bloklar arasındaki boşlukların içinden bazı dairelere tahsis etmek suretiyle yapan projelerin yanı sıra, yoğunluğun az olduğu ve “geleneksellik”le ilişkilendirilerek düzenlenen yarışmalarda sunulan projelerde “özel bahçe”, sınırları belirlenmiş ve yalnızca bir ailenin temas ettiği özel alanlar olarak öne çıkmaktadır.

O halde mahalle planlamalarında “avlu” için yapılan çıkarımlar ile “bahçe” için yapılan çıkarımlar paralellik gösterdiği görülmektedir. Geleneksel dokudan mülhemle geliştirilen, ancak farklı sebeplerle geleneksellikten kopan “avlu”da olduğu gibi “bahçe”de de aynı sebeplerden ötürü işlevsel farklılaşmalar görülmektedir.

Dolayısıyla bahçe planlamasında da “yarı özel bahçe” ve “özel bahçe” şeklinde bazı kimlikler oluşmaktadır. Nitekim yoğunluğun arttığı ve emsal değerlerinin yüksek olduğu bölgelerde “avlu içi”, “yarı özel”, “ön bahçe”, “arka bahçe”, “yan bahçe” vb. konut bloklarıyla ilişkili ve ortak kullanıma açık olan bir bahçe kurgusu oluşmaktadır. Bunun yanından yoğunluğun azaldığı bölgelerde ise “geleneksel” planlamadan mülhemle ortak kullanıma açık olan bahçelerin yanında, “duvarla çevrili iç bahçe”, “özel bahçe”, “evin bahçesi” vb. şeklinde ifade bulan mekânlar yer almaktadır.

2.12. Merkez

“Mahalle merkezi” ve “mahalle meydanı” kavramları, birleştirilerek “mahalle” başlığı altında incelenmiştir. Dolayısıyla burada tekrardan bu iki başlık özelinde spesifik bir inceleme yapmak yerine, daha üst bir perspektifte merkez ve meydan kavramlarının neye tekabül ettiği irdelenecektir.

Şehirselleşme, kamu ortak kullanımlı alanlardan oluşmaktadır. İletişim sistemleri, dağıtım kanal ve araçları ne kadar gelişirse gelişsin şehir insanının bu önemli toplanma ve imgeleme mekânları kullanma arzusunun olduğu ve dolayısıyla şehirselleşme ve donatıların rahatlıkla erişilebilir, canlı ve uygun ortamlara sahip olması gerekmektedir. Bu mekânlar ortak kullanımlı yerlerdir. Kamusal alanlar, toplumsal mekânlar olarak gelişerek, anlam yönüyle toplumu bir arada tutmayı hedeflediği söylenebilir. (Kaplan & vd., 2003)

Erdönmez, farklılıkların, karşılaşmaların ve farkındalıkla birlikte kimlik ve toplumsallık kazandırması faktörüyle merkezi kamusal alanları şöyle yorumlamaktadır: *“kamusal alanlar, kendiliğinden organize olan kamusal servisler gibi çalışırlar. Sosyal aktiviteye atlılık oluşturması dolayısıyla bireyleri iyi hissettirmesi, bir topluluğun parçası olma duygusu kazandırması, kültür ve kimliklerin sergilendiği yer olması dolayısıyla farklılıklara karşı farkındalık kazandırması, çocukların ve gençlerin yeni insanlarla tanışmasını sağlaması gibi yararları vardır. Bu yararlar, yerel ilişkilerin kurulmasına olanak sağlar, topluluk duygusunu geliştirir. Kamusal alanlar sadece mimarlar, şehir plancıları tarafından oluşturulmazlar, onları var eden insanların o mekânı sahiplenmesi, kullanması ve yönetmesidir.”* (Erdönmez, 2014)

Davutoğlu'ya göre, Ortaçağ İslam Şehirlerinde merkezi yer teşkil eden iki ana unsur; cami ve darl-imara(hkmet konağı) dır. Hassaten cami her daim Şehir merkezinde yerini almıştır. BaŐa bir ifade ile cami, Şehrin merkezinin neresi olacağı sorusuna cevap niteliğinde konumlanmıştır. Tabi burada sadece cami veya İslam dinine has bir durumdan değildir. Tarih boyu çeşitli inanç merkezlerine ait mabetlerin, buldukları yerleşim birimlerinin merkezinde konumlandıklarını görürüz. Mabet-merkez ilişkisinde basit bir yargıya varmak elbette zor değildir. Zira, söz gelimi tüm Şehrin buluşma noktası olan Cuma Namazına en kolay ulaŐılabilecek yer, herkese ortalama olarak eşit mesafede olan Şehir merkezleridir. Bu durum düşünülerek adil ve makul ölçülerle merkezi noktada inşa edilen cami ile Şehrin merkezi konumlandırılmış olur. (Davutoğlu, 1994)

Merkez kavramını aynı minvalde yorumlayan Cansever ise, merkeze cami olgusunu yerleŐtirmektedir. Ona göre, sosyal ve ekonomik münasebetlerin düzenlenmesinde insanların birbirlerine saygı, dayanışma ve sevgiyle bakmaları önemlidir. Dolayısıyla evler, mahalleler ve Şehirler bunun esaslarına göre oluŐturulmaktaydı. İnsanları birbirlerinin inanç ve ruh dünyalarını geliŐtirmelerini, feyiz almalarını sağlayan mekân olduğu, insanın yücelmesini sağlayacak ilmin, ibadetin ve bilgilenmenin erevesi olduğu için cami Şehrin en önemli ve merkezi yapısı olmaktadır. Bu açıdan düŐünüldüđü zaman taşın nasıl kullanılması gerektiği kadar, sosyal düzenin nasıl kurulması gerektiği de önem arz etmektedir. (Cansever, 2013)

Daha fonksiyonel bir gerekliliği yerine getirmek için, “*merkezdeki ticari faaliyetlerin iyi organize olması, mevcut Şehir sakinlerinin bütün ihtiyaçlarını karşılamak yanında yakındaki diğer yerleŐmelerdeki nüfusun da bu hizmetten faydalanmasına imkân verecektir. Anadolu'daki merkez kasabaların, haftanın bir günü Pazar yeri oluşturarak 10 ila 40 km mesafedeki köylere kadar hizmet sunması önemli bir örnektir.*” (İstanbul Deprem alıŐma Grubu, 2003)

Yukarıda kavramsal ve teknik yaklaşımların tekabül ettiği merkez tasavvuru/kurgusu esas olarak mahalle merkezi için de önemli ipuçları vermektedir. Bu bağlamda yarışma raporlarından müteşekkil araştırma malzemesi incelendiğinde, aynı eksende bir söylemin devam ettirildiği görülmektedir.

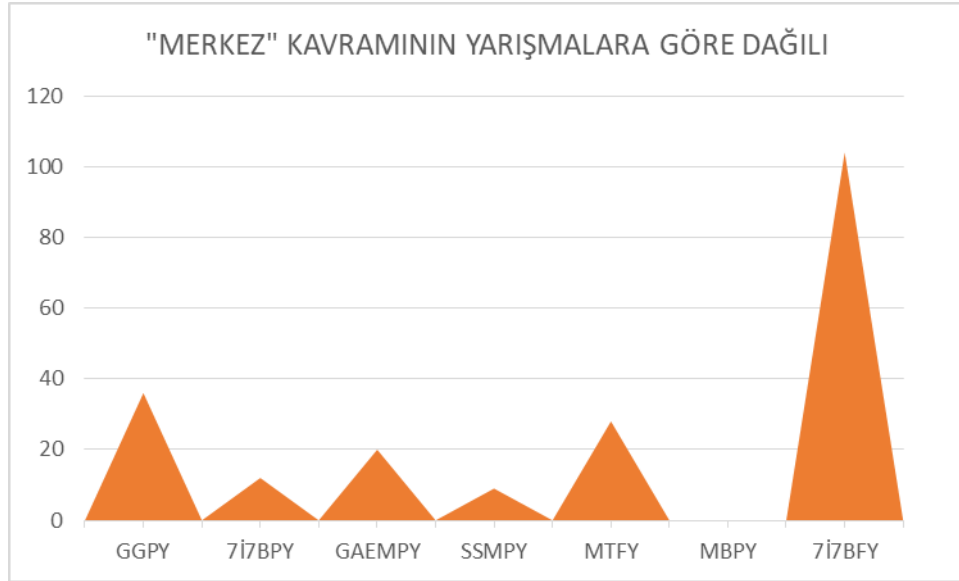
“Merkez”, mahalle ile ilişkili olmak bakımından önem teşkil den bir kavram. Buna bağlı olarak yarışma projelerinin ekseriyetine dağılmaktadır. (**Şekil 2. 33**) Bilhassa

7İ7BFY’de 15 projede toplam 104 defa merkez kavramına değinilmektedir. Yanı sıra GGPY’ de 7 projeden 36; GAEMPY’ de 20 ve MTFY’ de 28 defa geçmek suretiyle bu iki yarışma kapsamında incelenen tüm projelerde merkez kavramına değinilmektedir. (Tablo 2. 29)

YARIŞMA ADI		KAVRAMIN GEÇTİĞİ PROJELER VE DEĞİNME SAYISI																		TANILAMININ GEÇTİĞİ PROJE ADETI															
		1. EŞDEĞER			2. EŞDEĞER			3. EŞDEĞER			4. EŞDEĞER			5. EŞDEĞER			6. EŞDEĞER			7. EŞDEĞER			8. EŞDEĞER			9. EŞDEĞER			10. EŞDEĞER						
1	GGPY	10			13			2			2			1			1															36			
2	7İ7BPY	AKDENİZ BÖLGESİ			DOĞU ANADOLU BÖLGESİ			EGE BÖLGESİ			GÜNEYDOĞU A. BÖLGESİ			İÇ ANADOLU BÖLGESİ			KARADENİZ BÖLGESİ			MARMARA BÖLGESİ												12			
		1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL							
		4		1							4																								
3	GAEMPY	1. EŞDEĞER			2. EŞDEĞER			3. EŞDEĞER			4. EŞDEĞER																					20			
		14			1			4			1																								
4	SSMPY	1. ÖDÜL			2. ÖDÜL			3. ÖDÜL																								9			
		1						4																											
5	MTFY	1. EŞDEĞER			2. EŞDEĞER			3. EŞDEĞER			4. EŞDEĞER																								28
		14			4			7			1																								
6	MBPY	1. ÖDÜL			2. ÖDÜL			3. ÖDÜL																											
7	7İ7BFY	AKDENİZ BÖLGESİ			DOĞU ANADOLU BÖLGESİ			EGE BÖLGESİ			GÜNEYDOĞU A. BÖLGESİ			İÇ ANADOLU BÖLGESİ			KARADENİZ BÖLGESİ			MARMARA BÖLGESİ												104			
		1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL							
		7	2	2	12	4	2	4	8	1	6	7				11	15	11																	

Tablo 2. 29 “Merkez” kavramının yarışma ve projelere dağılımı ve değinilme sıklıkları

Şekil 2. 33 “Merkez” kavramının yarışmalara dağılım oranları

“Merkez” kavramı özelinde söylem analizini bazı alıntılar üzerinden devam ettirmek mümkündür. Önerilen projelerde merkezin mahalle ile olan ilişkisi ve entegrasyonu “odak noktası” olarak merkezi bir konumda biçimlenebilir veya bunu yanı sıra lineer olarak da mahalleyi şekillendirebilir.

Linner eklemleme biçimine örnek teşkile edecek bir öneride “merkez” yaklaşımı “Dinamik Aks” kavramsallaştırmasıyla görmekteyiz: “*Dinamik Aks önemli bir bulvar olarak çalışmaktadır. Hem önemli bir geçiş mekanı, hem de üstünde barındırdığı ticaret fonksiyonlarıyla büyük bir çekim merkezi niteliği taşımaktadır. Fuar bağlantısı ve kent merkezi birincil bağlantılarının yanı sıra, alanın çevresinde ilişki kurulması gereken önemli öğeler, bölgeler ve fonksiyonlar yer almaktadır.*” Bu aks aynı zamanda “cazibe merkezi” ve “çekim merkezi” fonksiyonlarını icra edecek öngörüsüyle planlanmaktadır. (1. Eşdeğer, 2015)

Yine doğrusal çarşı kurgusunun hakim olduğu diğer bir örnekte öngörülen mahalle tasarımında genel yerleşim mantığını "havuş" oluşturmaktadır. “*Bir aks boyunca kurgulanan bu havuşa takılan konutlar, sosyal merkezler ve mahalle meydanı ve rekreasyon alanları ile aks boyunca devam eden ticaret birimleri tasarlanarak yaşayan bir mahalle hayatı oluşturulmuştur.*” (1. Ödül-Doğu Anadolu, 2017-7İ7BFY)

Doğrusal merkez kurgusunun yanı sıra, bir meydan ve çevresine eklemelenen cami ve ticaret birimlerinden müteşekkil bir kurgunun hakim olduğu görülmektedir. Bu durumun, esas olarak “geleneksel” mahalle merkezi planlamasından da ileri geldiği söylenebilir. Söz gelimi kültürel ve ticari iki aksın birleştiği notada meydan oluşumu şu şekilde kurgulanmaktadır: “*Kültürel omurga, içinde pek çok donatı alanını barındıran odaklar dizisi olarak görülebilir. Ticari omurga ile kesiştiği noktada, bir meydan ve onu besleyen kültürel yapı, mevcut korunması istenen cami ve sağlık ocağı yapıları ile merkezin kalbini oluşturur. tasarım alanının merkezi ticaret odağı olarak değerlendirilmiştir.*” (4. Eşdeğer, 2015-GAEMPY) SSMPY’de önerilen bir projede ise planlama alınının ana omurgasını meydan oluşturmaktadır. Ve tam da bu merkezi omurgaya eklenmek suretiyle kültür/sanat birimleri/binaları kurgulanmıştır. (3. Ödül, 2016-SSMPY)

Mahalle merkezi özelinde ise “kutlama, cenaze vs. için birçok amaçlı salon, atölyeler, muhtarlık, güvenlik birimi gibi temel fonksiyonlar öne çıkmaktadır. (1. Ödül, 2017-MTFY) (1. Ödül-Akdeniz, 2017-7İ7BFY) “Mahalle merkezi” olgusunun, mahallenin teşekkül etmesinde önemli bir girdi olarak kabul edilir. Mahalle merkezinde konumlandırılan bu yere çarşı entegre edilmiştir ve mahalle esnafının dükkanları bu alanda konumlandırılmıştır. (1. Ödül-Akdeniz, 2017-7İ7BFY)

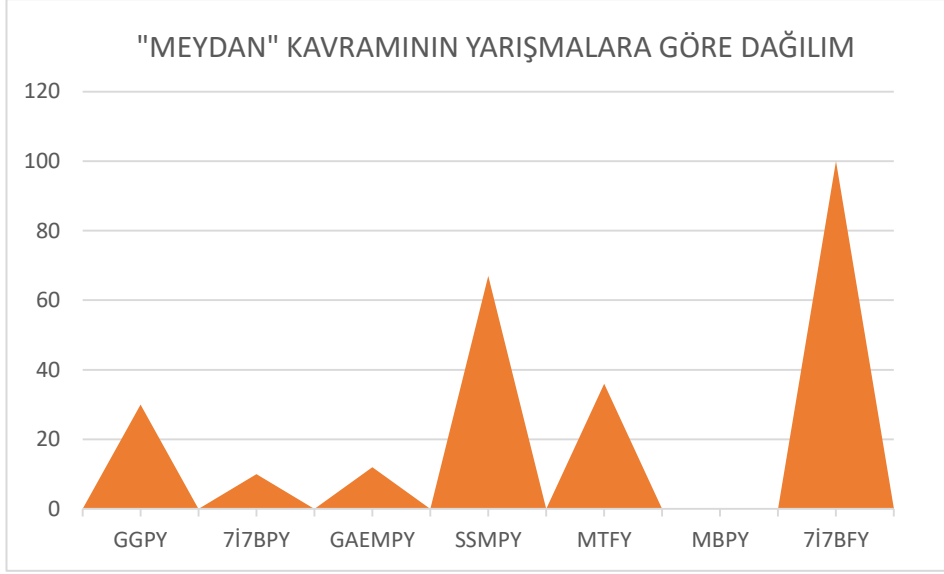
“Merkez”, MBPY hariç, diğer tüm yarışmaların başat kavramları arasında yer aldığı bir temel kavramdır. MBPY’ de merkezle ilişki kurulmamasının esas nedeni ise, söz konusu yarışmanın, kapsam itibariyle merkez ile ilişki kurmamasındandır. Bunun yanında GGPY’ de daha çok idealize edilen bir merkez kavramsallaştırması öne çıkarken, diğer yarışmalarda ise doğrudan mahalleyle ilişkili olarak biçimsel planlamalar görülmektedir. Bu biçimlenme, yukarıda da değinildiği üzere “odak noktası” yaklaşımıyla bir “entegrasyon” merkezi olarak ele alınabiliyorken, diğer bir şekliyle mahalleyi iki ayrı çepere ayırarak onlar arasında ara bir form oluşturmak suretiyle lineer bir aks oluşturabilmektedir.

2.13. Meydan

Meydan, kavramsal olarak MBPY’de hiç geçmemektedir; bunun esas sebebi merkez başlığında değinildiği üzere, söz konusu yarışmanın kapsadığı alanın, bir konut bölgesi içinden -dört farklı sokağın çevrelediği- 6 adayı kapsamasıdır. Dolayısıyla yarışmaya merkez veya meydan gibi öğelerin girmesi teknik şartname gereği de mümkün görünmemektedir. Ancak buna mukabil, “meydan”, diğer yarışmalara dağılım gösterdiği söylenebilir. Tabi bu başlık için yapılan inceleme neticesinde ortaya çıkan en dikkat çekici sonuç şu ki SSMP’ de yalnızca 2 projede 67 kez “meydan” kavramı geçmektedir. 7İ7BFY’de ise 13 projede toplam 100 defa geçmekte, (Tablo 2. 30) bunun yanında geriye kalan diğer yarışmalarda meydan vurgusu hâkimdir. (Şekil 2. 34)

ADI GEÇEN KAVRAM : MEYDAN																		
YARIŞMA ADI	KAVRAMIN GEÇTİĞİ PROJELER VE DEĞİNME SAYISI												KAVRAMIN GEÇTİĞİ PROJE ADI					
	1. ESDEĞER	2. ESDEĞER	3. ESDEĞER	4. ESDEĞER	5. ESDEĞER	6. ESDEĞER	7. ESDEĞER	8. ESDEĞER	9. ESDEĞER	10. ESDEĞER	11. ESDEĞER	12. ESDEĞER						
1	GGPY												30					
2	ARDENİZ BÖLGESİ			DOĞU ANADOLU BÖLGESİ			EGE BÖLGESİ		GÜNEYDOĞU A. BÖLGESİ		İÇ ANADOLU BÖLGESİ		KARADENİZ BÖLGESİ		MARMARA BÖLGESİ		10	
	1	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		
3	GAEMPY												12					
	1. ODÜL	2. ODÜL	3. ODÜL	4. ESDEĞER														
4	SSMPY												67					
	1. ESDEĞER	2. ESDEĞER	3. ESDEĞER	4. ESDEĞER														
5	MTFY												36					
	1. ODÜL	2. ODÜL	3. ODÜL															
6	MBPY																	
7	ARDENİZ BÖLGESİ			DOĞU ANADOLU BÖLGESİ			EGE BÖLGESİ		GÜNEYDOĞU A. BÖLGESİ		İÇ ANADOLU BÖLGESİ		KARADENİZ BÖLGESİ		MARMARA BÖLGESİ		100	
	1. ODÜL	2. ODÜL	3. ODÜL	1. ODÜL	2. ODÜL	3. ODÜL	1. ODÜL	2. ODÜL	3. ODÜL	1. ODÜL	2. ODÜL	3. ODÜL	1. ODÜL	2. ODÜL	3. ODÜL	1. ODÜL		2. ODÜL
	4	3	1	9	4	27	1	20	3	9	13				1	5		

Tablo 2. 30 “Meydan” kavramının yarışma ve projelere dağılımı ve değinilme sıklıkları

Şekil 2. 34 “Meydan” kavramının yarışmalara dağılım oranları

Adı geçen kavramın, geçtiği projelerdeki işlevsel ve kavramsal karşılıklarını irdelenmek gerekirse, GGPY’de özellikle 7. Eşdeğer ödüllü projede sıklıkla vurgulanan “meydan”, mahalle ölçeğinde “*eğitim, öğretim, dinlenme, alışveriş, ibadet vb. sosyal aktiviteleri karşılayabilecek*” işlevsellikte planlanmakta ve meydan ile konut alanları arasında yaya bağlantı yollarının düzenlenmesi gerektiğinin altı çizilmektedir. (7. Eşdeğer, 1991-GGPY)

7İ7BPY’de İç Anadolu Bölgesi için önerilen bir projede ise meydan olgusu “odak noktası” temasıyla kurgulanmaktadır. “Odak noktası”, “*kullanıcıların arsanın her konumundan eşit uzaklıkta ve yükseklikte ulaşılacağı*” meydanı işaret etmektedir. Meydanı ise “*market, manav, lokanta, kafe, vs gibi kullanıcıların otomobil kullanmadan yerleşke içerisinde tedarik edebilecekleri hizmetleri sunan çarşı çevreler.*” (3. Ödül-İçAnadolu, 2014)

“Meydan” kavramının en sık geçtiği yarışma şüphesiz ki SSMPY’dir. Zira yarışmanın amacı, “*Adana Seyhan İlçe Belediyesi Sucuzade Mahallesi Kentsel Dönüşüm Alanında oluşturulacak Kent Meydanı ve Çevre Yapılarının Kentsel Tasarım ve Mimari Projelerinin*” elde edilmesi” şeklinde duyurulmuştur. Amaç doğrultusunda önerilen projelerde meydan vurgusu önem kazanmaktadır. Bu kavramın en sık geçtiği 1. Ödüllü projede meydan kısmi olarak “süper ada”nın çeperini oluşturmakta ve “*bu çeper içerisinde talep edilen işlevler ve yapı yoğunluğu çözümlenmiş, alanın iç kısmı*

meydana bırakılmıştır. Meydanda açık alana hizmet eden hafif strüktürler yer almaktadır.” Çeper yapının sınırladığı meydan, büyük bir boşluk olarak tasarlanmıştır. Mevcut ada izlerinin büyük bir kısmını içine alan bu açık alana her adanın içinde yer alan hafif strüktürlü gölge yapıları konumlandırılmıştır. (1. Ödül, 2016-SSMPY)

Aynı yarışma kapsamında diğer bir projede ise meydan tanımı dikkat çekmektedir ve bu tanım “planlanmışlık” ile “rastgelelik” bağlamında tarif edilmektedir: *önerilen projede meydanın başladığı ve bittiği yerler, bilinçli olarak muğlak bırakılmıştır. Aynı şekilde meydanın ana girişi, meydanın doğusunda bulunan sanat galerisi yapısının iç avlusu gibi görünse de, bu da kesin olarak belirlenmemiştir. Önerilen projede meydan, fazlasıyla planlanmışlığın ve rastgeleliğin çatışmasının sonucunda kendiliğinden oluşmuştur. Fazlasıyla planlanmışlık ile rastgeleliğin çatışması meydanı kendiliğinden oluştururken, meydansa etrafındaki yapıları oluşturmaktadır. (3. Ödül, 2016-SSMPY)*

Kentsel ölçekte meydan planlaması GAEMPY’de merkezi bir yer teşkil etmektedir. Kentsel dönüşüm kapsamında Gaziemir, Aktepe ve Emrez mahallerini içeren bir dönüşüm öngörüsüyle açılan yarışmada önerilen projelerde, kentsel ölçekte meydan tasavvuruyla birlikte mahalle içi karşılaşma meydanlarına da rastlanmaktadır. Bu kapsamda 1. Eşdeğer ödüllü projede farklı fonksiyonlardan müteşekkil meydan tarifleri şöyle yapılmaktadır: *“Alanın iç bölümü ve çeper kesişim noktalarındaki özel yapıların meydanları, hem giriş noktalarını vurgularken hem de geçici kullanıcı ve kalıcı kullanıcıların kesiştiği toplanma mekanları olarak ortaya çıkmaktadır. Fuar yönünde kongre merkezi meydanı, Uzundere deresi yönünde, Altan Aydın Caddesi'nin çeper ile birleştiği yerde semt kültür merkezi meydanları bulunmaktadır. Kent merkezinden alana giriş yapılırken ilk karşılaşılan kent parkı da büyük bir toplanma ve rekreasyon mekanı olarak kurgulanmıştır. Dinamik aks ile Altan aydın Caddesi'nin kesişiminde alanın en önemli ticaret toplanma meydanı konumlanmaktadır (1. Eşdeğer, 2015)*

7İ7BFY’de, Doğu Anadolu Bölgesi için bir mahalle önerisinde meydan kavramı 27 defa geçmektedir. Bu sıklıkta kullanılan “meydan” kavramının fonksiyonel olarak neye işaret ettiği sorusuna cevap niteliğinde, proje raporunda detaylı bir açıklama görmek mümkündür: *“Meydan insanın kentsel mekânı nasıl kullanabileceğini*

keşfettiği ilk alan olarak, yüzyıllardan beri kentin kendi kendini teşhir ettiği mekânsal düzenlemelerle etkinlik göstermiş ve toplumsal deneyimlerin kazanıldığı mekânlar olma özelliğine sahip olmuştur. Yüz yüze iletişimin en çok yaşandığı, kent ve toplum kimliğinin oluşumunda en etkin mekânlardır. Meydanlar içinde buldukları kentin kimliğini oluştururken aynı zamanda fiziksel ve sosyal çevreyi geliştiren çeşitli etkinliklerin de merkezi olmuşlardır. Projede değişen tasarım anlayışının bir yansıması olarak, meydan yalnız toplanma dağılma işlevi için değil, aynı zamanda çevre ilişkilerini özümseyerek kentsel çekim merkezi niteliğinde gündüz gece yaşanabilecek, portatif kullanımlara olanak sağlayan, çağdaş tasarım anlayışını yansıtırken geleneksel mahalle dokusunu yansıtacak şekilde tasarlanmıştır. Meydan kolay erişilebilir, aktiviteleri ile çağımızın gereksinimlerine cevap veren, sosyal yönden güçlü ve kimlikli bir yapıda ele alınmıştır. Meydanın kent içi meydanlardan farklı olarak alt meydanlarla bağlantılı bir örgü oluşturması komşuluk birimleri arasındaki bağın kuvvetlenmesi açısından en önemli potansiyel olarak değerlendirilmiş, bu bağ mahalle tasarımının tamamına yayılmıştır.” (3. Ödül-Doğu Anadolu, 2017-7İ7BFY)

Yine aynı yarışma kapsamında sunulan bir başka projede ise, “ulaşım aksı”nın iki yanını ticaret birimlerinden müteşekkil çarşı oluşturmaktadır. Lineer uzanan çarşı, yer yer “plato”lara girinti yaparak ve cami ile de ilişki kurarak “özelleşmiş avlulu mekanları ve meydanları” tanımlar. Cami, çarşı ve çay bahçesi gibi donatılarla kurgulanan meydanın, projenin merkezi noktası olması hedeflenmiştir; “*bu meydanda buluşulur, mahalleye otobüsle geldiğinde burada inilir ve buradan çarşıya alışverişe gidilir, bir yere gidildiğinde otobüse buradan binilir. Bu meydanın etrafındaki mekânlarda çay içilir, dostlarla sohbet edilir*” (2. Ödül-Ege, 2017-7İ7BFY)

Araştırma malzemesi muhtevasını oluşturan kapsadığı kentsel alan itibarıyla farklılıklar gösterdiğinden, bu durum beraberinde farklı kentsel vurgular/imgeler getirebilmektedir. Söz gelimi GAEMPY, daha geniş bir alanı kapsadığından, mahalle ölçeğinden öte kentsel ölçekte bazı vurgular içermektedir. Veya buna mukabil GGPY’de ise durum tam tersi olmaktadır; “gelenekten geleceğe evimiz” vurgusundan ileri gelen mahalle/ev ölçeğini, yani daha dar bir çerçeveyi kapsamaktadır. Tüm kavramlar için olduğu gibi “meydan” kavramı için de farklılıklar göz önünde bulundurularak inceleme yapıldığında ortaya çıkan vurgular daha da anlamlı olmaktadır. Bu bakımdan “meydan” kavramının en çok önemsendiği yarışma,

kuşkusuz SSMPY' dır. Zira bu yarışmanın esas amacı, mahallenin dinamiğini oluşturan meydan ve çevresinin düzenlenmesine yöneliktir.

Ayrıca “meydan” ile “merkez” kavramları planlama bağlamında birbirini tamamlayan iki öge olarak süregelmektedir. Dolayısıyla “merkez” başlığında yapılan söylem analizinde kısmen meydana da temas edilmektedir. Bunun tersi de pekâlâ olağandır. Dolayısıyla ayrı başlıklar halinde verilmiş olsa da, esas itibarıyla “meydan” ve “merkez” kavramlarının birlikte zikredilmesi kaçınılmaz olmaktadır.

2.14. Sokak

Kentsel planlama tartışmalarında önemli gündem konularından bir tanesi de kuşkusuz, sokaktır. ‘Kamusallık’, ‘komşuluk’, ‘mahremiyet’, ‘konfor’ ‘güvenlik’ veya planlama açısından ‘doku’ gibi bazı pratikleri etkilemesi açısından sokak, önemli bir mekânsal olguya karşılık gelir.

Eski dönemlerden itibaren bu mekânsal belirleyicilik üç önemli etkene dayanmaktadır. Bunlar, özel ve kamusal mekanlar arasında “geçiş mekanı” olması, kendiliğinde gelişen ilişkilere olanak sağlaması ve “toplum-mekan” etkileşiminde sosyal bir bağ görevi görmesidir. Bu yönüyle sokak, yalnızca topoğrafyaya oturması ve etrafına konutların dizilme biçiminden oluşan bir durum olmayıp, “içinde yaşam barındıran bir mekândır.” (Eren, 2017) Bu yönüyle sokak, kent planlaması içerisinde yalnızca fiziksel bir öge olmayacağı; “modern planlama”nın oluşturduğu kabule istinaden, yaya hareket akışını dikkate alarak kenti canlı tutmanın, bu akışın içinde yaya güzergâhlarının birbirine bağlanmasıyla etkileşimin gerçekleşeceği alanlar olarak görmek gerekir.

Jacobs, şehri sokak üzerinden anlamlandırır; ona göre, bir şehrin ilginçliği sokağın ilginçliğinden ileri gelir veya bir şehrin yavan olması o şehrin sokaklarının yavan olmasından kaynaklanır. Bununla birlikte o, sokağı güvenlik bağlamında değerlendirirken, kendisinde bir asayiş imkânı ortaya koyacak donanıma sahip bir sokağın üç temel niteliğini vurgular. Birincisi, kamusal alan ile özel alanlar arasında bir sınır teşkil etmesi. İkincisi, “sokağı izleyen gözler” yani sokağın doğal sahiplerinin olması ve sokağı denetlemesi gerekir; bunun için evlerin de sokakla ilişki kurması gereklidir. Üçüncü olarak, sokak canlılığını yitirmemeli, yani sokak günün her

vaktinde kendi sahipleri tarafından faal olarak kullanılıyor ve gözetleniyor olması. (Jacobs, 2017)

Cansever’in de sıklıkla vurgu yaptığı gibi, sokağın, seyredilen değil bilakis yaşanılan fiziksel mekân olduğu; ebeveynlerin, sokağa farklı açılarla bakan evlerin camlarından daima sokağı gözetledikleri, keza bu esnek oturma sayesinde insan ölçeğinde oluşan farklılaşmanın beraberinde getirdiği “güzellik” lerin altını çizer. (Cansever, 2013) Bunun yanında sokağı, çocukların, özel mekân olan avludan ve yarı özel mekan olan çıkmaz sokaktan sonra bir deneyim sahası olarak değerlendirmektedir. Bu sayede çocukluktan itibaren şehrin keşfinin gerçekleştirildiğini ifade etmektedir. (İstanbul Deprem Çalışma Grubu, 2003)

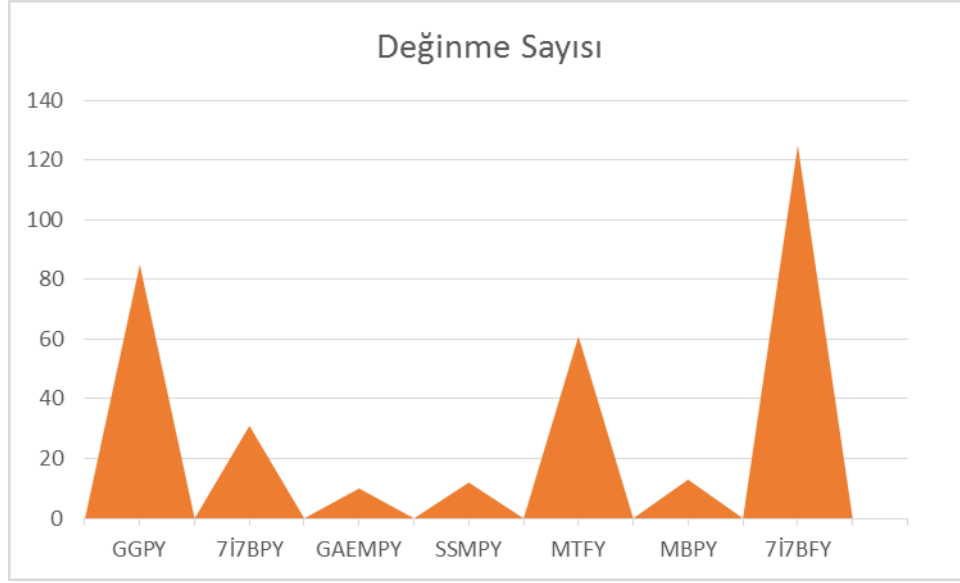
Sosyal yapısıyla birlikte fiziksel yapısının da özellikle son yüz yıldır tartışılacağı, bir gerçek. Türkiye gündemi özelinde, Osmanlı şehir planından kalan “organik” sokak dokusuna karşılık modern kent planı simgelerinden sayılan “rasyonel sokak” veya “doğrusal sokak” tartışmaları epeyce yapılageldi. Bu ve sokakla ilişkili diğer bir çok konunun burada ele alınması/tartışılması mümkün olmayacağından, araştırma malzemesi kapsamında, sokak kavramsallaştırması ve fiziksel biçimlenmesi üzerinde bir söylem analiziyle yetinilecektir.

Nicel bir araştırma sonucunda, “sokak” kavramının, tüm yarışmalar ve koşut olarak çoğu proje için önem teşkil ettiği görülmektedir. Zira incelemeye alınan tüm yarışmalarda değinilmek suretiyle, sokak kavramı araştırma malzemesi içinde toplam 337 defa geçmektedir. Dağılıma bakıldığında ise, kavramın en sık geçtiği yarışma proje sayısının çokluğundan da ileri gelen 7İ7BFY’dir; (Şekil 2. 35) 12 projeden toplam 125 kez sokak kavramı geçmektedir. Devamında, GGPY’de 6 projede 85 kez ve MTFY’de ise 4 projede toplam 61 kez bu kavrama işaret edilmektedir. Tüm yarışmalarda toplam 337 defa “sokak” kavramı (Tablo 2. 31)

YARIŞMA ADI		ADI GEÇEN KAVRAM : SOKAK																		TAMAMLAMANIN GEÇTİĞİ PROJE ADI			
		KAVRAMIN GEÇTİĞİ PROJELER VE DEĞİNME SAYISI																					
		1. EŞDEĞER	2. EŞDEĞER	3. EŞDEĞER	4. EŞDEĞER	5. EŞDEĞER	6. EŞDEĞER	7. EŞDEĞER	8. EŞDEĞER	9. EŞDEĞER	10. EŞDEĞER												
1	GGPY	14	11		9			20		3	22							85					
2	7İ7BPY	AKDENİZ BÖLGESİ			DOĞU ANADOLU BÖLGESİ			EGE BÖLGESİ			GÜNEYDOĞU A. BÖLGESİ			İÇ ANADOLU BÖLGESİ			KARADENİZ BÖLGESİ			MARMARA BÖLGESİ			31
		1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	
		4	10				8					2	1										
3	GAEMPY	1. EŞDEĞER	2. EŞDEĞER	3. EŞDEĞER	4. EŞDEĞER																		10
		1.000L	2.000L	3.000L																			
4	SSMPY	3		9																			12
5	MTFY	1. EŞDEĞER	2. EŞDEĞER	3. EŞDEĞER	4. EŞDEĞER																		61
		11	14	11	3																		
6	MBPY	1.000L	2.000L	3.000L																			13
		10		3																			
7	7İ7BFY	AKDENİZ BÖLGESİ			DOĞU ANADOLU BÖLGESİ			EGE BÖLGESİ			GÜNEYDOĞU A. BÖLGESİ			İÇ ANADOLU BÖLGESİ			KARADENİZ BÖLGESİ			MARMARA BÖLGESİ			125
		1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	
		1	17	4	6	4	2	16	2		4	5				61	2						

Tablo 2. 31 “Sokak” kavramının yarışma ve projelere dağılımı ve değinilme sıklıkları

Şekil 2. 35 “Sokak” kavramının yarışmalara dağılım oranları

Sokak, planlama sürecinde sıklıkla üzerinde durulan ve planlamayı doğrudan etkileyen birincil öğeler arasında nitelendirilebilir. Bunun temel sebebi, sokağın, doğrudan mahalle dokusunun şekillenişinde etkili olması ve biraz detaya inildiğinde ise “avlu”, “bahçe”, “ev” vb. gibi şehirsiz uzuvları, kendi formel yapısına göre şekillendirmesidir. Dolayısıyla dokunun önem kazandığı yerde sokak da doğrudan önem kazanmaktadır.

Konunun önemine binaen yapılan detaylı inceleme sonucunda, söz gelimi, GGPY yarışmasında yer alan bazı projelerden, geleneksel dokudaki “organik” formun devamını getirmeyi planlama ilkesine dönüştüren bir projede, yani bir anlamda *“tasarlanmamış ve dolayısıyla saklı modüler düzen, geleneksel konut biçimlenmesinden sokak ve yerleşme biçimlenmesine kadar spontane bir oluşuma armoni içinde entegre olmuştur”* şeklinde bir öneri sunulmaktadır. (1. Eşdeğer, 1991-GGPY)

Diğer bir projede sokak; kentsel bir mekân olarak nitelendirilmekte ve buna şöyle bir gerekçe getirilmektedir. *“Mahalleliler sokaklarını sahiplenir ve onu adeta evlerindeki bir mekân gibi görürler, çünkü çocukları sokakta rahatlıkla oynayabilir, kendileri sokakta kapılarının önünde komşularıyla rahatlıkla oturabilirler.”* (4. Eşdeğer, 1991-GGPY) Bu durumu sağlamak için ise diğer bir projede çözüm mahiyetinde bir

açıklama alınılamak mümkündür: *“Oluşturulacak sokaklarda araç trafiği belli akslarda toplanmış ve yaya trafiğine önem verilmiştir. Gereğinde araç girebilmesi için geleneksel sokakların genişlikleri biraz daha büyütülerek en az 7 m. kuralı kabul edilmiştir. Sokaklar yeşilsiz olacak ama kavşaklardaki genişlemelerde az sayıda ağaç dikilebilecektir.”* (7. Eşdeğer, 1991-GGPY)

7İ7BPY çerçevesinde önerilen projelerden ikisini de aynı bağlamda burada değerlendirmek gerekli görünmektedir. Örneğin, büyük ölçekli veya toplumun büyük oranına yönelik kamusal alanlar planlamak yerine, hem özel hem de kamusal mekân gereksinimini karşılamak üzere “sokak ve avlu ölçeğinde ortak kullanım mekânları” oluşturulabilir. Bunun yanında sıcak iklimlerde bu ölçekte doğal serinlik oluşturmak için de “dar sokaklar” fikri öne çıkmaktadır. (2. Ödül-Akdeniz, 2014-7İ7BPY) Buna mukabil, geleneksel sokak formundan mülhemle “sürekli değişen perspektiflerle etrafa duyarlı olmaya iten bir düzen” (1. Ödül-Güneydoğu Anadolu, 2014-7İ7BPY) anlayışını ilkesel olarak planlamada esas alan diğer bir başka projeden de söz edilebilir. Sokağa yüklenen anlam ve işlevsellik bakımından benzer bir yaklaşım biçimini SSMPY’den de vermek kabil olmaktadır, şöyle ki: *“Kentler fiziksel olarak binalardan, sokaklardan ve bir takım kamusal boşluklardan oluşan bir organizmadır. Geleneksel kent dokusunda mekânların sokaklar ve çıkmazlar üzerine kurgulandığını söylemek mümkündür. Bu sokaklar, sadece yapıların ve binaların sınırlandığı mekânlar değil, özel - kamusal geçişini sağlayan, toplum - mekân etkileşmesiyle sosyalleşmeye olanak veren tesadüfi karşılaşmaların da mekânıdır. Önerilen projede, proje alanının güneybatısında iç sokak oluşturulmuştur.”* (3. Ödül, 2016-SSMPY)

MTFY kapsamında önerilen projelerde de benzer ifadeler ve hassasiyetler görmektediriz. Söz konusu yarışmada birinci eşdeğer ödüllü projede yer alan bazı esaslar şöyle sıralanabilir. Öncelikle, “kullanılan, içinde zaman geçirilen, bina ve konut girişlerini de sağlayan iç sokaklı bir konut tipolojisi” önerilmektedir. Bununla birlikte “sokakla ilişkiyi artıran, çıkmalı, balkon ve yaya ağırlıklı sokak” ve “çocuk sokakları” şeklinde anlamlandırmalar öne çıkmaktadır. Ayrıca konut ölçeğinde yer alan cumba ve çıkma elemanlarıyla, sokakla maksimum etkileşim sağlama ve gün ışığını içeri alma gibi hususlar amaç edilmiştir. (1. Ödül, 2017-MTFY)

Diğer bir projede, “yayalaştırılmış dar sokaklar”, “sokakta oynama ve sosyal becerilerini sokakta geliştirme”, “mahallede yaşayan farklı tipolojideki ailelere temas

yüzeyi sunan”, “dar sokaklar sosyal yönden birleştiriciliği ile birlikte yayalaştırmayı sağlaması” gibi işlevsellikler sunan bir sokak kurgusu önerilmektedir. (2. Eşdeğer, 2017-MTFY) Aynı minvalde, yayalaştırılmış dar sokak kurgusu sayesinde çocukların oyun oynama alışkanlıklarını “deneyimsel” olarak burada gerçekleştirdikleri (3. Eşdeğer, 2017-MTFY) aynı kurguyla, “korunmaya” ve “farklı kesitler ve mekânsal biçimlenmelerle” sosyal ağları arttırıcı bir sokak kurgusu planlanmaktadır. (4. Eşdeğer, 2017-MTFY)

Sokak kavramının önem kazandığı diğer bir yarışma ise MBPY’dir. Mevcut ada parseller üzerinden geliştirilen bir öneride tarihsel sokak deneyimi ve mekânsal kullanım pratiğine atıf yapılarak, sokak bağlamında tarihsel sürekliliğin sağlanması önemli ve gerekli görülmektedir. *“Mahalle denilince akla kapı eşiğinde yapılan sohbetler, pazar alışverişleri, top oynayan çocuklar, sokaklarda selamlaşarak yürüyenler gelir. Herkes birbirini tanır ve güvenir fakat ev gibi özel alanlarına da müdahale etmez. Çünkü sokaklar ve kapı önleri gibi kamusal alanlar insanları bir araya getirmekte yeterli olmuştur. Geçmişteki İstanbul mahallelerinde olup günümüz Bakırköy’ünde eksik olan alanlar da bunlardır. Izgara planlı bitişik nizam yerleşimle birleşen yoğun kentleşme, sokakları darlaştırıp, sayılarını azaltmış; olası kamusal alanları ortadan kaldırmıştır. İnsanların araç trafiğinden sıyrılıp sokakta duraklayabilecekleri alanlar yok olmuş ve kaldırımlar park yerlerine dönüşmüşlerdir.”* (1. Ödül, 2017-MTFY)

7İ7BFY’de sokak kavramının en sık geçtiği proje, Karadeniz bölgesi için önerilen ve birincilik ödülü alan proje iken; 61 kez bu kavrama değinmesi yönüyle bu önerideki sokak vurgusunu irdelemek isabetli olacaktır. Burada temel bağlam, yer ve insan ilişkisinin güçlü şekilde kurulmasının, bir mahallenin kimliğinin oluşması için önemli bir etken olduğu iddiasıdır. Sokak kurgusu ise bu ilişkinin güçlenmesi için en önemli tasarım ögesi olarak kabul edilir. Bu bağlamda iki ana başlığın altı çizilmektedir; birincisi “kamusal sokak kurgusu”, ikincisi “çıkılmaz sokak kurgusu”. *“Kamusal sokak; mahallelinin birbiriyle buluşacağı, günlük aktivitelerini gerçekleştirirken karşılaşabileceği sosyal yapıyı güçlendirir nitelikte, mahallenin geri kalan kesimlerinden yürünebilir mesafede konumlanmıştır.”* Bunun yanında modern dünyada komşuluk ilişkilerinin zayıfladığı yadsınamazken, bu zayıflamanın en temel sebebi araç kullanımının yaygınlaşması olarak görülür. Özellikle araçlar ile bloklar arasında doğrudan bağlantı öngören tasarım kararları, bu ilişkileri ortadan kaldıran en

önemli faktör olarak tespit edilir ve buna çözüm önerisi olarak da “çıkılmaz sokak kurgusu” geliştirilmektedir. Dolayısıyla “*çıkılmaz sokak kurgusu ve insanların karşılaşabileceği sokaklar oluşturmak mahalle modelinin bir diğer ilkesi olarak açığa çıkmaktadır.*” (1. Ödül-Karadeniz, 2017-7İ7BFY)

Aynı minvalde meseleye yaklaşmak suretiyle, Ege bölgesi için önerilen projede de benzer ifadelerle rastlanmaktadır: “*Proje kapsamında içinde araç trafiği barındırmayan, salt yaya hareketleri ve etkinlikleri için insan ölçeğinde tasarlanmış "arka sokak" lar kurgulanmıştır. "Arka sokak" tır çünkü bahçenin arka kapısından çıkarsınız ve kendinizi insan için oluşturulmuş bir kent mekânında bulursunuz. Daralıp genişleyerek kurgulanmış sokak hareketi sürpriz mekânları yaratmaktadır. Bu mekânlar çocuk oyunlarına imkân verecek şekilde düşünülmüştür. Peyzajın da içinde sürdürüldüğü "arka sokak" içinde yürümekten mutluluk duyulacağı bir kent mekânı olmuştur. Birbirleriyle süreklilik arz edecek biçimde tasarlanan sokaklar kullanıcıyı mahalle içerisinde herhangi bir noktaya yaya olarak konforlu bir biçimde ulaşmasına imkân vermektedir.*” (2. Ödül-Ege, 2017-7İ7BFY)

Sokak bağlamında farklı projelerde “çıkılmaz sokak”la birlikte “perspektif”, “sürpriz” gibi imgeler de öne çıkar. Bu bağlamda “geleneksel sokak” örüntüsüne önemli atıflar yapılmaktadır. Yapı adalarının iç kısımlarına çıkılmaz sokaklarla yaya ulaşımının sağlanması, parsellerin biteviye değil de farklı açılarda konumlandırılması ve perspektif açısının zenginleştirilmesi önerisi burada örnek verilebilir. (1. Ödül-Ege, 7İ7BFY-2017)

Tüm bu yaklaşımlardan hareketle, sokağın yalnızca fiziksel bir planlama kararı olmadığı, daha önemlisi “sosyal”, “kamusal” veya “yarı kamusal” alan oluşturmaya yönelik bir çabaya tekabül ettiğini araştırma malzemesinden derlemek mümkündür. Nitekim “yaşayan sokak”, “çıkılmaz sokak”, “canlı sokak”, “dar sokak”, “gölgeli sokak”, “sokak yaşantısı” gibi alt kavramlara yüklenen işlevsellikler, bu konuda önemli ipuçları barındırmaktadır. “Yaşayan sokak” veya “canlı sokak” kavramsallaştırmasıyla, sokağın kamusal örüntünün bir parçası olduğu; “çıkılmaz sokak” veya “dar sokak” kavramsallaştırmasıyla da daha çok mahalle içlerine ulaşan ve araçların yer almadığı yarı özel sokaklara atıf yapılmaktadır. Referans noktasının burada da “geleneksel sokak” kurgusu olduğunu; bu kurgu içindeki “organik sokak formu, evlerin kütle hareketleri, çıkmalar vs. gibi unsurların meydana getirdiği “keşif”,

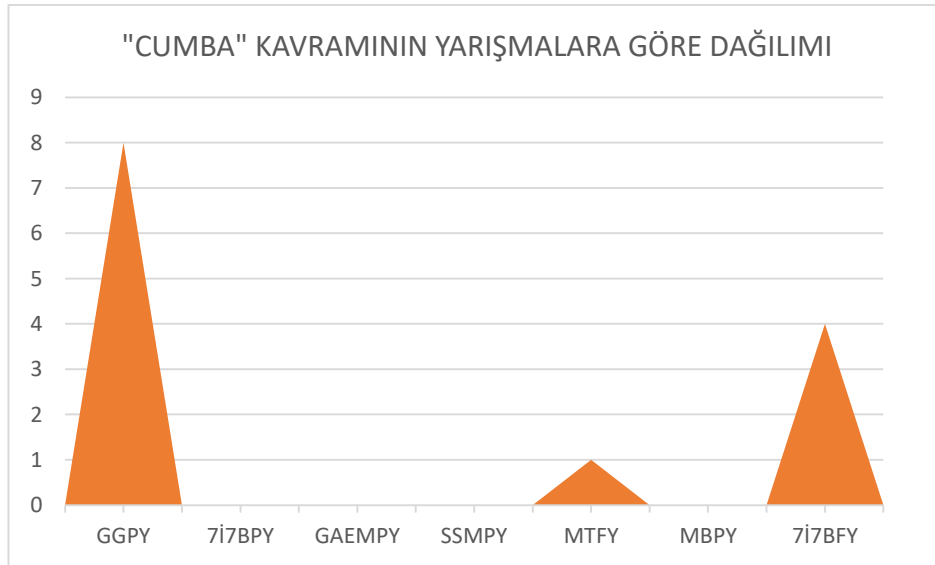
“deneyim” ve “sürprizler”in de önemli referans noktası teşkil ettiğini ifade etmek gerekmektedir.

2.15. Cumba

“Cumba”, yapılarda mimari bir öge olarak kullanımı bakımından seyrek görülen bir kavram. 4 yarışmada hiç değinilmemekle birlikte 3 yarışmada yer yer bu kavrama rastlanmaktadır. (Tablo 2. 32) “Gelenekten geleceğe evimiz” sloganıyla açılan GGPY’de, ev birimine ilişkin önerilerin sunulması açısından cumba biraz daha görünür olmaktadır. Bu gerçeklikten hareketle GGPY’de 3, MTFY’de 1 ve son olarak 7İ7BFY’de 3 farklı projede “cumba” kavramı görülmektedir. (Şekil 2. 36)

YARIŞMA ADI		ADI GEÇEN KAVRAM : CUMBA																		TAMLAMANNIN GEÇTİĞİ PROJE ADEDI			
		KAVRAMIN GEÇTİĞİ PROJELER VE DEĞİNME SAYISI																					
1	GGPY	1. EŞDEĞER	2. EŞDEĞER	3. EŞDEĞER	4. EŞDEĞER	5. EŞDEĞER	6. EŞDEĞER	7. EŞDEĞER	8. EŞDEĞER	9. EŞDEĞER	10. EŞDEĞER							8					
2	7İ7BPY	AKDENİZ BÖLGESİ			DOĞU ANADOLU BÖLGESİ			EGE BÖLGESİ			GÜNEYDOĞU A. BÖLGESİ			İÇ ANADOLU BÖLGESİ			KARADENİZ BÖLGESİ			MARMARA BÖLGESİ			
		1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	
3	GAEMPY	1. EŞDEĞER	2. EŞDEĞER	3. EŞDEĞER	4. EŞDEĞER																		
4	SSMPY	1. ÖDÜL	2. ÖDÜL	3. ÖDÜL																			
5	MTFY	1. EŞDEĞER	2. EŞDEĞER	3. EŞDEĞER	4. EŞDEĞER																	1	
6	MBPY	1. ÖDÜL	2. ÖDÜL	3. ÖDÜL																			
7	7İ7BFY	AKDENİZ BÖLGESİ			DOĞU ANADOLU BÖLGESİ			EGE BÖLGESİ			GÜNEYDOĞU A. BÖLGESİ			İÇ ANADOLU BÖLGESİ			KARADENİZ BÖLGESİ			MARMARA BÖLGESİ			4
		1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	

Tablo 2. 32 “Cumba” kavramının yarışma ve projelere dağılımı ve değinilme sıklıkları

Şekil 2. 36 “Cumba” kavramının yarışmalara dağılım oranları

“Cumba” bağlamında GGPY’ deki bir projede şöyle bir yoruma yer verilmektedir
“Günümüzde yapacağımız konut yerleşimlerde günün değişen şartlarına göre geleneksel Türk şehirlerinin ve mimarisinin elemanlarını inceleyip, o elemanlar aynen kullanılmasa dahi onlarla tasarım kavramları geliştirilerek kullanılabilir.” (4. Eşdeğer, 1991-GGPY)

Büyük-küçük ölçekli mimari elemanların geliştirilmesi hususunun tasarım ve planlamada esas dinamik haline getirildiği söylenebilir. Şöyle ki; “mahalle ölçeği için”: Doku, sokak, avlu ve bahçe, "konut ölçeği için": Sofa, avlu, eyvan, cumba ve çıkma gibi mimari elemanlar “geleneksel” referanslarla yeniden yorumlanabileceği düşünülmektedir. Buradan hareketle işlevsel olarak “cumba” kavramı “balkon”la ilişkilendirilmektedir: *“Türk evinde; sokakla, dış mekânla görsel ilişkiyi sağlayan cumba ve çıkmaya günümüzdeki en yakın anlamdaki eleman balkondur. Balkon bir eve ait özel ve kolaylıkla kullanılabilir bir dış mekândır, cumba ve çıkmanın sağladığı "görsel iletişim" kavramı bilhassa yazın gerçekleştirilebilir.”* (4. Eşdeğer, 1991-GGPY)

MTFY’ deki projede cumba önerisi, “çıkma” ve “sokak”la birlikte ele alınmak suretiyle, “sokakla ve komşuyla ilişkiyi arttırmak” amacıyla yapılmıştır. (1. Ödül, 2017-MTFY) “Cumba” ile ilişkili olarak değerlendirilebilecek diğer bir proje, cumba-çıkma ikilisini tek kavram olarak kurgulayarak “sokakla maksimum etkileşim” ve “günüşiği kontrolü” sağlamak ve “sokakta gölgeli alanlar” oluşturmak amaç edinilmiştir. (2. Ödül-Akdeniz, 7İ7BFY-2017) 7İ7BFY’de yer alan başka bir projede ise konut cephelerinin “uygulama gerçekliği”, “yapım teknikleri” ve “maliyet” gibi bazı faktörler dikkate alınarak tasarlanması gerekli görülmüştür. “Geleneksel mimari”den referans almak suretiyle, malzemede ahşap ve tuğla; mimari elemanlarda cumba ve panjur gibi öğelerin kullanılabilmesi öngörülmektedir. (3. Ödül-Marmara, 2017-7İ7BFY)

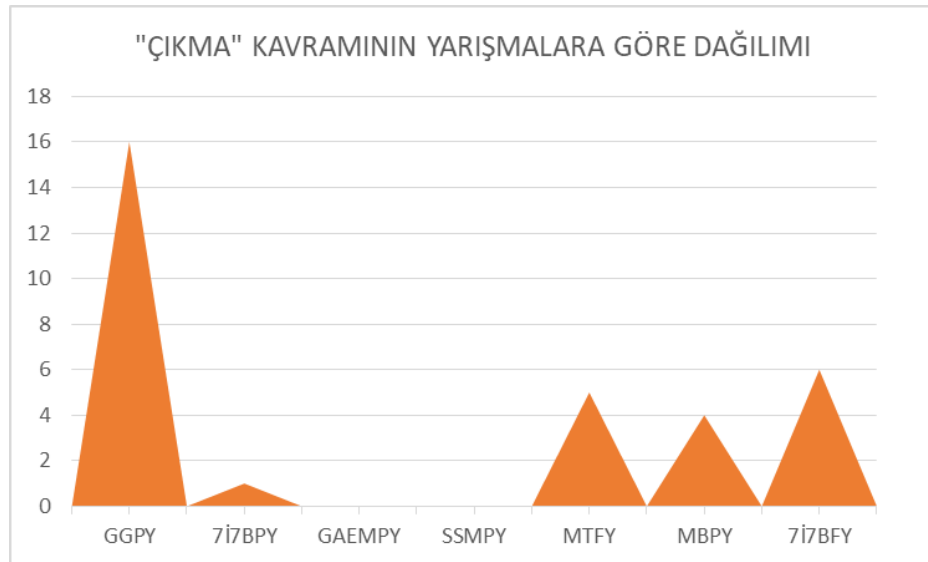
Tablo ve grafikte görüldüğü üzere, “cumba”, gelenekle ilişki kurulması hususunda beklentisi olan yarışmalarda karşımıza çıkmaktadır. Buna göre GGPY, MTFY, 7İ7BFY yarışmalarında bu kavramın görünür olması olağan karşılanabilir. Ancak buna mukabil “gelenekten geleceğe mimari proje yarışması” sloganıyla açılan 7İ7BPY’de bu kavramın geçmiyor olması dikkat çekicidir. Bunun sebebi de yine söz konusu yarışmada yapı ölçeğinde bir beklentinin ağır basmamasıdır.

Projelerde “cumba”nın biçimsel/işlevsel yönüne bakıldığında, gelenekten önemli referanslar aldığı doğrudan ifade edilebilir. Bu bakımdan geleneksel evde olduğu gibi, “cumba” dan maksat, eve biçimsel bir mimari eleman kazandırmakla birlikte, ev içi konforu sağlama ve sokakla görsel temas kurmaktır. Bunun yanı sıra “balkon” ve “çıkma” gibi biçimsel elemanlar aracılığıyla da cumba işlevselliği elde edilme çabası görülmektedir.

2.16. Çıkma

YARIŞMA ADI		ADI GEÇEN KAVRAM : ÇIKMA																		TAMAMLANIN GEÇTİĞİ PROJE ADEDI												
		KAVRAMIN GEÇTİĞİ PROJELER VE DEĞİNİME SAYISI																														
1	GGPY	1. EŞDEĞER			2. EŞDEĞER			3. EŞDEĞER			4. EŞDEĞER			5. EŞDEĞER			6. EŞDEĞER			7. EŞDEĞER			8. EŞDEĞER			9. EŞDEĞER			10. EŞDEĞER			
		1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	
2	7İ7BPY	AKDENİZ BÖLGESİ			DOĞU ANADOLU BÖLGESİ			EGE BÖLGESİ			GÜNEYDOĞU A. BÖLGESİ			İÇ ANADOLU BÖLGESİ			KARADENİZ BÖLGESİ			MARMARA BÖLGESİ									16			
		1.000	2.000	3.000	1.000	2.000	3.000	1.000	2.000	3.000	1.000	2.000	3.000	1.000	2.000	3.000	1.000	2.000	3.000	1.000	2.000	3.000	1.000	2.000	3.000	1.000	2.000	3.000	1.000	2.000	3.000	
3	GAEMPY	1. EŞDEĞER			2. EŞDEĞER			3. EŞDEĞER			4. EŞDEĞER																					
4	SSMPY	1. ÖDÜL			2. ÖDÜL			3. ÖDÜL																								
5	MTFY	1. EŞDEĞER			2. EŞDEĞER			3. EŞDEĞER			4. EŞDEĞER																		5			
		1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3																			
6	MBPY	1. ÖDÜL			2. ÖDÜL			3. ÖDÜL																					4			
		1	2	3	1	2	3	1	2	3																						
7	7İ7BFY	AKDENİZ BÖLGESİ			DOĞU ANADOLU BÖLGESİ			EGE BÖLGESİ			GÜNEYDOĞU A. BÖLGESİ			İÇ ANADOLU BÖLGESİ			KARADENİZ BÖLGESİ			MARMARA BÖLGESİ									6			
		1.000	2.000	3.000	1.000	2.000	3.000	1.000	2.000	3.000	1.000	2.000	3.000	1.000	2.000	3.000	1.000	2.000	3.000	1.000	2.000	3.000	1.000	2.000	3.000	1.000	2.000	3.000	1.000	2.000	3.000	
		2															2	1								1						

Tablo 2. 33 “Çıkma” kavramının yarışma ve projelere dağılımı ve değinilme sıklıkları

Şekil 2. 37 “Çıkma” kavramının yarışmalara dağılım oranları

İncelenen raporlarda “cumba” ve “çıkma”, mimari bir öge olarak biçim-işlev yönleriyle aynı amaç doğrultusunda eve eklemeliği görülmektedir. Bu nedenle iki başlığın karşılık geldiği anlam boyutu benzerdir. Bu kavramlar plan şemasında daha çok sofa kısmının, yer yer ise odaların, yanlardan –yola dik- bir pencere boşluğu sağlayacak kadar öne çıkması olarak yorumlanmaktadır. Mimari öge olarak çocuk yatak odası için “daha iyi bir ışık, havalandırma ve görüş” (5. Eşdeğer, 1991-GGPY) sağlamak üzere kurgulanmıştır. Yine yan pencereler sayesinde sokağı dikey algılama olanağı sağlamaktadır. (7. Eşdeğer, 1991-GGPY)

Bir diğer yaklaşım biçiminde, “eşik kültürü olarak adlandırılan kapı önü sohbetlerini destekleyen, sokakla ilişkiyi arttıran” bir öge olarak yorumlanmaktadır. (1. Ödül, 2017-MTFY) Burada çıkmaların altında ortak mekanlar oluşmakta ve bu sayede “apartman önü tanımlı alanlar peyda olmaktadır. (3. Eşdeğer, 2017-MTFY)

Bu minvalde çıkma ve cumba için özet mahiyette “sokakla maksimum etkileşim” ve “günüşiği kontrolü” sağlama, “sokakta gölgeli alanlar” oluşturma ve “sokakla ve komşuyla ilişki” kurma gibi ortak hedefler zikredilebilir.

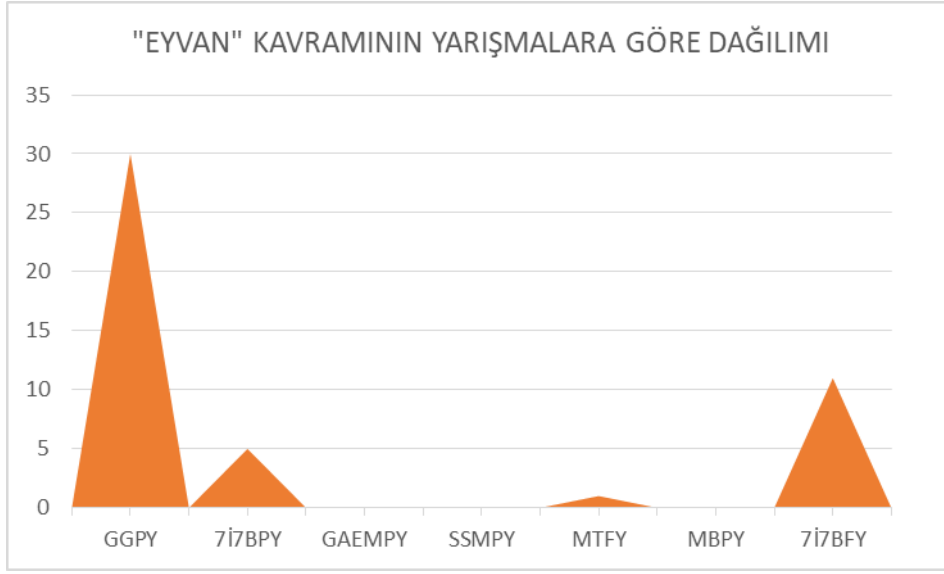
2.17. Eyvan

“Eyvan”, genel dağılımda hususen GGPY’ de sıklık göstermektedir. Tüm projelerdeki toplam 47 kullanımından 30’ u burada ifade bulmaktadır. (Şekil 2. 38) Bunun yanında 7İ7BPY’de iki projede, MTFY’ de bir, son olarak 7İ7BFY’ de ise iki yarışmada bu kavrama rastlanmaktadır. Esas itibariyle eyvan, konut ölçeğinde bir tasarım biçimi olduğundan, kaçınılmaz olarak GGPY’ de sıklık kazanmaktadır. (Tablo 2. 34)

YARIŞMA ADI		ADI GEÇEN KAVRAM : EYVAN																		TANILANIN GEÇTİĞİ PROJE ADEDI			
		KAVRAMIN GEÇTİĞİ PROJELER VE DEĞİNME SAYISI																					
1	GGPY	1. EŞDEĞER	2. EŞDEĞER	3. EŞDEĞER	4. EŞDEĞER	5. EŞDEĞER	6. EŞDEĞER	7. EŞDEĞER	8. EŞDEĞER	9. EŞDEĞER	10. EŞDEĞER							30					
2	7İ7BPY	AKDENİZ BÖLGESİ			DOĞU ANADOLU BÖLGESİ			EGE BÖLGESİ			GÜNEYDOĞU A. BÖLGESİ			İÇ ANADOLU BÖLGESİ			KARADENİZ BÖLGESİ			MARMARA BÖLGESİ			5
3	GAEMPY	1. EŞDEĞER	2. EŞDEĞER	3. EŞDEĞER	4. EŞDEĞER																		
4	SSMPY	1. ÖDÜL	2. ÖDÜL	3. ÖDÜL																			
5	MTFY	1. EŞDEĞER	2. EŞDEĞER	3. EŞDEĞER	4. EŞDEĞER																1		
6	MBPY	1. ÖDÜL	2. ÖDÜL	3. ÖDÜL																			
7	7İ7BFY	AKDENİZ BÖLGESİ			DOĞU ANADOLU BÖLGESİ			EGE BÖLGESİ			GÜNEYDOĞU A. BÖLGESİ			İÇ ANADOLU BÖLGESİ			KARADENİZ BÖLGESİ			MARMARA BÖLGESİ			11

Tablo 2. 34 “Eyvan” kavramının yarışma ve projelere dağılımı ve değinilme sıklıkları

Şekil 2. 38 “Eyvan” kavramının yarışmalara dağılım oranları

Eyvan için bu çerçevede bir açıklama getiren bir proje önerisinde, ona farklı fonksiyonlar yüklenmektedir. “Genel plan yerleşiminde odaların avlu etrafındaki dizilişine katılan eyvan, aslında, işlevsel olarak, geleneksel Türk evindeki sofa kullanımının iklim koşullarına koşut olarak evrilmesiyle oluşmuştur; dolayısıyla da her iki yanındaki odalarla birlikte planı oluşturan ana birim, yani, evin ortak oturma alanıdır. Eyvanların konumlanmasında ve biçimlenmesinde iklimin etkisi büyüktür. Eyvanda hava sirkülasyonunu yazlık kullanım için yapılmış olup, kuzeye yönlendirilmiş eyvanlarda bulunmaktadır” (1. Eşdeğer, 1991-GGPY)

Söz konusu kavram, diğer bazı projelerde de aynı minvalde yorumlanmaktadır; odaların önünde ortak yaşama fırsat tanıyan bir “geçiş” elemanı olarak işlevsellik kazanmakta ve dış mekânla ilişki kurmak için önemli ara form rolü görmektedir. Dolayısıyla günümüz konut planında evin girişi ile dış mekân arasındaki bağlantıyı sağlamak üzere “geçiş” mekânı olarak “eyvan” tasavvur edilmektedir. (4. Eşdeğer, 1991-GGPY) Aynı kurgu bağlamında diğer bir proje, “sokakla ilişki” kurma elemanı olarak eyvanı öngörmektedir. Sofalar eyvana bağlanmakta ve eyvan “kot farkı”yla sofadan ayrılarak dış mekânla ilişki kurmaktadır. (1. Ödül-Karadeniz, 2017-7İ7BFY)

İç Anadolu için önerilen projede eyvana farklı bir yorum getirilmekte; konutlar kendi içinde özel alanları/mahremiyet teşkil ederken, kademelenmeden dolayı oluşan

teraslar ise ortak buluşma mekânı olarak yorumlanmak suretiyle “eyvan” olarak teşekkül etmektedir. (1. Ödül-İçAnadolu, 2014-7İ7BPY)

7İ7BFY’de ise iki projede tasarım ögesi olarak kullanılan “eyvan”, Doğu Anadolu bölgesi için sunulan projede tarihsel bir yorumlamayla günümüze aktarılmakta ve referans noktasını ise “gelenek” oluşturmaktadır. *“Doğu Anadolu geleneksel yerleşmelerinde görülen, kamusal - sosyal yapılarda mekânları toparlayan, bir aradalığını öne çıkaran avlu etrafında eyvanlı yarı açık kullanımlar mevcuttur. Bu kullanımdan referansla, kamusal - sosyal yapıların iç çeperini sararak bir meydan - toplanma alanı oluşturan eyvan ve avlulu yapılar tasarlanmıştır. Eyvan kurgusuna takılan birimler içerisinde; muhtarlık, mahalleli etkileşim ve yardımlaşma merkezi, sağlık ocağı, büyükler okulu (okuma yazma öğrenme v.b.) yaşlı bakım birimi, kütüphane, mahalle tiyatrosu ve sineması, karakol, itfaiye birimi ve mahalle ilkokulu ile kreşi yer almaktadır.”* (1. Ödül-Doğu Anadolu, 2017-7İ7BFY)

“Eyvan”, geleneksel ev planında sıklıkla rastlanan bir öge olmadığından, yarışma projelerinde de eyvana sık değinildiği söylenemez. Planlama ögesi olarak daha çok konut ölçeğinde tasarlanan bir öge olmakla birlikte, ticari birimleri meydanla bütünleştiren ve fonksiyonel yönüyle “gölge” ve “geçişler” sağlamak amaçlı olduğu görülmektedir.

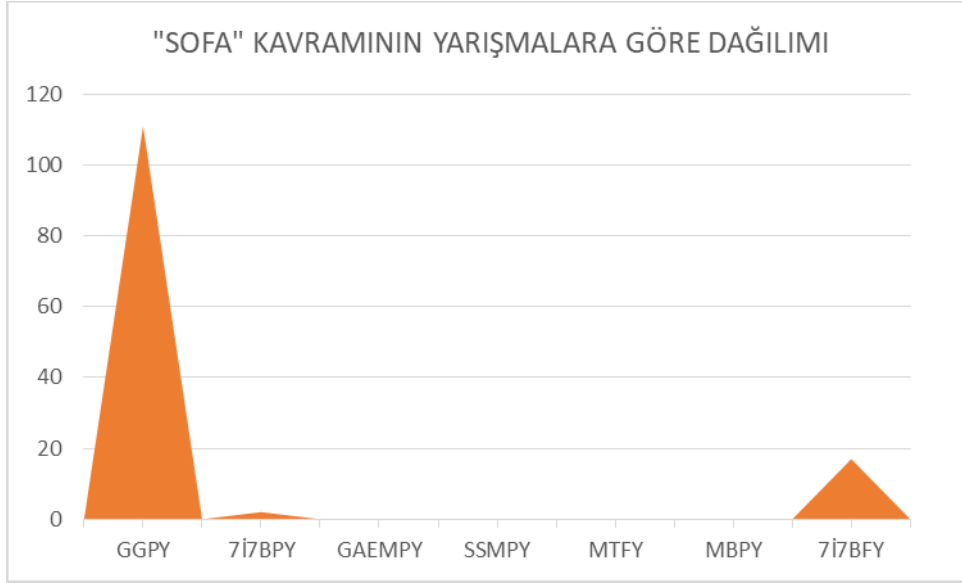
“Eyvan”, kurgu yönüyle “sofa” ile ilişkilendirilmektedir. Bir sonraki başlıkta ele alınacak olan “sofa”nın temel işlevselliği, kuşkusuz odaları ve diğer birimleri birbirine bağlayan veya diğer bir ifadeyle bu birimlerin çıkışlarını bir arada tutan merkez mekân olarak ifade edilebilirken; eyvan, aynı kurguyla odaların birleşimini sağlayan dışarıdan bir mekân olarak tanımlanmaktadır.

2.18. Sofa

“Sofa” belirgin bir şekilde GGPY’de karşımıza çıkmaktadır. (**Şekil 2. 39**) GGPY’de 9 projede toplam 111, 7İ7BPY’de 1 ve 7İ7BFY’de ise 4 farklı projede toplam 19 kez “sofa” kavramı ele alınmaktadır. (**Tablo 2. 35**)

ADI GEÇEN KAVRAM : SOFA																	
YARIŞMA ADI	KAVRAMIN GEÇTİĞİ PROJELER VE DEĞİNİME SAYISI										TANILAMANNIN GEÇTİĞİ PROJE ADI						
	1. EŞDEĞER	2. EŞDEĞER	3. EŞDEĞER	4. EŞDEĞER	5. EŞDEĞER	6. EŞDEĞER	7. EŞDEĞER	8. EŞDEĞER	9. EŞDEĞER	10. EŞDEĞER							
1	GGPY		4	49	1	7		4	11	1	21	9	111				
2	7İ7BPY		AKDENİZ BÖLGESİ		DOĞU ANADOLU BÖLGESİ		EGE BÖLGESİ		GÜNEYDOĞU A. BÖLGESİ		İÇ ANADOLU BÖLGESİ		KARADENİZ BÖLGESİ		MARMARA BÖLGESİ		2
	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L
3	GAEMPY		1. EŞDEĞER	2. EŞDEĞER	3. EŞDEĞER	4. EŞDEĞER											
4	SSMPY		1. ÖDÜL	2. ÖDÜL	3. ÖDÜL												
5	MTFY		1. EŞDEĞER	2. EŞDEĞER	3. EŞDEĞER	4. EŞDEĞER											
6	MBPY		1. ÖDÜL	2. ÖDÜL	3. ÖDÜL												
7	7İ7BFY		AKDENİZ BÖLGESİ		DOĞU ANADOLU BÖLGESİ		EGE BÖLGESİ		GÜNEYDOĞU A. BÖLGESİ		İÇ ANADOLU BÖLGESİ		KARADENİZ BÖLGESİ		MARMARA BÖLGESİ		17
	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L

Tablo 2. 35 “Sofa” kavramının yarışma ve projelere dağılımı ve değinilme sıklıkları

Şekil 2. 39 “Sofa” kavramının yarışma ve projelere dağılımı ve değinilme sıklıkları

“Sofa”, GGPY söyleminde, sadece üst kat planında yer alan (1. Eşdeğer, 1991-GGPY), “dış sofa”, “iç sofa” ve “orta sofa” (2. Eşdeğer, 1991-GGPY) olarak şekillenen bir mahal olarak aktarılmaktadır. Aynı yarışmanın diğer iki projesinde, odaların kapılarının açıldığı (6. Eşdeğer, 1991-GGPY) ve “büyük ailenin bireylerinin bir araya gelebildikleri, önemli günlerde konukların kabul edildiği, özel köşeleri bulunan ve evin niteliklerini belirleyen en önemli mekân” niteliği taşımaktadır. (7. Eşdeğer, 1991-GGPY) Karadeniz bölgesi için önerilen bir projede ise daha esnek bir kullanıma olanak sağlayan bir yorumlamayla, “gerektiğinde bağımsız gerektiğinde yanındaki salon ya

da oturma odası ile birlikte kullanılabilen” alan olarak ele alınmıştır. (2. Ödül-Karadeniz, 2017-7İ7BFY)

Bu bakımdan, “sofa” eyvana göre biraz daha spesifik ve konut içi planlamada yer alması yönüyle çoğu proje için detay bir mahal mesabesinde yer almaktadır. Dolayısıyla bu kavramın görünür olduğu, hatta belirgin bir şekilde/etrafılıca işlendiği yarışma kuşkusuz GGPY’ dir.

“Sofa”, “geleneksel ev” planının belirgin özelliklerinden biridir şüphesiz. Yapılaşma yoğunluğunun azaldığı ve “müstakil ev” tipinin mümkün olduğu yarışmada, projelerin raporlarında “sofa” vurgusu hakimdir.

2.19. Katılım

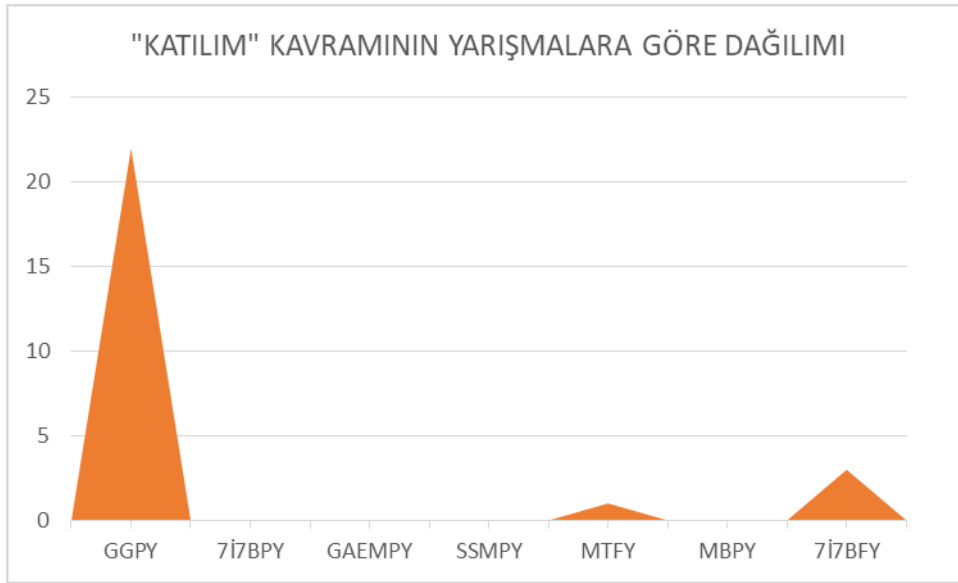
Sürdürülebilirlikle ilişkili olarak “katılım”, 1985’ten bu yana özellikle son yıllarda “şehircilik” tartışmalarının önemli bir kavramı haline gelmiştir. (Korgavuş & Karagüler, 2014) Bu kavramın en önemli tartışma platformlarından biri de şüphesiz Habitat konferanslarıdır. Bu konferansın ortaya koyduğu esas kaidelerden biri olan katılım, *“dünya karşısında bilinçli,-sorumlu varlık olan insanın varoluşunun ifadesi olması, yani insanı insan yapan ilk adımı belirlemesi açısından önemlidir.”* (Cansever, 1995)

Cansever, Habitat II’yi referansla, *“imtiyazcı yaklaşımlarda yalnız aristokratlara hizmet eden gösterişçilik yerine gerçek mimarî, ancak kullanıcının katılımları ile zenginleşen, gelişen bir çerçeve”* meydana getirmek olduğunu vurgular. Ve buradan hareketle Habitat-II’nin ele aldığı konuları üç temel politika ve üç temel strateji maddesini “katılım”, “sürdürülebilir” ve “adalet üzere olmak” şeklinde tasnif eder. Cansever göre bu konferansı, “ben yaparım” demek yerine “yönlendirmeyi üstelenecek, şeffaflığı sağlayacak ve halkın yapabilme potansiyeli önündeki engelleri kaldıracak” bir girişim olması bakımından önemsemektedir.

“Katılım” kavramsal bakımdan, diğer kavramlara nispeten daha seyrek görünür olmaktadır. Bu seyreklik hem yarışma hem de proje bazında söz konusudur. Kavramın en sık geçtiği yarışma olan GGPY’de 3 projede toplam 22 kez geçmekte; MTFY’de bir projede yalnızca 1, son olarak da 7İ7BFY’de 3 projede toplam 5 defa karşımıza çıkmaktadır. (Tablo 2. 36)

ADI GEÇEN KAVRAM : KATILIM																					
YARIŞMA ADI	KAVRAMIN GEÇTİĞİ PROJELER VE DEĞİNME SAYISI												TANILAMININ GEÇTİĞİ PROJE ADEDI								
	1. EŞDEĞER	2. EŞDEĞER	3. EŞDEĞER	4. EŞDEĞER	5. EŞDEĞER	6. EŞDEĞER	7. EŞDEĞER	8. EŞDEĞER	9. EŞDEĞER	10. EŞDEĞER	11. EŞDEĞER	12. EŞDEĞER									
1	GGPY		9	12			1						22								
2	ARDENİZ BÖLGESİ			DOĞU ANADOLU BÖLGESİ			EGE BÖLGESİ			GÜNEYDOĞU A. BÖLGESİ			İÇ ANADOLU BÖLGESİ			KARADENİZ BÖLGESİ			MARMARA BÖLGESİ		
	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L			
3	GAEMPY																				
4	SSMPY		1.000L	2.000L	3.000L																
	MTFY					1							1								
6	MBPY		1.000L	2.000L	3.000L																
7	ARDENİZ BÖLGESİ			DOĞU ANADOLU BÖLGESİ			EGE BÖLGESİ			GÜNEYDOĞU A. BÖLGESİ			İÇ ANADOLU BÖLGESİ			KARADENİZ BÖLGESİ			MARMARA BÖLGESİ		
	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L	1.000L	2.000L	3.000L			
	7İ7BFBY		2			1						1							3		

Tablo 2. 36 “Katılım” kavramının yarışma ve projelere dağılımı ve değinilme sıklıkları

Şekil 2. 40 “Sofa” kavramının yarışmalara dağılım oranları

İncelenen ilk projede öne çıkan vurgular kuşkusuz “seçenekler”, “değerlerin ortaklığı” ve “kullanıcıların katılımı” neticesinde ortaya çıkan “çeşitlilik” ve buna bağlı olarak oluşan “zenginlik”tir. İlk olarak çeşitlilik ve büyüyebilirlik vurgusu görülmektedir: “Katılım, konut sahibi olacaklara seçenekler getiren bir “çok dairesel konut” adasında, farklı plan ve büyüyebilirlik özellikleri bulunan konutlar sunabilmek aşamasında gerçekleşecektir.” Hemen sonrasında ise “değerler”, “çeşitlilik” ve “zenginlik” kavramları öne çıkarılmaktadır. “Tarihsel dokuda, ortak kültürel değerlerin getirdiği bir bütünlük, bu bütünü içinde kullanıcıların özel talepleriyle biçimlenen bir çeşitlilik ve aynı ortak çizgileri koruyan bu çeşitlenmeden doğan bir zenginlik bulunduğu

gözlenebilir; yani tarihsel dokunun bugüne ulaşan niteliklerini oluşturan, tasarıma esas alınan değerlerin ortaklığı ve kullanıcının katılımıdır ki bu iki önemli saptamanın bu çalışmanın yöntemine girdi olarak alındığı daha önce de belirtilmişti.” (1. Eşdeğer, 1991-GGPY)

İncelenen ikinci projede ise "geleneksel konuttan bugüne kabul edilebilir esaslar" ile "Projenin yeni bileşenlerinin tespiti" arasında bir koordinatörlük sağlamak ve gerektiğinde yönlendirmelerin yapılabileceği şeklinde bir tutum dikkat çekmektedir. "Yeni bileşenlerin tespiti" temel bir kavrama işaret etmektedir; katılım: *“Projenin yeni bileşenlerinin tespitinde gerçek kullanıcıların tasarım sürecine aktif olarak katılımı sağlanmıştır. Dolayısıyla kullanıcıların aktif katılımı ile elde edilen sonucu, "bunu kendimiz kendi tasarımımızla, kullanıcıların aktif katkısı olamadan yapsaydık nasıl olurdu" ile kıyaslamak, doğrultusunda bazı sonuçlara varmamıza yardımcı oldu.”* (2. Eşdeğer, 1991-GGPY)

MTFY’de önerilen projede ise “dar sokak” dokusunun korunması, “farklı kesit” ve “mekânsal biçimlenmelerle” araziye “homojen bir dağılım” gösterilmiş ve bu sayede sosyal bağların arttırılması hedeflenmiştir. Bu homojenliği teşkil eden birimler, “kent-konut” ölçeğinde ve “özel-kamusal” ölçek ara yüzünde çeşitli “esnek” birimler olup; temelde “kullanıcı etkileşimi” ve “katılımcı stratejiye” imkân vermesi gayesiyle kamusal odağın etrafından “kümelenmek” suretiyle bu esneklik sağlanmaktadır. (4. Eşdeğer, 2017-MTFY)

“Katılım” kavramı, konu olduğu bir diğer projede ise üçlü “tema”ya zemin oluşturması yönüyle görünür olmaktadır. Birincisi, tüm bireylerin, bilgi ve becerilerini ortaya koyabileceği bir ortamın inşa edilmesi yani “üretim” sağlanmalıdır. İkincisi, yaşanan mekânı “konuttan eve, siteden mahalleye” haline getirmenin “aidiyet”le mümkün kılınabileceği unutulmamalıdır. Üçüncü olarak da, mekânın, *“aidiyet ve üretim temalarının hem başlangıç ve hem de sonucu olan, bu yüzden de içinde yeşerecek yaşama göre sürekli yeniden tanzim edilecek bir öge”* olabileceği yönünde bir değerlendirme yapılmaktadır. Bu üçlü tema, mahalle sakinlerinin mahallede “karar alma” mekanizması içerisinde yer alabilmesi ve süreçlere “aktif katılım” sağlaması anlamına gelen “katılım” teması altında birleşmektedir. (2. Ödül-Karadeniz, 2017-7İ7BFY)

O halde genel çıkarım olması bakımından “katılım” kavramı, mahallenin “fiziksel”, “toplumsal” ve “tinsel” yapısının oluşumu sürecine, “ev sahipleri” veya daha çok kullanılan bir ifadeyle “kullanıcıların” sürece müdahil olmaları durumuna işaret etmektedir. Esas maksat, mahalleliyi, içinde yaşadığı çevrenin pasif kullanıcısı olmaktan çıkarıp, oranın şekillenmesinde bizatihi bilinçli ve “aktif katılımını” sağlamak; tasarım girdisi yönüyle düşünüldüğünde, bu çeşitliliğin artması demek mahallenin “zengin” ve “devingen” bir hale getirilmesi demektir.

2.20. Sürdürülebilir/lik

Sürdürülebilirlik, aktüel olma ve literatürde epeyce yer edinme bakımından önem arz eden bir kavram. Endüstriyel ve teknolojik gelişmişlik, beraberinde getirdiği imkân ve çeşitliliğin yanı sıra, insanın modern öncesi “doğal” ile olan ilişkisinin modern dönem sürecinde kaybolmaya yüz tutması ve hassaten mimarlık pratiğinde, doğal çevre ile olan ilişki, ekolojik denge, sosyal ilişkiler, enerji ve malzeme kullanımı gibi çeşitli alanlarda süregelen değişimler, beraberinde sürdürülebilirlik tartışmaları getirmiştir.

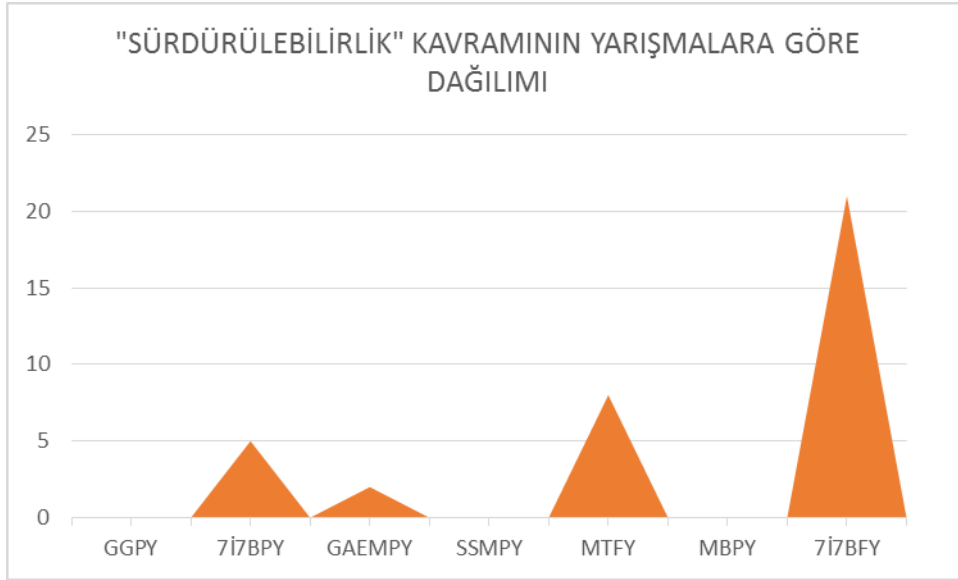
Sürdürülebilirlik kavramı, “Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Komisyonu” tarafından, bugünün gereksinimlerini, gelecek kuşakların gereksinimlerini karşılayacak hak ve olanaklara engel teşkil etmeksizin karşılama ilkesi olarak tanımlanmaktadır. (Özcan, 2016)

Bu çerçevede “sürdürülebilirlik” bir veçhiyle, doğal ve biyolojik çeşitliliğin ve kültürel mirasın korunması, enerji kaynaklarının etkin, verimli ama tasarruflu kullanılması şeklinde yorumlanabilir. Diğer bir veçhiyle, kentsel bağlamda, kent sosyal yaşam kalitesinin arttırılması, kentsel mekânın/çevrenin sağlıklı ve yaşanabilir kılınması ve kentsel kaynakların dönüşümü ve yeniden kullanımının sağlanması gibi temel hususların gerçekleştirilmesi olarak görülür. (Özcan, 2016)

Bu kavramsal çerçeve ışığında “sürdürülebilir/lik” hakkında söylem analizine geçmeden önce istatistiksel veriler aktarmak yerinde olacaktır. Kavramın yarışmalardaki dağılımına ilişkin tabloya bakıldığında, söz konusu kavram, 7İ7BFY ve MTFY yarışmaları etrafında sıklık kazanmaktadır.

ADI GEÇEN KAVRAM : SÜRDÜRÜLEBİLİR/LİK																						
YARIŞMA ADI	KAVRAMIN GEÇTİĞİ PROJELER VE DEĞİNME SAYISI													TANILAMININ GEÇTİĞİ PROJE ADI								
	1. EŞDEĞER	2. EŞDEĞER	3. EŞDEĞER	4. EŞDEĞER	5. EŞDEĞER	6. EŞDEĞER	7. EŞDEĞER	8. EŞDEĞER	9. EŞDEĞER	10. EŞDEĞER												
1	GGPY																					
2	AKDENİZ BÖLGESİ			DOĞU ANADOLU BÖLGESİ			EGE BÖLGESİ			GÜNEYDOĞU A. BÖLGESİ			İÇ ANADOLU BÖLGESİ			KARADENİZ BÖLGESİ			MARMARA BÖLGESİ			5
	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	
3	GAEMPY													2								
4	SSMPY																					
5	MTFY													8								
	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL																			
6	MBPY																					
7	AKDENİZ BÖLGESİ			DOĞU ANADOLU BÖLGESİ			EGE BÖLGESİ			GÜNEYDOĞU A. BÖLGESİ			İÇ ANADOLU BÖLGESİ			KARADENİZ BÖLGESİ			MARMARA BÖLGESİ			21
	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	1.ÖDÜL	2.ÖDÜL	3.ÖDÜL	

Tablo 2. 37 “Sürdürülebilir/lik” kavramının yarışma ve projelere dağılımı ve değinilme sıklıkları

Şekil 2. 41 “Sürdürülebilir/lik” kavramının yarışmalara dağılım oranları

“Sürdürülebilirlik” kavramı, burada incelenen ilk projede “ekoloji” ve “sosyoloji” bağlamında işlenmektedir. “Ekolojik sürdürülebilirlik” bağlamında, yerel malzemenin kullanımı tercih edilmekte, bu sayede mimari dilin/etkinin zenginleştirilmesi hedeflenmektedir. Bununla birlikte geniş saçaklar, açık teraslar ve hayat, “gelenekten geleceğe” aktarılan sosyal yaşamın sürekliliğini sağlayan unsurlar olması bakımından önemsenmektedir. (1. Ödül-Ege, 2014-7İ7BPY)

GAEMPY’ de yer alan bir proje önerisinde bu kavram “makro” ölçekte değerlendirilmiştir: *Bölge özelinde, makro planlama ölçeğinde sürdürülebilirlik iki*

eksende ele alınmış ve etkileri dört başlık altında (Ekoloji ve çevresel boyut, sosyal boyut, ekonomik boyut ve enerji kullanımı) değerlendirilmiştir. İlki akıllı kent (smart city) yaklaşımıdır. Bu kapsamda kentlilerin yaşam kalitelerinin mümkün olan en üst düzeye çıkarılması hedeflenmiştir. Diğeri ise kompakt kent (compact city) yaklaşımıdır. Bu yaklaşım akıllı kent içeriğinin yanında fiziksel çevrenin bütünselliğine dönüktür. (4. Eşdeğer, 2015-GAEMPY)

“Geleneksel mahalle”den hareketle paralel olduğu iddiasıyla "doğaya uyum ve saygı” ilkesini öne çıkaran bir başka proje karşımıza çıkmaktadır. Mahallede sürdürülebilirliği sağlamak için “çevresel etkilerin minimize edilmesi” gerek ve bunun için iklim ve coğrafi koşullarla uyum sağlayacak ve pasif iklimlendirme olanaklarından istifade edecek bir mahalle önerisi sunulmuştur. Yeşil ve mavi sistemlerle mahallenin çevreyle bütünlük kazanması, yanı sıra büyük yeşil alanların mahalleler arasında bir geçiş sınırı oluşturacağı düşünülmektedir. Son olarak bu bağlamda temiz su, gri su ve siyah suyu yeşil altyapıdan geçirerek doğal döngüye katmak gerektiği ifade edilmektedir. (1. Ödül, 2017-MTFY) Aynı yarışmada başka bir proje önerisinde ise “omurga” teması etrafında bir yaklaşım sergilenmiş “yayalaştırılmış” “esnek kamusal mekân” sunan, sürdürülebilir bir mahalle tasavvuru söz konusudur. (2. Eşdeğer, 2017-MTFY)

Tarihsel ve kültürel sürdürülebilirliği temel alan, bütüncül planlama yaklaşımı ile kentsel kapsamda enerji verimliliği/kullanımını sağlamak bakımından çevre ve ekosistemle uyumlu konutlar inşa edilmesi gerektiği, söylemi geliştiren bir projeyi daha işaret etmek mümkün olmaktadır. (3. Ödül-Doğu Anadolu, 2017-7İ7BFY)

Bu kavram başlığı altında irdelenecek son projede kamusal ve nüfus yoğunluğu üzerinden sürdürülebilirlik kurgusu oluşturulmaktadır. Şöyle ki: *Kent ölçeğinde mahalle sürdürülebilir bir kent büyüme modeli olarak öngörölmüş ve her mahalle için ana kamusal sokak düşünülmüştür. Ana kamusal sokaklar kültürel mirasımızı da referans alan birçok kamusal fonksiyonu içinde barındırır. Kent ölçeğinde mahalleler arası ana ticari bir aks kurgulanarak mahallelerin birbiri ile entegre olabileceği merkezi cadde tasarlanmıştır. Mahalleler yaklaşık olarak 350.000 M2 arazi alanlarında 1000-1500 kişinin yaşayabileceği yoğunlukta Avrupa birliği Mahalle sürdürülebilirlik kriterlerine uygun olacak şekilde belirlenmiştir. (1. Ödül-Karadeniz, 2017-7İ7BFY)*

“Sürdürülebilirlik” kavramına ilişkin yukarıdaki tablo ve grafiğin ortaya koyduğu ve şaşırtıcı gelebilecek sonuç ise GGPY’ de bu kavramın hiç kullanılmamış olmasıdır. Bunun temel sebebi ise bu kavramın ilk kez, “Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Komisyonu” tarafından 1987 yılında yayımlanan “Ortak Geleceğimiz Raporu”nda yer almasıdır. İlgili kavramın henüz küresel bir gündem oluşturmamış bir tarihte, yani 1991’de yapılan GGPY’de bu kavramın söylem konusu olmaması bu açıdan olağan karşılanabilir.

Ancak kavramın önem kazandığı sonraki yarışma projeleri incelendiğinde, yukarıdaki proje temelli analizden görüldüğü üzere, benzer kavramsallaştırmaların olduğu ve bazı noktalarda ortak kaygılar etrafında bir söylemin geliştirildiği görülebilir. Buna istinaden sonuç mahiyetinde ifade etmek gerekirse; proje önerilerinde “sürdürülebilirlik” kavramı, “ekoloji”, “çevre”, “sosyal/fiziksel doku”, “mahalle”, “kent” ve “kentsel tarım”, “kültür”, “enerji” vb. gibi temel bazı hususlara işaret etmek suretiyle, söz konusu kavramın evrensel ilkeleriyle paralellik göstermektedir.

3. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Giriş bölümünde, Türkiye sathında -çeşitli sebeplere bağlı olarak- hız kazanan kentleşmeyle birlikte bugüne dek gelinen süreçte “ev” ve “mahalle” morfolojisinin silindiğine yönelik bir probleme dikkat çekilmiştir. Özellikle son yarım asırlık bir süreçte gerçekleşen bu hızlı değişim, beraberinde birçok tartışma ve itirazı da getirmiştir.

Söz konusu probleme, öncelikli olarak bireysel itirazlar görülse de, bugün itiraz seslerinin artık Türkiye toplumunun geneline yayıldığını görmekteyiz. Toplumsal bir farkındalığın oluşması, beraberinde kurumsal kimlik altında bazı hassasiyetler de getirmektedir. Hassaten merkezi ve yerel yönetimlerin, söylemde de olsa mevcut gidişata karşı alternatif düşünceler beyan ediyor olmaları kıymete haizdir. Ancak asıl önemli olan, iyileşme yolunda bazı somut adımların atılma çabasıdır. Söz gelimi, bu adımların başında, TOKİ-EMLAK KONUT ve Çevre Şehircilik Bakanlığı aracılığıyla merkezi yönetim eliyle birlikte, bazı yerel yönetimler de “ev” ve “mahalle” üzerine düşünceler geliştirilmiş ve bu doğrultuda mimari yarışmalar düzenlemiştir. Türkiye’nin bugünü ve geleceği için, “yaşanabilir” ve/veya “sürdürülebilir” bir yaşam mekânı ve beraberinde bir çevre meydana getirmeye yönelik olan bu girişimlerin neler söylediği konusunda ise, sonuç ürünleri olan projelerin raporlarının incelenmesi yoluna başvurulmuştur.

Belirli seçim kriterlerine göre seçilen 46 adet projenin söz konusu raporlarından müteşekkil araştırma malzemesi üzerinde yapılan kavramsal taramada “ev” ve “mahalle” ile ilişkili birçok kavramlar öne çıkmıştır. Buradan hareketle ilk kavram kaçınılmaz olarak “mahalle” olmaktadır. Hem istatistiksel sıklığıyla hem de kavramsal anlamlandırılması yönüyle mahalle kavramının irdelenmesi bu çalışmanın öncelikli amaçlarından birini oluşturmuştur. Zira mahalle diğer kavramları çevrelemek suretiyle daha ziyade ‘çatı kavram’ mahiyeti taşımaktadır.

Araştırma malzemesi kapsamında mahalle, hassaten diğer bazı kelime/kavramlarla kurduğu bağlamsal ilişkiden neşet eden tamlamalar üzerinden yorumlanmıştır. Öne çıkan bu kavramsallaştırmalardan en önemlileri, “mahalle yaşamı” + “mahalle yaşantısı” + “mahalle hayatı” gibi aynı anlamları ihtiva eden tamlamaların yanı sıra “mahalle ölçeği”, “mahalle kurgusu”, “mahalle merkezi” ve “mahalle meydanı” şeklinde tamlamalardır.

“Mahalle yaşamı” başlığında daha çok bir durum/problem tespiti yapılmakta ve karşılığında ise bu problemi çözmeye yönelik öneriler sunulmaktadır. “Yoğun kentleşme”, “nüfus artışı”, “yüksek yapılaşma”, tanımsız kent boşluklarının oluşması gibi sorunların, mahallenin fiziksel ve sosyal sınırlarını yok ettiği ve buna koşut olarak da mahalle yaşamının ve komşuluğun kaybedildiği ifade edilmektedir. Çözümüne yönelik ise komşuluğun, aidiyetin ve üretimin sağlanması ve çevre bilincinin oluşması gibi esaslar amaç edilmiştir.

Bu esasların gerçekleştiği bir zemin olarak mahalle, “mahalle ölçeği” kavramıyla suni/somut bazı sınırlarla tarif edilmektedir. Dolayısıyla diğer tüm kavramlar bu sınırlar içerisinde anlam kazanmaktadır. Farklı yıllarda, farklı ölçeklerde yapılmış olan beş yarışmada görünür olan bu kavram, mahalleye bir sınır belirleme amacı taşımaktadır. Mekânsal sınırlamalarla birlikte, belirli bir nüfus yoğunluğunun sağlanması, komşuluk ve sosyal ilişkilerin canlı tutulmasına yönelik çabaların belirlediği sınırlar da burada dikkat çekmektedir. “Mahalle ölçeği” kapsamına alınan bazı hususlar ise, sokakların şekillenmesi, sokak-ev ilişkileri, evlerin konumlanışları ve konumlanış biçimleri olarak sıralanabilir.

Diğer bir kavram olan “mahalle dokusu” için benzer bir kavramsal çerçeve çizildiği söylenebilir. Yasal yoğunluklar el verdikçe az katlılık, yeşil alanlar, özel/yarı özel bahçe, topoğrafyayla ilişki kurma/topoğrafyaya saygı, komşuluk, yaya odaklı yollar gibi temel hususlar, bu tamlamanın odağını teşkil etmektedir. Bu temel yaklaşımlar çoğunlukla ortak gayeleri teşkil ederken, bu hedeflere ulaşma yöntemleri farklılık göstermiştir. Bu farklılıklar “mahalle kurgusu” başlığında şekillenmiştir.

Mahalleye ilişkili olarak ele alınan iki tamlama ise “mahalle merkezi” ve “mahalle meydanı”dır. Kullanım sıklıkları bakımından seyrek olmakla birlikte, bu tamlamalara yüklenen anlamlar, sosyal ilişkilerin ve etkileşimin arttığı, ticari birtakım faaliyetlerin gerçekleştirildiği, ibadet ve buluşma mekânlarının yer aldığı, kültürel veya birtakım spor etkinliklerinin de zemin bulduğu mekânlar olarak vurgulanabilir. Mahalle ögesi bu iki kavram, ekseriyetle birlikte ele alınarak planlanmıştır.

Araştırma malzemesi içinde “mahalle” kavramından sonra en çok sıklık kazanan kavram, tekil kullanımıyla “gelenek” olmuştur. Bu kavram, iki yarışmanın bizatihi “gelenekten geleceğe” sloganıyla meseleye yaklaşması ve bununla birlikte diğer bazı yarışmalarda, yarışma şartnamelerinde bu minvalde beklentilerin olması sebebiyle

önem kazanmıştır. “Geleneksel” kavramı daha çok “konut” veya “ev” ile ilişkilendirilmek suretiyle “geleneksel konut” veya “geleneksel ev” kavramları etrafında şekillenmiştir. Bunun yanında, üzerinde tartışmayı gerektirecek sıklıkta geçen diğer tamlamalar, “geleneksel mahalle”, “geleneksel doku”, “geleneksel mimari”, “geleneksel yaşam” ve “geleneksel değerler” dir.

Gelenekle ilişkili olarak öne çıkan “geleneksel mahalle” tamlaması, sıklık ve kapsayıcılık yönüyle temel kavramlar arasında değerlendirilebilir. Kavramın işaret ettiği husus, geleneksel mahallenin, tüm unsurlarıyla günümüze ve geleceğe doğrudan aktarılması değil; bu unsurların günümüzün veya zamanın “ihtiyaç” ve “gereksinim”lerine göre yeniden yorumlanarak aktarılmasıdır.

“Geleneksel değerler” bağlamında, kültürel devamlılığın sağlanması, toplumsal yaşama ve fiziksel çevreye ilişkin tecrübe ve imgelerin aktarımına yönelik bir çabanın gösterildiği yönünde bir özet değerlendirme yapılabilir.

Bir diğer tamlama olan “geleneksel konut” bağlamında ise, tarihsel süreçle şekillenip olgunlaşan geleneksel evin/konutun biçimsel özelliklerine yönelik ilkelerin devam ettirilmesi arzusu görülmektedir. Aynı kavram çerçevesinde, aile-ev ilişkisinden ve toplumsal yaşamdan ileri gelen kültürel süreklilik ve çeşitliliğin de devam ettirilmesi istenmektedir. Buna koşut olarak, “geleneksel yaşam” başlığı altında ise ‘ev’/’konut’ ile ‘yaşam’ın sıkı ilişkisi vurgulanmakta; geleneksel yaşamın süreklilik kazanması, esas itibarıyla “ev” olgusunun da sürekliliğini sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırma malzemesi içerisinde “geleneksel mimari”, diğer kavramlarla da ilişkili olarak daha kapsayıcı bir tamlama mahiyeti taşıdığından, bu tamlama özelinde vurgulanan hususlar, ‘temel ilkeler/esaslar’ anlamı da taşımaktadır. Bu kapsamda, çevresel estetik ve biçimlendirmenin ölçütü olarak “geleneksel mimari” görülmekle birlikte, “malzeme”, “ortak katılım”, “üslup”, “normatif”, “bilişsel/davranışsal estetik” gibi temel bazı girdiler “geleneksel mimari” kavramsallaştırması zemininde ele alınmıştır.

Gelenekle ilişkinin kurulması beklentisinin olduğu yarışmalarda, dikkat çekici diğer bir tamlama ise “geleneksel doku” dur. Bu tamlama kavram çerçevesi yönüyle ortak bir söylem zeminini ihtiva etmektedir. Ancak her ne kadar benzer kavramsal bir çerçeveye işaret ediyor olsa da, yarışmacıların, biçimsel/fiziksel sonuç ürünü olarak ortaya koydukları planlama veya tasarımlar birbirinden farklılaşmıştır.

Mahalleyle doğrudan ilişkili olması bakımından, burada en temel kavramlardan biri de kuşkusuz “komşuluk” olmuştur. Komşuluk, mahalle sakinleri arasındaki ilişkiden neşet eden bir olgu olduğundan, bu ilişkiler ekseriyetle “komşuluk ilişkileri” ve kısmen de “komşuluk bağları” kavramıyla ifade edilmektedir. Bu kavram bağlamında, ortak bir söylemin varlığından söz edilebilir. Yani mahalle, yalnızca mekânsal bir şekilleniş değil, içinde komşuluk ilişkilerinin canlılık kazandığı bir mekâna karşılık geldiği söylenebilir. Bu bütünlük, söz konusu kavramın geçtiği tüm projeler için ortak bir “farkındalık” olmaktadır. Ancak söylem boyutundaki bu fikir birliğine karşılık, tasarım ve planlama safhasına geçildiğinde, biçimsel yansımaları kaçınılmaz olarak birbirinden farklılaşmıştır.

Diğer bir kavram olan “kimlik” için de ortak bir ‘arayış’ ın varlığından söz edilebilir. Zira Türkiye’de hâlihazırda, konut ölçeğinden kentsel ölçeğe kadar çok boyutlu bir “kimlik kaybı”nın cari olduğunun altı çizilmektedir. Buna mukabil “konut”, “sokak” veya “yeşil alanlar” gibi farklı biçim ve ölçeklerde, “süreç” içerisinde bir “kimlik” oluşturmanın gerekliliği hususunda ortak bir kanaat söz konusudur.

Kimlikle de ilişkili olarak “yerel’lik” bağlamında ise, coğrafi/iklimsel dinamiklerin dikkate alınarak malzeme seçimi ve tasarım, plan tipolojisi, sosyal ilişkiler vb. gibi mahalleyi biçimsel ve sosyal boyutuyla meydana getiren temel unsurlar söylem konusu olarak öne çıkmaktadır. Dolayısıyla bu söyleme göre mahalle, yerelliğini muhafaza etmelidir; bunu, coğrafik/iklimsel verileri dikkate alarak yerel malzemenin kullanımı, yerel mahalle dokusunun devam ettirilmesi, plan şemalarının devam ettirilmesi ve geleneksel değerlerin inşa ettiği sosyal ilişkilerin hayat bulması ile gerçekleştirebilir.

Bu inceleme kapsamına giren önemli kavramlardan biri de şüphesiz “doku” kavramı olmuştur. Bu başlıkta incelenen “konut dokusu” bağlamında, geleneksellik ile ilişkili bir söylemin geliştirildiği, ancak bu ortak söylemin çıktılarının farklılıklar içerdiği görülmüştür. “Tarihsel doku” ile ilişkili olarak ise, “değerler ortaklığı”, “kullanıcıların katılımı”, “giriftlik” ve “çeşitlilikten” ileri gelen “zenginlik” gibi dinamiklerin, ekonomik, toplumsal, kültürel ve politik yapılanma içinde çağdaş teknolojilerle “yeniden yorumlanmasına” yönelik bir çaba dikkat çekmiştir. Özetle, genel söylemde, “tarihsel doku” veya “geleneksel konut dokusu” nun günümüz ihtiyaç

ve koşullarına göre yeniden yorumlanarak aktarılması gerekliliği kanaati öne çıkmıştır.

“Malzeme” kavramı daha ziyade yapı ölçeğine inildikçe önem kazanmıştır. Bu nedenle GGPY, 7İ7BPY veya 7İ7BFY yarışmalarında malzeme kavramı vurgusu hâkim olmuştur. Yerel malzeme kullanımı hususunda ortak bir söylem görülmekle birlikte, bu kavram bağlamında en önemli referans noktası “geleneksel” ve “bölgesel” Anadolu ev mimarisinin yapım tekniğidir. Dolayısıyla yerel malzemeye ilişkin olarak “doğal malzeme” seçimi önem kazanmaktadır. Malzeme seçimiyle birlikte, yerelin topoğrafyasının da dikkate alınmasına yönelik, “topoğrafyanın doğal dinamiklerini” esas alan bir tasarım kurgusunun ön plana çıktığını söylemek mümkündür.

İşlevsel birlikteliğe sahip iki kavram olan “avlu” ve “bahçe” kavramları, emsal değerlerine istinaden, yoğunluğun az olduğu mahalle planlamalarında “özel mekân” veya “özel bahçe” mahiyeti taşıırken, yoğunluğun arttığı yerlerde “yarı özel mekân”a dönüşmektedir. Dolayısıyla ilkinde hususi olarak bir aileye ayrılan avlu/bahçe, ikinci durumda birden fazla konut bloğunun kullanım mekânına dönüşmektedir.

Birbiriyle ilişkili olarak, “merkez” ve “meydan” kavramları da incelemeye konu olmaktadır. Mahalle veya kentsel planlamada birbirini tamamlayan bu iki öge, “entegrasyon” merkezi, “odak noktası” veya farklı mahalleleri birleştiren lineer bir aks işlevselliği yönüyle anlam bulmuştur.

Bu araştırmanın en önemli kavramlarından biri olan “sokak” kavramının, yalnızca fiziksel bir planlama kararı olmadığı; “sosyal”, “kamusal” veya “yarı kamusal” alan oluşturmaya yönelik bir çabanın ürünü olduğu, araştırma malzemesinden hareketle söylenebilir. Sokak çeşitli işlevsellikler yüklenmek üzere “yaşayan sokak”, “çıkılmaz sokak”, “canlı sokak” , “dar sokak”, “gölgeli sokak”, “sokak yaşantısı” gibi alt başlıklara ayrılmıştır. “Yaşayan sokak” veya “canlı sokak” kavramsallaştırmasıyla, sokağın kamusal örüntünün bir parçası olduğu vurgusu öne çıkarılmaktadır. “Çıkılmaz sokak” veya “dar sokak” kavramsallaştırmasıyla da sokağın, araçların yer almadığı, mahalle içlerine ulaşan yarı özel mekânlara dönüşümü sağlanmıştır. Burada birçok proje, “keşif”, “deneyim” ve “sürprizler” gibi bazı referans noktaları üzerinden geleneksel sokak dokusundan ilham almıştır.

Araştırma malzemesi içerisinde konut ölçeğine inildiğinde, “çıkma”, “cumba”, “eyvan” ve “sofa” kavramları öne çıkmaktadır. Çıkma veya cumbadan maksat,

“sokakla maksimum etkileşim” ve “günüşiği kontrolü” sağlama, “sokakta gölgeli alanlar” oluşturma veya “sokakla ve komşuyla ilişkiyi artırmaktır”. Her iki kavram da geleneksel konuttan referansla elde edilen biçimsel formlardır. Diğer iki kavramdan “sofa”, konut içi mahalleri birbirine bağlayan iç ve orta mekân işlevi görürken; eyvan, aynı işlevsellikle dış mekânda yere almaktadır. Bu iki kavram, geleneksel ev planının belirgin özelliklerinden olduğu gerçeğinden hareketle, yapılaşma yoğunluğunun azaldığı ve “müstakil ev” şemasının mümkün olduğu projelerde sıklık kazanmıştır.

Şehir/kent tartışmalarında gündem konusu olan diğer bir kavram olan “katılım” , araştırma malzemesinde de tartışma konusu olmuştur. Burada maksat, mahallenin “fiziksel”, “toplumsal” ve “tinsel” yapısının oluşumu sürecine, mahalle sakinlerini de müdahil etmektir. Diğer bir ifadeyle mahalleliyi, içinde yaşadığı çevrenin pasif kullanıcısı olmaktan çıkarıp, mahallenin şekillenişinde “bilinçli” bir “aktif katılım”cısı haline getirmek, böylece mahalleyi, zengin ve devingen hale getirmektir.

Son olarak incelenen “sürdürülebilirlik” kavramı, “ekoloji”, “çevre”, “sosyal/fiziksel doku”, “mahalle”, “kent” ve “kentsel tarım”, “kültür”, “enerji” vb. gibi kavramlarla ilişkili olarak öne çıkmıştır.

“Kent kimliğinin varlığının ve devamının bilincinde olarak(7İ7BPY-2014), “geleceğin Türkiye’inde uyumlu bir şehir yaşamının esaslarını barındıran (GGPY-1991), “insan haklarına saygılı ve yaşam kalitesi yüksek”, (GAEMPY-2015) “geleneksel değerlere ait yaşam tecrübesini, tarihi, doğal ve sosyo-kültürel bağlam içerisinde, özgün ve kimlikli bir değer olarak yeniden yorumlayan” (MTFY-2017) , "yöresel mimari saygılı ve sosyal bütünleşmeyi öngören (7İ7BFY-2017) ve “daha yaşanılabilir” (MBPY-2017) bir çevrenin teşekkülünü sağlamak, en geniş çerçevede “kültür, sanat, bilim ve çevre değerlerini rekabet yoluyla” (SSMPY-2016) geliştirmek amacıyla gerçekleştirilen söz konusu yarışmalarda önerilen projelerde, kullanım sıklıkları dikkate alındığında ortak bir kavram havuzunun görünür olduğu söylenebilir. Bu noktada, öncelikle bir problem tespitine yönelik olarak, “yoğun kentleşme”, “nüfus artışı”, “yüksek yapılaşma” kavramlarına başvurulmaktadır. Devamında ise,

- “Mahalle” kavramı, diğer kavramları kapsayıcı yönüyle çatı kavram mahiyeti taşıdığı söylenebilir. Bu bağlamda “mahalle yaşamı”nın devamlılığının sağlanması ortak bir amaç olmuştur. Bununla birlikte,
- “Sokak” ve ilişkili olarak “sokak yaşamı”,

- “Komşuluk”,
- “Değer”, “tecrübe”, “ilkeler” in aktarımı ve kültürel süreklilik bağlamında “gelene”,
- “bahçeli/müstakil ev”,
- “Avlu” ve “bahçe” ,
- “Malzeme”,
- “Yerellik”,
- “Katılım”,
- “Sürdürülebilirlik” olarak sıralanabilecek diğer kavramlar, yarışmacıların proje önerilerinde beslendikleri ortak kavram havuzunu meydana getirdikleri ifade edilebilir.

Tarihsel kodlarından kopmayan, sosyo-kültürel yönü kuvvetli, günün ihtiyaçlarını gözeten ve özgün kimliğiyle var olabilen bir yaşam zemininin oluşturulması ve konut üretiminin sağlanmasına yönelik düzenlenen bu yarışmalar, esas itibariyle Türkiye’de var olan konut sorununa bir ‘iyileştirme önerisi sunma’ girişimi olarak nitelenebilir. Bu farkındalıkla, söz konusu yarışmalara önerilerin projelerin raporlarından derlenen kavramlar, hem bugün için ve hem de geleceğe yönelik, ev ve yakın çevresi konusunda önemli anlamlar yüklenmiştir. Söz konusu yarışmaların yapıldığı yerler, kapsam ve yapılaşma yoğunluğu bakımından farklılıklar içermiş olmasına rağmen, bu yarışmalarda önerilen projelerin söz konusu kavramlarla ortaya koydukları söylem benzer olmuştur. Önerilen projeler, tasarım ve planlama açısından önemli biçimsel farklar taşısa da, mimarların, ev ve mahalle kavramları bağlamında bugün bir problemin varlığı konusunda hemfikir olduklarını, bu problemin giderilmesine yönelik ise, -yarışma beklentilerine istinaden- benzer kavram dünyasından beslendiklerini ortaya koymuştur.

Bu noktada, meseleyi biraz daha açmak ve anlamlandırmak niyetiyle bir soru sormak mümkündür. Söyleme konu olan kavram havuzundan hareketle, yarışmacıların kavramsal olarak benzer parametrelerle bir çevre düzeni meydana getirmek istedikleri anlaşılmaktadır. Ancak gerek yarışma şartnamelerinde gerekse yarışmaların proje önerilerinde, Türkiye özelinde dile getirilen kentsel/çevresel sorunların çözümüne ilişkin gerçekçi sonuçlar elde edilmiş midir? Aynı soru, söz konusu yarışmaları fırsat bilerek farklı bir açıdan sorulduğunda, Türkiye’de hâlihazırda süregiden konut üretiminde, yukarıdaki kavramların doğrudan pratik kazandığı bir çevresel olgunluk

elde etmek öngörülebilir mi? Yarışma projeleri üzerinden yapılacak bazı tespitler, bu soruya cevap arayışı bakımından önemli ipuçları verecektir. Bu noktada, düzenlenen yarışmaların iki kategoriye ayırmak yerinde olacaktır. İncelemeye alınan yarışmaların üçü(GAEMPY-2015, MBPY-2017, SSMPY-2016) mevcut yapı adalarının dönüşümüne yönelik iken, diğer dördü (7İ7BPY-2014, GGPY-1991, MTFY-2017, 7İ7BFY-2017) ise kentsel yerleşimin henüz gerçekleşmemiş olduğu alanların yapılaşmasına yönelik olarak açılmıştır. Yeni konut adalarının oluşumuna yönelik gerçekleştirilen yarışmalarda, “emsal” değerlerinin düşük tutulmasıyla yarışmacılar olabildiğince esnek planlama ve tasarım ilkeleri geliştirebilmiştir. Bu yaklaşımlarda “yoğun” ve “yüksek” yapılaşma sorununa karşılık olarak, “yaşanabilir”, “sürdürülebilir” koşulların sağlandığı proje önerilerinin önce çıktığını söylem bazında da olsa anlaşılmaktadır.

Buna mukabil, Türkiye’de cari konut stoğunun yer aldığı mevcut yapı adalarının, daha “yaşanabilir” ve “sürdürülebilir” çevreye dönüşümünü sağlamak, -halihazırda devam eden kentsel dönüşüm faaliyetlerine istinaden- mümkün görünmemektedir. Nitekim mevcut kentsel dönüşüm esaslarının geçerli olduğu alanlarda gerçekleştirilen GAEMPY, SSMPY, MBP yarışmalarında, cari konut ve nüfus yoğunluğunda bir azalma olmamaktadır. Bu durumda yarışma raporlarında söyleme konu olan ortak kavramlar, mekânsal biçimlenmelerde farklı sonuçlar doğuramamaktadır. Dolayısıyla Türkiye’de mevcut imar esaslarının geçerliliğinin süregeldiği bir ortamda, arzu edilen yapı çevresinin teşekkülünü sağlamak mümkün görünmemektedir.

Bu durumda planlama ve tasarıma ilişkin referans alınan kavramların daha çok ‘söylem’de görünür olduğu ifade edilebilir. Örnekleme gerekirse, tarihsel süreçten anlaşıldığı üzere, ev için “avlu” kavramı, evin kendi özelinde tasarlanan ve ‘hane’ye mahsus bir mekânı işaret etmektedir. Ancak buna mukabil yapı yoğunluğunun yüksek olduğu yarışmalarda/projelerde ev olgusu ortadan kalktığından, söz konusu avlu kavramı da farklı fonksiyonlar yüklenmektedir. En çok rastlanan biçimiyle avlu, “ev”in/ailenin özel kullanım alanından çıkıp birden fazla konut bloğunun, yani birçok ailenin “ortak kullanım” alanına dönüşmektedir. Buradaki mahiyet değişimi diğer kavramlar için geçerlilik kazanmaktadır. Dolayısıyla tekraren ifade etmek gerekir ki, burada ortak kullanılan kavramlara yüklenen işlevsellikler farklılaşmaktadır.

Kavramsal söylem ile konut üretimi arasında çelişkili görülen bu durum yalnızca yarışma projeleri için değil, sivil konut üretimi ve kamu eliyle gerçekleştirilen kentsel dönüşüm pratiği için de söz konusudur. Türkiye’de konut probleminin işaretleri arasında gösterilen “apartman”, “toplu konut”, “korunaklı yaşam alanları/siteler”, “konsept projeler”, “rezidanslar” vb. gibi yaşam alanlarının üretiminde de benzer bir söylemin yürütüldüğü ve söyleme konu olan kavramların, yukarıdaki kavram havuzu içinde yer aldığı söylenebilir. Bu çerçevede Türkiye’de cari imar yasaları doğrultusunda “katılımcı” ve “sürdürülebilir” bir “mahalle” pratiği veya “ev” olgusunu ortaya koymak zor iken; aynı zeminde “ev” ve “mahalle” ile ilişkili olarak söyleme konu olan diğer kavramların pratikteki karşılığı da, üzerinde tartışmayı gerekli kılmaktadır. Dolayısıyla Türkiye’de tarihsel tecrübeye dayanarak(gerek fiziksel gerekse sosyal) gelişen “ev” ve “mahalle” olgusu, reel yapılaşma düzeni/yasaları içerisinde yeniden hayat bulması mümkün olamayacağı görülmektedir. Ancak, söyleme konu olan kavramlar ile cari yapılaşma pratiği arasında çelişkili bir durum olsa da, mimarların ortaya koyduğu bu ‘söylem’, yaşam çevresine ilişkin esas itibariyle ne/leri istediğimiz hususunda verdiği ipuçları noktasında önemli görülmelidir.

KAYNAKLAR

Proje Raporları Kaynakçası

1. Eşdeğer. (1991-GGPY). *GGPY 1. Eşdeğer Ödül Proje Raporu*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı.
1. Eşdeğer. (2015). *GAEMPY 1. Eşdeğer Ödül Proje Raporu*. İzmir: İzmir Büyükşehir Belediyesi Kentsel Dönüşüm Daire Başkanlığı.
1. Ödül. (2016-SSMPY). *SSMPY 1. Ödül Proje Raporu*. Adana: Seyhan Belediyesi.
1. Ödül. (2017-MTFY). *MTFY 1. Ödül Proje Raporu*. Ankara: İller Bankası A.Ş.
1. Ödül-Akdeniz. (2017-7İ7BFY). *7İ7BFY Akdeniz Bölgesi 1. Ödül Proje Raporu*. İstanbul: TOKİ-ELMAK KONUT GYO A.Ş.
1. Ödül-Doğu Anadolu. (2017-7İ7BFY). *7İ7BFY Doğu Anadolu Bölgesi 1. Ödül Proje Raporu*. İstanbul: TOKİ-EMLAK KONUT GYO A.Ş.
1. Ödül-Ege. (2014-7İ7BPY). *7İ7BPY-Ege Bölgesi 1. Ödül Proje Raporu*. İstanbul: TOKİ-EMLAK KONUT GYO A.Ş.
1. Ödül-Ege. (7İ7BFY-2017). *Ege Bölgesi 1. Ödül Proje Raporu*. İstanbul: TOKİ-EMLAK KONUT GYO A.Ş.
1. Ödül-Güneydoğu Anadolu. (2014-7İ7BPY). *Güneydoğu Anadolu Bölgesi 1. Ödül Proje Raporu*. İstanbul: TOKİ-EMLAK KONUT GYO A.Ş.
1. Ödül-İç Anadolu. (2014-7İ7BPY). *7İ7BPY- İç Anadolu Bölgesi 1. Ödül Proje Raporu*. İstanbul: TOKİ-EMLAK KONUT GYO A.Ş.
1. Ödül-Karadeniz. (2017-7İ7BFY). *7İ7BFY Karadeniz Bölgesi 1. Ödül Proje Raporu*. İstanbul: TOKİ-EMLAK KONUT GYO A.Ş.
10. Eşdeğer. (1992-GGPY). *GGPY 10. Eşdeğer Ödül Proje Raporu*. Ankara: T.C. KÜLTÜR BAKANLIĞI .
10. Eşdeğer. (1992-GGPY). *GGPY 10. Eşdeğer Ödül Proje Raporu*. Ankara: T.C. KÜLTÜR BAKANLIĞI.

2. Eşdeğer. (1991-GGPY). *GGPY 2. Eşdeğer Ödül Proje Raporu*. Ankara: T.C. KÜLTÜR BAKANLIĞI.
2. Eşdeğer. (2015-GAEMPY). *GAEMPY 2. Eşdeğer Ödül Proje Raporu*. İzmir: İzmir Büyükşehir Belediyesi Kentsel Dönüşüm Daire Başkanlığı.
2. Eşdeğer. (2017-MTFY). *MTFY 2. Eşdeğer Ödül Proje Raporu*. Ankara: İller Bankası.
2. Eşdeğer. (2017-MTFY). *MTFY 2. Eşdeğer Ödül Proje Raporu*. Ankara: İller Bankası.
2. Ödül-Akdeniz. (2014-7İ7BPY). *7İ7BPY Adeniz Bölgesi 2. Ödül Proje Raporu*. İstanbul: TOKİ-EMLAK KONT GYO A.Ş.
2. Ödül-Akdeniz. (2014-7İ7BPY). *7İ7BPY Akdeniz Bölgesi 2. Ödül Proje Raporu*. İstanbul: TOKİ-EMLAK KONUT GYO A.Ş.
2. Ödül-Akdeniz. (7İ7BFY-2017). *7İ7BFY Adeniz Bölgesi 2. Ödül Proje Raporu*. İstanbul: TOKİ-EMLAK KONUT GYO A.Ş.
2. Ödül-Ege. (2017-7İ7BFY). *7İ7BFY Ege Bölgesi 2. Ödül Proje Raporu*. İstanbul: TOKİ-EMLAK KONUT GYO A.Ş.
2. Ödül-GüneydoğuAnadolu. (2017-7İ7BFY). *7İ7BFY Güneydoğu Anadolu Bölgesi 2. Ödül Proje Raporu*. İstanbul: TOKİ-EMLAK KONUT GYO A.Ş.
2. Ödül-Karadeniz. (2017-7İ7BFY). *7İ7BFY Karadeniz Bölgesi 2. Ödül Proje Raporu*. İstanbul: TOKİ-EMLAK KONUT GYO A.Ş.
2. Ödül-Marmara. (7İ7BFY-2017). *Marmara Bölgesi 2. Ödül Proje Raporu*. İstanbul: TOKİ- EMLAK KONUT GYO A.Ş.
3. Eşdeğer. (2017-MTFY). *MTFY 3. Eşdeğer Ödül Proje Raporu*. Ankara: İller Bankası .
3. Ödül. (2016-SSMPY). *SSMPY 3. Ödül Proje Raporu*. Adana: Seyhan Belediyesi.
3. Ödül-Akdeniz. (2017-7İ7BPY). *7İ7BPY Akdeniz Bölgesi 3. Ödül Proje Raporu*. İstanbul: TOKİ-EMLAK KONUT GYO A.Ş.

3. Ödül-Doğu Anadolu. (2017-7İ7BFY). *7İ7BFY- Doğu Anadolu Bölgesi 3. Ödül Proje Raporu*. İstanbul: TOKİ-EMLAK KONUT GYO A.Ş.
3. Ödül-İç Anadolu. (2014). *7İ7BPY- İç Anadolu Bölgesi 3. Ödül Proje Raporu*. İstanbul: TOKİ-EMLAK KONUT GYO A.Ş.
3. Ödül-Karadeniz. (2017-7İ7BFY). *7İ7BFY-Karadeniz Bölgesi 3. Ödül Proje Raporu*. İstanbul: TOKİ-EMLAK KONUT GYO A.Ş.
3. Ödül-Marmara. (2017-7İ7BFY). *7İ7BFY Marmara Bölgesi 3. Ödül Proje Raporu*. İstanbul : TOKİ-EMLAK KONUT GYO A.Ş.
3. Ödül-Marmara. (2017-7İ7BFY). *7İ7BFY-Marmara Bölgesi 3. Ödül Proje Raporu*. İstanbul: TOKİ-EMLAK KONUT GYO A.Ş.
4. Eşdeğer. (1991-GGPY). *GGPY 4. Eşdeğer Ödül Proje Raporu*. İstanbul: T.C. KÜLTÜR BAKANLIĞI.
4. Eşdeğer. (2015-GAEMPY). *GAEMPY 4. Eşdeğer Proje Raporu*. İzmir: İzmir Büyükşehir Belediyesi Kentsel Dönüşüm Daire Başkanlığı.
4. Eşdeğer. (2017-MTFY). *MTFY 4. Eşdeğer Ödül Proje Raporu*. Ankara: İller Bankası.
4. Eşdeğer. (2017-MTFY). *MTFY 4. Eşdeğer Ödül Proje Raporu*. Ankara: İller Bankası.
4. Eşdeğer. (2017-MTFY). *MTFY 4. Eşdeğer Ödül Proje Raporu*. Ankara: İller Bankası.
4. Eşdeğer. (2017-MTFY). *MTFY 4. Eşdeğer Ödül Proje Raporu*. Ankara: İller Bankası.
5. Eşdeğer. (1991-GGPY). *GGPY 5. Eşdeğer Ödül Proje Raporu*. Ankara: T.C. KÜLTÜR BAKANLIĞI.
6. Eşdeğer. (1991-GGPY). *GGPY 6. Eşdeğer Ödül Proje Raporu*. Ankara: T.C. KÜLTÜR BAKANLIĞI.
7. Eşdeğer. (1991-GGPY). *GGPY 7. Eşdeğer Ödül Proje Raporu*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı.

8. Eşdeğer. (1991-GGPY). *GGPY 8. Eşdeğer Ödül Proje Raporu*. Ankara: T.C. KÜLTÜR BAKANLIĞI.
9. Eşdeğer. (1991-GGPY). *GGPY 9. Eşdeğer Ödül Proje Raporu*. İstanbul: T.C. KÜLTÜR BAKANLIĞI.

Genel Kaynakça

- Akın, M. (2014). *Bir Toplumsallaşma Aracı Olarak Komşu, Kitap; Komşuluk Kültürü*. İstanbul: Hece.
- Akyol Altun, D. (2010). Kapalı Konut Siteleri ve Mahalle Kavramı. *İdeal Kent Dergisi*, 216-244.
- Alada, A. (2008). Kentsel Yönetimde Katılımda Mahalle; Yerel Yönetimlere Katılım. *Mimarlar Odası Ankara Şubesi Yayını*.
- Alpyağıl, R. (2017). *Akıllı Çıkılmaz Programı*. Youtube: https://www.youtube.com/watch?v=SH_thmeAi5I adresinden alındı
- Alver, K. (2013). *Mahalle; Mahallenin Toplumsal ve Mekansal Portresi*. Ankara: Hece.
- Ardili, C. (2016). Mekan, Aidiyet, Ayrımcılık: Gaziantep Örneği. 8. *Ulusal Sosyoloji Kongresi*. Gaziantep.
- Aru, K. (1998). *Türk Kenti/ Türk Kent Dokularının İncelenmesine ve Bugünkü Koşullar İçinde Değerlendirilmesine İlişkin Yöntem Araştırması*. İstanbul: Yapı-Endüstri Yayınları.
- Arû, K. A. (1982). *Şehrsel Yerleşmeler Ders Notları*. İstanbul: İTÜ Mimarlık Fakültesi .
- Arû, K. A. (1998). *Türk Kenti/Türk Kent Dokularının İncelenmesine ve Bugünkü Koşullar İçinde Değerlendirilmesine İlişkin Yöntem Araştırması*. İstanbul: Yapı-Endüstri Yayınları .
- Ataol Akpınar, Ö., & Erdönmez, E. (2016). *Şehirleri Geleceğe Taşımak; Kentsel Yenileme Projelerinde Kamusal Alan Üzerinden Sosyal Sürdürülebilirlik, Geleceğin Şehri Sempozyumu*. İstanbul: Şehir Yayınları.

- Aydın, Ö., & Lakot Alemdağ, E. (2014). Karadeniz Geleneksel Mimarisinde Sürdürülebilir Malzemeler; Ahşap ve Taş. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*.
- Ayyıldız, S., & Ertürk, F. (2017). Kapanca Sokak Örneği. *Mimarlık ve Yaşam Dergisi*, 65-88.
- Balcı, Y. (2001). Türkiye'de Konut Sorunu. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 46.
- Balcı, Y. (2011). Türkiye'de Konut Sorunu. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 46.
- Barkçin, S. (2016). *Gelenekten Geleceğe Programı, Trt 1*. Youtube: <https://www.youtube.com/watch?v=XCQCET0FetQ> adresinden alındı
- Bayram , N. (2015). İşgüç. *Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*.
- Bektaş, C. (2016). *Türk Evi*. İstanbul: Yem.
- Bozkurt, S., & Altınçekiç, H. (2013). Anadolu'da Geleneksel Konut ve Avluların Özellikleri ile Tarihsel Gelişiminin Safranbolu Evleri Örneğinde İrdelenmesi. *Journal of the Faculty of Forestry; İstanbul Universty*.
- Cansever, T. (1995). *Habitat II Konferansı İçin Şehir ve Konut Üzerine Düşüneler* (s. 6). İstanbul: HAK-İŞ.
- Cansever, T. (1995). *Habitat II Konferansı İçin Şehir ve Konut Üzerine Düşünceler*. Ankara: HAK-İŞ.
- Cansever, T. (1996). İslam Mimarisi Üzerine Düşünceler. *Divan*, 119-145.
- Cansever, T. (2013). *Kubbeyi Yere Koymamak*. İstanbul: Timaş.
- Cansever, T. (2013). *Osmanlı Şehri*. İstanbul: Timaş.
- Cansever, T. (2013). *Osmanlı Şehri*. İstanbul: Timaş.
- Cantürk, E. (2016). Cumhuriyet'ten Günümüze Konut Sorunu ve Konut Politikalarının Gelişimi. *ALTÜST*.
- Çelik, H., & Ekşi, H. (2008). Söylem Analizi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, s. 99-117.

- Davutoğlu, A. (1994). *Civilizational Transformation And The Muslim World*. (A. Can, ev.) İstanbul: Bilim Sanat Vakfı.
- Deniz Topçu, K. (2011). Kent Kimliği Üzerine Bir Araştırma; Konya Örneği. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 1052.
- Düzenli, H. İ. (2016). *Ufki Şehir Turgut Cansever'in İzinde*. İstanbul: Klasik.
- Düzenli, H. İ. (2017). Realizm-Ütopizm Kıskaçında Şehir ve İstanbul: Ev ve Şehir Vakfı, Deprem Çalışma Grubu ve Yeni Şehirler. *Kent Araştırmaları Dergisi*, 597-640.
- Erdönmez, E. (2014). *Kent Olgusunda Toplumsal İlişkilerin Mekansal Biçimlenmedeki Rolününün İrdelenmesi; Kamusal Alan ve Toplum*. İstanbul: Esenler Şehir ve Düşünce Yayınları.
- Eren, İ. (2017). *Mahalle Yeni Bir Paradigma Mümkün mü*. İstanbul: Tuti Kitap - Nefes.
- Faroqhi, S. (2009). *Orta Halli Osmanlılar*. İstanbul: Türkiye İş Bankası.
- Fraenkel, J., & Wallen, N. (2000). *How To Design And Evaluate Research In Education*. Boston: Mcgraw-Hill.
- Görgülü, T. (2016). Apartman Tipolojisinde Geçmişten Bugüne; Kira Apartmanından Rezidans'a Geçiş. *TÜBA-KED*.
- Gür, Ş. Ö. (2000). *Doğu Kradeniz Örneğinde Konut Kültürü* (1 b.). İstanbul: Yapı Endüstri Merkezi Yayınları.
- ICOMOS. (1999). *Charter on the Built Vernacular Heritage, Paper Presented at the ICOMOS 12th Genereal Assembly*. Mexico: ICOMOS.
- İstanbul Deprem Çalışma Grubu. (2003). *Yıkıcı Depremlerden Etkilenecek İstanbulluları Yeni Şehirlere Yerleştirme Amaçlı Proje Önerisi*. İstanbul.
- Jacobs, J. (2017). *Büyük Amerikan Şehirlerinin Ölümü ve Yaşamı*. İstanbul : Metis.
- Kaplan, H., & vd. (2003). KENTSEL TASARIM SÜRECİ VE YÖNTEMİNE İLİŞKİN BİR ALAN. *Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi*, Cilt: 18 / S. 1-15.

- Kara, A. (2014). Osmanlı Kentinde Kent Kavramı. *Doğu Batı*(67).
- Keleş, R. (1998). *Kentbilim Treimleri Sözlüğü*. Ankara: İmge.
- Kılıç, M. (2018). *Ülke Tv; Konuşacaklarımız Var*. Youtube:
<https://www.youtube.com/watch?v=TKtoUMzmMzM> adresinden alındı
- Koman, İ., & Eren, Ö. (2007). Alternatif Sürdürülebilir Konut Uygulamaları ve Türkiye'deki Betonarme Konut Sektörü. *Mimarlık Dergisi*.
- Korgavuş, B., & Karagüler, S. (2014). Geleceğin Kentlerine Yönelik Temel Kavramlar Ve İlkeler. *Geleceğin Şehri* (s. 211-241). İstanbul: Şehir Düşünce Merkezi Şehir Yayınları.
- Köse, F. (2009). Türkiye Mimarlığı; Türkiye'de Mimarlığı Kimlik Bağlamında Tartışmak; Uğur Tanyeli. *Bilim Sanat Vakfı*.
- Kuban, D. (2016). *Sanat, Mimarlık Toplum Kültürü Üzerine Makaleler* (2 b., Cilt 1). İstanbul: Boyut Yayınları.
- Kuban, D. (2016). *Sanat, Mimarlık, Toplum Kültürü Üzerine Makaleler* (2 b., Cilt 2). İstanbul: Boyut.
- Kürkçüoğlu, E., & Ocakçı, M. (2015). Kentsel Dokuda Mekansal Yönelme Üzerine Bir Algı - Davranış Çalışması; Kadıköy Çraşı Bölgesi. *MEGARON*, 365-388.
- Nasr, S. (2001). *Bilgi ve Kutsal*. İstanbul: İz.
- Nirun, N. (1991). *Sistemik Sosyoloji Yönünden Sosyal Dinamik Bünye Analizi*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi.
- Ortaylı, İ. (2018). *Osmanlı Toplumunda Aile*. İstanbul: Kronik.
- Özakbaş, D. (2015). 1950 Yılı Sonrası İstanbul'da Konut Alanlarının Oluşumu ve Sorunları. *Tarih Okulu Dergisi*, 415 - 448.
- Özbek, N., & Uluoğlu, B. (2018). Geleneksel Konut Dokusunun Değişim Süreci ve Sürdürülebilirliği : Yaşam Dünyası Bağlamında Kastamonu-Kırkçeşme Caddesi'nin Analizi. *Tasarım+Kuram* , 78-100.
- Özcan, K. (2016). Kent Planlamada Sürdürülebilirlik Gündemi. *Avrasya Terim Dergisi*, 7-17.

- Özkan, Ö. (2017). Türk Toplumunda Geleneksel Değerlerin Popüler Kültür Üzerinden Değişimi. *Türk-İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi*, 131-141.
- Pulat, A. (2011). Değer Kavramı ve Geleneksel Tahkiye İlişkisinde İns Hikayesinin Yeri. *Uluslararası Hakemli Akademik Sosyal Bilimler Dergisi*.
- Sözen, E. (1999). *Söylem; Belirsizlik, Mücadele, Bilgi, Güç ve Refleksivite*. İstanbul: Paradigma.
- Şenoğlu, N. (2003). Geleneksel Mimari. *Ege Mimarlık Dergisi*, 45-48.
- Şimşek, O. (2015). Büyük Selçuklu Mimarisinde Avlu Kimliği. *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*.
- Tanyeli, U. (2013). *Rüya, İnşaa, İtiraz; Mimari Eleştiri Metinleri*. İstanbul: Boyut.
- Tonta, Y. (1999). Bilimsel Araştırmalarda İstatistik Tekniklerin Kullanımı ve Bulguların Sunumu Üzerine. *Türk Kütüphaneciliği*.
- Turgut, H., Yavuz Özalp, A., & Erdoğan, A. (2012). Artvin İlinde Doğal Çevrenin Kent Kimliğine Etkileri. *SDÜ Orman Fakültesi Dergisi*, 172-180.
- Ünal, A. (2018). Kentsel Dönüşüm ve Aidiyet; Ankara'dan Bir Örnek. *AGP*.
- Ürküt, S. (1998). Yaşanabilir Çevre Oluşumunda Mahalle Kriterinin İncelenmesi. *Katılım, İletişim ve Etkileşim Çerçevesinde Mahalle Sosyal ve Mekansal Yapısı*. İstanbul.
- Wodak, R., & Meyer, M. (2002). *Methods Of Cricital Discourse Analysis*. London: Sage Publications.
- Yazıcı, M. (2014). Değerler ve Toplumsal Yapıda Sosyal Değerlerin Yeri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 209-223.
- Yazıcı, M. (2014). Değerler ve Toplumsal Yapıda Sosyal Değerlerin Yeri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 24 Sayı: 1 S. 209-223.
- Yel, A., & Küçükaşçı, M. (2003). Mahalle. *İslam Ansiklopedisi* (s. 323-326). içinde İstanbul: DİA.

- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yıldız, C., & Gündüz, M. (2011). *Sosyo-Kültürel Değişim Sürecinde Komşuluk*. Elazığ.
- Yılmaz, C. (1995). Türkiye'de Kentsel Konut Sorunu ve Yurtdışındaki Vatandaşlarımızın Büyük Şehirlerimizdeki Konut Probleminin Çözümüne Katkıları. *Doğu Coğrafya*(1), 475 - 494.